BARÓ*de*MALDÀ

CALAIX*de*SASTRE

CRÒNIQUES*de*MATARÓ (1770-1806)

FRANCESC COSTA OLLER

RETAULE*del*SEGLE XVIII

BARÓ DE MALDÀ

Calaix de Sastre

Cròniques de Mataró (1770-1806)

FRANCESC COSTA OLLER

Retaule del segle XVIII

Mataró, 2025

1” edició, any 2020.
2º edició, any 2025

https://ub.academia.edu/FrancescCosta
https://archive.org/details/@francesc_costa
https://zenodo.org/communities/fco/?page=1&size=20

Índex

FRANCESC COSTA OLLER

Retaule del segle XVIII

Ceràmica de la font de la Salut, a la casa de les Monges d'Alella

El baró de Maldà arriba a Mataró per divertir-se, és l'any 1770; mai no havia trepitjat la ciutat, però la coneix per tres persones que havien treballat per ell a Barcelona, a la cuina; la joveneta Maria Teresa Pou i Francisco Campeny, i la dida Mariana Prat. Tot és nou aquí, camina els carrers, resa a les esglésies i als convents, visita cases de senyors, de menestrals, i escriu un retaule mataroní ben animat. Ara és una noia que «duia gipó de lila encarnat y faldillas blancas ab vions amplas, sabatas en los peus ab cibellas rodonas de plata, prou reforzadas, que usan las marineras y pagesas»; al carrer hi ha parades «de rosquillas, mustatxonis y altras golosinas ensucradas»; «molts menestrals casi de tots oficis treballant en sas butigas»; «afileradas, sentadas treballant puntas y altras cosas, fins a unes vint noietas desde la edat de cinc a sis anys, fins a dotze y tretze»; «dintre de un carrer, a no corral o pati cubert, la representació per jóvens de Mataró del passo dels martiris de las dos Santas»; obres a les esglésies de Santa Maria, de Sant Josep, la nova de Santa Anna, «ab la cúpula sobre a manera de mitja taronja, prou alta, de color vert de llargandaix»; una dona passeja amb «un noiet al bras, de no se si sinch o nou criaturas que ha tingut, y part se li han mortas»; la processó, «anant passant la turba de la gent per los carrers y Riera, ohíam música y un bombo lluny, esta de clarinets, violí y trompas, lo gegant y gegantessa, ab un Maneló ab sa música de gaita, ya ballaban»; per les

Santes, lluminàries i campanes; soldats a cavall, «los anaven a abeurar per allí fora, al portal de Argentona»; «concorregudas balladas de jovent de un y altre sexo, ab una infinitat de mirons»; «donas y minyonas ab sos cabassets a comprar viandas de fruita y verdura en la plasa del mercat»; i a l'hostal, el baró toca la guitarra, menja xocolata, molta xocolata, els dinars de llagosta que mai no s'acaben, «postres de pera, bon vi, bona aigua y bon profit a tots». Segle afortunat, el divuit, que comença i acaba en guerres però transforma la ciutat en positiu, camps fèrtils de vinyes, artesans als telers, barcos plens de mercaderies, atlàntica aventura.

Aquest retaule no és de fusta, com els que van construint a les esglésies de Santa Maria i Santa Anna, no hi ha pintures, no hi ha escultures, és de paraules, les del baró de Maldà, senyor d'un poble de la terra seca d'Urgell, blat, olives, vinya; a la casella principal hi ha la seva imatge i a l'entorn un seguit d'escenes que conten episodis de la gent que coneix a la ciutat de Mataró. Ell és ric i com que no ha de treballar passa l'estona pels carrers enraonant i entretenint-se amb els que sí que treballen. Acosta la cadira, noi, a fer platxèria! La primera vegada només coneix unes dones, però aviat haurà fet una colla d'amics del poble pla, detalls de la humanitat minúscula, oblidada, que coneixem perquè en parla don Rafael; els Casals, «sa tenda és un calaix de sastre»; els Malé, mitgers de teler; la iaia dels Ramon; l'apotecari Mas; Rosa Font, que fa puntes; els Parés, fusters que construeixen instruments; Gaspar Roca, l'ordinari; tants que li obren la porta de casa mentre estan a l'obrador, o sopant. Aplec de personatges que no són notícia d'arxiu i poques vegades de notaris que registren desit-

jos, cobdícies, esperances; ressò popular que salva la memòria, que la desperta. Maldà, on la història no arriba.[1]

Abans de llegir aquestes vides, al retaule una imatge acosta el foraster a la ciutat, tragí, sotracs, sorra a la riera d'Argentona, a vegades seca, a vegades amb perill; al davant i al costat es descobreix el blau de cel i les ones del mar, un país per passejar-hi; hortets que en diuen sènies, deliciosa la de Can Llauder, oasi de palmeres; vida pagesa, camps y vinyes, vinyes, vinyes a les muntanyes pelades pels comparets; molta caseria dispersa, el castell de Burriac, ruïna vigilant. Anton Cot té raïm i melons al convent de las monges caputxines, al camí dels xipresos; perill de les pedregades que reben els pagesos en mal any, «una llàstima pels pobrets y pels hacendats, per lo que tanta abundància de vi ques contaba, tenirse que llansar». Primavera feraç, i «lo hivern que tot ho despulla de sa hermosura».

Moltes són les persones que es belluguen en l'escenari, i ens acostem als Malé, artesans de la seda, els més respectats per la dificultat de l'art, complex i laboriós, que treballen en una casa a la Riera, davant l'Ajuntament. El baró els visita sovint i veu les agulles travessar la trama, «que traquejaban lo taler, fent zit en la hechura de la mitja de seda que traballaban pasant l'agulla». Josep, el pare, era mort i el negoci el fa anar la viuda Teresa Grau, «molt judiciosa en lo parlar, y també de bellísim tracte», i Jaume, l'hereu, que primer s'ajuda dels germans, però que aniran deixant la casa, com toca; Teresa es casarà; Ramon estudia

[1] En les genealogies he comptat amb l'ajuda de Xavier Clavell, del Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró.

filosofia i serà notari; Lluís, artesà argenter; y Simon un jove adroguer que diu que vol ser frare. A Teresa, la mare, un dia la trobem apunt per «anarsen a Caldetas a pèndrer remey, tenint previnguda la casa de Milans per son allotjament», famoses aigües miraculoses.

Teresa Malé Grau, filla del mitger esmentat, casa amb Miquel Torner Presas, hereu d'una antiga família de comerciants hisendats, que viuen al gran casal de la nissaga al carrer d'Argentona, a tocar de la muralla, que encara hi és. Aquí, organitzen balls amb música de contradansa pel jovent, un gros sarau veu el baró, en la sala ben il·luminada, festes de senyors. Quan fa visita, escriu que la casa és «prou capaz, ben alojada y de prou belles vistes veyentse a la montaña de Monjuich, lluny a mar, dientnos vèurerse a Barcelona desde dalt del terrat». La història de la família Torner no acaba be, Miquel és víctima d'una mort violenta en assaltar Mataró les tropes franceses el 16 de juny de 1808, d'una canonada, mentre disparava des del balcó de casa, defensant la porta de la muralla propera.

El baró surt a passejar, «compost ab la deguda decència y adobada la perruca ab un poch de polvos, y cereta, ab lo demés de caragols». Desapercebut no passava, en una ciutat de gent que treballa i poca noblesa; així abillat, caminant pel carrer de Barcelona, «me saludà un sr. apotecari en la porta de casa sua, del qual me fiu conegut». Moltes estones hi fa estada en aquesta botiga conversant amb Esteve Mas i Llansa, que un dia el veu «compòndrer un caldo medicat de una vívora, y un pollastre, y ab tot que mort lo escursó, o vívora, y sense cap, estripada ya se bellugaba, y entortolligaba dintre de una gibrella». Un home molt hàbil, que sap de tot, i pateix un accident «volent

fer de manobra per estalviar, no sent de son ofici li caygué un anvà sobre de la cama rompentli, y ab riscos a no anarli bé la cura, de tenirseli de posar de fusta», però se'n surt, cuidat pel cirurgià Josep Capdevila. La família Mas, la formen Esteve, la seva dona Josepa Aimerich, i els fills, Anton i Ramon, «sols dos que han quedat de alguns fills més que tingueren, y sels moriren»; en les pàgines del baró hi llegim moltes morts d’infants, el malson dels pares. L'hereu estudia al col·legi del Bisbe a Barcelona amb la intenció de continuar el negoci, però als setze anys també mor; la darrera vegada que s'acosta a la botiga, el pare tampoc no hi és, i queda la viuda amb Ramon.

Al baró el conviden a veure la processó de les Santes des del balcó d'una mansió de senyors a la Riera, que tothom en diu Can Parroquià, «bella casa pintada ab tanta renglera de balcons puch dir la de millor planta de Mataró, y també casi puch assegurar la més gran». És on s'està Fèlix Campllonch Guarro, el principal fabricant d'indianes amb l'establiment a les afores, «àzia el convent dels caputxins, passadas las últimas casas de Mataró detràs de la parròquia», on anys després hi haurà el veïnat de Puerto Rico. Casat amb la pubilla Maria Teresa Cantallops Verívol, filla de grans mercaders, un matrimoni favorable per les dos nissagues, positiu costum de la gent amb patrimoni. Quan Salvador Gurri acaba el retaule de fusta pels escolapis, Fèlix, molt devot de Santa Anna, el fa portar «ab sa carroza a Mataró a sas costas».

Rerefons de música, molta en aquest retaule, que decora les jornades del baró, hàbil en els teclats i la guitarra. Música a les esglésies, i a la de Santa María, quan la capella canta, missa solemne, oratoris, novenes. Al carrer hi ha

la divertida, quan es festeja la corona d'un nou rei, «músics tocant lo sac dels gemecs; fluviol, y tamborino. Prop de allí devant de una capella hi havia un catafal de músichs, tres o quatre que tocaban fugot, y no se quins altres instruments de vent». En tota ocasió, saraus, ballades, «ohintse un contrabaix, y un poch algun violí que tocaben los músichs de Mataró, alguna contradansa, o marcha»; «música de ciegos, semiciegos, y ab vista, per los carrers, y plazas, esta ques componia de violins; algun clarinet, y lo bombo». El baró escolta «un violí a la casa del costat, ahont se comensaba un sarauhet de mariners, y marineras, y era desori bulliciós, pues que las ruedas casi no paraban, y lo violinista era un noy sentat en cadira sobre de una taula». A les cases de senyors, sonen minuets i contradanses, a la dels Torner, visita els «aposentos, y sala en que se ballaba, com sarau de pompa, per lo ple, y lluhit en illuminació, y música de dos indivíduos de la cathedral de Barcelona, y tres del Pi».

Ara s'acosta el carro d'en Gaspar Roca, ell és l'ordinari de Mataró, trajecte diari a Barcelona, correu i recader que porta encàrrecs i persones d'una població a l'altre, viu al carrer de Sant Joan i té cinc filles; arriba aquesta tarda i en «Jaume tot ulls se llansà sobre d'ell per saber notícias de la dona, que foren tan favorables, que a las vintiquatre horas assegurà que la tindria en Mataró en cos»; i l'endemà trobarà l'Antònia, «que lo Jaume la esparaba ab prou ànsia. Desde las quatre de la tarda ya estaba inquiet, esperant la ocasió per anarla a recebre». En Josep Roig és volenter, conductor d'un volant, que és un petit carruatge de dos rodes, àgil, ràpid, amb capacitat per dos persones; i s'acosta amb la «gustosa notícia del arribo a Barcelona

den Pere Martí promès de Francisqueta Albià, causant tanta bulla esta notícia». L'endemà és «lo feliz arribo del Pere Martí que anaba ab camisola blava, y demés de mariner ab sa cabellera a lo nazareno».

El Sanromà, família d'hisendats de Tiana amb moltes propietats agrícoles i una casa pairal, que passen a viure a Mataró a mitjan segle disset per qüestions d'herència, mantenint el patrimoni. Aquí, viuen al grandiós edifici de cinc cossos dels Partella, al carrer de Bonaire, amb celler, capella «y lo jardí ab una glorieta sombria al últim y un puesto per pèndrer còmodament banys dintre en lo mateix jardí, de rajola de València». Ciutadans honrats i membres del govern municipal, es dediquen al comerç atlàntic. Quan els visita el baró la família era formada per Carles Sanromà de Carles, ciutadà honrat i regidor, casat amb la pubilla Teresa de Guàrdia i d'Ardèvol, senyora d'Almacelles, de Marmellar i de la Saida; amb ells s'hi estan les germanes de Teresa, Maria Ventura i Rita, i dos germanes Sanromà, casa gran, moltes habitacions, tothom a taula. També els visita Antoni Matas Forest, ciutadà honrat casat amb Teresa Guàrdia Matas, tia de la senyora de la casa. En una processó, un membre de la nissaga, Josep Sanromà, que «empuñaba lo estandart real; hi anaban dos reys d'armas, y dos masers».

Notable la família del fuster Jaume Parés Sala (a) *Manuel Sastre*, que es casa a Mataró el 1780 amb Josepa Saurí Figueró; ell viu a Sant Cugat, i es desplaça cinc anys abans de les noces. El baró escriu de diverses maneres el seu nom, Parers, etc., però és Parés. Fa amistat amb Jaume i la família, que viuen a la Rambla on tenen establert un «obrador d'instruments músics de guitarres, violins, vio-

les, contrabaixos y fuertepianos, qual treballava a la porta». Com que tenen un *pianoforte* i el toca, cada vegada que ve, el primer lloc que vol visitar és aquesta casa per saludar-los i fer música amb Josep i Joan Baptista, fills de Jaume; un dia tot sonant, coneix la filla, Manuela, casada amb Fèlix Font, un músic cec. Notables artesans luthiers, constructors d'instruments i intèrprets, artistes que vuen de manera precària perquè amb la guerra ningú no està per músiques.

El dia 12 d'abril de 1802 publica al *Calaix de Sastre*: «Per la Maria Esperanza de Mataró he sabut haver mort repentinament a principis del hivern lo minyonet gran de Jaume Parés fuster, àlias lo *Manuel Sastre* nomenat Joseph Parés, que en los anys 1799 y 1800 tocaba al bombo en la professó de las Santas, y en músicas de carrers; est que sent molt dèbil de complexió, y salut ya nol tocà en la professó del any passat 1801, sí que son germà segon Juan Batista, minyonet ben axerit. Lo difunt era un bon miñonet, y Déu lo tinga en sa santa glòria. Amén. Lo pobret ya havia patit, o patia, de romatisme, y sa careta tan flaqueta, y descolorida, com així no, la de son germà Juan Batista; denotaba prou tenir molt poca salut».

Al carrer d'Argentona hi viu Francesc Ramon Escrivà, de renom el *Valent* casat amb Esperança, i els seus fills, Francisco, Josep, Ramon, Pere, Francisca, Maria Esperança i Eulàlia. El baró explica que són puntaires i mitgers, però de fet tenen una indústria d'aquestes matèries amb molt de comerç atlàntic i a tota la península; Pere, el fill petit, es dedica a voltar per Espanya a fer mercat; una vegada al baró li diuen que està «a la ciutat de Ronda en lo reyne de Granada per a cosa de comers de puntas». El *Valent*, «tro-

bantse el pobret mal, de sufocació», morirà, un cop cuel que la seva dona no suporta. Tres anys després, quan visita Esperança, encara «estaba la pobra senyora dominada de una forta melanconia, que la tenia postrada de salut, haventli resultat tal indisposició del sentiment de la mort de son marit, coneixentseli bastant en la cara, per lo flaca, y descolorida; allí se hi trobaba la sra. Layeta Martí, sa última filla, y lo segon fill Joseph lo mitger, ab alguna altra persona fent compañia a dita sra. Esperança, procurant distrèurerla de sas melancolias no logrant tots poder tràurer las hi del cap». Temps després, torna a la casa, i ella està a les seves habitacions en mig de «una tal profunda melancolia que la devora, no trobant consol, ni alivio en res, per més que procuren divertirla sos fills, de resultas del gran sentiment que tingué pobra senyora de la mort del sr. Francisco son marit». Les noies es casen i els nois tiren endavant la indústria dirigida per Francisco, l'hereu, «un galant jove, qual estaba en sos afers de son ram de comerciant de puntas en son estudi, pintat al fresco, y fresch per venir frente al carrer den Molas».

L'Agustinet Casals ha travessat la porta de la muralla per anar a pasturar un be a una barraca del raval del Massavà, entre els carrers de Sant Sadurní, Sant Albert, Sant Elias, on viuen la «pobra gent en las clases de pescadors, comparets, y treballadors de la terra». Són els Casals, semolers, forners, fideuers, tantes coses al carrer d'Argentona, «sa tenda és un calaix de sastre, suposat que venen fideus, sèmula; flor de farina; pastas casi de tot gènero a saber sacalls; rusquillas; mustatxonis, així mateix sucre; chocolate; amidó, polvos per pentinats de perrucas, y cabellera natural; paper y qui ho sab quantas més cosas, que

tot se treballa en aquella casa única butiga de semulers, y molt acreditada en Mataró».

Ildefons Casals Vidal neix a Llavaneres; en morir la seva dona baixa a Mataró i l'any 1765 es casa amb Rosa Lluy Vilà, també de Llavaneres. El baró no s'està de visitar-los per conversar, de fet cada dia hi passa un moment, mentre treballen, dinen o sopen, paciència tenen aquests gent amb el barceloní que els fa la guitza. I amb el pas dels anys seguim la vida de la família, dels fills que es casen, Josep Feliciano i Agustí, del negoci, d'algunes tristeses.

Veurem a Ildefons «enfornant ab una pala de ferro rusquillas, y mustatxonis ab demés mercaderias de prou bon despatxar»; a Agustí «com hi suaba fent córrer la pedra, sobre de la expresa per mòldrer lo chocolate; en sa cara, se li llegia lo sobrescrit per lo algo encesa, y a no esta feyna, la de enfornar rusquillas, y mustatxonis». Josep, «vestia est minyonet ab jaleco bermell ab mànigas ab mescla de pedasos grochs, ret negre al cap, y gorra bermella, com y també són germà, calsas llargas; cama nu, sabatas en los peus ab civellas rodona de llautó, y de estas també son germà, se veya clar que era la ordinària roba de cada dia».

Els nois paren taules al carrer; Josep, «en la plaseta del costat de la parròquia a vèndrer pastas, men aní directe a dita plaseta, ils trobí ab dos taulas de bescuits; rusquillas ensucradas, mustatxonis, y altres golosines, mercaderia tota de bon despatxar, venent a quants, y a quantas tenian ganas de comprarne, y forsa quartos, y xavos, barrejada alguna mitja peseta»; Agustí, «tenia altre taula així mateix en la Riera frente del carrer den Pujol». Josep Feliciano, «camisa ab botons de plata ochavats, y civellas de plata en las sabatas, me enseñà dibuxats algun vaxell, y molt ben

tirat, ab sos arbres, xàrxias y tot, als tres sants reys pintats».

Passen anys, el baró visita els germans Casals, però no hi són al carrer d'Argentona, «ho preguntí a un subjecte, al costat de la casa, y me digué quel Ildefonso, pare de estos, era mort de resultas de molts ataques de feridura, que el Josep era en Reus, y quel Agustí era casat amb Feliciana Venècia, y que habitava en lo carrer de Sant Antoni, aon hi havia un Sant Cristo», cantonada amb el Camiral. S'hi acosta i troba a l'Agustí i la seva dona amb dos criatures, i a Rosa, la vídua d'Ildefons.

Tot passejant troba a don Magí de Vilallonga, el noble hisendat, que s'acosta a Mataró en dies de festes perquè viu a Barcelona, en casa pròpia a la plaça de Santa Anna. A Mataró, te el gran casal del carrer del seu nom, ara l'edifici a llevant de la plaça Gran. Notable per les curiositats que amaga, «en son hort, o jardí de aquella casa de montanya de Montserrat ab lo convent; hermitas, y coba; Sant Miquel del Fay y altres montanyas; figurilles, y jochs d'aygua. Que que ben treballada així mateix la montanya de Montserrat ab tots sos adnexos de convent, hospederia, hermites, y figures de hòmens, y de animals. Lo campanar de aquella iglésia de Montserrat és diferent del que veyem en quant a la posició, y hechura, pues el de aquell jardí fineix ab cucurulla, y lo de la muntanya és pla ab dos finestralets, y tauladeta, ahont són las campanas de quarts, y horas, y als costats de muntanya a Sant Benet, patriarca, y fundador, y a Santa Escolàstica verge sa germana; allí ne veigéram de figurillas de hòmens, donas, y animals, en barro, y en pintura, necessitantse de mitja dotsena d'ull; en altre lloch de jardí la coba de Sant Magí; la coba ab

Santa Madalena; las estàtuas grans de barro de las 4 estacions del any; senyoras dos, y dos senyors en la galeria. Después seguírem los aposentos de la casa. Vegérem en la sala a alguns quadros en la paret de senyoras, y Srs. ascendents de la casa, vestits, y vestidas en us antich, molt més decent de cotillas las senyoras, pentinadas de cap ab llarchs buelos en los brassos, y cossos ben prims».

Camins que duen a Mariano Moner, el correu oficial de Mataró, «home de bella rahó, y agasajador», viu la família a la Rambla, davant la creu d'en Ramis, amb Teresa i els fills Feliciana i Miquel Salvador. El troba a l'entrada de la casa, «ab sa muller, que treballaba puntas, com si fes quadrillos, o brodàs mitjas, de seda blanca, después de un rato de plachèria men despedí fins a més vèurer». La minyoneta, que també treballa puntes, «havia acabat de pèndrer banys nou dias per causa de patir algun dolor, y se trobaba enterament bona, quedant encara lo cubell a un racó de entrada», banys de cubell, doncs. Miquel Salvador, el fill, «treballaba a l'altre vanda de Rambla, de daurador casi devant de esta casa, platejant, o per millor dirho bruñint uns muntants de catre per un señor oficial». Passen els anys, i quan torna de visita hi ha novetat, el fill «era a viatge a Vera Cruz, o de Montevideo, que hi pensen tant poch en fer tals viatges a altas mars com yo de enarmen a Badalona, o Esplugas».

Amb els Moner hi viu Rosa Font, de fet dita Balançó, casada amb el mariner Font, i les filles Semproniana i Teresa, «que feya puntas sentadeta la noya al costat de sa mare, y duya giponet bermell ab màniga de camisa»; «Simproniana anaba ab gipó de gris de lin en mànigas de camisa, cordats los punys, o los brasos ab botons ochavats

llisos, y brunyits de plata, dels quals, y dels gravats de plata de esta hechura ne reparí en altras minyona, minyons, joves, y hòmens de per allí, més de estos botons que de altras hechuras de plata, y de matall»; tenia un fill sabater a Amèrica i en algun moment passen a viure en una casa del carrer de Sant Joan. Semproniana es casa amb un mariner dit Fèlix Fontanils; molts mariners trobem, en les notes del baró; aviat uns quants més, en aquesta població on tants viuen i treballen de cara al mar, «no podent si be gastar gaire alegria vui dia, moltas de estas donas casadas ab mariners, per lo que no guañan, y ab susto de quels agàfian, y lus ho prenguian tot, los inglesos, ab riscos de ferlos presoners».

Les caminades no només són per fer gatzara, de cap manera, dedica temps a la vida espiritual; de bon matí a l'església de Santa Anna a missa, però també missa als convents i a Santa Maria, i a resar; i no s'estalvia el rosari abans de dinar a «casa de las bonas viudas, nétas, y fillas». Aquí, a vegades hi fa nit, aturem-nos a casa l'àvia Josepa, ànima d'un estol de faldilles de totes les edats, que s'hi apleguen. El fil invisible de les dones, que els homes no hi són a casa, tantes hores al camp, pescadors enllà, mariners a Amèrica i a platges llunyanes. Elles a casa, al mercat, fer el dinar, la roba apunt, els fills. Les trobem plegades, parlant divertides, còmplices de les coses de la vida, les preocupacions, refugi de l'amistat, malalties, i portant un sou a casa, amb les puntes. «Las minyonas y jóvens formàban quadrillas; las donas, moltas de ellas xamarric xamarroc, vull dir ab gipó, y manigueta de camisa, pasejantse a la fresca; quantas donas, y minyonas bonicas, passadoras, y lletjas; quantes casadas, y viudas; quantas

ellas, y quantas noyetas se afañaban dintre de las entradas de casas; llindars de portas, y fora al carrers, treballant quiscuna puntas en son cuxí; quantas de ellas pasejarse, y anar per diligèncias».

Parlo d'aquesta gent, de Josepa Castellar Casillanis que casa el 1737 amb el mariner Pere Costa Sala, fill d'Esteve Costa Illa, i a la iaia Josepa el baró la coneix com Costa Illa; té dos fills, Olaguer i Llorenç, el primer casa amb Sibina, i el segon amb Teresa Balançó, mariners que deixaran viudes les mullers, ¡ai els perills de la mar!. Les trobem de lloguer a la Rambla, davant la creu d'en Ramis, també al carrer de Sant Joan, i al carrer de la Mercè a la casa dita d'en Parranis. En la colla, hi ha les filles de Teresa; Maria Esperança, casada amb Felicià Riera, també home de mar, i era pilot; Madrona Albià, viuda amb tres fills; Semproniana dona d'un calafat; Francisqueta viuda del mariner Pere Martí; i el mariner Josep, «arribat de viatge a Honduras en Indias, vestia a la usansa dels mariners, y mocador blanch al cap enturtulligat, que li feya la cara més morena, y lo minyó de si ya ho és, com molts dels que van per mar». Una altre viuda, aquesta del mariner Salvador Andreu, era Maria Teresa Pou, la que havia estat de nena a casa del baró fent de cuinera.

Cal llegir les històries que entren i es fonen en aquesta representació de mataronins; i adéu amb Mariana Prat, de renom la *Xargas*, que el baró en diu la dida de Mataró, i ho havia estat de la pubilla Cantallops. I a seguir carrers i obrir portes, mirada ample, capaç, amb l'amic don Rafael, curiós, endreçat, recollint tants fragments de vida antiga que guarden per sempre les lletres del retaule.

BARÓ DE MALDÀ

Calaix de Sastre

Cròniques de Mataró (1770-1806)

la pols del Camí nou. Arribat à Esplugas Comodo dins del
Coche ab mon estimàt fill hereu; Baldiri Faura, y la Xargas
à 9 horas del demati, ya sens ha manifestada tota la paret
de la rectoria blanca com aquesta plana sense lletras. Pujàt dalt
he vist al Sr. Amo de Casa ab aquells venerables Eclesiastics;
Al Pare Batlle Carmelita, y à un trinitari Descals, que ab
tot de ser vellet, semblava tenir prou bon fetge, ò digàm Com:
plexiò, per haverme paregut de humòr gens ni mica hypocon:
drich, y sà com un all, que tambè tal epiteto se sol apropiàr
als de la Sana. Hi havia dos Caputxinets ab barbetas, com que
Caputxins, y barbas es tot una cosa, y un de estos, Lo Pare Ma:
riano de Junqueras tenia de pujàr à la trona à dir quatre co:
sas de edificaciò als Oyents, de Santa Madalena, fent una des:
cripciò del Sermò prevenint antes la brevedat; de Madalena an:
tes Pecadora, y despues Penitenta, unint los dos punts del Sermò
tot ab llengua catalana molt bè. Al ofici no hà faltàt musica
à saber viola; 3 violins, y obuè, y à nò, lo flautí quel bufaba de
allò fort lo segon fill del Geroní texidòr del Carrèr de mitja galta.
La Iglesia plena, y lo cor plè entre Capellans; Frares; Senyoras;
Senyors; musics, y etcetera. A dotse horas se es acabada la fes:
ta en la Iglesia, y pasant hom à la Sala de la rectoria, quedaba
la taula parada per la segona festa del Gaudeamus, y tant com
que en tal dia lo Sr. Rectòr echa el resto per quedàr bè, y mès
haventlo honràt en tal festiva diada un Sr. Mariscal de Camp,

Rafael d'Amat i de Cortada (1746-1819), home curiós, baró de Maldà, amic de Mataró i amb amics a la ciutat. Quantes coses sabem del segle divuit perquè les escriu al *Calaix de Sastre*, els llibres on al llarg de la vida ho anota tot, en milers de pàgines. Vivia a Barcelona de les rendes dels seus pagesos a l'enorme casal dels Maldà o casa Cortada, i a vegades anava a reposar a la propietat de Can Peixau, a Llefià, un indret enmig de camps que ara és un barri de Badalona, i es divertia passejant pels pobles de la marina i Mataró, la ciutat dels *caps de bou*. Passeigs recreatius, i escriu les aventures de les dinou vegades que s'hi acosta, al llarg de quatre dècades. La primera, l'hivern de l'any 1770, ell en té vint-i-quatre, fa estada en un hostal, camina els carrers amb la dona, entra a les esglésies, tot ho mira i deixa escrita la crònica del dia; i això és el que farà en el centenars de pàgines que dedica a Mataró, retaule de gent i costums.

Un dia, descobreix la festa de les Santes, és el 1788 quan hi participa per primera vegada, jornada que recorda per la música de mossèn Francesc Queralt, i la magnífica processó. Hi torna els anys 1789, 1790, 1792 i 1793; «no en poguí fer commemoració alguna en los antecedents anys 1794 y 1795, per causa de aquells dimonis de gavatxos que ens assolaven y empestaven la terra, y ab tanta broma de hospitals com hi havia»; el 1796 la segueix, i després fa «dos anys feriat de anar a Mataró per las Santas»; hi torna els anys 1799, 1800, 1801 i 1804. Notem que com a re-

sultat de les estades escriu una interessant *Explicació de la ciutat de Mataró*, de la que es conserven sis còpies.

El dia 28 de juliol de l'any 1807 escriu: «Se ha contat un de allò ben fatal cas, capaz de morirse hom de susto, en matèria de tants lladres, que infesten a tota Cataluña, y fora de esta, a no complir, com deu la justícia, a cullirlos. Est ha succeït al hereu del llibreter Ribas, al revt. vicari de Premià, y a una sra., tenint hisenda en Premià al tornarsen dintre de una tartana; de Mataró, a Premià, luego de vist ahi 27 la professó de las Santas màrtirs Juliana y Semproniana, que a un quart de hora de eixits de Mataró lus isqueren lladres, que despullaren al sr. Ribas, deixantlo nu de pèl a pèl; al vicari li rubaren las calsas y la camisa, y a la sra. las arracadas que portaba; àduc si feriren al que guiaba la tartana y concloch de tot això que ara és millor tems de quedarnos en casa, y no fer pasejadas a fora [...] y així molt content de no haver anat a Mataró, y ya no tenir aquell anhelo dels anys passats, y més ara ab tant malas varedas, que retrauhen de eixir de casa, per anar a divertirse afora». No tornarà a Mataró, perquè l'any següent amb la invasió dels francesos fuig de Barcelona i estarà al llarg de sis anys amagant-se en diverses poblacions de la Catalunya interior, i en acabar la guerra no anirà més a visitar la ciutat de les Santes.

La Biblioteca de Catalunya ha comprat els seixanta-nou volums manuscrits originals del *Calaix de Sastre* i els ha digitalitzat; ara, per primera vegada tenim a mà tot el que va escriure el baró de Malda de Mataró, una ciutat a la que

hi va dedicar moltes més pàgines que a d'altres, llevat de Barcelona.[2]

Quan viatja, carrega el llibre del dietari i va escrivint les coses que li passen. En un hostal «comensí, luego de trets tots mos apetuscos de tinter; plomas, y llibre, esta miscelànea, o Calaix de Sastre». Els relats escrits a vegades els passa en net, i els trobem als volums, que formen part del conjunt, coneguts com *Relacions de festes i viatges* i *Descripcions de viles i ciutats de Catalunya*. En aquestes versions canvia el temps verbal, de present a passat, i hi afegeix alguna notícia, «si lo borrador, ix bé, altra cosa serà la còpia, que sempre sol entrarhi algun retintin més».

I això presenta una complicació, perquè si de viatges n'hi ha dinou de versions n'hi ha quaranta-dos, fins i tot en castellà, italià i en vers. Utilitzo les més complertes, en general les que passa a net, amb les variants significatives. La transcripció segueix l'original del baró, i regularitzo les majúscules que inunden les pàgines. A la primera nota de cada crònica indico el volum on es troba, i les variants, amb el foli del manuscrit, quan consta, i entre claudàtors, la paginació digital.

[2] A la primera edició del llibre, *El baró de Maldà a Mataró* (2020), vaig utilitzar el material incomplert que hi havia, algunes antologies, les còpies a l'Arxiu Històric de la Ciutat de Barcelona i fragment dispersos.

65

Esplicatione del Paseggio fecimo noi un Giorno alla Città de Matarò nel mese de Novembre del anno 1770.

Havendo andatto un Giorno entre altri dentro il mese di Novembre alla matina al popolo di Alella, ove si trobava la mia Cara Sposa con li suoi Fratelli duoi Giorni avanti et Cosi con l'amabile Compagnia del nostro zio Dn. Narciso, con li quali io mi restai per poder insieme del l'aria del Campo, e principalmente d'una si bona Compagnia desiderando noi passare alla Città di Matarò, per poter parlar qualche Cosa al nostro ritornò di Matarò rihusi tutto secondo il nostro pensier, perche non ci mancò licenza per la essecutione: Il Signor Canonico Cudulà noi feci la mercede di lasciar per la nostra vilatogiatura il suo volante, et prendimo la resoluzione subito dentro la Casa de las monjas ove si trovavamo tutti insieme, et alla matina del Giorno che seguiva uscimo

Explicació del paseig de un dia a la ciutat de Mataró, que fou en 16 de novembre del any 1770 [3]

Havent yo anat dos o tres dias antes en el tal mes de novembre al dematí al poble de Alella, a la torre de casa Amat y Santisclà, dita de las Monjas,[4] ahont se hi trobaba cosa de quatre o sinch dias Maria Esperanza, caríssima muller mia, ab los seus germans y ab la amable compañia del Sr. oncle don Narcís de Amat, ab los quals senyors me hi quedí per gozar junts de aquells saludables ayres, verdor de la campaña, pincipalment de una tant bona societat, menjant junts la sopa, sense lo demés recreatiu al gust del paladar, ab alguns tragos de aquell vi tant generós com és lo de Alella, desitjant ma muller y yo fer un paseig de

[3] Hi ha tres versions. *Relacions de festes i viatges (1770-1782),* ff.49-55 [57-63], versió utilitzada; *Relacions de festes i viatges. Còpies altres llengües 1768-1788,* [69-72], en italià, *Esplicatione del paseggio fecimo noi un giorno alla citta de Mataró*; *Relacions de festes i viatges. Còpies altres llengües 1782-1783* [107-114]. És el primer viatge a Mataró del baró, té 24 anys, i hi va amb la seva muller, el cotxer Francisco Serras i el criat anomenat *Chico* de Vilalba.

[4] La casa de les Monges a Alella pertanyia a la família del baró. Quan la visita l'any 1771 parla de les curioses ceràmiques de la font de la Salut, dins la mateixa finca. «Per cosa ridícula estan esculpidas en aquella glorieta en enrajolat de València las figuras representativas als magres y als grassos, los uns fets uns bòtils [...] y los altres flachs com una quaresma, afectant menjar. Y el cas és que may se'n veuhen tips, solent estar sempre ab la mateixa positura de quant prengueren possesió de aquell pany de enrajolat de València, tenint tots aquells plagas lo ventre enrajolat. Las caràtulas y ventres dels grassos pareixia que de tant no se podían manejar y, los magres, lleugers com una palla». Ceràmiques que es conserven en el mateix indret.

un dia a la ciutat de Mataró per divertirnoshi y poderlus contar alguna cosa als Srs. del parentiu que dexàbam en Alella, proposada que haguérem nostra petició, isqué favorablement decidida a pluralitat de vots. Y dexantnos sa silla volant lo Sr. canonge Codulà, que se trobaba en Alella, per lograr poder anar a la ciutat de Mataró sens cansàncio, emprenguérem tal vilatgiatura de bon matí, 16 de novembre del any 1770, portant per batidores, com si digués ordenanza, al devant, al bon jay mestre Francisco Serras y al *Chico* de Vilalba,[5] home est de gran desempeño per tot quant nos pogués ocórrer.

En efecte, havent amanescut lo dia 16 serè, comensant a blavejar la admosfera o lo cel, y dorar lo sol los cims de las montanyas de per allí, isquérem a 8 horas de la casa de las Monjas, después de havernos ben rentats y axugats bé cara y mans, pres chocolate y atgegats a tots los flàteus a fora, és dir, dins de la privada, secreta o necessària (que és tot una cosa). Alegres com una pasqua, marit y molla sentats còmodament dintre de la silla volant de aquell bon Sr. canonge Codulà, los postillons corrents, isquérem de la pesada riera de Alella,[6] per lo arenosa y de poca vista, fo-

---

[5] Als escrits del baró hi ha senyalades algunes masies anomenades Vilalba, aquesta era situada a llevant d'Abrera. Construïda per Manuel Amat Junyent, virrei del Perú, l'obra la va dirigir l'any 1767 el seu germà, Josep, marquès de Castellbell, tots dos oncles del baró de Maldà, que era fill d'Antoni Amat Junyent. En quant al *Chico*, l'any 1805 comenta el baró que, «val tant com or pesa, per ses actives diligències en tot quant pertoca a casa Castellbell, masover antiquíssim de la casa, home de pau y no de guerra, vell de vuitantaun anys, sense cap dent ni queixal».

[6] Els camins reals eren precaris per manca de manteniment, però els locals pitjor, i sovint calia travessar rieres per arribar a tants pobles, més encara al Maresme. El segle dinou res no ha canviat, Frederic Rahola explica que després del Masnou, «emprendimos enseguida el ca-

ra de vèurer al devant lo mar per tronera, per anar ficats entre montanyas, y después, al cap de mitja hora o un poch més, isquérem al camí de la costa o de vora mar, a la vanda dreta y a la esquerra la lontananza de montanyas, casas, pobles y praderias, que nos alegraban moltíssim la vista tanta varietat de obgectes com per totas bandas, de frente y de costat se descubrian ab aquell hermosísim blau de cel y del mar, ab sas argentadas olas, ahont ferian los raigs del sol.

Per aquell deliciós camí de la costa de mar trobàbam a hòmens, donas, jovenetas, a peu, sobre de ases y burros, en sillas volants, en carros y carretas, etc., que anaban azia Mataró o sen venian cap ensà azia nosaltres, que nos hi dirigíam. La més de esta gent era de la clase de mariners y pescadors. Mitja hora o cerca de dexats que haguérem la riera de Alella, passàrem per la vora de la de Tayà y, tot seguit, per la població del Masnou. Y aquellas casas, totas o las més, són blancas per part de fora, ab alguns torreons ab marlets de hechura morisca.[7]

Mitja hora después passàrem per cerca de las casas de Premià. Mitja hora después per las de Vilasar de Baix, sent detràs, amunt a las montañas o a sas faldas, los pobles de Vilasar de Munt, de Premià de Munt, Cabrils y Cabrera. Las de Premià y Vilasar de Baix las amenisaban molt sos hortets al devant, ab tota aquella blancura de casas, per un igual a la vora casi de la carretera de Mataró.

---

mino de la riera de Alella. En su álveo seco y arenoso marchan pesadamente las mulas y se hunden las ruedas; de vez en cuando después de lluvias torrenciales se llena de bote en bote y se convierte en río avasallador».

[7] De «marlets de hechura morisca» encara en podem veure en antigues masies i cases fortes de les poblacions de la marina.

Una hora después que haguérem dexat a Vilasar, y después de un quart de hora de travessats la riera de Argentona, entràrem a la ciutat de Mataró que serían onse horas. Después de algun carrer tiràrem al tant llarch quen diuhen lo Camí Ral y així com fórem a la porta del hostal, devant de la iglésia dels escolàpios, intitulada de Santa Ana, baixàrem de la silla volant. Entrats al hostal, nomenat de la Riera, parlàrem a la hostalera acerca de lo que volíam per dinar, descansant ab tot lo demés de hostal y comoditat ab lo bon jay mestre Serras y lo *Chico* de Vilalba, que eran nostres *servitores*.

Des de allí anàrem per aquell carrer dels escolàpios al paseig de la Riera, entrant a la dita per lo portal de Barcelona, dirigintnos a la parròquia. Y, ananthi, ja vèyam gent per allí anar y venir, donas y minyonas, de estas sentadas ab sos cuxins a la falda fent puntas als llindars y dintre dels portals de sas casas, a sos quefers.[8] Y a una ne reparí, al pasar nosaltres per la Riera, aturada, prou bonicoya de cara, que duya en los punys de la camisa, cordats als brassos, botons de plata plans, ochavats llisos. Y, de estos, en diferents de un y altre sexo, més que de altras hechuras de plata y de altra metall. Com y també lo us en las mataroninas de faldillas de bayeta bermella, de indianas, de blauet, corbatas blavas de cotó florejadas, o de llistadas, los rets curts per detràs, y lligats per devant molt azia als ulls,

[8] Era tanta l'activitat artesana de les dones, que els viatgers del segle divuit senyalen, com Etienne-François de Lantier, «la figura amable de les dones que acompanya l'amenitat del país, elles es dediquen en general a fer puntes». Un padró de Llavaneres diu que l'activitat professional de les noies era fer puntes, i la de les àvies resar el rosari.

fent lo front curt, y anar moltas de las jóvans y donas de carrer ab sabatas sens mitjas.

Vérem al passar a molts menestrals casi de tots oficis treballant en sas butigas, però los més mariners y pescadors, ab alguns treballadors de la terra. A algunas caras bonicas de donas y minyonas, com y també alguns minyons. Però també diré que las mataroninas, a mirarselas hom, se posaban a ríurer y sils preguntaban alguna cosa, la resposta que donaban algunas era ríurerse dels barcelonins com yo, per ser un xiquet massa curiós. Ho experimentí de alguna, haventli preguntat no sé si com se nomenaba aquell carrer, o com se nomenaba aquella a qui preguntaba tal cosa.

En la parròquia ya señalaba la misa de 3 quarts de dotse la campana grossa del rellotge, sobre del campanar, y semblaba lo sonido al de la Antònia del Pi,[9] però com si fos un xiquet fosca, ab tot que no gens esquerdada; vérem,

---

[9] La campana Antònia era la principal de l'església de Santa Maria del Pi de Barcelona. Del segle quinze, la fonen per haver tocat l'any 1714 durant el setge de la ciutat. Trencada diverses vegades, Maldà explica la reconstrucció del 1774. «Lo dia 19 d'agost se tirà de dalt a baix del campanar del Pi, a les sis hores de la tarda, la campana Antònia, desguarnida ja de la tremuja o capçal, el que anaven ja desfent alguns dies antes, en lo finestral que sempre ha ocupat, que ve frente del carrer de l'Hospital, caient la campana a l'hort del Sr. rector. Lo dia 25 d'agost se trencà a cops de malls l'Antònia, y enviats los trossos de la campana a la vila de Granollers, aon se devia fer nova. Dia 16 d'octubre arribà des de la vila de Granollers la campana nova del Pi, conduïda dintre d'un carramato ab quatre rodes, tirat per vuit mules. La mateixa grossària y circumferència de la campana a la de la vella. Dia 29 d'octubre del present any, col·locada ja la campana Antònia dalt del campanar, en son finestral, ajustada la tremuja, o capçal, ab tota la ferramenta necessària, a ses nanses, s'estrenà envers dos quarts de tres de la tarda, y se ventà una prou llarga estona. Féu esta campana Jaume Pallers, fundidor en Granollers».

antes de entrar a aquella iglésia parroquial al campanar desde baix, que és peza, y a las campanas en sos finestrals, veyentse a una de frente y a l'altra de costat, és dir, un poch de boca de campana, y de contrapès, ab una com balustrada devant dels finestrals, y sobre, de pedra seguint tot lo armazón de la campana de las horas, y llanternó de fusta alquitranada, y sobre del llanternó la campana dels quarts, dintre de una com gàbia de ferro y panell.

Entràrem a la parròquia y a un costat sota la volta del portal major, un escolà tiraba de tant en tant la corda de la campana de las horas, señalant la misa última de tres quarts per les dotse. Dita parroquial iglésia és gran, y lo orga també a un costat a la hechura sa cadireta, y un poch en lo demés al orga de la iglésia del Carme de Barcelona, qual quedaba tapat ab un gran drap, o cortina, y no ab portas, tota ella, color de noguera, sens doradura, ni pintura alguna.[10] Hi vegérem uns prou bells altars, principalment lo de la santíssima verge dels Dolors, adornada la capella separada de la gran nau de la iglésia de primorosos quadros, y pinturas de la passió de Christo senyor nostre, famosas de

---

[10] El 16 de juny de 1734 llegim al llibre d'acords de l'Ajuntament de Mataró: «en vista de hallarse actualmente quasi terminada la fábrica de la nueva parroquial iglesia desta ciudad, en que por su reedificación y construcción, por el espacio de nueve años cumplidos, a costas de los particulares de la dicha ciudad [...] lo que más se necessita es el de tener un órgano correspondiente, con el qual se pueda en coros cantar en la dicha iglesia las glorias y alabansas a Dios nuestro Señor, por no ser el órgano viejo [...] de servicio alguno, ya por su pequeñés, como también por estar del todo descompuesto». L'antic era de l'any 1534 i el nou l'encomanen a «Antonio Buscà, maestro de órganos vezino de Barcelona». Al cap de dos anys està construït i després de revisar-lo l'Ajuntament l'accepta el 6 de juliol de 1736. És l'instrument que veu el baró. Arxiu Comarcal del Maresme [ACM]. Acords de l'Ajuntament de Mataró [AAM], 16/6/1734; 27/6,6/7,1736.

Viladomat,[11] ab los marchs dorats, y demés de la capella pintada, junt ab la bòbeda, sens los molts adornos de escultura, y doradura. Ohida que haguérem la santa misa en aquella parroquial iglésia, isquérem a fora a seguir los carrers de Mataró, y qui u sab quantas donas, y minyonas vèyam ab sos cuxins de puntas treballant, y si hom se las miraba, ellas se posaban a ríurer, a adonarsen.

Antes que tornàssem al hostal entràrem de passo a las dos iglésias de Sant Joseph de carmelitas descalsos, y dels padres de Santa Ana, o escolàpios, eixits de esta iglésia nos entràrem al hostal, y a la entrada nos esperaban dos donas, la una un poch vella, y la altra jova, quals eran la Josepha Costa, y Sibina sa nora muller de Olaguer mariner fill major de Josepha, las quals se alegraren moltíssim de nostra ben vinguda, y las dos nos serviren en quant pogueren fer, y haventnos descuydat de dur culleras, y furquillas de plata per dinar, ellas nos las dexaren de molt bona gana.[12]

Hi hagué prou plachèria ab la Josepha, y ab la Sibina, dona de allò ben despatxada, y de esperit varonil, fresca, y roja de cara, de estatura gordillona, y alta, la que a no en-

---

[11] Antoni Viladomat Manalt (1678-1755) decora la capella dels Dolors de l'església de Santa Maria, i la sala de juntes de la Congregació de Nostra Senyora dels Dolors, entre els anys 1722 i 1737. És el conjunt barroc català més important conservat.

[12] Al baró li agrada menjar amb coberts fins i no de fusta com els de la gent de poca categoria. Quan el 1808 es veu obligat a fugir de Barcelona pels francesos, cau en hostals on ha de «menjar la sopa y demés vianda ab culleras y forquillas de llautó, que sen diu or de bòria o de llumenera, que nostras bocas no hi estan gens acostumades, sí que a plata, a no fusta o marfil». També, «acompanyant la vianda a la boca ab culleras y forquillas de llautó, y ditxa que ens foren ben netas per no fernos aquell fàstic lo llautó a no ser ben netas, y no acostumadas nostras bocas».

gañarme, duia gipó de lila encarnat, y faldillas blancas ab vions amples encarnats. Nos posàrem en taula per dinar, fentnos ellas compañia y no en la bucòlica, per estarne ya llestes. Mestre Serras semblaba sentat en la cadira poltrona, jubilat de algun convent, y lo *Chico* de Vilalba era el *servitore*. Desitjant ma esposa, y yo vèurer a la recién casada, cerca de un any, Maria Teresa Pou, per donarli la enhorabona, qual, sent donsella dos anys atràs nos serví de cuynera en casa de 16 anys que hi entrà. Insinuats que ho haguérem a la Josepha, mentres que dinàbam, y també que avisàs a Mariana Prat[13] coneguda allí per la *Xargas,* que també la volíam vèurer, sen anà Josepha ab Sibina a avisar a las dos.

Acabats que haguérem de dinar baixàrem del hostal per anar a donar un paseig per tots aquells carrers de vora mar, destinantlo des de dos horas, fins a les quatre per regressar a Alella. A dues horas, al cantó de aquell carrer dels escolàpios vérem aproximarse en fila xano xano Josepha Costa, Sibina, Marianna Prat y Maria Teresa Pou las dos preñadas. Tereseta quin contento mostrà al vèurer a Maria Esperanza, y a mi, pues tot era dir, dona Maria Esperanza, don Rafel, y també la Marianna Prat.

Parexia molt bé Maria Teresa Pou, joveneta de 18 anys de edat, bonica de cara grassa, sonrosada, ulls alegres, y rossos, com, y també un poch sa cabellera, nas aquilino, dentadura blanca, y igual, ab lo preñat de uns 7 mesos que li donaba certa gràcia a tota ella, fentli realzar la boni-

[13] El baró la nomena *la dida de Mataró. Calaix de sastre. Dietari (1815-1816)*. Dia 5 de novembre de 1816. «A 3 quarts de 10 de est matí ha morta la bona yaya Marianna Prat més coneguda per la dida de Mataró a la que se extremuncià ahir tarda».

quesa del rostro, la qual duya gipó negre ab portetes, a modo de corsé, sens cotilla; duya mocador blanch al coll, a corbata, ret negre com nou en son cap, faldillas, y devantal de blauet, dos anells en un dels dits de la mà lo un de plata y lo altre de llautó; las mànigas de la camisa, que li eixian de les del gipó negre, blancas, com si se la hagués acabada de mudar, cordats los punys als brassos ab botons plans de plata brunyida, llisos, ochavats un poch grossets, y de esta hechura també Sibina, però no tant grosets; sabatas en los peus ab civellas rodonas de plata, prou reforzadas, que usan las marineras y pagesas. Marianna Prat anaba ab la millor roba que tenia, mes no feia lo goig que Tereseta.

Enfi, formada la quadrilla ab estas, y nosaltres, seguírem los carrers de vora mar, fins a las platjas, fent tarde serena és dir lo cel blau, lo mar així mateix, y lo sol cerca de son ocàs, que doraba la terra y feya resaltar la verdor de tots los arbres, y hortas, o sènias dels rededors de Mataró, quedant ya la demés verdor fora, per entrar un mes después lo hivern que tot ho despulla de sa hermosura. Pasejant alegrament entràrem a un de aquells carrers a la casa de Teresa altra nora de la Josepha Costa muller de Llorens son fill segon, també mariner, y esta ab algunas sas dexeblas, treballaban puntas, y ma muller examinà quina casta de puntas era aquella; estiguérem allí un rato, veyent a una noyeta de Teresa que la criaba is deia Esperanza.

Desde allí proseguírem lo paseig per alguns carrers del arrabal, anant después a descansar un poch a casa en què habitaban Josepha Costa ab la Sibina, en la Rambla, de-

vant de la Creu den Ramis[14] que allí ne diuhen, molt cerca del portal de Barcelona. Pugí yo dalt a la casa, seguint los aposentos ab Sibina, que tot mu ho va enseñar, sens dexarse res al tinter. La comitiva se quedà baix a la entrada y yo agoytí desde una finestra a tramontana; prenguérem algun glopet de chocolate.

Mentres que pasejàbam, ladeantsem la Maria Teresa Pou, li preguntí entre altres cosas, com se nomenaba son marit, y me respongué que Vadó Andreu agregat a la matrícula, o marineria, y també que era treballador de la terra. Per últim, sent ya hora de escapar a Alella, suposat ser quatre horas tocadas, que lo sol sen anaba a aclucarse, ab totas aquellas donas nos hen anàrem al hostal; pujàrem luego a la silla volant del amigo canonge Codulà, luego de saludar a ellas, encaxanthi ma esposa, y yo també ab totas ellas y Tereseta Andreu, quem digué que per més temps que passàs no me desconexeria. Alegres tornàrem a Alella, que y a arribàrem a entrada de nit.

[14] La creu d’en Ramis [creu de terme] de 1562, marcava els límits de la ciutat cap a Barcelona. Malmesa l’any 1936, l'original es conserva al museu local.

Explicació de la ciutat de Mataró [1770] [15]

La ciutat de Mataró dista sinch horas de Barcelona situada en la costa de mar al llevant; és mediana en caseria, y molta que sen hi va anyadint; té el rededor molta horta, y bastant poblada dita ciutat de gent, de ambos sexos, especialment de mariners y pescadors, que és lo que més abunda tota la vora de mar; té algunas pocas murallas, encara que indefensas, y rònagas ab sas torres,[16] haventhi també un quartel a tot rumbo, per un o dos batallons de guàrdias etc.[17] Totas las casas de Mataró són blancas de part de dintre, y fora, ab lo que aparexen molt bé igualment que las cuynas, y entradas de ellas, las que las matexas donas de mariners y pescadors amblanquinan a menut. Los carrers se dividexen en los de dintre ciutat, y arrabals, los que ixen los més a la platja, donant una similitud als de la nostra Barceloneta, bé que las casas són blancas, més elevadas, y no uniformes etc. A vora mar, y

---

[15] *Descripcions de viles i ciutats de Catalunya 1770-1779* [23-26]. La descripció de Mataró la fa arran la visita del novembre.

[16] L'antiga muralla havia deixat de tenir la funció de defensa contra els pirates del nord d'Àfrica, les portes no es tancaven de nit, i noves cases la feien servir com element constructiu avançant sobre el passadís de l'interior.

[17] El segle divuit, a la ciutat hi ha establert un destacament d'infanteria i cavalleria, en una caserna construïda a la part alta de la Riera, a dins i a tocar de la muralla. Un edifici que suposa moltes despeses a l'Ajuntament per la fàbrica precària.

en tot lo seguit de la costa descansen sobre la arena, algunas barquetas, y llanchas dels pescadors.

Las iglesias són la parròquia, los convents de carmelitas descalzos, escolapia, capuchins y capuchinas, la primera, que té per patrona la Asumpta y St. Desideri son patró, ahont se veneren las relíquias es de una nau, casi igual sa longitut, y latitud a la del Pi de Barcelona. Lo cor dels capellans és en lo presbiteri, y lo retaula principal queda comensat.[18] La capella de Nostra Sra. dels Dolors, que se troba inmediata el portal lateral de la parròquia *intus* és obra tota ella primorosísima, por los quadros la adornan de la pasió de Christo que ocupan totas sas parets interiors, excelentas sas pinturas ab sos marcs dorats. En quant a la iglesia necessita de blanquejarse, y repararse algunas pocas de esquerdas en sa obra. Lo orga és a la hechura del de la iglesia del Carme de Barcelona, sols que no és dorat, y té una cortina bermella per tapar lo flautat en lloch de portas. Los arcs de cada capella són a punta de ametlla (sino me engaño) en quant a las parets foranas de la iglesia són de bastanta gruxa. Lo campanar queda al costat dret del portal mayor entrant per ell a dita parròquia, és ochavat furnit de quatre o sinch campanas ab las del rellotge de quarts y horas, que estan sobre el campanar en son guarnimento corresponent; són 4 los finestrals de la torre, la que si circuheixen balustradas sota dels mateixos finestrals. Al costat de la parròquia és lo cementiri ab sa plaseta al davant.

---

[18] És el retaule obrat per Carles Moretó, «novament fet de escultura», que el baró veu construir i segueix el seu progrés; destruït l'any 1936.

Los escolàpios, que tenen per fundador al beato Joseph Calesanz vesteixen segons lo institut de manteu curt, y sotana negra com los pares jesuïtas *olim*, y tenen collegi per la educació de minyons, haventhi aulas de estudis per est fi; la iglesia es baxa de bóbeda, y no de las més capaces, cerca del hostal de la Riera, o casi al frente.[19] Los convents de pares capuchins, y monjas capuchinas, són algo apartats de las casas de Mataró.

Los carrers, excepto los del arrabal, que ixen a las platjas, tirats a cordell, y amples com són lo del Hospital, y Sant Juan etc. Los demés són estrets dintre ciutat, y moltas las travesias sent los més famosos lo de Argentona, lo de Bonayre, lo Masavà etc. La Riera, que és un paseig deliciós al centro de la ciutat, entrantsi per lo portal de son nom, vehí a la altra plaza que se dexa contigua a las parets del convent de la escola pia, queda embellida ab una renglera de arbres alts al mitg, y casas a dreta, y esquerra ab la del Sr. Governador.

Hi ha una infinitat de minyonas casadas, y solteras treballant ab sos coxins puntas blancas esquisitas dintre las entradas de las casas, y llindars de las portas en tot Mataró; haventni algunas de estas fadrinetas, com també de casadas, prou bonicas de cara, y talle del cos prou ben format; però també dich que se solen trunfar dels barcelonesos algunas rientse a la bellaco; si un pega ullada al pasar, com ya he dit rialleras dels forasters. Van per lo general totas las donas de allí limpias com una plata en son vestuari, y àduc las més pobretas y ancianas parexen molt bé. Usan molt en aquell paratge, y demés de la costa faldillas

[19] Segurament, l'hostal del Pardal, i la primitiva església dels escolapis.

de bayeta bermella; gipons de lo mateix, o negres, o bé de altre color; corbatas blancas per lo coll molt blancas o blavas llistadas; rets en sos caps lligats molt azia al front, ab lo que yals tenen ben asegurats. Algunas mullers, y fillas de mariners acomodats a sa manera van petimetres ab faldilla de indianas blauet, bona blanqueria de camisas, y corbatas etc.

De coneguts y conegudas del autor, pocas ni té allí, pasat de un o dos capellans a la parròquia, y de donas Josepha Costa viuda, Sibina sa nora vuy dia viuda de Olaguer fill de esta; Mariana Prat, y Gertudis filla de esta etc. De casas de senyors són escasas pues se reduexen ab la del sr. governador, las de Vilallonga, de Feliu, de Masot, Feliu, Borràs etc. Los portals de Mataró; són lo de Barcelona lo de la Riera, lo den Feliu, lo de Belleix, lo de Sant Josep. En quant al terreno és molt alegre no sols per sa molta horta vehïna a la ciutat azia ponent, tramontana y llevant ab molta caseria dispersa en sa planura, y deliciosas montanyas, sí que per lo gran tros de mar se descobra desde Calella fins a Barcelona. Las poblacions cerca de Mataró són Argentona, Cabrils, Vilasar, Llavaneras, y Caldetas; la rectoria és la més pingue del Principat, y se contan allí setse mil ànimas de comunió ab lo que amés de una prou crescuda comunitat de capellans, seran 4 los vicaris ab lo Sr. rector. Nota, y ha convent de monjas carmelitas descalsas dins de Mataró; y la pescateria prop de la parròquia.

Itinerari que fiu yo desde ma amada pàtria Barcelona al poble de Albons en lo Ampurdà, començat en lo dia 16 de maig del any 1780 [20]

Advertèsquia mon amat lector sia sabi, o no ho sia, que en lo matí del dia 16 de maig de dit any 1780, ab beneplàcit de mon venerat pare, y senyor isquí de Barcelona a 2 quarts de 7 ab dos indivíduos idòneos per donar curs tots en Albons lloch del Ampurdà,[21] a algunas dependèncias per lo temps present y per lo esdevenidor, etc. Lo equipatge de roba fou la més precisa; quatre trastets de llibres; tabaco; mocadors; paper, quem dugui en un caxó quem fiu fer exprés per Anton Vert fuster, ab son pany, y clau, lo manyà; vitualla, alforjas; alguna maleta, y sobretot los papers fahents per aquella hisienda, etc., silla volant, y matxos de pas per anarhi.

Alegre matinada tinguérem, per quedar serè lo cel, y igualment clar lo sol, fent bon vèurer en tota sa lozania los camps, viñas, praderias, llochs y casas; *turba multa* de anants y vinents tant en carruatges, com en sillas volants,

---

[20] *Relacions de festes i viatges (1770-1782)* ff.271-275 [269-273], descripció utilitzada; *Relacions de festes i viatges. Còpies altres llengües (1781-1782),* [165-169].

[21] Maldà fa una curta estada a Mataró en el viatge cap el poble d'Albons, a l'Empordà, vora l'Escala, senyoria del seu pare. En arribar, el reben «ab dansas de contrapàs y sardana, que feren per ma diversió mos vassalls y vassallas de Albons en la plasa sita al devant del fossà, iglésia y castell del senyor». Acompanyen el baró, pels negocis que cal tractar als seus dominis, l'advocat Francisco Artigas i el procurador Domingo Mozes, i els serveix el criat Pau Oliveras.

y los més andadors ab lo caball de sant Francesch, que nosaltres nons hi aderírem, vull dir anar a peu, fora de algun tros dolent, si que còmodos dintre de la silla volant y los demés sobre de cavalcaduras de tota satisfació; passàrem después de correguda hora *feliciter* lo riu Besòs a dos quarts de 8 y per lo lloch de Sant Adrià contigo a dit Besòs, a 8 horas, per lo llarch carrer de Badalona; a dos quarts de 9, per la vora de la montanya, y castell de Mongat, dexantla a la vanda dreta, no perdent desde allí lo mar de vista, y la montanya de Monjuïch que per dorarla lo sol, parexia a *longe* un cap de lluerna tota ella.

A 9 horas, abordàrem en lo Masnou, y hi trobàrem a dos capellans uns tals Mateus, dels quals lo un poch temps havia, que era mort, segons nus ho digueren aquells dos seus germans, *qui in pace requiescat, amen*; trobàrem allí també al sr. notari Estalella, que venia ab lo fill de la Laya del pa, àlias *lo Belo* de la rectoria de son germà en Alella, confabulàrem mitja hora ab tots estos indivíduos, mentres que los nostres menjaban més de un bossí (el què, ells su saben), la llàntia bacanal faria farmansa; perquè en arrieros aigua molt raros ne beuhen.

Los capellans Mateus fèyan lo mateix camí, que nosaltres, y (veusho aquí, Magí) donat que ells hagueren lo pienzo als matxos quens devían dur a Albons y tornar a Barcelona; aló des del Masnou tot seguit dret a Mataró alegres, y yo ab conversació festiva ab lo Sr. Domingo Mozes procurador que anàbam los dos dintre del volant, y lo doctor Artigas advocat ab lo Pau Oliveras anàban a caball, gens ni mica torts, sí que ferms com una roca. Passàrem per la vora de Premià, y mitja hora después per Vilasar de Baix, dexant totas estas casas ab sos torreons a la morisca,

a la part esquerra, ab los pobles més distants a las montanyas; de Premià de Munt; antes a Tayà; Vilasar de Munt; Cabrera; Cabrils etc., que ab la verdura de sas montanyas, y planuras amenisàban tot allò, y més en lo mes de maig en el que *prata rident*.

Descubrírem al eixir de Vilasar a la ciutat de Mataró ab sas deliciosas hortas, antes de entrarse a la ciutat, a un quart de hora de Mataró quen distàbam, travessàrem la riera de Argentona, tant bé com tres horas, y mitja antes lo Besòs.[22] Lo mar ¡quin blau celeste! igual al del cel; enamoràban a hom sas cristallinas aiguas, brillaba peganthi lo sol, com plata bruñida; a una part, camps, y vinyes, arbres, plantas, y sembradura; molta caseria dispersa en tot lo rededor de Mataró ab la montanya, y lo castell de Burriach a modo de atalaya, y la ciutat com vista en anfiteatro, era un conjunt tot de allò ben agradable.

Entràvem als arrabals de Mataró a dos quarts de 12; que blancas totas aquellas casas; nos apeàrem al hostal de Montserrat[23] devant casi del collegi de pares escolàpios; un poch calafatejat vaig baxar del volant, anyadintsemi una cremadura de llengua, quem succehí ahi vigília de nostra surtida a Albons, que menjant en lo dinar de casa un gabo-

[22] Ni la riera d'Argentona, ni el riu Besòs, tenien pont per creuar-los, i quan baixava l'aigua amb empenta era impossible travessar-los i calia esperar la disminució del cabal, circumstància dura fins les darreries del segle dinou.

[23] L'hostal de Montserrat, o d'en Pere Roca, nom de l'amo, obre les portes a mitjan segle divuit, quan arrenquen tants negocis. Situat darrera l'escola de Santa Anna i a peu del camí real, era un edifici de grans dimensions amb les menjadores per animals de tir a la part baixa, a la part alta, la fonda i les habitacions dels hostes. Francesc Costa. «El baró de Maldà a taula». *El llibre de les famílies de Mataró* (Mataró, 2023).

let de llet y confitura per lo que rabiaba de calent me cremà un poch lo paladar a no ser que fos també alguna vaporada del ventrell, incomodantme bastant al tocarhi la vianda, de sa resulta. Donadas que haguérem las providèncias tocants al *victo racio* a la hostalera; brava dona; alta; fresca; ben plantada; y límpia com una plata, nos hen anàrem a la parròquia y al entrarhi tocàban la campaneta a misa, y la arrebatada ab la campana grossa, luego de 12 hores que tocà la mateixa del rellotge del campanar de aquella iglésia parroquial.

Isqué lo sacerdot revestit a celebrar la misa al altar major, y a son principi se tocà la oració del *Angelus*, seguint inmediatament dalt de aquell campanar los tochs de las campanas a morts; de las 3 campanas las dos grosses éran unísonas, casi; la una que se assimilaba lo sonido al de la dominical de la Seu, la altra al de la grossa nova de Sant Just, parròquia de Barcelona, y la altra tercera de punt, la que consonaba prou ab las dos altras campanas, retirant lo sonido a la que nomenan al *lladre* també existent en lo campanar de la Seu, senyalaban la sepultura de un mariner. Ohida que haguérem la última misa en lo altar major, el qual retaula és novament fet de escultura; boniquet y desembarazat,[24] visitàrem a la Verge santíssima adolorida en sa sumptuosa, y devota capella, pintada tota ab uns quadros de la sagrada passió de Christo, tretas las pinturas de les delicadas mans de Viladomat; aixís sens digué.

Isquérem de la iglésia y anant per aquells carrers ahont quédan la plasa gran del mercat de la verdura, y fruita y la

[24] Es tracte del retaule obrat per Carles Moretó, entre els anys 1767-1778, que el baró veu construir el 1770; destruït l'any 1936.

plaza petita, per allí en casa de un apotecari[25] trobàrem a un capellà ab una cara de allò ben gravada de verola, a qui saludàrem, y preguntí a ell per una tal Costa; el tal capellà me respongué Costa, Costa, y aixíns quedàrem, ho anàbam preguntant a algú, y alguna de per allí, per últim, un apotecari nos digué voldrà a ben segur dir Costa Hilla, y que vivia en lo carrer de Sant Juan (axò és això), ab esto, no ignorant la Costa Hilla, nos hen hi anàrem tot dret, baxant una rampa,[26] embocantnos luego a dit carrer de Sant Juan, anantho preguntant per aquellas casas fins a donar ab esta entrantnoshi tots, ins isqué Josepha alegreta com sol estarho sempre la bona yaya, ab altras donas que allí éran luego me fiquí la mà a la buixaca, y entreguí a la Josepha lo seu mocador blanch ab llistas bermellas, y ben plegadet, que la bona dona sel havia dexat en Barcelona, la última volta, que hi fou; quin contento, no sols de vèurerme, y parlarme com del recobro de la perduda prenda, sens; com així penso; no haverse fet dir los responsos de Sant Antoni de Pàdua, y més haverlos dit ella sent en llatí, que per no haverne estudiat era per demés. Altras donas allí eran, que no conech; ab esto passo avant ma prosa, y esperaba ya ferla en lo *jus vivendi* en la taula. Arribàrem al hostal parada que ya quedaba, nos sentàrem en la cadira a son rededor *co* de la taula, y vingué la gazòfia. Yo fiu lo que vaig poder en la masticació de las viandas ab pena, y dolor; tenint que pèndrer paciència.

[25] Referència a l'antiga farmàcia dels Camín.
[26] La baixada coneguda com de les Escaletes, on hi havia una petita porta d'accés a la muralla, pas popular de pescadors i mariners per anar a les places i entrar a la ciutat.

[Llegamos nosotros al mesón, aderezaron las criadas la mesa con sus manteles y servilletas con los demás adnexos para la comida y ya los capellanes Mateus en otro aposentillo tomaban su refacción. La criada que nos serbia era de mediana estatura pero de buenas carnes y fresca, y encendida algo del rostro, la que iba ministrando a todos el cómo se llama. Yo comí poco por lo lastimado quedaba de la lengua. Los camaradas se recrearon con el pescado y demás guisos al uso del pahís. Instábanme que comiese, pero el caso era que tenía ganas y el dolor en la boca me impedía la trituración tan necesaria para la vida. Huve de cargarme de paciencia].

En el inter pujaren tres donas, mes conegudes, havent antes demanat lo permís per entrar a vèurernos mentres que dinàbam, el que sels concedí. Eran estes Josepha Costa, Mariana Prat ab ses dos filles, Gertrudis y Catarina. La primera ja era minyona alta y grossa, y la altra mai menos. En quant a fisomies era millor la de la Tuies que la de la Catarina, per haver bufat al pebre, digo ben senyalada de la verola, y son parlar ab el nas més que ab la boca. Enrahonàrem un poch ab las tals donas y a dos quarts de 3 a punt la silla volant y los matxos partírem de Mataró.

[Partimos de aquella ciudad, continuando felizmente la media jornada, salvos de todo traquebarraque, con tarde serena y el sol, que rato havía que dirigía su rutilante carrera azia al ocaso. El color azul del cielo hacia resaltar al del mar, con algunos barcos, ya firmes sobre la arena, ya nadando sobre las aguas, que divertían a nuestra vista]. A 3 quarts de 4 passàrem per lo pont y vora de las casas del poble de Caldetes o Caldes de Estarach, mitja hora des-

pués, que éran 4 horas y quart, per la gran població de Arenys de Mar].

[Viatge de tornada]

Arribats a Canet nos hen despedírem, quedantse ells en aquella vila y no parant nosaltres que en la ciutat de Mataró, ahont hi arribàrem a 10 hores de aquell matí. Ocupàrem lo mateix hostal, en el qual nos sacudírem bé la pols, descansàrem y previnguérem a la hostalera lo que volíam per dinar. Anàrem des de allí a la iglésia parroquial a ohir misa. Celebrabase llavores lo ofici o misa del Corpus, ab lo Santíssim present (alabat sia per a sempre). Ohírem lo sermó de la solemnitat, quel predicà ab la energia que li és natural lo lector Ambròs Puig, de pares mínims en Barcelona.[27] Ohírem misa luego de acabat lo sermó, rezàrem a la Mare de Déu dels Dolors y nos hen tornàrem al hostal, pasejant antes un poch per la ciutat.

Luego sens serví lo dinar, ab abundància de peixos, per ser divendres. Lo dinar fou quatre espècies de peix, que eran araña, llagosta, congre y llenguado fregit, etc. A 2 hores partírem de Mataró ab molta calor que patírem en aquella mitja jornada, però feu una bellísima tarde y lo mar en calma, el que igualaba al blau celeste.

---

[27] Ambròs Puig (c1741-1795), provincial de l'ordre dels mínims a Catalunya, era molt conegut i popular per la seva oratòria, es conserven impresos sermons predicats a diverses poblacions catalanes. Al Museu Arxiu de Santa Maria de Mataró es conserven molts sermons manuscrits de fra Ramon de Barcelona, caputxí viatger, que l'any 1779 predica a molts indrets i a la ciutat els dies de Santa Maria Magdalena, Sant Desideri i Sant Felicià.

numero 1

CAIAIX de Sastre Tomo XIV
Comensat en lo dia de 27 novembre
del Any fi de la Centuria 1800.
Conclusio que será est de tots los Tomos
y ab la unió de las Explicacions de Festas
majors y viatges, sinó los Succesos de
Barcelona, y noticias, com en los antecedents
á est Tomo XIV.

ab variació aixís com antes per paginas sos numeros; en avant en cada full de llibre, á saber Folio al comensar lo Full y Pagina correspo:nent en estos

Tal conclusió; noto continuació en altres tomos, á conservarme Deu Nostre Senyór la vida; la vista, y lo pols seguir per continuár á escriurer, Yá que tals diaris me son de gran divertiment, y ocu:pació.

Dia 27 de Novembre del Any que acaba 1800; Dijous de la Sema:na, los Sants Fecundo, y Primitivo Martirs, há amanescut lo cel nu:bul ab pluja, esta á 7 horas, quarts de 8; parada después la plu:ja, se han anat aclarint los nubuls, fins á serenarse lo cel, veurentse clar lo Sol, mes en tots los carrers, fanch, ó pastetas ab abundan:cia. há continuat lo cel seré ab nubulets á llevant y sol á mitgdia, y ab alguna espessór á Ponent, y mitjorn, fins á cubrirse, y plovisquejat cerca de la una, y luego plogut un poch; prosequint ab la mateixa disposició lo cel nubul ab algunas pocas clarianas á quarts de 3 de la tarde, há con:tinuat aixi fins á quarts de 5 que se há alsat vent fort, y fret, temps bor:rascós que fá, y mes á mar, com la roda de Santa Catarina que vulgar:ment aixó se diu. Lo cel á entrada de nit há quedat seré ab lluna.

Avui há estát lo ultim dia de gracias, segons yá nota lo diari estam:pat; del novenari de Animas en la Parroquial Iglesia de Sant Just, y Sant Pastor.

En la nit, se há feta la Academia de musica en casa Sirone, no podentne referir res, puix que no hi fui, si que per relació, de mos Querits Fills, que hi foren, tenint tarjetas, que aná prou bé, y tocatse lo duo de las Guitarras, que en:cara no hé ohidas en lo teatro, qual academia, casi tota es composta de operistas, exceptuada la Senyoreta de la Casa, y una tal estaño.

Paseig a la vila de Pineda en la costa de mar ab lo motiu de sa festa major de Sant Juan Degollació. Any 1781 [28]

Sàpia o enténguia lo amigo don Juan Pons, home de perruca rodona; llargas polaynas y tot ell vestit de cap a peus a la vellura, ab molts altres quel segueixen, y no menos en son bon humor, que en lo dia 27 de agost del any ya citat 1781, partí yo ab lo rev. Albert Vivet prebere mon capellà, de ma amada pàtria Barcelona a las 2 horas de la tarde, no amagantsens per las horas lo sol, com un puríssim or pasejantse cap a ponent per aquella bòbeda de zafir fins a aclucarsens del tot, comunicant en el *ínter* a tots, benèficas influèncias, prometentnos alegre *vilatgiatura* ab frescor alguna, bé que no libres dels rigors dels dias caniculars y de la molta pols en los camins.

Lo punt de la confitura és, que a las 3 horas, passàrem per la vora del lloch de Sant Adrià, luego de eixits del riu Besòs, a 2 quarts de 4 per lo carrer llarch de Badalona, a las 4 travessàrem a Mongat; a un quart y sinch minuts per las 5 férem *ya paracrossa caballers, si són servits* en lo hostal de Alella, a la vora casi del mar. Desencotxàrem allí incòlumes.

A la entrada del hostal hi havia alguna gent y forsa pagells, que ya de lluny lo olfato los sentia. El Po Ginestar

---

[28] *Relacions de festes i viatges (1770-1782)*, ff.319-323, 337-338 [317-321, 335-336]; el baró viatja acompanyat del seu capellà Albert Vivet, l'amic Joan Pons i el sastre Josep Maria (Po) Ginestar.

o en Po sastre, que és lo mateix que barret y sombrero, home de *agibilibus*, se adelantà a aquell hostal, sent nostre postilló, per fernos fer xocolate; per consegüent arribar nosaltres y ambucarnoslo, fou lo mateix que arribar, y mòldrer. Dos o tres carros quedàban allí parats, que conduhían a hòmens y donas; ahont, no ho sé, per no haverlusho preguntat, y més no conexent a tals personas. Me figuro que anàban a Pineda, com tots nosaltres.

Isquérem de aquell hostal a sinch horas, luego de vuydada la xaculatòria des de las xicras, bocaria avall y a la panxa. Seguint la ruta, luego dexàrem a la part esquerra a la blanca caseria del Masnou ab sos torreons a la morisca coronats de marlets, que cada un de ells a ben segur aguantarían a una altra Tomasa de la Seu y a més de esta a la que nomènan *Madona,* y àduc a la dominical, o a la Antònia del Pi, per la gruxa que parexían tenir dits torreons.

Després dexàrem a la mateixa endressera a la casas de Premià, y mitja hora després a las de Vilasar de baix, des de ahont ya descubrírem, no als *caps de bou*,[29] sí que a la ciutat de Mataró, molt de lluny, per distarne encara una hora; nos hi anàrem acercant, y luego de haver travessats la riera de Argentona, a mitg quart de dexada, passàrem per las casas de la Burdeta[30] y luego per la vora de las

[29] *Caps de bou* és un apel·latiu satíric dels mataronins, tal vegada a causa d’uns relleus d’aquests animals en el portal de Barcelona.
[30] La Bordeta era un nucli de cases al costat del camí real de Barcelona, en territori d'Argentona però molt a la vora de Mataró, una zona que amb els anys passaria a formar part d’aquest municipi. Hi havia uns edificis dedicats a forneria, botiga de queviures i hostal, que feien la competència als monopolis de carnisseria i forneria de Mataró, en vendre els productes a preus més baixos per la menor càrrega d’impostos. Tot i que era prohibit comprar-hi als mataronins hi anaven d’amagat o de nit.

deliciosas hortas, o sènias de Mataró, a la esquerra, y entràrem dexadas ditas hortas, als primers carrers de Mataró a tres quarts de 7 *in ocasu solis*, no parantnos, que fins a la vora del portal del hostal de Montserrat, frente de la iglésia y convent dit de Santa Ana, de pares escolàpios, que fèyan grossa festa los padres, ab lo motiu de ser tal dia dedicat al fundador de las escolespias, Sant Joseph de Calasanz, com ho vérem, luego quens haguérem apeats en lo hostal, obsequiantlo, dins y fora de la iglésia.

Nos pènsia lo meu amich don Juan Pons, quedàs dintre de aquell sagrat temple solament la lluminària, y música; fanalets no sé quants, que se havían guarnit en las finestras de aquell collegi, y fatxada de las aulas dels collegials, unitsi una capelleta ab enramada, y cera al àngul de la plassa, casi frente del portal de Barcelona, per el qual se entra al carrer nomenat de Barcelona al més inmediat al portal, a la dreta, y frente al paseig de la Riera.

Arribàrem a la iglésia parroquial, antes de ferse del tot fosch, y brau calor, que hi feia dintre, rezàrem y adoràrem com devíam a Déu Nostre Senyor, allí reservat, y después a Maria Santíssima dels Dolors rezàrem alguna *salve* en sa sumptuosa, y devota capella. Nos isquérem fora de la iglésia, contemplantnos la hetxura de aquell campanar, y después dret al hostal, y ananthi, yans tocaren la oració, y a festa tot seguit, per ser demà Sant Agustí, doctor de la iglésia, sent dia de obligació de misa.

A ninguna de las minyonas de Mataró preguntàrem quins passos havíam de pèndrer per anar al hostal, perquè no fos cas que alguna, la resposta fos trunfarse de nosaltres, trobàrem lo hostal y nos hen hi entràrem galan com un sucre. Festiva plachèria, y honesta hi hagué ab la

mestressa, y sirventas, allí dins de la cuyna; mentres quel Po Sastre, ab tota ma comitiva; mozos del hostal, etc., saborejàban llagostas, y altres pexos, donantlos (viva listo) caxalada forta. A mosèn Vivet, y a mi, sens serví lo sopar a nou horas dalt a la sala, posats un a altre cap de taula puesto més decent dels de baix de la cuina, nos donaren una bona plata de ensiam, al que no diguérem res, el férem croxa, suposat esto, tot sencer, se tornà baix a la cuyna. La vianda anà suficient, a saber, llagosta, y altres peixos de pagells ab such bo, y de fregidets; no anà mal la bucòlica, y ab illuminació festiva en tot escolapia plegat; lluna en sa quarta crexent y molta gent que passaba per aquell Camí Ral de Mataró ab algazara, y júbilo.

Acabats que haguérem de posar taps o de sopar, anàrem a fer l'agoita a la plasa, frente del portal de Barcelona, o de la Riera, y vèurer, tants fanalets illuminats, com hi havia en las finestras de aquell collegi de la escolapia; de las casas vehinas, y las 4 caras de la fatxada de la aula dels collegials. Las minyonas, y jóvens de Mataró formàban quadrillas; las donas, moltas de ellas *xamarric xamarroc*, vull dir ab gipó, y manigueta de camisa, pasejantse a la fresca, així també hòmens y minyons.

El Po Sastre luego que hagué sopat, anà a córrer carrers buscant la bonaventura, y lo quen tragué fou, que donant ab la caseta en la que habita una tal Maria Teresa Andreu, trucà la porta y sentí la veu de una espècie de marrà, quel féu fugir de allí luego, peraquè no sen isqués ab la malaventura al cos. Dexàrem a la gent en aquell tros de Rambla y nos hen tornàrem al hostal, per ficarnos al llit y dormir las pocas horas, quens quedàban, per lo molt que

havíam de matinejar, per conclòurer la mitja jornada en la vila de Pineda.

Ma dormida no passà de 4 horas, llevantnos a las quatre del matí, per ohir misa, la primera cosa, que la celebrà lo rev. Albert en la iglésia de Santa Ana, de pares escolàpios. Después, pèndrer xocolate, y enllestirse per partir de Mataró per aquella vila de Pineda tots, menos lo Po Ginestar, que li fou precís quedarse en lo hostal, per tràurer la malaventura del cos, que era una còlica, no sé si de resultas de la bucòlica de llagosta y demés peixos, al que vegi yo en la cambra de las drogas de Sarrià atgegantne algunas o xirriamenta per un cert forat amagat, fent ell ya cara de enfitat, brau greu que li sabia al Po Sastre en tal desastre, de no podersens associar. Isquérem a 3 quarts de 6 de Mataró.

[Viatge de tornada]

En la tarde, antes de partir de Arenys, per Mataró, prenguérem xocolate ab esquisits bescuits, fets en aquella casa [de Molas], bebenthi bons gots de llimonada, de aquells de confiansa. Llestos del refresch y de sucar bescuitets dins de la xicra, bebentnos tot lo *potus* de dintre; isquérem de Arenys de mar, a 2 quarts de 6 de la tarde, y arribàrem a la ciutat de Mataró a 7 horas, anant a parar al mateix hostal de Montserrat. Continuàbase la novena de Sant Joseph Calasanz en la iglésia del devant dels escolàpios ab música y cantúria.

Yo passí la nit en lo que cap divertida, dexantme lo músich la viola, haventla jo feta demanar ab la condició que ell la volgués dexar. El tal subgecte pujà a la sala del

hostal ab sa viola, luego que estigué llest de la siesta en la iglésia dels escolàpios; me la posí entre cames, trastejantla ab la mà esquerra y ab la dreta fenthi córrer lo arquet, sobre les 4 cordes.

En tal ínter vingué la Tuyas Prat sola, y poch rato después sa germana Catarina, las que havent fet diligèncias per la que anà el Po Sastre, per si la encontraria, se frustraren, naturalment lo Vadó Andreu, non fou de parer que arribàs ab ellas al hostal. A bon compte nos posàrem a sopar, un poquet més de les 9 horas y mitja, y después nos isquérem fora del hostal a pasejar cap a la Rambla, fent una lluna molt clara, cerca ja de son plenilúnio. Después nos retiràrem al hostal per dormir, que ya eran onse hores, y mitja. Lo endemà, 1 de setembre nos llevàrem a 4 horas, sent lo temps serè, com en los demés dias de ausència de Barcelona, a la que arribàrem a 3 quarts de 10 del matí, havent eixit de Mataró a 4 horas y mitja.

Paseig divertit que fiu yo ab mon capellà don Joseph Alda a la ciutat de Mataró y vila de Calella en lo any 1783 [31]

Isquerem de Barcelona en la tarde 11 del mes de juny del any 1783 [...]. Luego de dexats a Vilasar descobrírem dret al nas *a longe* a la ciutat de Mataró, y un poch més als dos convents, y iglésias de pares caputxins, y de monjas caputxinas, per ser en paratge més alt, vista la caseria de Mataró, poquet a poquet, nos hi anàbem acostant, fins a pasar per cerca de sas deliciosas hortas, o sènias, que allí en dihuen luego de travessats la riera d'Argentona, que ya se veya a tota aquella la ciutat, sens ningun obstacle ab sa iglésia parroquial, y empinat campanar en son centro, y las iglésias ab sos convents de Sant Joseph de carmelitas descalsos, y monjas teresetas, o descalsas, cerca lo un del altre en los primers barris, o arrabals de Mataró.

Entràrem a dita ciutat a tres quarts de onse, prenent la direcció dret el Camí Ral, que és un carrer molt llarch, en el que queda la iglésia de Santa Ana ab son collegi de pares escolàpios, que fa cantonada al carrer de son nom, y casi a son devant, y al devant de la iglésia vista lateralment, són los dos hostals, lo un nomenat de Montserrat y lo altre, al costat, del Pardal; baxàrem de la silla volant al primer, de-

[31] *Relacions de festes i viatges (1783-1787),* ff.1-62 [13-74], versió utilitzada; *Relacions de festes i viatges. Còpies 1779-1786* [274-282, 305-306]; *Relacions de festes i viatges. Còpies altres llengües 1770-1788* [249-274, 291-329]; *Relacions de festes i viatges. Còpies 1783-1786* [7-54].

terminats de fer allí dos dies, y mitg de para crossa per divertirnos, y pasejarmos per Mataró; nons cuydarem més de la silla volant, ni del volanter; pagat tal mozo feu son fet, y nosaltres el nostre; nos hen pujàrem a la sala, y aposentos, luego de havernos vist ab la hostalera; hostaler, y demés, visitantlus la cuyna, es dir parlar en punt a bucòlica. Així com forem dalt, verem molt adelantada la nova fàbrica de la iglésia dels escolàpios, que estaba fins a la cornisa, y alsada la fatxada, o frontispici àzia al nort a lo tosco.[32]

Llavoras una gran caterva de minyonets, y hòmens, agarrades sas mans a una corda, pujaven a una pedra allà dalt a la cornisa, aguantada ab cordas, y tarnals. En tal ínter arribaren al hostal de Montserrat dos o tres carros ab no se quants contrabandistas perdonats ab mozos quels duyan a Barcelona; brava xirinola afe, sens havia ficada al hostal, y devant en tot aquell tros de paret dels escolàpios, per haver arribat tot aquell aferum de contrabandistas, y afes bellas vistas; ya casi semblaba allò fira, o turrat en Barcelona. Yo después de haver agoitat des del balcó mirant a tot aquell aplech de gent; me posí a escriure, fins a arribar a Igualada,[33] vull dir igualarme en la corrent rondalla. Después men aní ab don Pepe Alda a paseig; el amigo se aturá en la butiga de un tal Baños conegut seu, y de Musiu Michel, y havent saludat a tal subgecte men aní per un carrer dret com una corda, a la iglesia parroquial per

---

[32] El baró veu molt avançada la construcció de la nova església de Santa Anna, començada cap a l'any 1769, però no es va inaugurar fins el 31 de maig de 1789, sis anys després.
[33] No es tracta de la població, és una referència a l'acció d'escriure la seva crònica. Més endavant dirà, «he escrit un bon tros d'esta història, fins a Igualada, vull dir a igualarme en tot lo ja succeït».

ohir misa, que señalaba el *bom bom*, o la campana de hora dels tres quarts per las dotse, sent llavoras onse horas, y mitja. Reparí, així com vaig ser al replà de la iglésia, alsant lo cap al campanar que se havia fugida la campana grossa, il cas era que estaba amagada dintre, veyentse un tros de capsal, quedant vacuo lo finestral, per tenirse que adobar.

Entrimen a la parròquia, y reparí, que se doraba lo sacrari, sent un dels doradors nebot de aquell plaga[34] den Po Surges. L'orga ya perfilada de or, o colradura, y lo fustam color de noguera. Tocaren tres quarts de 12 y luego isqué la misa, última que era, al altar de las ánimas colateral al major, ya altre de Sant Isidro al costat de la porta de entrada de la sagristia, la que poguí ohir ab quietut. Después de haver resat un poch a Maria Santíssima dels Dolors a la vora del rexat de sa devota y ben adornada capella, men aní dret al hostal, tocant en tal *inter* después de mitgdia las campanas a morts, no se si per una sepultura de un mariner; afes que la una campana casi escarnia be a la dominical de la seu de Barcelona, y la altra al *lladra*, o *nona* de la mateixa cathedral.

Luego de entrat a aquella iglésia parroquial, vegí assentat en un banch al Sr. alferez don Juan Amigant, y poch rato después isqué de alguna de aquellas capellas ¡com llebra del niu! Lo nou Sr. alférez don Miquel Ignasi Marimon, que ab lo batalló de guàrdias españolas se trobaban de quartel en Mataró, casi recien arribats los Srs. oficials, y cadets del camp de Gibraltar; lus vaig saludar, dexant, dexant tot lo enrahonar, per quant fossem fora de la iglesia los dos Srs. Amigant, y Marimon feren lo que més sels

[34] Farsant, burleta, que parla o actua per fer riure.

acomodà, y yo men vaig anar al hostal de Montserrat a dinar per ser ya hora, y la rata yam corria pel ventre.

Arribat que haguí al hostal ya bullia tot ell de hostas, y per dirho millor la olla al foch, ultra de la demés vianda allí dins de la cuyna. Yo veyent que encara no estaba apunt lo dinar, me entrí a la cambra dels dos llits grans ab capsaleres doradas, y pintadas posantme a escriurer una estona la rondalla, y en tal inter entrà la criada del hostal, dientme si tindria reparo de fer una taula o menjar ab aquells forasters, yo digui que bé, y me la desocupà de tots mos arreus, per unir la tauleta sobre la que escrivia a altra taula més gran al mitg de la sala del hostal; ho comuniquí a don Joseph Alda, y se hi aderí també de menjar ab aquells, figurantnoslos no cap *petis curris*, o de poch més, o menos, si que personas de estimació. Antes quels dos nos assentassem al redador de la taula los amigos se adelantaren en ocupar la cadira, allò de qui primer, hi era, no gastantse compliment si tu, y de si yo. Eren pues los tals individuos lo fill segon lo Sr. Anton Gispert comerciant, bell mozo; un nebot del Sr. canonge Sastre de Girona; un marxant de Dunquerque ab una noya seva vestida de noyet a la holandesa, y un collegialet dels escolàpios, quel duyan a Barcelona, braus subgectes tots per fer un bon entremés; no faltà parola. Lo dinar; me paregué que consistí in *primis* ab un gran plataràs de sopa, o escudella, quens hi tirarem com uns lleons, per estar tothom provehït de salsa de Sant Bernat, com diu aquell ditxo, o refrà antich. Después sens donà; no sé si carn d'olla, lo cert és, que menjàrem més de pexos, que de carn, Las postras foren magras, per no passar de admetllas, y avellanes, y fora.

Después de haver dinat, y donadas gràcias a Déu, don Pepe Alda y yo, puix quels altres non feren conmemoració, luego men isquí al terrat, que donaba a la vanda de mar a mitgdia, y men entrí al lloch comú per ajocgar afora los buñols, y ventositats que me incomodaban lo individuo, y llest de ta hedionda mercaderia, men isquí a la sala, y des del balcó pasejaba la vista, des de casi un a altre cap de camí ral, o carrer de Mataró.

Los amigos feyan *quamquam*, y conversí un rato ab ells, de estos, lo Gispert quem conexia del temps de la estudiantina. En sent 3 horas, suposat que feya bona tarde, men isquí a donar un giro per los carrers de Mataró, y quiu sap los que vaig seguir en aquella tarde, conexent, y informantme per allí dels carrers de Bonayre de Argentona, y fora de son portal a la dreta. per aquell carreró amunt, nomenat lo Massavà ab las travesers de Sant Sadurní; Sant Albert; Sant Elias, fins al últim dit del Carme, barris tots aquells de pobra gent en las clases de pescadors; comparets, y treballadors de la terra etc. Quantas donas, y minyonas bonicas, passadoras, y lletjas; quantes casadas, y viudas; quantas vellas, y quantas noyetas se afañaban dintre de las entradas de casas; llindars de portas, y fora al carrers, treballant quiscuna puntas en son cuxí; quantas de ellas pasejarse, y anar per diligèncias; quants mariners, y pescadors corrent a sas tareas; quants menestrals en los dos sexos de molts arts, y oficis, treballant dintre de sas butigas; las horas me passaban volant, com diu aquell ditxo, y abans de tornar al hostal en tal tarde de dijous men entrí a la parròquia per rodonirme, y despatxar certa devoció devant de Maria Santíssima dels Dolors.

Antes, o después, lo xaculatet hi va entrar, per via de berenar, no sent en tal dia dejuni. En lo hostal antes de eixir a paseig, tenint ya guitarra lo hostaler, per saberla yo un poch esgarrapar, fiu diligèncias per viola, per echar li alguns cops de arquet ab beneplàcit del músich, de qui era el tal instrument; ell mateix que fa ofici de fuster la dugué al hostal, sent yo a paseig quedantse encarregat de la viola mon capellà Alda; tornat que haguí ya la trobí per allí arraconada, y me la posí entre cuixas, y camas per afiner sas 3 cordas ab lo bordó, que és la quarta sesolfaut. Que es para viola aquella de tocar, y que matussera tota ella; parexia en real veritat ser feta a cops de destral, ab un manach tant gruxut, casi bé, com los del contrabaxos, millor era per las mans de aquell fuster, que per las mias, acostumadas a tocar un manach tant primet, y proporcionat de ma dolsa viola de *estradivario* cremonès italià. Toquí no obstant per no desayrar a la viola y més al músich alguns goigs, y arias de oratoris de la capella de música de la Seu de Barcelona, quedantme sol en lo oposento dels dos llits, y cansat de tocar apadassaba un poch lo quadern. Em sent las 9, poch més o menos soparem y después de haver cansonejat un poch, nos hen anàrem al llit. Lo endemà matí divendres 13 de juny, y dia de Sant Antoni de Pàdua, nos llevàrem al toch de la campana dels escolàpios per misa; emperò nosaltres llestos de nostra endressa, y lavatori de cara, y mans nos hen anàrem a la iglésia de las monjas teresetas, o carmelitas descalsas haventsi ya adelantat don Pepe Alda per prepararse antes de eixir a dirnos missa; y que bonica iglesia tal, y que clara; blanca com la flor de satalia.

Rodaba per allí lo escolà, que era un home vell, com sim miràs l'ala de Valldonsella, o en Remanetas; era sagristà al mateix temps, el que amania los recaptes de civis; misal, y canadellas per la misa. Lo don Joseph isquè a celebrarla a un altar colateral del major, la que ohírem, y també, pues que nus ho demanaren en la tarde antes las dos mataroninas, que yo conexia Maria Teresa Andreu, y Sila Piltró germanas, casadas una ab un tal Salvador Andreu, que era de la matrícula, o marineria, al mateix temps treballador de la terra, y l'altra ab un serrador. Despatxats tots de esta christiana obligació, pasejàrem un poch y en tal inter las campanas de la parròquia, se vantaben a morts, que seria la sepultura ya enunciada del difunt mariner. Feya dia clar, per consegüent lo blau del cel; lo dorat del sol, y verdor de la campaña eren tres cosas, quens alegraben moltíssim nostras visitas, y pasejabam *xano xano* per los carrers y fora de Mataró.

Yo dexats a tots, men aní a la parròquia, intencionat de tocar un poch l'orga a l'ofici, y al trobí molt adelantat, acabantse de cantar per aquella rda. comunitat de capellans lo hymne *veni sancta spiritus*, per trobarnos en la infra octava de Pentecostes; men pugí al orga y trobí al licenciado organista, quem paregué fer cara de *Lázaro quatriduano* per lo macilenta, y flaca, divertintse o entretenintse ab las teclas en lo ofertori, allò com qui toca sens gana de tocar l'orga. Yo ab son beneplàcit lo vaig descansar un poquet, passant a tocarhi un càntich de un dels oratoris de collegi, y la música era per un terme alegre; lo amigo mitg escandalisat ma digué, si seria cosa de fullias, y yo fullias o no fullias; puix que no ho eren, lo vaig proseguir, y después toqui el *Sanctus* y *Agnus Dei*,

conformantme al cant del cor, quedantsem fet un estàtua de sal, com la dona de Lot de l'escriptura, lo bon organista, veyentme termanejar l'orga, com si fos yo organista consumat qual orga de no estaba gayre ben afinada, y lo organista me digué que gastaba poca salut; sa cara de prunas agras ya li feya procés, vaya; dos malalts, que eran, l'orga, y lo organista.

Baxat que haguí de l'orga, entrí a la sagristia, y havent preguntat per allí del Sr. mestre de capella mossèn Miquel Bassols, luego mel vegí allí ab hàbit de cor; se alegrà molt de veurerme, y parlarme, y posat que se hagué lo manteu nos isquerem junts de la iglésia, y los dos passejant, y conversant nos hen vinguerem al hostal; era el tal sañó mestre, per sa fisomia com de minyonet de 18 anys, ve de nou quen tinga alguns més; tant los dissimula; per consegüent que sia ya sacerdot, molt pulcro en sa persona, y limpio en sos hàbits telars; lo aspecto de ell més prest sembla un Sr. canonge. Estiguerem una estona de plachèria yl bon mestre de capella sent dotse horas sen anà ya a dinar a una casa, en què allotjaba de la Riera, de un passamaner, nosaltres ferem lo mateix a la hora regular, y mentres que dinàbam, pujà a fernos visita lo amigo don Miquel Ignasi Marimon, el que nos feu compañia ab lo plat de la conversació, y no ab vianda al plat, de que ne hagueram quedat més gustosos, en quant a la taula men aní a paseig, fent cap a casa de la Gertrudis Prat, casada ab Mariano Visa en lo carrer del hospital devant casi de sa iglésia, la que ab Maria Teresa Andreu; Sila Piltró sa germana, y Joseph Roig volanter me acompañaban per allí. Férem placheria dintre de la entrada de casa de la Tuyas, ab los demés moradors, coneixent a un tal don Ventura tinent reformat

oncle de la Gertudis Visa, que no obstant tenir ya 7 creus, a ser de 70 anys de edat, estaba sa com un all, y és que vivia ab regal, no dexant de gastar també algo de bon humor; gran dixis que és per allargar hom violari.

Enrahoní ab lo don Ventura, y demés estadantas, y después nos hen anàrem cap a la Abana, y iglesieta ab sa hermita de Sant Simon als últims barris de la ciutat, prenent lo camí dret a Caldetas, y Arenys de mar. Un campanaret hi havia sobre la fatxada de la petita iglesia de Sant Simon ab una campaneta més groseta en un finestral, corresponent ab altra xiqueta, com lo puny en un petit finestralet al costat del més gran, que yo diguí semblar aquellas dos campanas mare, y filla. Entràrem a aquella iglesieta, y lo altar és dorat, treballat de escultura, ab moltas presentallas, y vaxellets, exvotos de mariners. La bòbeda era nua, y crua, puix ques veyan las llatas, teulas, y encaballadas, en això notablement desfregada.

Fora de la iglésia, y més sent la tarda serena, quiu sap la terra, que descobriam, y mar a perdres de vista; satisfets nos hen tornàrem, y prenguérem la direcció dret als carrers del arrabal de la part de mar, y que amplitut, y uniformitat dels portals de las casas, no veyent més que cuxins, y miñonas; que bella vista aquells carrers per ser línea recta a mar; de estos entràrem al carrer de Sant Juan, y entràrem a descansar a casa de la Josepha Costa, la que ab la sua nora Teresa muller de Llorens, son fill únich que li viu; y algunas minyonetas dexeblas de Josepha, y de Teresa, treballaben quiscuna puntas ab los cuxins a la falda dins de la entrada; se alegraren forsa; que diuhen allí en Mataró; Josepha, y sa jova de veurerme, y parlarme. Al últim de la entrada de aquella casa de la Josepha, a la

eixida a un terradet, o hortet, vegí a una minyoneta de 13 o 14 anys de edat, que sola allí feya puntas, y tal qual tenia la cara bonicoya, molt modesteta tota ella; me digué la Josepha Costa, que aquella noya li era neta, y que se nomenaba Maria Esperansa Costa filla de Llorens, y de Teresa, que estaba allí, y no son pare, per ser a viatge.

Después men torní al hostal a continuar ma obra comensada en lo cartipàs, y después dexar ést per la viola; puix la varietat és lo que gusta, com no lo sempre atiparse hom de perdius. Hi havia baix a la entrada un Sant Antoni de Pàdua; nom recordo, si era de guix, a la qual imatge lo patró, ol hostaler li feya cremar algun trosset de ciri; no hauria vingut mal ferli una siesta a quatre, puix que ya hi havia viola, y una guitarra, no faltantli altre instrument que l'arpa, que molts també la saben tocar; siestas de aquellas, quen diuhen de pa turrat, y admetllas. En sent hora, férem colació de xocolate; un dels molts aficionats al xocolate, com yo mateix que és don Joseph Alda; en tal inter se umplí la sala del hostal de forasters, que eren francesos; italians, y no se de quinas més altras nacions; ohiam molta gresca fora, des del nostre aposento, anant provehïts ells de butellas, per emborratxarse algú de aquells plagas sense cap escrúpul de conciència, que a ben segur la tindrian prou ampla, y ya no foran gavaigs, ni italians. Los amigos se pasan a sopar ab molta flema; nosaltres sent ya acotxadets en lo llit, sentíam prou bulla fora a la sala, demanera que a dos quarts de 12 cerca de la mitjanit, la criada nols podia fer surtir de taula; estich en mi que a algún lo déu Baco sen havia apoderat per los alegrois que ohiam des del llit, y un que deya *giovenetta giovenetta*; lo

cert és que ab aquells *xarrics xarracs* no podiam dormir. Per fi se retiraren, yns dexaren estar en pau.

Lo endemà disabte 14 de juny, no hen anàrem a missa a la mateixa iglesia de las monjas teresetas, la que nos la digué món reverent capellà Alda; avisadas item; segons mus ho previngueren Maria Teresa Andreu, y Sila Piltró sa germana, las que ohíren la mateixa missa. Antes de anarhi, ya tenia la xaculatoria dins del ventre midintme la dosis del pa, mitja llesqueta y no més, per ser dejuni de temporas; ohida que haguérem la santa missa isquerem de la iglesia de las descalsas, dret a paseig, brindamnos lo hermós dia, de direcció est paseig cap amunt al convent, y iglesia dels frarets caputxins als últims barris de la ciutat nomenats lo Masavà azia las montañas al nort. En efecte desde aquell puesto per ser altarós, era bella vista tota la caseria de Mataró; camps; hortas, y mar. Entràrem a la iglesia, y en la primera capella de la part dreta, reposa lo cos de Sant Feliciano màrtir dins de una urna, o caxa, y quantas presentallas ocupaban tot lo altar, y capella de est gloriós Sant Màrtir; rezàrem algún Pare nostre, y seguits que haguérem sols don Pepe Alda, y yo a la horta, y clàustros dels caputxins, ab tota aquella recula femenina, nos isquérem fora, baxant al convent de las monjas caputxinas, las que me regalaren bossetas de relíquias; plumas guarnidas ab esmalts; anticuelas, floretas, y cañitillos per mos fills Antonet, y Rafaló.

Las dos mataroninas també arreplegaren, no se si bossetas, acompañant la súplica nostra lo donat comprador, quel trobàrem en lo torn de las mares caputxinas, nos encomanàrem a sas oracions, y proseguírem la caminata per carrers, y carrerons anant a parar al carrer de Sant Juan a

casa de la Josepha Costa, fenthi un rato de placheria ab ella. La nora, y sas dexeblas, que allí en est inter vegí passar pel carrer a una bonica minyona brillosa, y vestida, nom recordo, si indianas, o faldillas de bayeta bermella, me picá la curiositat de preguntar, no sé si a la Josepha, o a sa jova, qui era aquella, y me respongueren que la filla den Toni, lo ordinari de Mataró, y aixíns quedàrem.

Yo men torní al hostal, y a poch rato de serhi, nos servien la gazòfia, y lo cas graciós fou, que amés del dejuni, dejunàrem de sopa, o escudella, conmutantla ab plat de mongetes tendres ab oli, vinagre, y sal; pitjor hauria estat, que lo dinar se hagués reduhït ab un pa, y aigua. Menjàrem (veusho allí Magí) disposarntnos per marxar dret a Calella, haventse brindat de durnos allí ab sa silla volant, y caball segur lo Joseph Roig decano de volanters de Mataró. En efecte donats que li haguérem els sí, ya estaba a dos horas de la tarda la silla volant prompte, per ficarnoshi, y marxar. Arribaren en el inter al hostal per despedirse de nosaltres la Josepha Costa ab sa neta Maria Esperanza, ferem un mig quartet de plachèria, y sent la silla volant prompte dintre de la entrada del hostal nos hi ficàrem, ins isquérem de Mataró.

[Viatge de tornada]

A dos quarts de onse [17 de juny], entràrem a las primeras casas, o carrers de Mataró, y petita iglésia de Sant Simon, barri, que nomenan allí la Abana, y afes pobre Abana aquella, sense cap milió de pesos duros vuy amagat, ni de aquell tabaco tan esquisit, de tot lo que la rica Habana de Amèrica nos hen proveheix, y no aquella tant mí-

sera de Mataró; tocaba mentres que passàbam la campaneta de Sant Simon, no perquè nosaltres passàbam, si que saludar ab son espinguet a una barca de Mataró, que tirà lluny de per allí a mar un cop de pessa de artilleria. Entràrem a la ciutat, passant per alguns pochs carrers, y luego isquérem al camí ral anant a parar al mateix hostal de Montserrat; arribàrem molt antes, que la demés comitiva, puix que no vèyam, ni àduc lluny al nostre detràs a la silla volant.

Entràrem al hostal, pujantnos a la sala, trobant los aposentos ocupats de hostas, y entre estos al senyor, que té las armas parlants de un llam, un pi y un llas, que confegit est nom és Llampillas, que era lo Sr. don Rafel Llampillas[35] tocayo del autor, y gens, ni mica parent. Con l'home és tant polítich, se brinda lo Sr. de Llampillas a durme ab lo seu birlocho[36] a Barcelona, y yo per no dexar a mon company Alda li diguí que visca molts anys, estimantli la mercè, com devia. Arribà la nostra comitiva bon rato después, y tot fou gresca, y aleshoras, més prest feya calor, que fresca. El tal Sr. don Rafel Llampillas venia de Blanas. Su senyoria mentres dinaba li mantenian conversa dos frares caputxins, y a nosaltres en taula, bé que havíam ya dinat, dos dominicos jovenets conventuals a Gerona, y sen venian a Barcelona, per passar tota la octava del Corpus; antevigília que era de la solemnissima festivitat del Corpus.

Mentres que nosaltres dinàbam ab lo Sr. doctor Basart, aquella senyoreta, y son marit, que també anaban a Bar-

---

[35] Rafael Llampillas de Cerdà, cavaller barceloní, amb propietats a Blanes.
[36] Un carruatge lleuger de quatre rodes i quatre seients, obert pels costats, sense portelles ni sostre.

celona, aquells bons religiosos dominicos estaban de gresca, y bulla, o de chancleta ab lo Sr. paborde de Cervelló, fenti sas cutxufletas a la cara per ser amichs, coetàneos, y sans com un all, per dirho clar eran de la Suma, o tomistas, si algú no m'entén.

Acabats de dinar, yo men aní un poch a paseig per Mataró, y al pasar per la iglésia parroquial, ya vegí a aquell finestral ab la campana grossa posada, prenent ma direcció cap al Massavà, me isqueren Teresa, y Sila, ab una joveneta que acompañaben, retrocedint los quatre al hostal, y me entregaren los regalos de las monjas caputxinas, dels que quedavan encarregadas fins a tornar a Mataró des de Calella; me demanaren, si podria acomodarse detràs de la silla volant aquella joveneta casada, que volia arribar a Barcelona, per vèurer a son marit, ho digueren an Roig, y ab beneplacit nostre la feu seure detràs del volant, se nomenaba la tal jova Josepha Font. Finalment a tres horas, y quart de la tarde partírem de Mataró.

Jornals del paseig a la ciutat de Mataró, y vila de Calella en la costa de mar, succehits en lo any de 1783 compostos ab versos catalans [37]

Sent de Mataró tant cerca dèyam
dins de un quart d'hora, entram a la ciutat
de Mataró, y al hostal de Montserrat
nos hi encaminàrem per lo camí ral
ahont quedaba a mitg carrer l'hostal
al costat del del Pardal, y escolapia
al devant a sa iglésia, que tenia
ab lo convent de padres a un cantó
del carrer de Barcelona, en Mataró.

Quantas minyonas ab cuxins de puntas
dins, y fora las entradas juntas
vèyam al pasar; jovas casadas;
víudas; vellas; noyas, qui sentadas
treballant; qui pel carrer
de Barcelona, blancas com paper
sas corbatas, qui blavas florejadas
faldillas de bayeta encarnadas,
y altras ab faldillas de indianas

[37] Del viatge de l'any 1783, el baró en va fer una versió en vers. *Relacions de festes i viatges. Còpies 1783-1786*, ff.103-110, versió utilitzada; *Relacions de festes i viatges. Còpies altres llengües 1782-1783* [204-212].

blauet; bions, sent prou galanas
tals quals d'ellas de cara,
boniquesa alguna, y hermosura rara.
Mataroninas las més, y marineras
mullers, y fillas d'ells, de prou parleras
moltas d'ellas, y gustosas de plachèria
alegre, y no de cara sèria.

Luego de arribats al hostal
baixàrem allí, sens haver pres mal,
devant de la iglésia de la escolapia
ab la nova, ques feya, temps havia,
sols sas parets fins a la cornisa estaban
hòmens, y minyonets llavors pujàban
una pedra allà dalt ab uns tarnals
lligada; y ab no pochs caudals
que se hauran gastats alzant parets
no se si ab jornals, o a preu fets,
per acabar la iglésia de la escolapia
enfi sia, com sia.

En lo hostal de Montserrat paràrem crosa
esmunyint un poch la bosa
per pagar al hostaler la pensió
de estada de tres dies en Mataró;
galant home, y ella bella dona
prometentnos dels dos estada bona.
Me fiu pujar luego la caxeta
y tinter da banya per la relacioneta,
que volia proseguir en lo quadern un rato,
tenint ya allí a tot nostre fato.

Apenas comensí la prosecució del fet
barrejanthi tal qual ditxet
quant deixí de escríurer la rondalla
per agoytar an la canalla
de alguns contrabandistas perdonats
que ab mozos al hostal se eran ficats
gent de tabaco de fum, y carrabinas,
pistolas, y escopetas finas
que en carros duyan a Barcelona
fent molts de ells cara de mona.
Que cumulo de gent, baix al carrer
per vèurer a tal pestara de vandoler
havia; y enfi contrabandistas
afes que bellas vistas!

Tenintne prou de badar baix al carrer
desde el balcó, y ma pluma en el tinter
per quedar ya ma prosa igual;
ab Don Pepe Alda, desde aquell hostal
no hen anàrem a la parròquia a missa,
y no a jàurens dins de una pallisa.
Si bé que Don Pepe se aturà
en la butiga de un tal Baños qu' està
vehí al llarch carrer de Barcelona
ben lluny de ser allò Barcelona,
trobant a tal subgecte, se quedà ab ell
que el tal no era jove, ni vell,
sí que de mediana edat, y yo tot sol
no men aní llavors a dar un vol
sí que endrentura a la església mayor
per orar a Déu Nostre Señor;

ohí luego missa ab molts, y moltas
a tres quarts de dotse; y a cantar absoltas
los capellans avisaban las campanas
a la tarda; tinguésen, o no ganas
de cantarlas; pues a morts tocaban
después de mitgdia, que totas se ventaban
menos la grosa, que no era al finestral
sí que l’altra, que sembla a la dominical
per lo que sembla al so, a la de Barcelona
que hi ha en la Seu, después de la Madona
semblava haversen fugit del campanar,
y era dintre per tenirli que adobar
la tramuja, que se li veya un poch
desde baix a la plasa; si badoch
algun ni havia; jo no ho se;
lo cert és, que lo cap alzí també.

A l’ iglésia, luego que haguí entrat
en un banch de allò ben repentigat
viu que estaba Don Juan Amigant
alférez de guàrdias esperant
que isqués missa a algun dels altars
sent ya molt cerca los tres quarts
per las dotse, y luego m' viu
com a una llebra eixir del niu
a Don Miquel Ygnasi Marimon
recien fet alférez, y no an Camprodon
vinguts estos del camp de Gibraltar
que allí ab tant foch, hi faria mal estar.

De Guàrdias Españolas un batalló
llavors estaba de quartel en Mataró.
Determinat jo de anar a dinar
per la mateixa via al hostal men vaig tornar
fiquime dintre, y luego ple
mel viu de hostas. Yo també
un de tants era; no sent apunt
lo dinar encara; escala amunt
entrantmen prest al aposento a escríurer
los més dels vocables, pera ríurer.

Mentres que escrivia, me entrà la criada
minyona prou despachada
dientme, si voldria jo dinar
per la tauleta ajustar
sobre de la que escrivia a la de la sala
més gran, que era el mitg prop de la escala;
ab aquells hostas sense cap reparo
dinàrem ab més de quatre, y sens donaro
als gats de la cuyna, y als gossos
fora dels ossos,
be que ab viandas de peixos consistia
lo dinar de aquell dia
tant ab such, com fregits a la paella
antes, tirant aygua a una gibrella
la criada, nos rentàrem las mans
fragantnoslas ab axugamans
entre altres peixos de la costa,
me paregué, que sens donà llagosta.
No se si plat de sopa, o escudella,
lo cert és, que era en una gran gibrella.

En lo que cap fou ab abundància;
fora de llagosta molt poca substància.

Después yo men aní per diligència
a evacuar corta dependència
sol allí dins de la secretaria
situada qu'era a la part de mitgdia
a la que desde un terrat del hostal
se entraba a buydarsi l'orinal,
per altre terme era la privada
y asentat al forat, brava plantufada
etgeguí fora, dins de aquella bassa,
axugantla be ab paperot d'estrassa,
mercaderia a fe, que fins que'és fora
a hom nol deixa sossegar un' hora.

Desde el terrat; mar, y terra
llanchas de pescadors, y no de guerra
embarcacions se veyan a alta mar,
y més no podent ma vista allargar
sí que de las casas dels arrabals
de Mataró ab los carrers iguals.
Lo blau del cel, ab lo del mar qu'hermós
ab Montjuïch, com un cap gros
de peix, qu'en alta mar treya el cap
de quant menjàrem, no sens umplí lo pap
no sent las viandas de substància.

Yo obrint la capsa sentia la fragància
a estonas, quant tabaco al nas
ensumaba, pues que venia el cas

tal qual polvo, per no estar en vaga
pues sil cap se cansa, la capsa ho paga,
obrintla per purgar lo cervell
ab lo tabaco hom, y no al ventrell.
Axugada de ab paper d'estrassa
de *culorum* tal pesta d'argamassa
cordadas calsas, y la camisa dins
agoytí per allí a aquells vehïns
desde lo balconet del hostal
veyentse desde un a altre cap de camí ral
al qual lo sol doraba,
y la adtmosfera blavejava
per ser fora els núbols, que tapaban
tal hermosura de blau, que tots miraban.

A tres horas, men isquí a pasejar
per carrers, y carrerons, quem vaig ficar
de Sant Sadurní; Sant Albert; y d'Argentona
St. Elias; Masavà, y Carme ma persona,
minyonetas; casadas; viudas; velles
límpias, y tals quals bonicas d'ellas
que ni havia per allí fent puntas
sens ferlus cap preguntas,
sols de sí anaba bé, y com se deya
tal carrer, que bon pasejarhi feya
caminaba en tal tarde de dijous
per entre mitg de aquells cap de bous
com lus dihuen als de Mataró. [...]

En lo disabte 14 que contàbam
del mes de juny de Mataró escapàbam

a un quart de quatre de la tarde ab sol
que feya; no portantnos girasol
ficats Don Pepe, y yo en el bolant
que guiaba en Roig, y al caball arrogant
quel tiraba; y el bo del volanter
nol deixaba de la rienda pel carrer,
y demés, fins a exir de Mataró.

Paseig a la ciutat de Mataró, Caldetas y vila de Calella, dia 26 de juliol, any 1788 [38]

Eixits de Vilasar ya vérem a la ciutat de Mataró entre clar, y escur un xiquet masa, pues que los núbols impedian veurerse tan clara, com quant hi pega el sol, quel tinguérem de allò ben amagat, y quens feu molt bon obra, pues que experimentàrem poca calor, fora del refresch de l'aigua clara, com poch nos incomodà en aquella mitja jornada fins cerca de Mataró, a la qual ciutat entràrem a dos quarts de 7 de la tarde. Passadas que haguérem per lo costat de las deliciosas hortas vehïnes a Mataró; la Creu den Boet, y altra cuberta, antes.

Tot seguit Rambla avall, o Rambla amunt; camí ral, passant per lo costat dels escolàpios, iglésia nomenada de Santa Anna sa titular, que estaba ya la nova iglésia cuberta ab cimbori, y tot, si bé que no acabada són interior. Per avall encara coche y tothom fins a girar a la dreta después de dos, o tres carrers de vora mar, al de Sant Juan y la font de son principi al mitg de una plaseta de pedra, o rajola blanca de hechura ochavada, ab mitja taronja de enrajolat de València; ficats molt en dintre del carrer de Sant Juan buscàbem la casa de la Josepha Costa Hilla, y no sabíam

[38] *Relacions de festes i viatges (1787-1793)*, ff.27-51, 97-117 [33-57, 103-122], versió utilitzada; *Relacions de festes i viatges. Còpies 1770-1783* [295-384]; *Relacions de festes i viatges. Còpies altres llengües 1770-1788* [102-116] un fragment i les *Coneixensas novas en Mataró 1788*. El baró viatja amb el seu fill Antonet Maria, el capellà Josep Alda, el cotxer i criat Jaume Fontanals, i el *lacayo* Pau Mas.

quina; continuàrem carrer avall dret a mar, y allò que se sol dir, preguntant se va a Roma, prenguérem veus y al costat de casa de Gaspar Roca ordinari de Mataró, a *dextris*, trobàrem la pedra filosofal, vull dir, que ya vérem per les qui anàbam. Isqueren a la porta de la casa, a la qual cosa de dos, o tres anys se hi havien mudat la bona jaia Josepha Costa ab Teresa sa nora; Maria Esperansa, y Francisqueta Costa sas estimadas netas fillas de Teresa, y de Llorens ausent llavoras, que se trobaba en Cádiz. Y baixats a la entrada tot fou goig, y contento de aquellas donas, y nostra; arribaren en tal inter a la casa una mare, y filla, que coneguí, nomenadas, la mare Madrona Albià, y sa filla de edat 16 anys alta, brillosa; corpulenta y prou ben pereguda nomenada Francisqueta Albià, las quals intervenen en la casa de Josepha; ab lo que, entranthi nova coneixensa, hi hagué prou de què conversar, y yo algo enrrugullat de veu, com si hagués vist al llop, que me impedia parlar sens cansàncio; vàgian las verdas per las maduras, com narra un cert refrà.

Se procurà per sopar de un poch de peix; que cuydà de comprarlo Mariana Prat. Al ferse fosch volguí anar a pèndrer la fresca a la que trobí més amunt del Masavà, allà al cap de *finis terre*; vull dir que ab la que la nomenen per allí la *Xargas* me pagà lo entusiasme de arribar a veurer allò de pocas paraulas en peus, y fugir, a Maria Teresa Andreu, y Pou, viuda de aquella figura de Nicodemus, que el tal ho semblava. Yom plantí devant de un dels portalets de aquellas casetas de pobre gent del carrer del Carme ab un Déu lus guart sech, y ella tot seguit és don Rafael, y don Rafael va, y don Rafael ve, teninthi a un seu germà la viuda, lo deixà allí, y nos acompañà un tros fins al portal de

Argentona, parlantme de tots los de casa, noticiantli per consegüent la mort de ma estimada esposa, dientli que la encomanàs a Déu, ella sen tornà a sa caseta en lo carrer del Carme, y yo ab la Mataró, ohint tocar las campanas de la iglésia parroquial a festa, pensant no haverse encara acabadas las solemnes matinas de las santas màrtirs Juliana, y Simponiana hi entràrem, y ya los llums del altar major estaban apagats, fora de algún de encès en lo altar de las Santas.

La gent fora de la iglésia ab tot que encara obertas las portas del portal principal; rezàrem un, o dos Pare Nostres a las Santas, y nos hen tornàrem a casa de la Josepha, que serien cerca de 9 horas. Y después de un poch de cansonejar, sopàrem delt en un aposento en una tauleta lo Sr. Alda; yo, no sé si també Antonet Maria mon fill, y después mentres que los demés, y las donas baix a la entrada, feya temps abans de anar a Sant Culgat del Vallès, o al llit, fins a demà (si Déu plau), haventsem destinat, que no se si era lo de la jova de la casa, o de la sogra en lo aposento de la vanda del carrer de Sant Juan, y lo per don Juan Alda, y lo noy en lo aposento de detràs que treya finestra a una exida o terradet baix. Los musquits tot fent cousi *cusí cusí* y fiblada a la cara nom dexàrem aclucar los ulls. (Amigos; paciència) Yo girarme pel llit; forta ronquera; y per devertirla; axí com axí estaba desvetllat, assentat el llit hi treya la capsa, y prenia algún polvo de tabaco; espera qu'esperaràs lo dia vinent 27 de juliol, festiu de las Gloriosas Santas Màrtirs fillas de Mataró Juliana, y Simproniana.

Yo ignorant quina hora era, suposat ab tota la meva vatlloria no ahir cap campana grosa, ni chica, ni adua las esquellas, y picarols dels matxosm, y mulas del vehí de ca-

sa de la Josepha, en paños menors, que ya se entén ab camisa, y calsotets, me aní a vèurer en lo meu rellotge de buchaca quin hora era, y señalaba las quatre, y quart, tornimen al llit, y ohi la campana grosa de Mataró que tocaba a missa. Per últim cansat de tants cusins quem molestaben, lluny de serme parents me vaig incorporar en lo llit per pèndrer després del *per signum santae crucis* un polvo de tabaco, y dale ques dia tot seguit posarme las mitjas ab tots los etcèteras de calsas; sabatas; casaca, y jupa. Després de un poch de resar me rentí cara, y mans, y men isquí afora dret a la iglésia parroquial; estaba núbol lo dia, y tant, quens volia a tots remullar, pues que la nubolada venia espesa; blanca, y color de plom la més. La gent de Mataró hòmens, y donas, las que no anaban llavoras a missa, anaben a plasa a comprar verdura, y fruyta, y a la de la pescateria, y carniceria unida a comprar carn, y peix per dinar, y tothom ab rezels de pluja, que un poch amenazaba.

Yo feya mon camí, y entrí a la parroquial, y luego isqué lo sacerdot revestit per dir missa a un altar més inmediat el cancell, y portal lateral de la iglesia que vaig ohir ab quietut, y después de rezat un poch a las Santas, men torní a casa de la Josepha Costa, de la qual sen tornà de bon matí lo coche a Barcelona, fins a avisar que tornàs allí a Mataró per lo retorn a la pàtria. Lo ductó Ventosa me feu la costumada visita, que per lo regular a casa, y fora a casa me fa matí, y tarde. Llest de la visita molt de mos agrados que ya se entén, pèndrer chocolate, torní a eixir de casa y haventse adelantat don Joseph Alda a l'església de las mares teresetas per dir missa, nos hen hi anàrem Antonet mon fill ab un tal Francesch Montaner minyò de alguns 16 anys ab

sa mare viuda; ques diu Maria, prou enrahonaradora; Marianna Prat, Pau Mas, y yo, y luego de entrats a la dita iglésia de les monjas de Santa Teresa isqué a celebrar lo sant sacrifici de la missa don Joseph al mateix altar, que ara sinch anys. Aquella figura den Ramenetas vella com ell no servia de escolà major; (serà mort; Déu lo tinga al cel) per consegüent altre duya la cota de manigots llarchs, y roquet; jove, que era, y ohí dir, que llest de sa obligació era un mariner, dit y fet. Mentres que don Joseph Alda deya missa ab pocas personas de un, y altre sexo per ohirla, las mongetas, cantaben lo *cread* del ofici ab un frare josepet sol al altar major, y que ben cantat amiguets per aquellas bonas mares, principalment lo *incarnatus* a 3 veus que valian un *non plus ultra*.

Llestos de missa isquérem fora, y ya la campanària de la iglesia parroquial confusament repicaba, y luego después se comensà a ventar qual altre dominical de la Seu de Barcelona a la campana grosa de Mataró; tot seguit a la altra compañera casi unisonus, pues lo mateix mateix que la de Sant Just, y la tercera semblant lo sonido a la del *Lladre*, o nona de la catedral, y unidas a estas las dos xiquetas que repicaban era forta campanaria, que a hom baix a la plasa de la iglésia que donaba la campana grosa al devant lo privaba de parlar, y yo que casi no podia tràurer veu per lo molt ronca.

Se feu temps per Mataró fins a hora de anar a ohir lo solemne ofici, y ya trobí entre la multitud prop de la plasa de la verdura, y fruita al famós chantre de la Seu Figueras, y al sr. Melcior sotamestre; al Agustí Panyó contrabaxista, y a mosèn Juan Cudina cantor de la música de la cathedral nols viu, sí que en lo catafal de la música dintre de la iglé-

sia de Mataró al comensarse lo ofici solemne de la Santas Juliana y Simproniana, que estaban en sas urnas en són altar; illuminat tot lo altar major, y colaterals ab moltísima cera, que era lindo obgecte, ab quatre inscripcions llatinas alusivas a las Santas dos a cada costat de presbiteri ab unas com guarnicions, o quadros de dos palms de amplària color morat, alomenos axí su mo afigurà. En lo nincho gran del altar major hi ha una imatge de bulto de nostra senyora Candelera hermosísima titular de aquella iglésia parroquial; uns com medallons dels passos dels martiris de estas dos Santas en cada pilastra de capella ab demés perspectivas en ellas de allò ben illuminadas; cera en lo salamó, y altars; per fi molta cera cremà en la iglésia de tot lo dematí al ofici, plena la dita parròquial iglésia de gent mataronina, y forastera, y lo tablado ple de músics de Mataró, y de fora; dos contrabaixos; cuatre escolanets de cant ab cotas de bayeta bermella que són més baratas que de grana, que sols correspon als de las catedals, se cantà la composició de música del ofici aquella magestuosa de la Seu per clamirré tercera major composta per mosèn Francisco Queralt són mestre de capella;[39] lo hymne después

[39] *Calaix de sastre. Dietari (1815-1816)*. Dia 27 de maig de 1816. «Tot són en aquest món disgustos, en mitg de gustos, y diversions, això ho dic referintho a lo que ha passat al mestre de capella, mosèn Francisco Queralt que ho fou de la cathedral, pués lo pobra, en mitg de sa maestria de música, oratoris, y altres cants en lo espai de 40 anys de mestre, y antes de sotamestre se ha vist despullat de son empleo, sens causa ni motiu, y posat en son lloch un desbarbat jove, que no li podia fer competència en res. Però no obstant de haver anat a la cort a reclamar la justícia, diuhen no haver estat ohït y que apesarat se troba ya en Mataró com de incògnit, o ocultat y avergoñit de sa desgràcia e infelicitat. Però tothom li fa justícia, y té lo concepte públich en son favor».

de cantada la epistola *veni sponsa christi*, no sé si per lo mestre de capella de Mataró mosèn Miquel Basols, reparí yo que después del *incarnatus* la música fou un poch variada, si bé que per lo mateix terme de clamirré. Predicà en tal festivitat de las Santas mosèn Camín[40] natural de aquella ciutat que fou sr. Camín, quan era padre del seminari de Barcelona, el qual té a un altre germà beneficiat a la iglésia. En fi tot isqué, com dels de Mataró, que nos deixan pasar la mà per la cara en semblant funcions.

Lo temps continuaba núbol ab un poch de *xim xim* de tant en tant que estorbà en part la enramada del carrer den Pujol de ahont las dos Santas eran fillas. Adornos de capelles fora de tal qual peza de blauet per allí envés la plasa de las verduras; hi havia una capella de las Santas en la placeta del portal colateral de la església, que ya molta cosa se anaba desguardint per causa del temps. Yo luego de cantat el *credo* men torní ab tota aquella humitat, y perills de mullarme a casa de la Josepha; lo sermó lo deixí per tots los ques quedaren en la iglésia, y ab aquella quietut dalt al aposento escrigui un rato la història del dia, fenthi después plachèria baix a la entrada ab las de la

[40] El mataroni Manuel Camín Campllonch, rector de Palaudàries i de Sant Jaume de Barcelona. També predica a Santa Maria altres anys: «*Sermón que en el segundo día de la solemne traslación de las insignes reliquias de las santas vírgenes y mártires Juliana i Semproniana*» (Juan Abadal, Mataró, 1783). Manuel Camin. *Oración fúnebre que en las solemnes exequias* [de las Santas] *Juliana y Semproniana de la parroquial iglesia de la muy ilustre ciudad de Mataró honró la memoria del insigne promotor de su culto, y paysano suyo el ilustre D. Jayme Matas* [1786] (Juan Abadal, Mataró, s/d). Tambè, Manuel Camin. *Sermón que en los solemnes anuales cultos que el real monasterio de* [...] *San Gerónimo de Val-de-Hebron, extra muros de Barcelona consagra a su glorioso patriarca* [...] *San Gerónimo, dijo el dia 30 de setiembre de 1788* (Juan Abadal, Mataró, s/d).

casa, y no sé si ab Francisqueta Albià, o ab Madrona sa mare; me informí de quin tracte tenian las fillas de Gasperó Roca, y sos pares, y en efecte haventhi pasat trobí a tots ell, y ellas, una bella gent y se coneixia ser ellas *id est* la filla de Gasparó que se diu Teresa minyona més gran per casar, dotada de bona crianza, y que sabia tractar ab personas, y son pare molt agasajador, oferintnos quant necessitàssem de cuberts, y demés necessari per la casa de Josepha en la que allotjàbam. Continuaba la nubolada, y ohintse tal qual tro lluny envès horas, y mitja de la tarda, ya aumentantse, se ohí confusa campanària per tot Mataró del campanar de la parròquia; si era també tocar a vespres o la professó; amigos non puch donar rahó; lo cert és, que més semblaba aquell tocar, a temps, que a festa, pues que totas las campanas anaban al ayre. Se anà embolicant la admosfera en tota la part de llevant; mitgdia, y ponent, que feya horror, amenazant rebumbori de la malaventura ab tans inminents perills de tempestat no veyentse siquiera un bosí de blau de cel.

Ab tot comensà a eixir la professó de las Santas ab tot aquell tocar a temps de la iglésia parroquial, a sinch horas, festa pels carrers del curs, y gros aplech de gent de la ciutat, y forastera; campanària al ayre llavoras a temps, comensantse a tocar a batalladas a la campana de las horas, volent significar pasarse a exposar a nostre amo en la iglésia per causa de acostarse la tempestat, que indicaba tal negró de núbols molta malícia. Ab tot se arriscà vist, que encara no plovia, de eixir la professó de la parròquia cap al carrer Nou, que dona una de las fonts públicas de la ciutat a un cantó de la Riera. Comensaba dita professó per un parell de timbalers a caball ab cotas bermellas, y així ma-

teix los draps que cubrian las timbalas; los amigos tiesos fent *tram tram tram* sobre de las timbalas, y no de tot son trampas trampas trampas que queda per fer als trimbalers de las professons en Barcelona, seguian tras dels timbalers 4 ganfarons, que dexaben anar als timbalers en devant, y parats ells, corredisa los dels ganfarons tras dels timbalers. Venian después dels ganfarons moltas vanderas, y per causa de posarse a plòurer en són comensament en la Riera anaben corrents los vanderados ab llur vandera ficantse sota dels arbres, y dintre de alguna entrada baxada la vandera. Sim preguntau quantas vanderas hi anaban me figuro que algunas vint, si de quinas confrarias, o gremis no hos podré dir altra cosa, si no que de alguns pochs de aquells estaments, y dels mariners, y pescadors de Mataró.

Hi anaban en dita professó grosa porció de atxas; sim preguntau quantas, vos responch quen he perdut el compte; vos diré de cert que havent parat lo *xim xim*, o lo plovisquejar se continuà la profesó sens desferse en la Riera, y demés carrers fins a la iglésia, y que hi anaben alguns noyets vestits de àngel ab las insígnias en la mà dels martiris de estas dos Santas; 3 noyetas ben vestidas que figuraban, o representaban la fe; la esperanza, y la caritat, y tras de estas dos altras noyas vestidas molt pròpiament ab sandàlias en los peus, molt honestas de cara, que figuraban a las dos gloriosas màrtirs. Después venian las creus, o porta creus, que eren sinch, a saber 3 de la parròquia, y las dos dels frares caputxins, y jusepets ananthi las dos comunitats de religiosos, y la dels beneficiats de la parròquia

ab sas armusas, y roquets ab lo Rt. Sumalla rector[41]; gros; cara de prunas agras, y nas arrufat, això sí molt bon pàrroco. Capes pluvials los bordonistas de roba color de rosa, y flors de plata, dádiva ab lo demés del tern de casulla; dalmàticas, y drap de la trona; excepto lo tàlam així mateix, de la sra. de don Fèlix Guarro, pubilla Cantallops que allí la nomenen també la *parroquià*, que feya molt lluhïda la professó de Mataró ananthi la capella de música, y los músics forasters de la Seu; de Santa Maria, y del Palau quals eren lo chantre Figueras; mosèn Juan Codina, Agustí Panyó, sr. Melcior, sr. Marquès musich del Palau, y Po de la viola de Santa Maria.[42]

Las sagradas relíquias de las mártirs anaban dintre de dos urnas de cristall una sobre l'altra sota tàlam que empuñaban las varas alguns magnates de la ciutat, y los srs. regidors detràs que eran sinch solament ab lo alcalde major ab toga, y golilla ab los masers devant vestits ab sas gramallas com los del molt Illre. Ajuntament de Barcelona,

---

[41] Rector de Santa Maria de Mataró els anys 1776 al 1793.

[42] El baró senyala alguns dels músics que participen a la missa de les Santes en diverses ocasions, alguns de la capella de Santa Maria de Mataró dirigits pel mestre de capella Miquel Bassols, i d'altres de diverses esglésies de Barcelona. Del Pi: Benet sastre al oboè i el fagot. De Santa Maria del Mar: *Po de la viola*, el violinista Batista, i el contralt i viola Josep Muntariol; de Palau: el violinista Jeroni Altarriba, Ventura Altarriba, l'organista Josep Valls, el violinista Pere Pau Rueda, el violinista Vadó Falguera (a) *xocolater*, i el mataroní Marquès; de la Seu: Rafael Compte, el contrabaix Joan Vinyals, el xantre Magí Figueras, el cantor Manuel Camps, el mestre de capella Francisco Queralt, i dos mataronins el cantor Joan Codina i el contralt Francisco Mas; de Mataró i altres sense constar la procedència: mossèn Melcior, el contrabaix Agustí Panyó, els violinistes Palau i Manel de Vilafranca, i un tal Cascante.

però penso que no serian de grama, sí que de bayeta bermella, lo cert és, que anaban de allò ben tiesos empuñant, y aguantant la porra. Yo viu passar la professó per la Riera en casa Guarro, y que bella casa pintada ab tanta renglera de balcons puch dir la de millor planta de Mataró, y també casi puch assegurar la més gran, no molt lluny de la casa de la ciutat a la mateixa mà, dins de la qual casa de aquell Ajuntament hi ha una capella de Santa Maria Madalena patrona de la ciutat, y cremaba tal qual ciri, com era molt posat en rahó. Mon fill Antonet també vingué a casa Guarro ab la Mariana Prat que lo hi acompañà, la qual crià a la sra. pubilla Cantallops, o la *parroquià*, que sabí yo era motiu, y no apellido. Hi havia en aquella casa altras senyoras, que non coneixia a ninguna; trobí general agrado azia mi, y al noy en aquella casa principalment doña Josepha, que és una bella senyora, la qual es pubilla, y no germana del hereu, y se nomena la pubilla Cantallops. Vista la professó, y saludats a las senyoras de la casa, y fora casa, baixàrem a la Riera, y ya no pintaba tan mal lo temps, suposat mostarse lo cel rugent azia ponent, aclarintse un poch la nubolada.

Caminant ab la intenció yo de anar a Marianna Prat a vèurer a Maria Teresa Andreu, al embocar per lo carrer de Argentona, isqué per entre la turba ab sa filla Maria Teresa, com sa mare, y una altra chica, las que arribaren a la casa de Josepha, y si estigueren una bona estona. Yo conversí un rato ab las conegudas, y men aní un poch a fer vela, com los estudiants, ab tot quens trobam en lo estiu, que no hi ha vetllada casi, y la canícula apreta, y més en las horas de sol. Tenint un tros de rondalla escrita, y quem feya ríurer escrivintla, y llegintla, arribà una germana de

la Teresa jova de Josepha nomenada Rosa Font ab un sa filla bonica de cara rodona, y blanca de edat 13 anys nomenada Simproniana, y coneixentla llavoras, y no al dematí li doní las bonas nits y no los bons dias de Santa Simproniana; cert feya cara de molt bona minyona. La honestadat de sa cara ho denotaba així, havent experimentat molta afabilitat, y agrado, ab los pochs, y pocas que he tractat en Mataró; dita sra. Rosa; no sé si també Simproniana ajudaren a sa germana Teresa en lo de guarnir las mosquiteras en los llits de aquella casa de la Josepha, per tràurens de allí a tant dimontre de *cosí* com sens hi ficaba per no dexarnos dormir gota, y ab això acabo lo dia 27 de juliol, havent dormit sense la impertinenta música dels musquits, y picadas, pues que ab la musquitera posada nos deixaren en pau, y quiet per no poder entrar.

Dia 28 de juliol, Sant Nazari, no digam festa dels que tenen lo nas gros, o de trompa, ab tot que alguns plagas lus donan los bons dias de Sant Nazari, si dels ques diuhen Nazaris, que pochs, o molts ni haurà en tot lo món christià. Amanesqué núbol, y tan embolicada la admosfera que tota la vanda de mar, y part de terra era allà com fum de gerrer, que indicaba molt mal temps a Mallorca, y rebumbori envès Barcelona, y tota la vanda de mar, pues que de tant en tant se ohia tro com caixas de la núbia; no plovia encara gota, per consegüent sense paraygua a la ligera men aní sol cap als dos convents, y iglésias de las monjas caputxinas, y més amuntet dels caputxins, tenintho de preguntar, per no errar de carrer a alguns d'aquells vehïns. Pensaba trobar al amigo capellà Alda en la iglésia de las mares caputxinas, y no veyentlo, men pugí per lo camí del costat de las caputxinas al convent del frares caputxins

algo cuydadós de temps per lo embolicat mel veya, y algun tro, que se ohia més de cerca, per consegüent apresurí lo pas, y lo meu amich capellà don Joseph Alda, celebrava ya la missa en algun de aquells altars; llest, y yo después de ohir missa, isquérem als claustros, y a la horta, comensant a plòurer allò de gana, pues quem feya bon ramassat. Lo Pau Mas nos dugué el paraygua, y paraygua sobre el cap don Joseph, y yo, no cuydantnos de drogas, ni de històrias, luego que parà la pluja no volentla tomar com los de Sanahuja, escapàrem tot seguit a casa de Josepha Costa, y pujats dalt, poc rato después trons, y més trons; llampegs, y aigua, allò de portadoras, quens obligare a fer algunas fervorosas pregàrias al altíssim.

Així se pasà tot lo dematí. En sent hora de dinar, después de haver dit antes lo rosari ab totas las donas, en lo aposento en el que dormia, devant de un Sant Christo, y una Mare de Déu; no sé si de guix; dintre de un nincho en la paret a la vora de la finestra, comensàrem en lo aposento a la part de ponent, sentats al rededor de una tauleta don Joseph Alda; Antonet mon fill y yo, parada que quedaba ya ab los plats; culleras; furquillas; ganivets, y pa, per un plat de sèmula de la condesa Clariana; despúes plat de arròs ben gustós per lo ben cobat; la olla que se sol dir; después de dios la olla; un plat de colomins ab suc dulcet, y los tals culumins eran del marquès Durazzo; platillo después; fruyta; pa; vi y tapa, ministrantnos plats, y vianda, y demés necessari desde baix de la cuyna Maria Esperansa Costa filla més gran de Teresa de edat 18 anys; y la dida de Mataró, servintnos Jaume Fontanals, principalment a mon estimat fill. En quant a la tarde, no se me ofereix res més que notar, que haver estat millor, que lo matí, suposat que

se és serenada un poch y lo sol volgué alegrar als de Mataró, y als pochs forasters barcelonesos de ambos sexos, y a mi un de estos, que pasejaba per lo carrer de Sant Juan, y a ratos fent plachèria en casa de Gaspar Roca ab la jova de la casa; ab Teresa Roca donsella filla de Gasparó, que conegui en lo antecedent dia, y és una bella jova, a no tenir un poch desfigurat el nas; en lo demés blanca, y colorada de cara; brillosa en lo caminar, y prou ben feta, y que parla ab molt modo, y cortesia.

La dominical de Mataró, per lo que sembla tant a la de Barcelona, ya avisaba a la gent, peraquè la que volgués, anàs a la iglésia parroquial per ohir la selecta música del oratori de las Santas. Yo a quarts de 7 men aní a la referida iglésia, y trobí a la plasa als músichs de la cathedral de Barcelona, Figueras un de sos chantres ab casaca violada, y al sr. Melcior sotamestre, que no pasan de mosèn sarà, capallustes, o capellanets de caldereta. Al Po de la viola de Santa Maria del Mar; a Jaume Casas nomenat lo pintor, y no sé a quin altre més de la rampallaria; no veyent a mosèn Cudina; al Agustí Panyó[43] famós contrabaxista, y al marquès del Palau, capallustre los tres mataronins.

Entràrem a la iglésia, y llavoras las cerilles encesas sobre de las canyas comunicaban llum als ciris, y colaterals del altar major, empleats alguna mitja dotsena de sagristans. Se anaba umplint la iglésia de gent. Los músichs sobre del tablado a trempar sos instruments, y lo organista un tal mosèn Joseph, no sé com més, bell subgecte de cara, y de bonas reverendas, vull dir bella planta d'home apari-

[43] Al dietari, el febrer de 1797, escriu el baró que el famós contrabaixista Agustí Panyó, natural de Mataró marxa a Madrid, «per probar millor fortuna».

ar los registres dalt del orga per lo acompañament de la música de aquell oratori dedicat a las Santas, y yo havent-men pujat al orga per una capella fonda, y al costat del altar, después de una porteta per una escala llarga, doní lo punt de clamirré als músichs ab beneplàcit del organista, formant algunas consonàncias, peraquè trempasen, pues no hi ha pitjor cosa que música destremada, per ferlo a hom fugir de la iglésia.

Comensà la funció musical per una obertura al punt de 7 horas, a la que succehí una trompeteria d'orga, que yo lus la vaig flocar. Luego después se comensà lo oratori nou de las Santas, que fou tan bonich; no diento per ironia; com la cara, y figura de mosèn Miquel Basols[44] mestre de capella, qual judico, quel componguè. 3 clases hi havia de músics a saber de Mataró; de regiment, y de Barcelona, y tots mereixian atiparlos bé, y dormir descalsos sota teulada. Los escolanets de la capella cantaban com de veu de tiple, y un de estos casi com la vilafranquí Manuel Camps, de la Seu de Barcelona. Quin chorro de veus l'orga en los coros, que feya tràurer mosèn Joseph, fenti entrar los teclats del orga, y de la cadireta, àduc los ecos, ab los que són 3 los teclats del orga de Mataró, un símil, si bé que no tan gran, com lo de la metropolitana de Tarragona. Al dematí hi hague ofici ab música, y sermó com ahi. A dos quarts de 9 de la nit acabose la fiesta. En quant al demés no se me ofereix cosa particular, per embrutar paper, y

[44] Miquel Bassols. *Drama sacro con que la muy ilustre ciudad de Mataró celebra la solemne traslación de sus patricias y patronas, las inclitas Santas Juliana, y Semproniana, virgines y martyres, la qual se hizo del altar donde estaban interinamente depositadas, al mayor de su insigne parroquial iglesia en los dias 26, 27, 28 y 29 de julio de 1783* (Mataró, Juan Abadal impresor y librero, 1783).

sucar la ploma ab tinta, si sols, que las més vegadas, que pasaba per lo devant de la iglésia quedaba a no totas, la campana grosa boca per amunt o assentada llarchs ratos axís en lo dia, seria per no tenirsi que cansar masa los campaners en axecarlas.

Dia 29 de juliol Santa Marta gloriosa, també amanesqué lo dia com ahi algo encapotat lo cel designant per amunt algun poch de desori com ahi, pero no se ha ohit cap tro, ni hagut pluja, y ya la terra non vol més de aigua per ara. Donant lloch lo matí, después de ohida missa en la iglésia de las mares caputxinas, he seguit alguns carrers de Mataró, tornantmen a casa de la Josepha Costa per lo que tinch ya insinuat del ductó vantosa, que ha arribat, com acostuma. Pres chocolate me he entretingut per allí, anant después a la iglésia parroquial per enllestirme de algunas pocas devocions.

En tal inter se combregà per viàtich a una tal sra. Serra, y vingué de nou al entrar Nostre Amo a la parròquia, tots los de las atxas anaban devant dels capellans, y ells a no equivocarme a las foscas, o sense llum, que era més propi las atxas més cerca de Nostre Amo. Desde la iglésia men aní a paseig dret a la Rambla, y fiu una estona de *quamquam* en casa del sr. Mariano Monés en la qual habita ell; sa muller; una filla de 15 anys de edat nomenada Feliciana, y un minyó més gran, ab Rosa Font; Simproniana sa filla, y una noyeta més petita germana de Simproniana nomenada Teresa de alguns 5 o 6 anys, en la mateixa casa de Monés, o Moner. Quant ne he tingut prou, trobant a tots ells molt agasajadors, men so tornat a casa de la Josepha, y a dos quarts de una después de dit tothom lo rosari, se ha dinat ab gust (Gràcias a Déu).

En quant a la tarda, se me ha antoxat voler pujar al campanar, per descubrir a Montjuïch, y per si també a Barcelona acompañat de Marianna Prat, y Francisqueta Costa segona neta de la Josepha, filla segona de Teresa; hemnos ficat a la entrada de la rectoria, y desde allí a una eixida descuberta a la vora del campanar, y hem comensat a pujar poch a poch, fixant la vista als graons per no donar una barrabàs de la pestara. Quando menos lo comensament escala sense baranas recte, part descuberta; un tros de cuberta quadrada, y la restant fins dalt del campanar de la parròquia fosca, fins a clarejar ab las oberturas que no eran altres que de 3 finestrals grans ab una campana en cada un, y las dos casi unisonus prou grosotas. Las xicas quedaban collocadas entre mitg de fustas ya que no tenian finestrals, per estar ya ocupats.

Pujàrem desde el paratge ahont quedan las campanas, sobre lo terrat del campanar per vèurer a la campana de las horas collada sota de un llantarnó de fusta, y tot fustas, no sé si de melis, lo cert es que ab tot lo alquitrà me semblaren un poch corcadas; la campana dels quarts quedaba afianzada sobre del llanternó engabiada, com si fos aucell, y la de las horas sota del llantarnó ab batall, y masa, qual toca ab lo batall las oracions, a missa, y a temps, sent prou grosota, però no tant com la Tomasa de la Seu, sí que com la Antònia del Pi, antes de la existent, per la molt quel sonido se li sembla. Arribats tot just al terrat del campanar tocà la campana dos quarts de quatre, y tot seguit ohirem a la campana tercera de las grosas, que sembla al *lladre*, o a la *nona* de la Seu, que se vantà per entrada dels capellans a vespres de difunts. Feya prou ruydo, però no tant quens axordàs, desde el terrat; baixàrem per lo caragol, y

yo ab las mans tapadas las orellas, peraque no me atolondràs al baixar ahont són las campanas, y allí me vaig destapar las orellas per si podrian aguantar tan valents cops de batall, la vérem ab gronxar amunt avall contrapès, y campana, y luego la deixà boca per amunt lo companer encanxantli un ferro al contrapès, peraquè no se mogués de assentada, y estich que se quedà així tota la tarde. Luego alzà a la Desidèria una de las xicas, que treya prou espinguet, collocada entre mig de fustas per falta de finestrals. Baixàrem del campanar de Mataró, y yo passi la tarde entre fer plachèria honesta; anar a paseig dret a la Abana de Mataró, y hermita de Sant Simon, veyent a aquella mare, y filla, que tals ho semblan las campanetas de Sant Simon. En aquell atrio enrajolat devant de sa iglesieta ayustada la porta, trobí a dos frares jusepets, y oberta que haguí la porta entrí a la capella de Sant Simon, prou capaz ab son altar de escultura, y dorat, y algun altre altaret vell ab la bòbeda de la dita capella nua, y crua, pues que se veyan las teulas; llates, y encaballadas de aquell edifici. Per part de fora, campanaret ab los dos finestrals de allò ben desiguals blancs com la paret, y demés colaterals de aquell pati enrajolat, que se hi puja per alguns pochs graons, descubrinse a molta terra, y mar.

Comentsantse en tal entrada de vespre la novena de Santa Anna en la iglésia de pares escolàpios, ya la avisaren las campanas una hora antes de nit, repicantlas sotanas, y bonetes al cap, és dir que los padres, y hermanos las repicaben, y ventaben; no sí algun xicot barrejat. Entrí a la iglésia, y llavoras encara casi quedaba a las foscas, pues que encara no encenían cap ciri. Fiu temps en casa de la Josepha Costa, o per allí, y men hi torní al voler entrar la

nit pujantmen al coret, que tot és petit, y baix com la iglésia, y la capella de música de Mataró en dit coret allí ficada se lluhia en la obertura, y lo mosèn Joseph organista se hi feya ab lo contrabaix, que és lo primer capellà músich, que he ohit yo tocar lo contrabaix, y no algún clergue músich, y molts seculars ab casaca. Després de la obertura un padre digué la novena de Santa Anna; cantantse 3 pares nostres; ave marias, y *glòria patri* ab música, y últimament los goigs *mirabilitet,* cantant molt bé un dels escolanets, tots ab cotas bermellas, y los demés cantores, que no deixaren de ferho així mateix. Lo altar ben illuminat, y així de lo demés, sols que las funcions de Mataró de tarda en la hora que se acaban en Barcelona, allí comensan. De lo demés no se me ofereix cosa particular que notar en aquest *bademecum.*

Dia 30 de juliol San Abdon, y Sennen màrtirs ha amanescut entre clar, y espès; vull dir núbol, y serè, per conseqüent ab disposició de marcha per Caldetas, o Caldas de Estarach a dos quarts de quatre de la tarda, y veurem, si serà, o no. Hem pasat lo matí ocupantnos, y divertintnos. Yo a 9 horas he pujat ab lo sr. organista al orga de la parroquial, suposat voler los capellans comensar a cantar lo ofici, o missa conventual luego de acabada *sexta*, y *nona*. He tocat yo los *kiries*; glòria; ofertori; y llevar Déu, dexant tot lo demés per lo organista, que fenti entrar los contras d'orga, y yo no, per no serne gayre destre, casi feya tremolar aquella gran baluerna, y que feya ben córrer la mà, y los dit sobre las teclas. Després me só enllestit de lo quem faltaba, y men aní a donar un vol per dintre y fora de Mataró, anant a parar al carrer del Carme, y treballant puntas a la porta Maria Teresa filla de Maria Teresa An-

dreu, me digué luego de saludat, que sa mare sen era anada a casa de la Josepha al carrer de Sant Juan. Yo men hi aní, y ya no hi era, si que totas las de la casa; me entretinguí ab plachèria, y ab escriure un poch la relació, y lo Pau Mas antes de dir lo rosari, me ha afeytat, pues que ya ho necessitaba la barba. També viu, y parlí allí al Masavà ab Cecília Piltró germana de la viuda del Salvador Andreu, la qual no me havia desconegut ab tot de passats sinch anys. En la casa de la Josepha hi tenia la guitarra den Roca per divertirme ab ella alguns ratos. Se ha dinat a dos quarts de una tocats ab gana lo suficient y endavant anam.

Estàbam resolts de marchar a Caldetas, per no perillar lo temps de pluja, ab tot que corrian algunas bromas a tot arreus, si bé que serena tota la vanda de mar. Antes de posarnos a punt de marcha feya temps un poch en la casa del costat de Gasparó Roca; que per pintar a un Holofernes; ell, per ell; o per representarlo en la història de la viuda Judit. No trobantsi el tal Roca, ni en Roca de Tarrasa, si que la quarta de las miñonas de las sinch quen te, y las dos ya casadas; nomenada esta Rosa Roca de las millors fisonomias de donas, y minyonas de Mataró, y que se coneixia, que tenia crianza com las demés fillas de Gasparó, pues que parlaba ab modo, y atenció. La tal Roseta me tragué cadira, y mentres que passaba el rato seyent fent plachèria arribà allí Maria Teresa Andreu, suposat que en tal tarde marchàbam a Caldetas. Arribaren ya poch rato después a quarts de 3 sillas volants, y volanters, un dels tals lo Bargadà; brau padàs d'home per lo corpulent; tot seguit matalasos a terra per guarnirlos ab lo demés de maleta; catre y farsells, junt ab un bahul ple, detràs de una de las sillas volants, y llest tot lo fato hem escapat del carrer de Sant

Juan; demés carrers; camí ral de Mataró dret a la Abana; Sant Simon, y carretera a Caldetas, fins a son retorn a Mataró.

[Viatge de tornada]

Enfi hem arribat a la ciutat de Mataró, pasant antes per lo costat de Sant Simon a *dextris*, enfilantnos per carrers fins a girar al de mà esquerra al de Sant Juan, y tot seguit a casa de la Josepha. Las minyonas totas alegras, y agafant cada una són raspall, nos han raspallats, sacudintnos la pols de la roba, y no de la esquena, deixantnos nets, y aseats, com a Sant Roch de aquí dos dias. Lo ductó vantosa nos ha fet la visita escombrantnos fins al gargamelló, quel teníam ple de pols, quedant així consolats, y frescos. Volgué Déu que en aquest intermedi arribà lo carro den Roca, y lo Jaume tot ulls se llansà sobre d'ell per saber notícias de la dona, que foren tan favorables, que a las vintiquatre horas assegurà que la tindria en Mataró en cos, y ànima; valgans Déu, y quina alegria manifestà lo Jaume Fontanals; y al so de una mal trempada guitarra comensà lo Pau per las bones vigílias a tocarli un fandango, seguint ell ab las mans palmatejant, y donant voltas, y a no saber lo motiu nos donaba molt cuydado tanta bullícia; esperant lo dia de demà, que prou li tarda. La nit la hem passada tant be, com que teníam musquitera en lo llit, fora del calor, que en aquestos temps és indispensable.

Yo me so llevat més de matí, que ningú de casa de la Josepha, y quedant la porta tancada, y la casa, una cartuxa dita, y feta, men he estat dalt al aposento un rato ab quietud; oberta la porta, men aní per aquell carrer de Sant Ju-

an amunt, girant després al camí ral a l'esquerra, y tot seguit a la iglésia dels pares de Santa Anna, o escolàpios per practicar una diligència molt del cas en la vigília de la Mare de Déu de Agost, o de la assumpció de Maria Santíssima al cel. Desde la iglésia, torní a casa de la Josepha a pèndrer un petit dosis de chocolate, y mitja llesqueta de pa (que Déu nos do). Després suposat fer bon dia men aní a paseig a la Rambla, y fet alto en casa Moner ab lo sr. Mariano, que és home de bella rahó, y agasajador; sa muller; Rosa Font, no senthi llavoras Simproniana, que era a plaza a comprar, sí que una germana de esta minyona de 5 anys, nomenada Teresa, que feya puntas sentadeta la noya al costat de sa mare, y duya giponet bermell ab mànIga de camisa, Feliciana filla de Moner de 15 anys de edat hi era, y al cap de una estona arribà la Simproniana ab totas las quals fiu yo un rato de plachèria.

Al altra part de la Rambla desde ahont comensa lo camí ral prop dels escolàpios me isqué per allí de alguna de aquellas casas lo sr. Pere pintor, o ferrer de apellido; que també havia arribat de Barcelona a Mataró o per donarse un verde, y vèurer la festa de la Mare de Déu ageguda. Entri a la iglésia parroquial, y estaba guarnit lo sobre cel del llit a manera de corona imperial, y llavoras res més. En casa de la Josepha Costa molt alegre en tot aquell matí estaba Jaume Fontanals, axerit de cara com un pèsul, pentinadet ab polvos, y ab disposició de rèbrer gosós a sa sra. Antònia a la tarde; Francisca Albià; Esperansa, y Francisqueta ab las demés donas molt alegras totas de quens trobàsem allí, y nosaltres axí mateix de veurerlas, y parlarlas.

Dinàrem don Joseph Alda, mon fill Antonet, y yo ab molta alegria, y gana dalt al aposento de detràs, servintnos Maria Esperanza Costa, y la Mataró, y después de nosaltres; en la taula segona baix a la entrada, casi sota la escala Josepha Costa; Teresa sa nora; Madrona Albià; sa filla Francisqueta entre en Pau Mas, y Jaume Fontanals; Maria Esperansa al altre costat den Jaume, y la Francisqueta. De lo demés no se me ofereix cosa particular en quant al matí. Paso per consegüent a la explicació de la tarda, y veuré per quin cap la enfilaré. Entrant la festivitat de Maria Santíssima Assumpta a las primeras vespres, ya quedaba guarnit lo llit de la mare de Déu ageguda devant del presbiteri de la iglésia parroquial, de Mataró. La rda. Comunitat de capellans ha comensat vespres, y después matinas a 4 horas ab campanas al ayre, y assentadas; orga corrent; lluhintse mosèn Joseph ab lo *Te Deum* y *Benedictus* de allò bo; se acababa en el inter de compòndrer lo llit de la mare de Déu, fora dels àngels vius, y los de fusta encara no posats; sí que mentres cantaben los capellans matinas, que yo entrí a la iglésia en lo tercer nocturno, una dona dugué estovallas netas per la mesa del llit de la mare de Déu, y desplegadas ella y un home las hi posaren, devant del llit, y gradas, las quals estovallas eran guarnidas de puntas, y lo llit, y sobrecel de domàs carmesí ab uns angelets, que sostenian las cortinas, primorós en sa hechura.

Desde la iglésia vaig transitar alguns carrers; Riera y lo de Argentona, que hi havia guarnit un pal llarch, y gros al mitg del carrer; estesas velas per terra anantsenhi añadint altras, per pujarlas ab cordas hòmens desde las finestras de per allí, per formar de totas ellas al mitg de aquell carrer de Argentona una sola vela, a manera de toldo. Ab es-

tos hòmens treballaba a la mateixa feyna un minyonet de 13 anys però prou alt ab calsas; mitjas, y jupa negra, cabell negre ab castaña; civellas negras en las sabatas, y xarreteras, en màniga de camisa cordats los punys ab botons de plata, ochavats, brunyits llisos; galan chic; primet de estatura, y havent enrahonat un poch ab ell de tot aquell aparato, li vaig preguntar, volentlo conèixer com se deya y me ha respost que Pere Ramon de apellido, luego después coneguí a son germà gran nomenat Francisco Ramon, y a sa germana donsella bella chica, nomenada Eulària, y a sa mare Maria Esperanza, y molt cortesos, y afables, que sem mostràren, brindantme a sèurer, trayentme cadira fora a la fresca, y fiu ab tots estos recien coneguts una estona de plachèria; en lo bo de ella sem presentà a las barbas, o digam al devant, un home, quem va nombrar per mon nom de fonts, y casa, dientme ser germà de aquell Magí ciego, y flach com un esqueleto, company violinista de Cayetano Parera. Corrian llavoras bromas, y yo las deixí córrer. Al bo del enrahonament (per no dir que comparegué allí la xeringa de la ciutat) vull yo dir la sastresa de devant de casa ab la desitjada Antònia Fontanals en el carro den Roca, que lo Jaume la esparaba ab prou ànsia. Desde las quatre de la tarda ya estaba inquiet, esperant la ocasió per anarla a recebre, y ha volgut la desgràcia, que no la ha trobada, sabent ya que estaba en Mataró; aquí ha estat la diligència, y activitat, que com un postilló anaba de casa en casa, buscant a sa querida Antònia, y fins prop la Rambla, no la ha divisada, y llavonsas prenent la embestida anaba a tot galop fins a trobarla ab la noya de sinch mesos.

Devant casi de casa de la Josepha Costa hi havia arrimada a la paret una graella, y no faltà qui digué, que allí

podia estar asentat en Jaume Fontanals para esperarla, ya no ell, un músich ab un violí. Tothom a casa de la Josepha, y en ser hora a fer colació, y al llit a dormir, o descansar. En Caldetas, y en Mataró, lo Pau Mas ha jagut com Sant Aleix sota la escala, roncant a estonas com una manxa d'orga, y a no roncar, cops de bufar.

Dia 15 de agost. La Assumpció de Maria Santíssima al cel; festa anyal, me so llevat a sinch horas tocadas, més de matí que los, y las de casa de la Josepha com ahi matí; tot seguit renta mans, y cara, y oberta a la porta men so eixit fora al carrer de Sant Juan, y endretura girant a la esquerra al camí ral a la iglésia dels escolàpios a missa, haventla ohit tocar a la campana no molt distant. En efecte isqué luego lo celebrant al altar major, y la he ohida (gràcias a Déu) después de un poch de rezar men he eixit a la Rambla, y entrat per lo portal de Barcelona, a la Riera ab una fila de arbres albas al mitg, y un ragaró, deixant a la part dreta los carrers *primo* de Barcelona, 2º den Pujol, 3º den Palau, 4º carrer Nou al costat de una font, que fa cantonada a altre carrer que va a la iglésia parroquial, y sobre dita de font, hi ha una capelleta ab un Sant Christo, 5º Carreró, 6º y carrer de Bonayre, a la vanda esquerra los de Sant Joseph, y de Argentona al qual carrer me so ficat per vèurer lo que hi havia adelantat desde ahi tarde.

En efecte quedaba la vela posada ab lo pal al mitg del carrer, componentse una tela, o tros de peza de blauet en un pany de paret al costat de casa el *Valent* casi al devant del carrer den Molas, que ix al de Sant Joseph, ab unas lletras de palm de paper encarnat, y de blau, que deyan *Víctor Sant Roc, nos guarde de pesta*; se guarnian uns com bollados o matxucats en los bordes de la tela de guarnició,

o a modo de guarnició de bermell, y blau, que feya un cop d'ull agradable, se comensaba a guarnir la capelleta, y lo nincho de Sant Roch estaba sense l'hosta, si sols a un costat del nincho la figura de un gos ab un pa a la boca, y en lo altre costat lo bordó, y esclavina distinctiu dels peregrins com pintan a Sant Roch, y Sant Jaume apòstol. No hi viu per las horas al Peret Ramon minyonet de 13 anys, com ahi tarde, ni a sos germans Francisco, y Josep Ramon mitger per allí a compòndrer, sí que altres hòmens, que enllestian la capella, posada la graderia. Me pasegí per aquell carrer de Argentona amunt, y avall, y per altres carrers, entrant al de Sant Joseph, y a aquella iglésia a missa, que la vaig ohir comensada en una de aquellas capellas, y altars.

Després men aní a la casa de la Costa Hilla al carrer de Sant Juan a pèndrer chocolate, que tot se va aprofitar; llest de això, y adobada la perruca ab un poch de polvos, y cereta, ab lo demés de caragols suposat que lo dia tant festiu ho requeria, men torní pasejant al carrer de Argentona, y trobí al Peret de casa el *Valent*, que així los solen nomenar, més que per Ramon, ab llista, y tinter sobre de una tauleta, per allí cerca, que escrivia a quants se volian assentar a un parell de pollastres, com per via de estracció per Sant Roch ab lo pago de un quarto. Yo també me hi fiu assentar en la llista lo nom, y cognom, y altres, y altras que lo rodejaban en la taula.

En sent 9 horas men aní a la iglésia dels escolàpios, que se cantaba lo ofici conventual, y havia orga, haventmuho fet avisar lo pare Ildephonso [Ferrer de Sant Josep] rector de aquell collegi, per si gustaba de tocarla; per consegüent ya cantaban los padres en aquell cor tan angustiat el *cre-*

do, y tenian per organista a un estudiantet músich capalluste. Yo toquí desde llevar Déu, fins a la conclusió del ofici, y tot lo demés aquell vestit de llarch. L'orga quedaba a un cantó del cor arrimat a la balustrada, y era un poch més groseta que lo celebrat orga de Caldas, però sa flauteria, allò de xiulets, y fluviols com aquell. Acabat que se hagué lo ofici, los padres molt cortesos, y agasajadors me acompañaren a vèurer la nova fàbrica de la iglésia, que té un símil a la de la Mercè de Barcelona en quant a la amplària, y estructura, però no tant llarga; bell portal de iglésia paredat al devant; llesta la cúpula, o cimbori ab lo cruzero, fet lo cimbori a la romana ab sos lluminars ab vidres cristallins de diferenta hechura dels que veyem. Tot lo demés de bòbeda; ninchos de las capellas, y tribunas, quedaba sense emblanquinar, faltant los altars, y me digueren los padres, si una persona costejaba lo altar major; no podentse concluhir per ara aquell temple, per falta de pisa,[45] y lo comers molt reburdunit vuy en dia, llest serà un bell temple.

Des de allí men aní el carrer de Argentona, y lo Peret de casa el *Valent* feya saltar los quartos de las butxacas de molts, y moltas que lo enrotllaban, per notarlos en la llista de la estracció del parell de pollastres, quedant las gàbias penjades a una rexa, o paret del detràs. Ya fou hora de anar hom a la solemne festa de la Assumpta a la iglésia parroquial, suposat cantar ya los capellans la *tercia*; per consegüent fet yo un poch de temps ab varios individuos en lo carrer de Argentona; vista ya parada la capella de Sant Roch, que ya estaba dalt al nincho, y demés aparato

[45] Pisa, en aquest cas diners.

del altar ab molts testos de alfàbrega; sen ser jubileu de la Porciúncula; y floreras, posats un parell de maigs un a cada costat de mesa de la capella, lo un que figuraba de quant Sant Roch estant a la presó, menjant los reys en una sumptuosa taula; un gos pres un pa ab la boca lo deixà a Sant Roch, apartant un àngel la rexa de la presó, y lo maig del altre costat, de quant assistia als pobres del hospital, veyentse a un malalt en un llit ab coberta com si fos llit de nubis, de domàs carmesí, que me paregué, y Sant Roch compareixent allí ab capa negra, y no ab capa de grana.

Enfi vista que haguí la capella, y demés annexos entri ab molts, y moltas a lo mateix que yo a la parròquia, y prou de turba que hi havia sense la dels músics a un costat de presbiteri a la part de la epístola, que cantaban lo ofici, composició de música de Monlleó,[46] aquella a 3 tant tocada en las iglésias en las festas majors dels pobles del bisbat. Estaben posats llavoras los quatre angelets de fusta hermosos, vestits de color de rosa, y plata ab buelos de puntas, y gorretas brillants en los caps al rededor del llit de la mare de Déu, que hi permanesqueren en lo ofici, y sermó, y al volerse acabar lo ofici mudaren la guarda dels àngels de carn, encara més bonics, y vestits així mateix dos ab ventallets, y altres dos ab violinets, quels tocaban, y se ohia un poch molt de cerca lo ñic ñic desentonat, y gens quant l'orga anaba ab tots los baxons, y trompas reals, que tot era albrícias.

---

[46] Pere Antoni Monlleó (1720-1792) mestre de capella de l'església de Santa Maria del Mar, compositor, autor de moltes obres, oratoris, drames sacres, misses, de gran ressò a Catalunya, com senyala el baró. Potser es tracta de la missa *O admirable comercium*, amb una part instrumental per violins, oboès, clarinets.

Acabat lo ofici, durant el qual escasejaba la cera en la mesa, y altar major, se ne encengué luego de acabat, més en la grada ab lo motiu de descobrirse al punt de onse horas per lo comensament del cant solemne de la hora de *nona* al ssm. (alabat sia per sempre). Isqueren al presbiteri sis, o set de aquells capellans ab capas pluvials per entonarla, y se cantà per la capella de música de Mataró tota dalt al orga ab baxons, y orga. Lo segon salm fou cantar per la reverent comunitat y orga en sos intermedis, que flautejaba de allò be lo capellà organista, quant lleno; quant corneta; quant na zarts; quant trompetaria, y així dels demés registres; que formaba ab sas mans, y dits unas consonàncias; falsas, y carretillas allò de bo de bo. Se conclogué la hora, y se reserva a nostre amo al punt de dotse horas, o del mitgdia, anant la campana al ayre, y después quedantse asentada, o boca per amunt, y capsal en avall, que casi tot lo dia se hi quedaba ab un ganxo al contrapès, peraquè no se mogués.

Ya fou hora de anar la gent a dinar, però molts, y moltas, sense los forasters, pasejaban per los carrers, y Riera, fent cap al carrer de Argentona a vèurer a Sant Roch, yo també. Al costat del portal de Argentona a la part de dins del carrer hi ha un Sant Roch esculpit de rajola de València, y baix una font demarcadas unas lletras en la pedra que diuen *de la font de Sant Roch aygua pendràs, y presa la tancaràs*; tras de esta font és la de Sant Domingo, que diu *veu y tanca* ab las citas del any 1782.

Después de haver dinat men aní a fer un rato de plachèria a casa Moner en en la Rambla, y de prompte no coneguí a la Simproniana, a la qual pentinaba llavoras sa mare Rosa Font; dita Simproniana anaba ab gipó de gris

de lin en mànigas de camisa, cordats los punys, o los brasos ab botons ochavats llisos, y brunyits de plata, dels quals, y dels gravats de plata de esta hechura ne reparí en altras minyona, minyons, joves, y hòmens de per allí, més de estos botons que de altras hechuras de plata, y de matall.

En la tarde cantadas vespres en la parroquial iglésia de Mataró, no sé si se cantà después lo rosari a Maria Santíssima, y en sent 6 sis horas sen anaren vanderados ab llurs vanderas, haventni una en lo carrer de Sant Juan, no sé si de la confraria de Sant Antoni; gremis; confrarias comunitats de frares jusepets, y caputxins a la iglésia parroquial, avisant ya a tothom el dominical de Mataró; timbalas no ni anaren; el perquè yo no ho sé, si sols que haventsem dit, ser la confraria de la mare de Déu Candelera. Lo confrare non degué ser de parer, que anasen las timbalas ab los timbalers a caball en la professó; suposat això comensà la professó per los quatre ganfarons, fent corradisas los encamisats quels duyan. De vanderas me paregué que hi anaban totas; lo número de atxas en disminució notable, vista la professó de las Santas. Hi anaren sinch portadors de creu 3 de la parròquia, y dos la una dels Jusepets, y l'altra dels caputxins, que duya un noy vestit de àngel, com en Barcelona per *Corpus*. Ninguns ab ciris en las mans; después los capellans de la parròquia, cantant lo salm *In exitu Israel de Egipto domus Jacob de populo barbaro*, etc. Después la capella de música de Mataró, y lo llit ab la mare de Déu ab los quatre àngels vius, hermosas criaturas, y un de aquells nens el pasar per la Riera se adormia; pobre noyet estaria cansat ben segur. Anaba a dita professó, *hoc supositum* lo molt Illre. Ajuntament de

Mataró, compost de sols sinch regidors, vestits de negre ab sas vandas encarnadas; cabellera ab bossa, y no ab perrucas rodonas, que fan gran respecte, y més si són ab nusos, o ab dos caragols, com aquella certa perruca del quondam Sr. Pere Placís [Placies][47] de Calella, que parexia a Teofrastes Paracelsus,[48] dels tals regidors, los tres empuñaban vara de tàlem; y los dos altres detrás ab lo alcalde al mitg. Al devant, los massers ab gramallas bermellas empuñant, y aguantant la porra.

En quant a la nit se illuminà la capella de Sant Roch gloriós en lo carrer de Argentona ab molts ciris en la graderia adornada ab testos de alfàbraga, y floreras ab una imatge de Maria Santíssima vestida; posada al cap de munt de la grada, sota del nincho de Sant Roch, y altre imatge de un Sant Christo, com si fos altar per celebrarsi missa ab las figuras al peu de dit Sant Christo de palm de la mare de Déu; de Sant Juan evangelista; y de Santa Madalena abrasada ab la creu del redemptor; la qual illuminació de capella, y adornos portà prou gent desde 9 horas de la nit fins envès onse horas al carrer de Argentona, sent la nit clara, y fer lluna casi plena, continuantse fort, y ferm dia, y part de nit lo de assentarse a la estracció dels pollastres, escrivint no digam més que un notari fullas, sí que molts noms, cognoms, y pàtria en la llista Peret de casa el *Valent*, ayudantli més de dos a escríurer en las llistas, que ni havia algunas, y los quartos desde las butxacas de uns, y altres queyan dintre de una caxeta, y així de lo demés de

---

47 Familiar del Sant Ofici, i cap d'una nissaga benestant de Calella.
48 Teofrasto Paracelso (1493-1541), metge, alquimista i astròleg suís. Els gravats el mostren amb cabells cargolats sota el barret.

cera, o ceu en un tros de candelero per escríurer en la nit sobre de la taula enrotllada de mirons.

Dia 16 Sant Roch gloriós advocat per la pesta, se cantà també ofici ab música en la iglésia parroquial a 10 horas, y hagué sermó quel predicà un frare jusepet; gent la més mataronina *utriusque sexus* en la iglésia, y demés a ohir missa, y fer sas demés devocions; a sos negocis casers, y pasejarse per los carrers; Rambla; Riera; y carrer de Argentona, pues lo agradable obgecte de la capella de Sant Roch, y altres obgectes no menos a molta portaba allí, y alguna gent a ferse assentar a la estracció del parell de pollastres. Yo hi doní algunas voltes, y també per vèurer, y enrahonar ab lo amigo Peret Ramon racien conegut meu. Aní a casa de la Josepha a pèndrer chocolate, y después de un rato de plachèria ab Esperanza; Francisqueta Albià, y demés donas de la casa, me entretinguí un rato en escríurer lo borrador de esta història, y tenintne prou, suposat que tot cansa en aquesta vida, men aní a la iglésia dels escolàpios, y lus toquí ab la orgueta lo ofici, o missa conventual de las 9.

Acabat, y resat un poch en aquella iglésia, men torní al carrer de Argentona, y ab lo Peret nos hen anàrem los dos, suposat quedar acordats desde la tarde antes de anar a seguir, y vèurer las curiositats que te don Magí Virallonga en son hort, o jardí de aquella casa de montanya de Montserrat ab lo convent; hermitas, y coba; Sant Miquel del Fay y altres montanyas; figurilles, y jochs d'aygua. En efecte passats un tros de Riera entràrem per alguns carrerons, y en un cerca de la iglésia, quen diuhen lo de don Magí, trist, per lo fosch, y estret, entràrem a casa sua, y tot seguit al jardí, quel trobàrem obert, no dientnos res dos sol-

dats de guàrdias ab sabra al ombro ab uns de allò ben refilats mustatxos, quel guardaban a la entrada del jardí, per ser tots ells fets de barro, sens ànima eren no altra cosa que estàtuas arrimadas a la paret. Que jochs d'aygua hi havia per allí dintre de aquellas cobas de pedra tosca. Que que ben treballada així mateix la montanya de Montserrat ab tots sos adnexos de convent, hospederia, hermites, y figures de hòmens, y de animals. Lo campanar de aquella iglésia de Montserrat és diferent del que veyem en quant a la posició, y hechura, pues el de aquell jardí fineix ab cucurulla, y lo de la muntanya és pla ab dos finestralets, y tauladeta, ahont són las campanas de quarts, y horas. Hi havia en tal jardí de don Magí unas estàtuas grandetas, que figuraban las quatre estacions del any; montaña, y hermita de Sant Miquel del Fay; altre de Sant Magí; la coba ahont Santa Madalena feya penitència, y així de lo demés que per entretenirsi un hom, necessitaba de algunas horas.[49] Vérem als de srs. marquesos de la Quadra en aquella casa, que hi estaban per temporada, y lus férem lo degut *rendimen*.

Anàbam un poch depressa, suposat voler anar lo Peret a missa a la parroquial y yo també acompañarli a visitar a Sant Roch; pues que era sa festa, después de la adoració al ssm. (alabat sia pera sempre) y rezat ma devoció quotidiana a Maria Santíssima dels Dolors en sa magnífica, ben pintada, y dorada capella; altar; y tribunas. De lo demés del matí no se me ofereix cosa particular, pues lo de la ca-

[49] Notem la descripció del sorprenent jardí de la casa Vilallonga, a la plaça Gran, que visita i explica en altres ocasions. Uns antics llogaters de l'edifici em comenten que el jardí amb les figures, molt malmès, encara hi era els anys cinquanta del passat segle.

sa de la Josepha en punt a dinar; plachèria ab la Esperanza; Francisca Albià, minyonas del Gasparó Roca, de sa muller, y vehïnas de per allí no era per demés. En la tarde a quarts de 4 se comensaren las balladas concorregudas de mataronins, y mataroninas, y de més bellas, que vellas caras en lo carrer de Argentona, las quals balladas duraren fins a 6 horas, que devia eixir la professó de Sant Roch gloriós de la iglesia parroquial, y ya aquell dominical de Mataró y la segona casi unisonus seyan tocant al voler eixir la professó, que tampoch hi anaban los timbalers a caball ab las timbalas, sí que comensant per quatre gonfarons, pegant més de una corradisa los minyonets ab la alba, y cíngul, seguian a estos quatre las vanderas; después alguns ab ciri encès, inmediatament los sinch porta creus y las comunitats de pares caputxins, y jusepets, sense ciri encès, ni apagat; la capella de música, y Sant Roch gloriós sota tàlam, portant vara tres illres. regidors ab vanda, y al últim dos ab vanda ab lo alcalde al mitg que cluhïan la professó.

Entrada que hagué tota la professó a la iglésia apagaren ciris, y atxas, eixintse molta de la gent afora, y los professoners a descansar. La *turba musicorum* sen anà tota a la iglésia de Santa Anna de pares escolàpios, ab lo motiu de celebrarse demà diumenge infra octava de la Assumpta, la festa del gloriós Sant Joaquim, entrant ya en la vigília, ab lo que ficats los músichs en aquell cafarnaüm del cor, comensaren completas ab música ab un contrabaix, y dos violas, de las quals toquí yo una; violins pochs, y veus las precisas ab los escolanets ab cotas de bayeta bermella; encesos los ciris del altar major, y tohom de allò ben acalorat allí dintre ab tanta gent, y cera. En la nit después de so-

pats, suposat ferla bona, y lluna men ani sol a fer plachèria a casa el *Valent* en lo carrer de Argentona, y Peret cop d'escriurer a la llista noms, y cognoms per la dita estracció del parell de pollastres, sent la capella de Sant Roch illuminada, y que treya bé. A onse horas men ani al carrer de Sant Juan a casa de la Josepha, y al llit; que no hi ha pa; fins a demà 17 de agost quem vaig llevar antes de anar al lloch a la hora acostumada men ani a ohir missa a la iglésia dels escolàpios, y lo pare Ildefonso rector del collegi me feu pujar a son aposento a pèndrer chocolate ab sas corresponents pastas, no sé si melindros, y sacalls o ditets, lo cert és que tot ho trobí, com que eixía del cor generós del pare Ildephonso deventli moltas atencions. Després entre los bons dels escolàpios, y pasejar, sens descuydar de lo principal, pasí el rato.

Ha estat la festa de Sant Joaquim ab tota la cera; turba, y fusta en la iglésia dels padres de Santa Anna o digam escolàpios. Ha amanescut lo dia serè però de allò ben calurós, allò de traspuar la suor per tots los cossos *utriusque sexus* y la *turba musicorum* dintre del coret de la iglésia dels escolàpios, y demés individus dalt, y baix tots sen anaban ab aygua y no del pou, y menos de la font; ya era la dels cosos, font sodorifera, que manaba de contínuo; és dir que feya calorasa forta. En la dita iglésia dels escolàpios predicà al ofici lo doctor Isart mataroní catedràtich en Barcelona lo collegi del Bisbe ab molt auditori en la iglésia, y coret dels pares de la escolapia. En la parroquial se ha cantat lo ofici ab lo ssm. patent (alabat sia pera sempre) y acabat se ha fet professó per dintre de la iglésia ab nostre amo ab lo motiu del ters diumenge, haventhi confraria de la Minerva. En la tarde hi hagué funció en la iglésia dels

escolàpios, de Sant Joaquim, comensant per dos punts de meditació, y de un a altre punt, un poch de música patètica, haventse descubert al ssm. (alabat sia pera sempre) antes de comensar la oració lo padre dalt en lo púlpit. Después se va resar, y cantar lo rosari, y lletania de la mare de Déu ab música; después se seguí la reserva, y se cantaren los goigs de Sant Joaquim. Acabada la funció tothom sen isqué afora a la fresca, y dret per aquells carrers de Sant Francisco; de Sant Pere; de Sant Juan, y del Hospital avall a las platjas de mar per vèurer la benedicció de la barca, o del bergantí, havent anat a 6 horas tocadas ab creu alta la rda. comunitat per benehirla.

A casa de la Josepha Costa poch antes arribaren Rosa Font germana de Teresa ab la Simproniana per despedirse de tots nosaltres, las quals se hi estigueren bona estona, y Josepha germana de Teresa, y de Rosa menja, y estigué dos dias 16 y 17 en casa de Josepha Costa, per lo que allí se oferís de ayudarla en los tràfechs de casa. Pensàbam no partir de Mataró fins a dimars 19 a no arribar el coche, però havent sabut haver arribat al hostal, resolguérem marchar demà 18, com ho teníam pensat de principi, y nons hauria sabut gens de greu, quedarnos en Mataró un dia més, per lo tant be com ens hi trobàbam, y vèurer tirar la barca a mar. Enfi paciència, y a Barcelona falta gent.

Durant la benedicció de la barca, ahont per allí, y en las platjas hi havia forsa gent. En lo carrer de Argentona hi havia sarau com ahi tarde, sí que no tant dejorn. Yo desde las platjas haventuho sabut, men hi so anat, y ballaban, post que ya era lo sol, agoytí al Peret Ramon, que semblava un notari ab los emanuenses, escrivint tots estos ab ell noms en las llistas, deventse tràurer los pollastres en

aquella nit, ab lo que era una fúria lo de assentarse a la estracció. Los tals pollastres, no seran com los de censos, que ab tots de donarlos alguns arrendataris, flacs com un gaig los fan pasar per bons, y rebedors. Enrahoní ab las germanas del Peret Maria Esperanza, y Eulària, que és una bonica minyona de edat 15 anys, que vestian dol de son avi, o àvia, per consegüent anaban ab gipó negra, y arracadas negras, y los minyons casacas, o jupas; calsas, y mitjas negras ab civellas negras.

Havent estat allí un rato, no tenint intenció de despedirme de aquells coneguts, y conegudes de casa el *Valent* per voler tornarhi después de haver sopat, antes de ficarme al llit, tornimen a casa de la Josepha, y aprompti lo llibre per escríurer lo jornal, y tenintne prou después de una poca de plachèria ab las donas de la casa, y ab un mariner home de la Rita germana de la Teresa, oncle de la Esperansa, y de la Francisqueta quel hi diuhen l'onclu Met en lloch de Jaumet.

Vaig sopar a 9 horas, y acabat suposat fer lluna de allò ben clara, isquimen a 3 quarts de 10 de casa de la Josepha, y a las últimas casas del carrer de Sant Juan, de las més cerca a la plaseta, y la font que es dita *casa nova,* prou ben alojadeta, clara, y un curios jardí, que tot mu ho feu vèurer, y seguir al dematí, anant yo als escolàpios per lo tant curioset; Antoni Cot, home de la bella rahó galant home fresch, y guapo de alguns 46 anys de edat, y me feu conèixer a sa muller; la jova, y a Feliciana sa filla; viu a la porta en la nit a dit Anton Cot jove encara se pot dir, y roget de cara alt, y algo prim de estatura, trobantsi ab ell a la porta prenent la fresca amés de sa muller, un minyó fill seu de edat 13 anys nomenat Ramon Cot alt, y gordillo ab uns

brasos prou gruxuts, que yo los hi vaig tocar, y tot ell de prou ossa, que aparentaba més prest tenir 18 anys, y no 13; enrahoní ab ells una estona en peus.

Y después pasí a la Rambla a casa del sr. Mariano Moner per despedirme de ell, de la Rosa Font, y de Simproniana, y ya tenian la porta tancada; retrocedí entrant per lo portal de Barcelona; Riera, y tot seguit al carrer de Argentona a casa el *Valent,* los viu a tots, y a totas, vaig encaxar ab los minyons Francisco Ramon; Joseph, y Peret, después de una petita estona de quamquam. Alli cerca en una casa hi havia sarau, y yo los deixí córrer. A 3 quarts de onse men torní a casa, y al llit, havent marchat ya ab lo carro den Roca a Barcelona Antònia Fontanals ab sa noyeta. Madrona Albià, y Teresa nora de la Josepha Costa en tal dia y nit su partian en vetllar per allí cerca en una casa a una dona combregada, y extremunciada, trobantse en la agonia del mal de no poder parir.[50]

Dia 18 de agost, que fou lo de la partida de Mataró per la gran ciutat de Barcelona; me vaig llevar a punta d'alba, anantmen a la primera missa en los escolàpios amaneixent dia clar; desprès poch rato de ser morta la pobra dona pasaejant un petit rato per la Rambla ohi tocar a morts a la parroquial; men torni a casa de la Josepha, pres tothom chocolate, saludats a tota aquella gent, a la Madrona, y Francisqueta Albià, recullits trastos, y tot lo demés per durnoslo, nos hen despedírem, y encaxàrem, y a 2 quarts de 7 del matí, pujàrem al coche, y a 1 quart de 12 arribàrem a Barcelona sans y salvos.

---

[50] Maria Massuet Ricart (1756-1788) casada amb el bracer Bartomeu Utzet.

Coneixensas novas en Mataró any 1788.

Madrona Albià; Francisca Albià sa filla en casa de la Josepha; Rosa Font, una de las germanas de la Teresa, nora de la Josepha, y Simpromiana sa filla de edat 13 anys; Mariano Moner, sa muller Feliciana, sa filla de edat 15 anys, y un seu germà més gran; Francisco Ramon àlias lo Valent, en lo carrer de Argentona, sa muller Sra. Esperanza, 3 fillas, Francisca, Maria Esperansa y Eulària Ramon, y 3 fills, Francisco, Ramon, Joseph Ramon, mitger y Peret Ramon; Anton Cot, sa muller, la jova Feliciana y Ramon de edat 13 anys fills de Anton Cot; Gaspar Roca, ordinari de Mataró, etc.

1789

Calaix de Sastre
tomo 4. IV

Dia 19 de Juliol Diumenge hà amanescut seré, y despues se han alsadas boyras, y ocupada casi tota la admosferà de ellas en la tarde, tirant l'ayre de llevant com que designan Pluja, havent fet bastant calor.
Al dematí à 9 horas tocadas se hà dut lo Cadaver del Difunt Bri: gadier Governador de la Seu de urgell Don Felip Sans, à la Igle: sia Parroquial del Pi, y encaraque hi hà anàt detràs del Cadaver que anaba descubert sobre del tumul, un batalló de tropa de Guarda: laparra ab los estandarts plegats, y las armas à la funerala no han fet en la Plasa del Pi las 3 Descarregas de tota la fusilería si que luego de entràt lo Cadaver à la Iglesia se es retirada la tropa; no ananthi al enterro acompañament de militars ab atxa, y sense atxa, ni en las glasas del tumul. Dit Difunt Senyor vivia de present en los estudis de Casa mata, al Carrèr de la Canuda requiescat in pace. Amen.

Sent tercèr Diumenge hi hà hagut funció de la Minerva com en la Parroquial Iglesia de Santa Maria del màr en la Iglesia de Sant Francesch, la qual ignoraba, y se troban de Grave cuyda do lo Pare Jaume del Hospital General hermano majór, y Frà Be rardo Franciscano Comisari de la terra Santa. Deu los assistesquia amèn.

Dia 20 de Juliol Sent Sant Elias Profeta en tal dia, hi hà hagut major illuminació en la Iglesia del Carme per ser festa de son Funda dor, com en los demès anys per tal diada.
Festa de Santa Margarida verge, y martir en la Iglesia de las mon jas Caputxinas de aquesta Ciutàt sà titulàr; no havent pogut encara estren carse

Relació de las festas per la proclamació del rey don Carlos IV, que se feren en la ciutat de Mataró en los dias 19, 20, y 21 de febrer del any 1789 [51]

Lo volanter fent trotar a estonas lo caball, y en lo trepitg de arena fentlo caminar poch a poch, nos feu arribar a la ciutat de Mataró a un quart de dotse, nosaltras tot ulls buscant la casa de la Josepha Costa a las primeras casas, antas de la Rambla; lo volanter no sabia a tal Josepha Costa en Mataró, ni àduc *Parranis* motiu que per allí li diuen, suposat no ser tal volanter de Mataró, sí que de Barcelona, ab això tots anaban a las foscas vull dir que no trobàbam a quí preguntarho, y a no pensar a la quarta porta del primer carrer nomenat lo de la Mercè, a la dreta, ohírem las veus de aquellas donas Josepha Costa; Teresa sa nora, Esperanzeta, y Francisca fillas de Teresa: Madrona, y Francisca Albià mare, y filla, que nos tragueren de la dificultat, ins reberen ab sumo contento. Baixàrem de la silla volant alegras com una pasqua, y nos ficàrem a la casa de las Ma-

[51] *Relacions de festes i viatges (1787-1793)* ff.118-133 [123-138]. El dia 14 de febrer, en les festes de la proclamació a Barcelona, el baró explica que s'acosten a la ciutat alguns mataronins coneguts seus, «los de casa el *Valent* en son carrer de Argentona, quals eran sr. Francisco Ramon puntayre sra. Esperanza sa muller; una sa filla més gran de aquest nom, y altra més petita nomenada Eulària, lo Peret, y no, sos dos germans Francisco, y Joseph Ramon, los quals ab dos altras donas, y un home me vingueren a fer visita a casa a dos quarts de onse antes de mitgdia dia 13 de febrer. També las fillas de Gasparó Roca ordinari de aquella ciutat, en estos dos dias, y part del 12 de febrer ha fet bon temps per las festas reals».

rias (y no del sepulcre), galant com un sucre. En dita casa per est passat Nadal se hi mudaren, tot ella nova, alegra; blanca, y curiosa com casa de Mataró. Ya se ve al veurens, ni que hagués arribat el rey, no hi podia haver més alegria. Tot seguit previngueren per dinar, y no sabentne cosa de que anàsem allí a parar, presumintso de que hi serím, se delantaren en nostra prevenció, y haventnos descuydat de dur servey de plata, no faltaren culleras, y furquillas de plata sobre taula per dinar.

En el inter las illas volants anaban com rua de coches en la Rambla de Barcelona, y corrents com uns cohets. Lo hostal de Montserrat, y demés, seria com una sala del borboll, o torre de Babel, que vol dir, confusió, y los hostalers embarazats ab tantas llagostas ne embiarien a moltas a altres casas por no poderlas embanestar, y atipar; yo isquí a fer un poquet l'agoita a la Riera, després de feta visita en peus a Rosa Font, y a la Simproniana sa filla a altra casa, lo primer portal quadrat en la mateixa zera, y de eixida a la Rambla, y tan mare, con filla no me havian pla gens desconegut, saludantme pel meu nom; me enseñaren la casa, que és per lo mateix terme de la de sa germana Teresa, si bé que no tan gran. Desde allí proseguí mon passeig per la Rambla, trepitjan sorra, im fiquí per lo portal de Barcelona a la Riera, y se hi veya alguna prevenció de festas a saber posada una gran perspectiva pintada en són portal a la part de dintre de la Riera; una piràmida al devant de cartrons pintats que se guarnia; algunas enramadas, y arcadas ya posadas al mitg, y costats de la Riera; bombas de paper; una capella al mitg pintada a quatre caras, y tapat per las horas tot lo de dintre. Al últim de la Riera entre los dos carrers de Bonaire, y de Argentona, de-

vant del quartel, altra capella ab lo rey don Carlos quart, tota perspectiva. La frontis de casa de la ciutat, quedaba ya adornat de tapisserias, y domasos carmesins en los balcons ab un doser així mateix en lo del mitg ab un quadro pintat en ell lo catòlich rey don Carlos IV. Lo demés encara estaba atrasat.

Ab això vaig arribar a casa el *Valent*, y lo cas va ser, que prenent esta casa per altra havent trucat a la porta, y pujat dalt, me isqué una madama grasa, y roja com un perdigot parlantme en castellà, yo luego, havent errats los comptes li diguí cortesment, suposat que madama cortesment me parlà, preguntantli dels qui yo buscaba, que perdonàs, y escala avall tot seguit a dos portas, més prop del portal de Argentona que era aquella la casa del *Valent*, isqué la criada havent demanat per los qui buscaba, y me digué que sen havian anat a missa a Sant Joseph, y que no tardarian gayre en venir per ser cerca la hora de dinar; lo hereu Francisco fill del sr. Francisco se trobaba en casa, y fiu ab lo amigo plachèria un rato; en el inter arribà a la sra. Esperansa sa mare ab la sra. Esperansa, y Eulària sas fillas, y el Peret, tots los que, y lo sr. Francisco se alegraren de vèurerme al cap de 7 dias que nos havíam vist allò de paso en Barcelona. Era tart, per consegüent luego de haverlos demanat de ben estar, y etcètera los meus coneguts sen anaren a dinar, y yo tras tras cap a casa de la Parranis a lo mateix el qual dinar fou lleuger, y apetitós en una tauleta cap a cap don Joseph Alda, y yo, sens donà sopa daurada o ab ous, y prou llaminera suposat que hi havia sucre, y ous durs ab such item sense alguna cosilla més; apetitosa com era la verdura; corrent en tal inter tanta silla volant plena de forasters com yo mateix, y don Joseph carrer de la Mer-

cè amunt cap a la Rambla, y Camí Ral, parant crosa caballes en los hostals de Montserrat, y del Pardal, fora de las personas exemptas de anarhi per tenir casa previnguda en Mataró.

A las duas horas tocadas, eixit que me haguí de casa de la Josepha Costa, y después de la de Rosa Font, y Simproniana sa filla fenthi un petit rató de plachèria, men aní al Camí Ral, y havia tanta silla volant en lo carrer, devant dels escolàpios, que casi no obrian pas franch per la gent de peu; tanta tabola hi havia. Los carrers abundaban de mataronins, y mataroninas, y los restants forasters, tothom en espectació de la proclamació del rey. Yo seguí un poch los carrers adornats, y enramats de Barcelona; Santa Maria; plazas de la ciutat; petita, y gran, y desde las ditas a la de la iglésia entrantmen a aquella parroquial per rodonirme, y que ningú me hi feya nosa, per lo que hi estaba ben ample, vull dir, que *ad sumum* no passaria de una dotsena de personas, que per allí resaban, yo diguí lo rosari, y al acabarlo ohi fora tambor, y luego timbalas, llest men isquí fora a la plasa, y al cantó de la rectoria viu pasar als srs. regidors a caball ab lo qui portaba lo real pendó, tocadas que eran quatre horas, que era la hora destinada per eixir la proclamació de Casa de la Ciutat anant tots los srs. regidors de allò ben tiesos a caball ab vestits de bellut negre de giras, y jupas de llama de or, botons de or, vandas encarnadas, penso que tot allò nou flamant; sols als caps reverendos de tals pares de la pàtria, nols cubrian aquellas respectables perrucas com en los de Barcelona, sí que duyan perruca ab bosa, o cabell propi. En Mataró no se estilarà, y en això és raho que guañia Barcelona, que és la capital de la província. Lo sr. don Joseph Sanromà em-

puñaba lo estandart real; hi anaban dos reys d'armas, y dos masers, que remedaban als de Barcelona sols que las porras eran de plata, y no de plata sobredorada.

Comensaba lo lluhit acompañament ab los batidors de Dragons de Sagunto, seguian la partida de tropa del mateix regiment ab los músics, los agusils a caball; los diputats així mateix com lo regidors, y en proba que no són escasos en Mataró fins a don Fulano Carles, que és regidor honorari, isqué vestit com los regidors propietaris; seguian después los dos reys de armas com los de Barcelona; después no sé per quina novedat hi anaba un volant vestit gallardament. Seguia don Joseph Sanromà ab lo real pendó, tras de ell, los empleats del ajuntament, y cluhia ab una partida del regiment de Dragons de Sagunto. Lo curs que feya era Riera amunt, carrer de Bonayre; carrer Sant Francesch desde el costat del portal del Belleix [Valldeix]; devant de la iglésia; carrer de Santa Maria, fins a la plasa Gran ahont se feu la primera proclamació; la segona devant de casa del sr. governador, y la tercera, y última en Casa de la Ciutat. Yo viu la última proclamació en casa Palau en la Riera devant de casa Guarro, o *parroquià*, no molt lluny de Casa de la Ciutat, en un balcó, trobantsi allí los srs. don Juan Amigant; doña Miquela Virallonga, y doña Tecla Valls vuy Borràs muller del sr. don Francisco oficial de guàrdias españolas; vista la funció men baixí a la Riera a pasejar entre la multitut com hi havia, y a no pensar me viu al devant a mosèn Domingo Barnet ab lo nebot, y mosèn Cayetano Tucó los dos del Pi, que trobantse en Cabrera una hora de Mataró distant, per alguns dias, sen hi havian baxats per vèurer las festas; a poca estona de enrahonarhi, trobí allí a Teresa, y Rosa Roca ab sa mare fi-

llas del ordinari de Mataró, y no sé si a alguna altra comboyada, y haventme aturat per saludarlas, suposat conèixerme, sem desaparegueren los capellans Barnet, y Tucó, en lo poch de hom flaumejar mirant la capella, y tants obgectes animats, com hi havia.

Sent quarts de 6 men aní a casa de la Josepha Costa a pèndrer chocolate, y antes un petit rato a casa la Font, ab Simproniana que escombraba fora el portal de casa seva, enrahonant allò de passo. Dita Simproniana arribà a casa de sa tia Teresa en la entrada de la nit, mentres que yo comensaba a formar lo borrador de las festas, y llegí a esta minyona; a Francisca Albià; Maria Esperansa, y al fill de Madrona Albià bell chic que se trobaba en Mataró de son viatge a Àmèrica; promès que era, ab un minyona bonicoya de Mataró nomenada Teresa, la relació de la proclamació del rey en Barcelona, y las festas dels infants gemelos que las celebraren molt tal relacions jocosas. En la nit a quarts de 7 se encengueren los fanalets, y las atxas de cera, y de oli per la Riera; finestras dels escolàpios; fanalets en un terrat dintre de la Riera; dalt al campanar de la parròquia, bombas en la Riera, y així mateix en los carrers de Barcelona, y de Santa Maria a una, y altre part, y amés de las atxas, y fanalets, hi havia al mitg del carrer de Barcelona, un ninot travesat de una barra de fusta, que li deyan los mataronins lo Tintena, y feya bon tantarantena gronxantse, y tombant, sense càurerse de la barra ab la qual se afianzaba, quedantsi asentat a no fer sas habilitats, vestit ab jaqueta, y calsas com de bucaram ab galó de paper dorat, o plateat.

Havent yo eixit a vèurer, y seguir las alimàrias de casa la Josepha Costa ab la Esperanza, y Francisca Albià, embo-

sat yo ab la capa de grana un poch apartat de las dos. Seguírem la Riera illuminada, y los carrers del curs de la proclamació, y que abundaban prou de gent, però no tant que el portasen a hom casi, sens tocar de peus a terra. Al mitg del carrer Nou vérem a una com campana de paper transparent ab llums, y per batall, un fanal gros quadrat, que ab tantas llums dintre, feya bo. Al mitg del carrer de Bonayre hi havia una com gàbia tota cuberta de fullatge, y dintre, músics tocant a estonas lo sac dels gemecs; fluviol, y tamborino. Prop de allí devant de una capella hi havia un catafal de músichs, tres o quatre que tocaban fugot, y no se quins altres instruments de vent.

Seguia lo carrer traveser de Sant Francesc un poch illuminat ab un parell de dèzimas al costat del portal de la rectoria burlescas contra els vidriers de Barcelona per haver empleat lo caudal per las festas de Mataró lo gremi del sabaters en un pa de lliure fins a 3 en los tres dias de las festas, y una tersa de carn així mateix els pobres, o a cada pobre; als vergoñants, y convents de caputxinas; caputxins; carmelitas descalsas, y descalsos, glosant als vidriers sobre de las taronjas, y gasto en la vidrieria. Devant de la iglésia parroquial en la plasa, quedaba figurada altra en quadro tapada ab tela bollada; pilastras pintadas ab dos, o tres bolas sobre que usen los mitgers ab aigua dintre color verd; bermell; blau; groc etc., que ab las llums detràs treya de allò bé tal transparència de colors; adornada de algunas cornucòpias ab cera, o ceu, y papers de versos ab una capella un costat, que figuraba los dos globos ab corona real sobre; las dos columnas de Hèrcules una a cada costat ab coronas reals ab los lemas de *non plus ultra* y dos estàtuas

de bulto al costat de la Justícia, y la Fortalesa, que era tal capella, y adornos del gremi de mitgers.

Seguia lo carrer estret de Santa Maria ab enramadas, telas, bombas, y fanals. La plasa Gran ab telas bolladas adornada de cornucòpias ab cera, o ceu, atxas en alguns balcons; a una part de plasa lo rey muntat en un caball blanch, y davant del rey que estaba prou illuminat tot són pedestral ab atxas, quedaba fet la tablada per la noblesa, y demés personas de caràcter de Mataró, alguna noblesa de Barcelona, y etcètera, qual sels destinà per lo combit a la tarde per vèurer la proclamació del rey; seguia desde la plasa Gran, altre carrer estret, y plazeta ab la carniceria, y pescateria unida ab tals quals telas per allí, enramadas, y fanals amés de las bombas de paper pintat. Seguia lo cantó del carrer de Barcelona, y en dit cantó la casa del sr. governador barón de Sant Amant mariscal de camp. Adornat que quedaba lo frontis de aquella casa a la part de mar, devant de una plasa, ab tapisserias; domasos carmesíns en los balcons, al devan en dita plasa un pavelló molt alt de telas bolladas, y al mitg una idea curiosa, però també diré ben desproporcionar, pues que figuraba al rey com un gegant, y prim, que sen podia ben dir de ell lo Coloso de Rodas o la estàtua de Nabucodonosor, vestit ab una com jaqueta, y calsas de color de rosa; sota del pedestral de tal figura, figuràbase dintre com en un sepulcre lo mar batent las olas; peixos, que exian, y se amagaban entre las aigüas, y algun vaxell o barca, que anaba passant.

En dita casa del sr. governador en lo balcó del devant de esta plaza ab la referida estàtua, hi havia un gran pavelló ab los quadros pintats en ells lo rey, y la reyna, que dúyam tràs de la silla volant, y havíanse collocat en lo carrer

Ample al cantó del Ragumí en Barcelona entranthi ab altres gremis lo dels mariners, y sols los mariners de Mataró en los adornos de aquella capella, y plaza cantonada al carrer de Barcelona; seguia dit carrer ab arcadas de mata, bombas, y fanalets quadrats ab lo Tintena dalt en una barra de fusta travesera a no sentat, gronxantse, y fent tamburellas. Seguiase lo comensament de la Riera per una piràmida encartronada ab los colors de rosa, y blau celeste ab un rey de buto al cap de munt pintat, y sobre un pavellonet; la balustra de la piràmida en quadro, corresponent en los colors de la dita, frente del portal de Barcelona ab una gran perspectiva pintada ab lo rey, y armas; tapada la capella de Sant Sebastià. Baix a cada costat las virtuts pintadas, que eran la Justícia, y la Fortalesa. Trobavase a altra capella a casi al mitg del paseig de la Riera al cuydado són adorno del gremi dels sastres, qual formaba de perspectiva pintada a un temple a quatre caras, y dintre 6 figuras, o estàtuas de bulto, del rey, y 5 ninfas figuradas las quatre en las quatre parts del món Europa; Àsia; Àfrica, y Amèrica, y una figurada en la ciutat de Mataró, prestants totas el rey los deguts homenatges, y esta las claus de la ciutat format un com parterra el rededor de esta capella ab quatre piràmides de llums posats grasolets de terra per escala. Altra capella al últim de la Riera de perspectiva al últim de la Riera devant del quartel, pintat també de perspectiva lo rey don Carlos quart.

La fachada de Casa de la Ciutat, quedaban guarnidas en ella tapisserias fins un poch més amunt dels balcons ab domasos carmesins, y en lo del mitg sobre del portal, figurada en ell una arquitectura de columnas; pedestral, y friso com obra salomònica posat domàs. Així mateix ab la

anyadidura de galó de or, igualment quel doser collocat en ell lo quadro del rei y lo real pendó, acabada de ferse la proclamació, y una gran vela al desobre, lligada ab cordas per devant. Los mestres de aixa, y calafats figuraren la construcció de l'arca de Noe ab Noe ab un bastó dirigint la obra; mestres de aixa calafatant la barca, y algun altre mariner tot això en un nincho casi al devant de Casa de la Ciutat.

En lo primer dia, tarde de la proclamació, Mataró se havia convertida en Babilònia; no faltaba més que la torre de Babel, peraque seguís la història de la arca después del diluvi. Tot aquell vehïnat de la costa a saber Caldetas; Arenys; Canet; Calella; Pineda; Vilasar, y de qui sab de quants pobles, y vilas se congregaren en tal tarda, y nit en Mataró; moltíssim rectors, y vicaris de defora, com si se hi hagués de tenir un sínodo. Amés de molts capellans, y de estos, mosèn Domingo Barnet, y mosèn Cayetano Tucó, que trobantse en Cabrera per alguns dias baixaren a divertirse, y pasejarse per Mataró. Senyorias de Barcelona algunas; no sé, penso que ningunas de Venècia, y la principal sobre las senyorias per ser exa. la sra. capitana generala; lo sr. regidor de Barcelona don Manuel Antich, que se posà en Mataró lo vestit de bellut, y después ben plegat sel ne dugué a Barcelona, segons yo ohi dir; hi eren també dos diputats de Barcelona un de estos lo Berenguer que té prou anomenada, y dona prou matraca a més de quatre srs. regidors ab sa ingenuïtat. Bastanta menestralia de Barcelona, y tot un cahos declarat.

La illuminació de la nit en Mataró era lluhïda; y lo cel de allò ben estellat, per quedar cel, y terra illuminats. Dalt al campanar de la parròquia en sa balustrada de pedra la

coronaban fanalets, y no passaren de illuminació de campanar. Los srs. regidors tenian atxas de cera en los balcons, los demés excepto en la fachada de la iglesia de Sant Joseph que eran algunas quatre de cera en el nincho sobre del portal, eran de oli, y a no atxas fanalets, y en alguns balcons del primer carrer de Mataró prop la Rambla eran fanalet, y llumanera. Dia, y nit hi havia música de violins, contrabaix, añadintsi en alguns minuets timbalas en Casa de la Ciutat, haventhi un tablado a cada costat de portalada, fent centinella soldats de Sagunto ab arma al ombro, y los dos masers vuy arrupits en los balcons colaterals al del mitg, ahont era lo doser ab lo retrato del rey, y lo estandard real, fent guàrdia ab la porra al costat. En lo carrer de Sant Francesch hi havia fixats papers a la paret, ab lleons pintats etc. En lo següent dia, havent descansat, y dormit a estonas, en bon llits don Joseph Alda, y yo en cambra separada, y yo dintre de una alcoba a la part del carrer después de haverhi sopat, anàrem a missa a 7 horas tocadas, a la iglésia de las monjas de Santa Teresa, que la celebrà en lo altar major don Joseph Alda, y después altre capellà duhent los recaptes lo sagristà de la cota negra ab manigots llarchs. Quant nos hen hi anàrem don Joseph, y yo, ya tenia la xaculatòria al ventre ab la torrada sense las crostas.

Ohïda missa doní un giro per Mataró per los carrers adornats, plasa, y la Riera, después entrí un rato a la parròquia per rezar a Nostre Amo; (alabat sia pera sempre) y después a Maria Santíssima dels Dolors dintre de sa magnífica capella, en al inter que cantaban los capellans oficis de *rèquiem* haventhi dos enterros, y prou se coneixia ab lo molt tocar las campanas, y a no tocar quedar bocas

per amunt; después me fiquí per lo carrer de Masavà, y ani a vèurer a la Teresa Andreu a las últimas casas del carrer del Carme, senthi las dos Marias Teresas Andreu mare, y filla, a la qual entreguí lo meu mocador per rentarlo, y luego fet ensabonada la chica de la Teresa lo estengué al sol, que era algo escàs de dexarse vèurer tant clar com lo dia antes, pues que corrian núbols, y estés al foch mel entregà, y yo lus doní algo de pecúnia, se hi trobaba allí un parent de la viuda y hagué un petit rato de plachèria. Después men aní a casa el *Valent* fins a hora de anar a dinar, que se profità lo rato bé ab viandas de peix, suposat se divendres. Acabats de dinar, y agoitat desde el balcó a la gent, y molta que anaba ab sillas volants, y a caball cap a Barcelona, continuhí a escríurer lo borrador, y después tornar a seguir la Rambla; Riera; plasas, y carrers de Mataró, dret al carrer de Sant Juan a casa den Roca, y den Bassó, o Cot a ferhi plachèria allò de en peus. Pasejantme per Mataró cerca de la iglésia parroquial trobí a Jaume Esteva mestre de casas, y a son fill hereu lo Jaumet barcelonins com yo mateix, y nos alegràrem de veurens allí.

A 3 quarts de 5 de la tarda plena com un ou la iglésia parroquial ab tants hòmens, y donas, minyons y minyonas de Mataró; forasters, y forasteras, alguna noblesa de Barcelona, ab la de caràcter de Mataró; entrat que hagué a la iglésia parroquial lo cos de aquell illre. ajuntament, rda. comunitat de capellans ab lo sr. rector lo rt. Damià Sumalla, clos obert al mitg de la iglésia, y ocupat de senyorias, y altres personas de caràcter; músichs de la capella de Mataró en lo tablado per ells destinat; papers de solfa, y faristols corrents, trempats ya los instruments, reduhïts ab contrabaix; fugot, y algun violí; los *cantores* apunt, co-

mensà a desfogarse de allò bé l'orga al entrar los srs. regidors a la iglésia, sense moltíssima turba mitg a tumbullons, per las espentas com hi havia. Congregat tothom; pres asiento los capellans en lo presbiteri, y los combidats dintre del clos, los que pogueren pillar un bosí de banch, isqueren las capas pluvials al prebisteri, y lo rt. Sumalla entonà lo *te deum* no sé si ab la ayuda dels capellans ab capas pluvials, y seguí la música ab prou repicamenta de campanas ab las del campanar juntantse lo disparo de dos, o tres canons en lo fortí de Mataró, que penso, no pasar de aquest número. Acabat lo *te deum* que durà cerca de tres quarts de hora, se seguí trompetaria de orga fins que los srs. regidors foren fora de la iglésia. Yo men aní a casa de la Josepha Costa, per ambucarme la píndula, y después vaig escríurer un rato lo borrador de esta història; arribà la Simproniana, y estigué una estona ab tots nosaltres, y después sen anà a casa seva. En la nit hi hagué lluminàrias, ab alguns llums més, com hi havia en aquella piràmida devant del portal de la Riera dintre, no sé si en algun altre paratge, y menos turba vista la de la antecedent nit.

Don Joseph, y yo, ab Esperanza Costa, y Francisca Albià isquérem junts de can *Parranis*, y per lo curs de las lluminàrias algo apartats de las dos minyonas ab dissimulo, Don Joseph ab lo manteu al coll sobre de la catagòrica, y yo ab la capa de grana embosats, después ya no vérem a don Joseph per haversen anat a descansar, y yo ab las dos seguit que haguérem lo curs dels carrers, y capellas, anàrem a fer visita a casa el *Valent,* y en la primera nit los trobàrem sopant, y acabats que hagueren de sopar, isquérem junts a pasejar per lo curs de la proclamació, aturantos a ohir la música devant de la Casa de la Ciutat ab no pocas

espentas; en la segona nit amés dels de casa el *Valent* per despedirmen, suposats tornarnoshen demà matí a Barcelona, fiu visita a casa del sr. Anton Cot vulgarment nomenada casa el Bassó en la entrada al carrer de Sant Juan después de la plaseta, y la font a mà esquerra.

Com dich fiu visita al amigo Antón Cot, a sa muller sra. Eulària; a sas fillas, la una casada nomenada Teresa, y a Feliciana sa germana donsella; a la jova de la casa, y cert, bella jova nomenada Catarina Cot, y antes Andreu, y a Ramón bell chic graset, y roget de cara, y cabell ros fill segon de Anton Cot, pues que al hereu nol viu, y non puch donar rahó, pues que nol conech, los quals tots estaban al rededor de la taula en lo menjador al igual de la entrada per allí dintre, y penso que tot just havian acabats de sopar. Ya fou hora de anarsen hom a juqué com las gallinas, ab això nos hen tornàrem a casa de las Marias, y después de haver sopat nos hen anàrem a San Culgat del Vallès fins a demà dematí disabte, que luego de ohida missa, que celebrà don Joseph Alda en la mateixa iglésia de las monjas de Santa Teresa a 6 horas, y quart, prengui después un petit dosis de chocolate, antes de pujar a la silla volant, y havent eixit de Mataró a 7 horas tocadas arribàrem a nostra amada pàtria a onse horas, y a casa a 1 quart de 12 tocat abans de mitgdia, sans, y salvos com a la anada a aquella ciutat de Mataró, y ab ganas de tornarhi, per lo deliciós de son terreno, y demés circumstàncias.

Explicació del paseig a la ciutat de Mataró, y poble de Caldetas, junt ab lo de la vila de Calella en la costa de mar dia 26 de juliol del any 1789 [52]

Trobàrem ab algun conegut a mitj quart de distància de las primeras casas de Mataró, a la qual ciutat arribàrem a 3 quarts de 7 a la mateixa hora del any passat per tal diada de Santa Anna, excepto de no quedar lo temps núbul, ni arribar a desencotxar al carrer de Sant Juan al costat de la casa de Gaspar Roca, sí que a la quarta porta del carrer de la Mercè, entrada a Mataró, que las bonas mataroninas jans agoytaben desde la porta, y no pel forat de la clau, menos la jaya, que no pot caminar sense ajuda de sa nora, y alguna de sas netas. Enfi la Teresa ab sas dos fillas Esperanza, y Francisqueta; Madrona Albià, y sa filla Francisqueta, nos donaren molt alegres ben vingudas corresponentlus com ellas ab cara jovial, que contribuheix molt a mantenir lo bono humor per allargar hom lo violari.

Se alegraren així mateix las donas de vèurer al Jaume Fontanals, y después de fet plachèria allò de en peus isquérem junts a pasejar per carrers, y carrerons de Mataró, y desprès entràrem a la iglésia parroquial a entrada de nit, y se cantaban los responsoris del tercer nocturno de las

---

[52] *Relacions de festes i viatges (1787-1793),* ff.156-192; 207-214 [161-177;212-219] versió utilitzada; *Relacions de festes i viatges. Còpies (1784-1789),* [197-232; 240-245]. El baró viatja amb el seu capellà Josep Alda, el cotxer i criat Jaume Fontanals, i el *lacayo* Pau Mas. Fontanals torna a Barcelona y fa un segon viatge amb els tres fills del baró, Rafel, Antonet i Joseph Maria (Po).

matinas de las gloriosas Santas màrtirs Juliana, y Semproniana; no cremaba tota la cera, si la de com funció de vigília de la festa ab los ciris del Salomó. L'orga trompetejaba de allò fort. La cantúria tant del cant pla, com de la música anaba de allò ben acompasada. A 3 quarts de 8 se vingué entonar lo *te deum,* proseguintlo la capella de música, y los agregats a ella. A 8 horas, se vingueren a comensar las *laudes* y ab lo demés se acabaria a dos quarts de nou tocats.

Yo me estigui en la iglesia, y en la capella de Maria Santíssima dels Dolors a rezar un rato, y men torni a casa de la Costa Hilla sol, y que nom vaig pèrdrer, comensant ya la nit, y no veures de lluna altre cosa, que com tallada de meló, que escasament rasplandeix, y menos las estrellas. En la casa de les bonas donas, comentí ya lo preàmbul de wat paseig, y quant ne tinguí prou de escríurer pasí casi a la casa del davant, que se hi sopaba, habitació de Jaumet oncle de la Esperansa, y de la Francisqueta, el qual Jaumet era a viatge, sopant la sua muller sra. Rita, un tal sr. Climent Vidal ab sa muller, y altres personas, y estigui allí un rato de plachèria; y men aní después a sopar, y se me asentà bé al ventrell lo carabasó ab los amaniments de oli, vinagre, y sal sense la demés vianda. Lo *quamquam* fou un xiquet llarch, pues que durà desde onse horas fins a las dotse, sent ya hora de anrsen hom San Cugat del Vallès, o ab mes propis termes al llit, y he dormit, y descansat de allò ben tou, y ab tot de haverhi musquitera, no ha servit per no haverme inquietat cap musquit (a Déu gràcies).

Dia 27 de juliol ha amanescut lo dia prou núbol, com amenasant pluja, y se ha anat entretenint lo temps, y yo entretenintme después de fetas las primeras obligacions

de christià; primerament en escríurer un bon pedàs de esta història; después ab lo ductó Ventosa, o ab propis termes embucarme lo chocolate ab pa turrat; después he rodat per Mataró, y he entrat a la iglésia nova del escolàpios, y pensant trobar missa, me he quedat sense, y ignorant a quina hora ne eixeria, men so anat a casa de la Costa Hilla, y antes a la de Rosa Font, y Simproniana, que li he donat los dias de sa santa, així com en lo any pasat las nits, suposat no conèixerla fins a ser ya post lo sol del tot. La plachèria ha estat com plàtica de mitja hora; tot seguit a casa.

Al cap de poch rato a la iglésia de Sant Josep de carmelitas descalsos, y volent ohir missa luego isqué un frare a dirla al altar de la Mare de Déu del Carme. Desde allí a la parròquia, y al entrar, se comensà lo ofici ab tota la encesa en lo altar major; colaterals; berandilla; salomó, y pilastras tot així mateix com en lo any passat. Se ha cantat lo ofici ab música; aquell compost per lo mosèn Dominguet Arquimbau[53] mestre de capella, que fou de Torruella, y de present de la de Gerona, que se sol cantar en la Seu de Barcelona, y en altras iglésias, y lo mateix de avuy ahi en la iglèsia collegiata de Santa Anna, que tots son canonges barthomeus. De músics forasters eran mosèn Josep Valls, organista del Palau; lo Po de la viola de la capella de música de Santa Maria del Mar, sr. Pere Pau Rueda, y sr. Batista violinistas, los demés de la capella de música de Mataró.

[53] A la festa de les Santes es cantava la missa de mossèn Domingo Arquimbau (Barcelona, 1757-Sevilla, 1829), composta mentre era mestre de cant a Torruella de Montgrí (1782-1785), després va ser mestre de capella de Girona i Barcelona i l'any 1790 va a Sevilla on serà mestre de capella de la catedral, i desenvolupa una brillant carrera musical com a director i compositor.

Yo después de haver resat un poch men aní a sèurer en un banch en la capella del Sant Christo, fonda sota del orga, y luego me isqueren per allí lo fra Llobet llech dels servitas, y servidor del pare mestre Bonfill, qual llech sen tornaba demà a Barcelona; lo sr. Juseph Pujol manresà, que rocompongué cosa de més de un any aquell gran orga de Mataró per preu de algunas setcentas lliuras, y si estigué ab sa família cosa de sinch semanes, el qual anaba ab un jovenet menestral, y los dos, y yo pujàrem al orga, per ohir lo sermó de la Santas quel predicà lo pare Daniel de Barcelona religiós caputxí gallardament, y no entranthi res de nas sí que ab veu clara, y sonora, cortant de allò be lo castellà, pues que havia vingut de las Castillas. Molta gent hi havia en la església de ambos sexos, y de mantellinas blancas moltíssimas; los collegials de la escolapia ab las becas blau celeste, y escut brodat. A las portas de la iglésia cucurullas negres per captar, com sen veuhen de moradas en Barcelona en las iglésies que hi ha quaranta horas.

La festa del dematí se acabà a 3 quarts de 12 y continuant lo temps núbol, sí que se havia un poch serenat envès 10 horas, tornantse a ennubolar, ha tronat un poch a quarts de una, y no ha passat de alguns trons lluny a la banda del nort, y ponent me ha donat lloch de dinar, y se és fos tot aquest lúgubre aparato al cap de una hora, o tres quarts. Lo dinar ha estat cosa de casa de la Costa Hilla. Después de una sopa prou sazonada, y escudella de arròs se ha tret la olla a taula, com diu aquell cert refrà, (*después de Dios, la olla*) ha eixit a taula, no digam lo para pere, sino, una pera rellena, y cert de allò ben llèpula per dolsa, que ab lo such era, y que del dols, confeso quem so bastant

llaminé, pues que hi he tornat dos vegadas y ya he quedat tant satisfet, com que ab postras he topat ab un bon trago de vi, y pa la carabasa. Después he cansonejat baix ab las Marias que dinaban ab lo únich home, que era lo meu lacayo Pau.

Després compragué lo sr. Climent, o no se si diga don Climent, y hem anat a pasejar per Mataró, endretura a la iglésia major, que encara que hi havia gent, no hi havia masa turba, y alguna més en la plazeta, per vèurer las pezas de indianas, y de blauet, portal lateral de la iglésia ab una guarnició de arquitectura a imitació de màrmol, y una com columna un costat de la plaza ab las dos Santas de bulto. Luego al cap de poch rato comparegueren dintre de la iglésia frares jusepets, y veyentne ya a alguns ab ciris apagats en las mans, cerca ya de eixir la professó de la parròquia, don Climent, y yo isquérem fora per anarla a vèurer passar per la Riera, y passant per un carreró, nos aturàrem al devant de una butiga de menestrals, en la qual hi havia alguna persona, y posantnos a confabular per allí, me isqué tras cantó com al dematí en la iglésia lo bon fra Llobet llech del Bonsuccés, que sen tornaba demà a Barcelona; luego inmediatament mosèn Joseph Valls ab casaca, y jupa; mosèn Joseph Corretger organista de Mataró ab sotana, y manteu; un vestit de llarch, que no pasa per ara de mosèn Serà, que fou pochs anys ha escolà de Montserrat; músich, no se si tenor de la capella de Mataró, y no sé qui més.

Seguírem lo carrer den Pujol, y yo ab don Climent isquérem a la Riera, y endretura a casa Guarro per vèurer passar la professor. Los srs. eran combidats a altra casa a vèurerla, y no hi quedaren altres, que una senyora major

de la dita casa nosaltres ab las donas de casa ahont allotjaba, y las de Can Parroquià. Veyam prou cúmulo de gent baix a la Riera, uns, y unas caminant, y altres, y altras aturantse. Mosèn Feliu Casablanca capellà del Pi se pasejaba per allí cerca ab casaca y jupa; un tal Zavall, y no sé qui més. Se posaren los domasos en los balcons *im* vingué de nou no sent professó de *corpus*.

Ya se ohiren timbalas un poch lluny, y tragueren ya lo mitg cos lo parell de timbalers tiesos a caball aturantse, y caminant fent ells *tram tram; tram tram; tram tram; traram tam* sech, enrabanats casi puch dir que anaban vestits ab cotas bermellas igualment que los draps que cobrian las timbalas, ab una cara que feya lo del devant, que semblava a no se qui diga, tieso cum un fus tocant ab los dos tocadors plegats a las timbalas, y lo altre que seguia al de devant com aquellas figuras de cartró de fira, que ab un cordillet lus fan axecar los brasos. Seguian los dels dos ganfarons, y en aquest any no corrian per tal diada, com en lo any passat, per causa de amenazar lo temps pluja, y en est no. Lo número de vanderas era tretse, y paradas per descansar algun vanderado la dexaba sens tocarla, mantenintse dreta a terra aguantada ab sols los cordons, que fins ara no ne he vist a altres, que als senyors vanderados de la ciutat de Mataró. Seguien moltíssimas atxes, alomenos algunas doscentas. Las creus ya va suposat. Los frares caputxins, y jusepets tots ab ciris encesos en las mans, cantant un himne de las Santas al to del *veni creator spiritus* seguian los noyets vestits de àngels ab vestiduras color de rosa, y plata ab un al devant ab un com guió de tísú, o llama de plata brillant y a no engañarme ab sarrell de or brillant, hermosa la vandera [com veyem a la

del capità manaya en professons de la Setmana Santa en Barcelona], y el qui la duya ab tots los demés angelets ab las insígnias els martiris de las Santas gloriosas Juliana, y Simproniana, venien 3 noyas simbolisant a a las tres virtuts teologals, vestidas de blanch; la fe ab manto blau ab una creu a la mà; la esperanza ab manto verd ab una àncora en la mà, y la caritat ab manto bermell ab una com pyra en la mà trayent flamas. Seguien detràs de estas 3 noyas, altras dos; més avenzadetas una al costat de l'altra, que representaban a las Santas ab cadenas, etc, Després la rda. comunitat; música de Mataró, y agregats a ella, ab altra cobla de música en devant, finint la professó ab las Santas relíquias de estas paysanes de Mataró Juliana. y Simproniana.

Vista que haguérem la professó men torní a casa de la Costa Hilla per ambucarme el ductó vantosa, com ya ho tinch de costum cada tarde, y després me entretinguí entre escríurer, y fer plachèria baix a la porta a la sra. Rita dona del Jaumet, y demés. En la nit men aní un rato a casa del sr. Francisco Ramon puntayre, vulgarment a casa el *Valent* ab don Climent, que arribà a casa después de haver despachadas algunas sas dependèncias de correu. Estiguérem allí un rato ab los srs. amos de aquella casa; sra. Layeta, y un altre, que allí era, que no sé com se diu. Después que serian tres quarts de 10 aní ab don Climent al carrer den Pujol, y a la plaseta al costat de la iglésia, per vèurer las capellas; lluminàrias, y gent, haventhi *títeres* en la plaseta detràs de la capella dalt en una finestra, que eixian trayent lo cap, y fent pusturas a la que hi havia abaix; satisfets; yo a casa a sopar, y al llit después de un poch de *quamquam* ab la esperanza, y Francisqueta Albià.

Dia 28 de juliol amanesqué lo dia clar com un mirall, y lo sol ya reberberaba al balcó, y a la paret del aposento ahont dormia. Isquí de casa, y que sentia bastanta fresca allò de un xiquet masa a últims que estam de juliol. He fet la xacultòria antes de anar al lloch, y escriguí un bon padàs de història, fins arribar a *Igualada,* que men aní a casa de la Rosa Font, y de Simproniana sa filla enrahonant a la vora del portal. Desde allí men aní a la iglésia de Santa Anna de pares escolàpios, y volent ohirhi missa, no havent eixit cap sacerdot a celebrarla, pasegí per la Riera, y en dretura a la iglésia parroquial, en la qual a 9 horas, y a dos quarts de 10 sen celebraren dos, y pogut ohirlas (gràcias a Déu) en ocasió quel dominical, y l'altre casi pel mateix punt ventabanse fenthi la figuereta; y dos com las catarinoyas de Santa Maria del Mar a no gronxarse se repicaban, cantant en tal inter los capellans comunitaris *tercia*; *sexta*, y *nona*. Al volerse acabar se anaban encenent los ciris, fins a quedar la lluminària com ahi. Lo organista comensà a donar ab lo gran orga lo punt de elamirré als músics, y después de una poca de trompeteria, se comensa lo ofici ab música, la composició la mateixa del any passat 1788 per la festa de las Santas màrtirs, hi hagué prèdica també, feta per lo mateix predicador de ahi lo pare Daniel de Barcelona, segons hoí dir, pues que llavoras no era yo en la iglésia. Fiu visita después de haverme pasejat per la Riera, antes de tornar a casa de Costa Hilla a dinar, a la del Bassó, o Cot en lo carrer de Sant Juan; viu al amigo Anton Bassó, a la sua muller sra. Eulària; a la sra. Caterina muller del hereu nora del sr. Anton Cot, a una filla de est, y al Ramonet, que és un bell garzó, y prou bon minyó.

Desde allí men torní a casa de las bonas donas, y rezats lo rosari ab las Marias, (y no hus penseu del sepulcre) perquè aquellas són las escritas en el *passió* y no estas. He dinat sol a taula fentme compañia, y servitme ditas donas. He comensat lo dinar per sèmula grogueta, y espesa incòmoda a la barba de un caputxí però pera mi gustosa *quanto cabe*. Escudella de arròs; la carn de olla, ab tota aquella retahila de cosas, com hi entran. Y lo Pau haventsa descuydat de dur lo meló a taula después de la escudella, mel ha encaxat después de la olla per cosa estraña; después menuts ab such dolset. Platillo de carn; cebas, y peras, postras de fruytas, y acabat. *Amén Jesús* en el inter de dinar las bonas donas ab lo Pau Mas; men aní a fer un rato de *quamquam* a casa de la Rosa Font, que estaba sola, y después baxà Simproniana, posantse a treballar la minyona puntas blancas al costat de sa mare. Desde allí men torní a la casa de la Josepha, y Teresa sogra y nora, y luego a la tarea de escríurer. Después a casa dels sr. Mariano Moner, y he vist a muller, y a Feliciana sa filla, que estaba a la porta, y después se ha posat a treballar puntas; bona minyoneta, que és ella, y sa mare dona de garbo, y nana que és de brasos.

Después me aní a la parròquia a rodonirme, y llest de màs pocas devocions fiu algunas passacallas per Mataró, y sent hora de pèndrer el *cómo se llama* men aní a la casa ahont allotjaba, enrahonant ab las donas de assumptos que hom no hi tenia gens que discórrer; llest de pèndrer chocolate, havent encontrat antes en la plasa a la entrada de una butiga gran el sr. Anton Cot, o Bassó, haventme dit, que mon amich Ramonet, y los de casa los trobaria en una vinya, y melonar de ells inmediat al convent de las

monjas caputxinas allà avall camí dels xipresos, men hi vaig anar galant com un sucre, no perdentme fins a la vora de aquell convent de las monjas, sí que después, baixant per un caminet, embarazat ab dos, o més caballs, y soldats de Sagunto a peu, com quels treyan a pasejar, y confesso que el pasar yo no las tenia totas, tementme de alguna coza, y assegurantme los soldats que no tingués por, passí mirant als caballs de reüll, y haventme un poch extraviat del melonar de casa del Bassó, no doní ab ells, y havent tornat al camí del xipresos, y preguntat per allí, prenguí la senda segura entre estas rasas de vinyas per trobarlos, y luego viu venir azia a mi lo Ramonet Cot, y són pare poch rato después, confabulanthi bona estona, sentats quens haguérem en los padrisos y piso enrajolat a la vora de una caseta, senthi ab los dos un noyet fill de la jova de la casa, que ahi a la professó anaba vestit de àngel, portant palma a la mà. Lo Ramonet cullia melons pasejantnos los dos, y desde allí nos hen tornàrem, vérem al passar per la parròquia, sent lo portal major obert a tota aquella gran lluminària, y feya un cop de ull de allò ben agradables, se cantaba lo oratori de las Santas, y vaig ohir un coro ab part de un recitat.

Eran llavoras 3 quarts de 8, y men aní a casa del Bassó, y viu a tots los de la casa, fenthi un rato de *quamquam,* desde allí ab lo Ramonet agafats el bras anàrem a fer visita a una sa germana casada, que no coneix cert, ni ella mi, la qual era segona filla del amigo Anton Cot, y sra. Eulària, nomenada Maria Marxuach en la Rambla, a dos o tres portas de casa Moner al devant de la Creu den Ramis, y es ben pareguda de cara, y primeta de estatura, trucàrem a la porta per quedar tancada ya, havent entrat la nit, y oberta,

que nos la hagué, conversàrem ab aquella senyoreta, cosa de més de un quart, y desde allí Ramonet son germà, y yo nos hen vinguérem a casa, y aturantnos baix a la porta, que ab las donas se hi trobaba Simproniana Font, que sa mare Rosa era per allí dintre, y la Rita dona den Jaumet. Yo después de enrahonat un poch men pugí dalt a sopar, y después de un poch de *quamquam* ab las donas a juqué com las gallinas havent pasat una feliz nit (a Déu gràcias) si bé que al principi un de aquells *cusins* bastant molestos comensaba a ferme música, y no volent que la continuàs vaig tirar la musquitera.

Dia 29 de juliol ha amanescut serè, y continuat; yo dematinet a quarts de 6 me so llevat, y llest de lo principal, he notat lo succehit fins a posarme igual en la escriptura; he pres chocolate, y anat a fer plachèria ab la sra. Maria Marxuach; altre rato después ab les Rosa Font, y Simproniana; después ohint cantar passant per aquell cantó de Rambla, la prosa a veus en la iglésia dels escolàpios, hi entrí, y en efecte un fagot unit ab les veus de aquells padres feya gran ohir. La restant de la matinada fins a onse horas la vaig passar entre ohir missa en los escolàpios, y después en la parròquia, fer visita a casa el *Valent,* y trobat sols el sr. Francisco; al Francisquet, y Peret el qual sen va dins breus dias a la ciutat de Ronda en lo reyne de Granada per a cosa de comers de puntas. Arribí a casa en la que allotjaba, y trobí al meu fill don Antonet, havent ya arribat ab don Joseph Alda, yo per major alegria mia los meus dos fills Rafel, y Joseph Maria, que a mon arribo eran a seguir Mataró, y iglésia parroquial. Lo Jaume Fontanals que vingué també era en casa del oncle *Met;* arribàrem a casa don Joseph ab los meus fills, y tots nos alegràrem moltíssim de

vèurernos, y menjar la sopa junts. Lo dinar consistí ab escudellas de fideus, y de arròs ab mongetas; melons; carn d'olla; relleno de peras, y prou grosas, que ab una ya era bona pitansa per un frare. Platillos, postras, pa; vi; y tapa. Después de la *manduca,* y de donats; com devíam a Déu las degudas gràcias aní a fer plachèria a casa de la Font ab la Rosa, y Simproniana, y al cap de poch rato de serhi arribàren allí mos estimats fills, desitjosas de conèixerlos; y estat allí prou bona estona tots.

Desde allí a casa ahont allotjàbam, y anat a vèurer, seguint la Esperanzeta, la iglesia nova dels escolàpios, explicantnosho tot lo pare rector pare Ildephonso; desde aquella iglésia tant hermosa que és, tornàrem a casa, y quedantse la Esperanza, y a pasejar yo ab los 3 fills, y entrats luego a la Riera tot seguit nos isqué per lo carrer de Barcelona dret a nosaltres lo bon fra Joseph de la Mare de Déu carmelita descals ab la alforja que duya en lloch de sombrero, que sempre la sol portar a manera de vanda entre la capa blanca; y escupulari, y hàbit pardo, que no anar ab company és la alforja, o el barret son company; seguírem carrers, y carrerons, entrant a la parròquial iglésia de Mataró, veyent, y seguint los altars, que hi ha sis capellas a un, y altre costat, y altres capellas prop de la magnífica, y devota de la Mare de Déu dels Dolors veyent en lo altar de Sant Pere a un costat a aquell Sant Roch ben diminut casi ple de pols, y talaranyas ab una no digam capa de grana, pues que encara que bermella no ho era.

Desde la iglésia, havent resat un poch continuàram lo paseig per lo carrer de Santa Maria, y tot dret rampa vall al carrer de Sant Juan, fins a las platjas de mar veyent entre altres barcas a una, que devia partir per Roma tornà-

rem per lo carrer de Sant Antoni, y girant el Camí Ral cantó dels escolapis hem tornat a casa de las mataroninas; allí hi eran totas las de casa, y fora casa, com eran las de casa en Roca, que las trobàrem antes en la Rambla quant nos hen anàbam a la iglésia dels escolàpios. A dos quarts de 6 tocats hi prenguí chocolate, y a 6 horas al coche de allò ben farsit de cosas per Caldetas, haventse adelantat don Joseph Alda a casa Baños, ahont ab la *Xargas* lo anàrem a trobar quedantse mos tres fills, en casa de la Josepha de Mataró fins a demà dematí per tornarsen ab lo Jaume Fontanals a Barcelona; havent nosaltres eixit a 6 horas de Mataró arribàrem a Caldetas a las 7 tocadas.

[Viatge de tornada]

Hem arribat a Mataró a 8 horas, dirigintnos al carrer de la Mercè, ahont, no hem errat la quarta porta, devant de una rexa, que era nostre destino, trobàrem a totas aquellas donas axeridas com un pèsol, y la jaya molt alegra; com acostuma; no obstant sos atxaques. Se ha sopat ab prou apetit, y antes se hi ha rigut molt en la escriptura de las dos antecedents planas en la segona taula de les donas, lo Pau Mas sopaba ab vuit faltant sinch, per ser número de tretse, que és lo punt de las donas, y que ell, y ellas se alegraban forsa, y lo Pau anaba sense lo pontifical per anar a la fresca, y en tal temps de allò ben buscada, continuant de anar ell sens la catagòrica fins al dia 13 de agost que era lo dia destinat per lo retorn a Barcelona; se ha descansat, y dormit bé (a Déu gràcias).

Dia 12 d'agost Santa Clara ha amanescut seré però prometent ser de allò ben calorós, pues apenas ha eixit lo sol,

ya comensaba a tornar a hom com una admetlla; yo me he llevat a un quart de 7, y llest de lo principal, y del lavatori de cada matí, he pres chocolate ab pa torrat sense las crostas, y después he eixit de casa, si bé que antes de pèndrer chocolate; aturantme un rato en casa de la Rosa Font havent vist antes a sa filla Simproniana a la porta ab gipó, y en màniga de camisa cordats los punys, ab botons llisos, y bruñits de plata ochavats, y después de esta minyoneta he vist per allí dintre a sa mare havent fet un curt rato de plachèria.

Desde allí men so anat a casa de las bonas donas a flocarme la vantosa, y después mes isquí altra vegada de casa, y tot pasejant dret a la Rambla; portal, y carrer de Barcelona, girant per lo carrer de Santa Maria, y endretura a la iglésia parroquial, havent sabut antes que se anaba a combregar per viàtich el sr. Francisco de casa el *Valent* puntayre, amo de aquella casa, trobantse el pobret mal, de sufocació. Luego de entrat yo a la iglésia se apariaba la cera per eixir Noste Amo (alabat sia sempre) de la iglesia. Un jovenet luego de haverme agenollat, se me acostà, im digué, si gustaria de anar ab atxa al seguiment de Nostre Amo, o al combregar, nomenantme pel meu nom, y yo li diguí, que molt bé, ab això sem donà un tros de atxa, y aní ab los demés individuos seculars, y rda. comunitat de preberes, que fou a quarts de 8 y tornat a 8 horas tocadas a la iglésia; lo sr. rector Sumalla, duya a Nostre Amo (alabat sia per sempre); y quin dimontre de veu per lo tan esgarrifosa que tragué aquell bon sacerdot, zelós pàrroco de Mataró al entonar lo *miserere* y lo *te deum* al eixir de la casa del malalt, ya puch dir pitjor que la del mosèn Puixjaner, capellà de Sant Juan en Barcelona. Desde 8 horas to-

cadas fins a 3 quarts de onse, me quedí en la iglésia major per ohir missas, y demés quem faltaba de resar, haventhi hagut dos albats, cantantse ofici a can pla, y orga, y amés de estos dos, altre ofici axi mateix.

He eixit a pasejar per Mataró, eixint desde un de aquells carrers a la Riera, y desde la dita al carrer de Argentona, ficantme per lo den Molas, y entrat a casa del gendre del sr. Francisco Ramon; Déu lo ajut; y vist a alguns fadrins, y aprenents mitgers, que hi treballen, y de estos a Pere Màrtir Casalins bonich chic de edat 16 anys, que és quim digué en la iglésia est matí, si gustaria de dur atxa al combregà; he estat un rato de plachèria ab los minyons y desde allí, he eixit a la Rambla aturantme un poch en casa Marxuach ab la sra. Marieta, y al tocar dotse horas men so tornat a casa de las bonas donas, sent ya cerca la hora de dinar, haventse dit antes lo rosari; en el inter se ha anat ennubolant la admosfera en tota la vanda de llevant; ponent, y tramontana indicant pluja, tirant lo ayre de llevant, y anantse cubrint més, se ha ohit algun tro molt lluny a quarts de 4 de la tarde, y havent caygut algunas gotas, que no feren altra cosa, que escaldar las plantas, passà lo promontori de núbuls, y se aclarí, y serenà un poch la admosfera, anatsen la nubolada cap a Barcelona. Las campanas de la parròquia del Mataró, al comensament de la tarde, que se anaba enfosquint en tota la banda de llevant, y tramontana, per ohirse algun tro lluny, tocaban a temps una batallada una; altre, altra y la de las horas molt de espay, y estonas més seguidet però com no se acostà lo temporal no se axecaren, alomenos a totas.

Yo mentres que comensaban a tocar a temps, no plovent encara, sí que ab alguns inminents perills, estaba si

arribaria, o no, a casa del Bassó, o del amigo Anton Cot en lo principi del carrer de Sant Juan, però veyent que estaba per plòurer, y que encara tocaban a temps me quedí a fer plachèria un rato en casa de la Rosa Font, y ab Simproniana sa filla, ahont mi estiguí cosa de mitja hora, y en el inter caygueren algunas gotas; no plovinejant ya més torní a casa, de prompte chocolate, posantnos después tots, suposat que tronaba un poch lluny, a rezar lo trisagio a la Santíssima Trinitat, y algunas oracions més, y pare nostres devant de una devota, y piadosa imatge del Sant Christo, ab quadros de Maria Santíssima, y de algun sant y santa en lo quarto de la alcoba a la part del carrer ahont yo dormia; al volerlas acabar, se serenà un poch lo temps, y arribà lo coche de casa ab quatre mulas, y dos cocheros, y sols dintre la Jaume Fontanals, rigueren molt las donas, y el Jaume al arribar a casa de la Josepha Costa, y demés donas. Tot fou gresca, y bon humor.

Yo al cap de poch rato isquí de casa sol, y endretura a la Rambla, aturantme en casa del sr. Mariano Moner, correu de Mataró, que estaba en la entrada ab sa muller, que treballaba puntas, y Feliciana sa filla, com si fes quadrillos, o brodàs mitjas, de seda blanca, dels quals después de un rato de plachèria men despedí fins a més vèurer. Desde allí, haventme vingut a trobar don Joseph Alda ab fra Josep de la Mare de Déu; passant per lo costat de la iglésia nova dels escolàpios, entràrem, y rezàrem un poch veyent la iglésia, y seguint los altars, y capellas. Desde allí nos hen anàrem per lo costat dels escolàpios al Camí Ral, y tot seguit el carrer de Sant Juan, aturantme ab fra Joseph en casa d'en Bassó, y eran llavoras la sra. Eulària muller del amigo Anton Cot; sra. Catarina la sua jova; sras. Teresa, y

Feliciana fillas de Anton Bassó, y de Eulària, no trobantsi llavoras lo amigo Bassó, y Ramonet són fill, per ser en la seua vinya inmediata a la iglésia, y convent de las caputxinas.

Fra Joseph a 7 hores tocades sen tornà al convent, y yo me quedí allí un rato més, fen plachèria ab aquellas senyoretas esperant a Anton Cot, y al Ramonet són fill. Ab lo minyó desde allí, comensant a fer fosca me aní agafat del bras del chic a casa de la sra. Marieta Marxuach; tenint la porta tancada; trucà Ramonet son germà, y nos obrí la porta la sra. Marieta; estiguérem allí cosa de un quart y Ramonet me acompañà a la casa ahont allotjaba, sen tornà ell luego de haverme deixat; a casa seva, y yo trobi en casa de la Josepha Costa, y demés donas, trobantsi ab estas Rosa Font ab Simproniana sa filla, al amigo mestre de capella de la Seu de Barcelona, y inmediatament se llegí la bulliciosa rondalla del viatge escrita, y de ella los trosos més bulliciosos que tota ella consta en aquest llibre còpia de altre. Tothom hi rigue prou, pues ni havia pera ríurer, tornantsem lo mestre a la casa del mestre de capella de música de Mataró mosèn Miquel Bassols son deixeble. Al cap de poch rato después la Rosa ab Simproniana sen tornaren a casa seva, posantnos a sopar a quarts de onse y las de la casa ab lo Jaume Fontanals y lo Pau Mas a onse horas ben tocadas, y tan llarga fou la plachèria después, que nos retiràrem tots al llit a mitja nit, sent última de nostres feriats, no entranthi estrelleta, com los de la audiència.

Ab tot nos llevàrem prou de matí dia 13 de agost destinat per lo *ritornello* a Barcelona, llevantnos a 5 horas tocadas, haventnos comparegut poch rato después de llevats lo bon fra Juseph mitg amagant la alforja buyda, entre la ca-

pa blanca, y lo hàbit anatnoshen don Joseph Alda, y yo ab fra Juseph a la iglésia de Sant Joseph de carmelitas descalsos, y don Joseph ha dit la missa en lo altar de Santa Teresa; ohida missa, y rezat un poch después hem tornat a casa de las Costahillas, haventnos adelantats fra Joseph, y yo, luego e pres chocolate, arribant después don Joseph aguardant a pèndrerla en lo hostal del Masnou llest lo coche ab los trastos de bahul; catre; matalasos, y demés històrias, posat tota la zaga, guarnidas mulas, hem deixat aquella casa, y a las donas, Josepha Costa; Teresa sa nora; Esperanza, y Francisqueta fillas de Teresa; Madrona, y Francisca Albià mare, y filla, fins al any vinent si tornam a Caldetas, o sinó quant sens preséntia altre ocasió per anarhi, o a Mataró de la qual ciutat hem eixit a 3 quarts de 7 ab matinada clara, continuantnos fins a la ciutat de Barcelona ab alguna poca de fresca, a no calentarnos lo sol, que estaba en són major vigor, y tal qual nubolet, havent arribat a 3 quarts de 9 al hostal del Masnou, y a Barcelona a 3 quarts de onse, ab lo que acabo esta llarga, y molt bulliciosa relació, no haventmen deixat de ella res, en lo tinter.

Explicació de la ciutat de Mataró, any 1790 [54]

La ciutat de Mataró dista sinch horas de Barcelona, situada en la costa de mar al llevant de la capital de la província. Es mediana en caseria, però de present se han fabricat, y se fabrícan moltas casas, com se repara en lo comensament del camí ral, lo carrer més llarch de Mataró, fins a la eixida prop de la Abana, y hermita de Sant Simon ab altre carrer de entrada a Mataró vehí a la Rambla ab vistosas casas uniformes a dreta, y esquerra, dit de la Mercè.

Quedan al rededor de la ciutat moltas hortas, que allí ne diuhen sènias, y bastant poblada dita ciutat de gent de ambos sexos, y de la més són mariners, y pescadors, ab alguns treballadors de la terra, que és de lo que més abunda tota la vora de mar, no obstant ni ha de totas arts, y oficis, si bé que los més necessaris; son número en lo total de habitants arribarà ab poca diferència a 13.000 mil personas.[55] Té dintre ciutat algunas pocas murallas, y dos fortins ab canons a las platjas de mar a mitgdia per defensa

[54] El baró redacta i copia la descripció de Mataró sis vegades, als volums: *Descripcions de viles i ciutats de Catalunya 1781-1789* [175-186]; *Descripcions de viles i ciutats de Catalunya 1782* [61-66]; *Descripcions de viles i ciutats de Catalunya 1791,* ff. 60-68[127-143] versió utilitzada; *Descripcions de viles i ciutats de Catalunya 1794* [153-170]; *Relacions de festes i viatges (1787-1793)* [139-148]; *Relacions de festes i viatges. Còpies 1770-1783* [385-394]. En les notes publico algunes variants, senyalant l'any.

[55] 1782: «son número en lo total de habitants es Mataró, és de 9.679 personas».

dels enemichs, en las dos alas dels arrabals de Mataró.[56] Un quartel capaz per tropa de caballeria, o infanteria al últim del paseig de la Riera entremitg dels dos carrers de Bonayre, y de Argentona.

Los carrers de dintre ciutat prop de la plasa, y de la iglésia parroquial són empedrats y los dels arrabals, y Camí Ral ab lo de la Mercè sens empedrar, excepto las voras de las casas, las que són blancas, y límpias per part de fora, y dintre; igualment que las cuynas, y entradas, las que las mateixas donas de mariners, y pescadors emblanquínan a menut, y amés de la blancura interior de las referidas casas de tota aquella gent de la marina las fan molt alegres sos hortets; jardinets, y eixidas, y en moltas de aquella població de Mataró, parets enrajoladas de València en sos menyadors, hortets, y exidas, que las hermoséan moltísim, a més de sa limpiesa, y pisa de tot gènero arrenglada en sos escudellers.

Hi ha bonichs carrers en Mataró, amples los més, rectes, y iguals; los portals de las casas de hechura quadrada los més, com se veu tal uniformitat de portals en tots los dels arrabals, tant los del Hospital; Sant Juan; Sant Francisco; Sant Antoni, y Sant Pere, que desde lo Camí Ral ixen, o desembócan a las platjas de mar a mitgdia, com los del arrabal de dalt, de direcció als convents, y iglésias de caputxins, y caputxinas; tots los carrers dels arrabals de vora mar per lo tant rectes, dónan una similitut als de la Barceloneta. Los carrers de nomenada en Mataró són es-

[56] L'any 1742 es construeixen a la platja quatre fortins per seixanta soldats, dos a llevant y dos a ponent, «con tierra tapiada con faxina [...] a fin de que no insulten los moros esta ciudad». Una obra tant dèbil que l'any 1756 es substitueix per dos fortins «de cal y canto».

tos que he notat. Lo Camí Ral, no menos, que inclou la iglésia y collegi dels padres de Santa Anna, o los escolàpios, és recte fins a las últimas casas de eixida de Mataró, per anarse dret a Sant Simon.

La Rambla queda detràs dels escolàpios, ab vistosas casas a dreta, y esquerra, o a una part, y altre inclosa la nova iglésia dels referits escolàpios, trayent a la Rambla son frontis ab una bella portalada ab molt treball de arquitectura, y escultura, quedant lo demés tosco, ab un òvul sobre del portal de dita iglésia de Santa Anna y dos finestrals colaterals. Lo cimbori és de hechura ochavada treballat a la romana ab lluminars en tot son voltant, delineadas de colors las pedras, y la cúpula sobre a manera de mitja taronja prou alta de color vert de llargandaix ab un curiós panell sobre, haventse estrenada tal nova iglésia en lo any 1789, o principis del de 1790. Dintre és molt hermosa ab iguals capellas, y altars que se van fent nous, de estos lo altar major interinament de perspectiva, o pintura, de la qual per constar lo demés en la última relació de mon paseig a Mataró en lo mes de juliol del any 1790, no ho repetesch aquí, sí sols que la iglésia, sembla, si bé que no tant llarga, a la de la Mercè de Barcelona, blanca; límpia, y clara tota ella.

Al devant de la fachada a la Rambla queda una plasa prou incomodada per sa molta arena, o zorra de la qual abunda tot aquell tros de Rambla fins a la entrada a la Riera per lo portal de Barcelona. A la vora de la iglésia en la mateixa Rambla són las aulas dels collegials y estudiants, ab un carrer ample al costat del collegi de aquells padres, que trau desde la Rambla, y costat del portal de Barcelona al Camí Ral. Al mitg de la Rambla hi ha una, o dos filas de

arbres, y una creu de pedra ab sa peaña curiosa, nomenada la Creu den Ramis, entrantse desde la Rambla per lo portal de Barcelona al paseig de la Riera, així mateix com la Rambla fora de ser més estreta, y las casas més altas, quedant a la part dreta a la entrada a dita Riera, los carrers de Barcelona; den Pujol; den Palau; carrer Nou al costat de una font, que fa cantonada a dita Riera, y sobre de la dita font hi ha una capelleta ab un Sant Christo, seguint desde allí un carrer prou ample fins a alguna travesia, y eixida a la plasa, y iglésia major; lo Carreró; y lo carrer de Bonaire.

A la part esquerra de la Riera,[57] frente del carrer de Bonayre és lo carrer de Argentona, y més per avall lo de Sant Joseph ahont és la iglésia, y convent de Sant Joseph de carmelitas descalsos, y més amunt de est carrer, o per allí cerca la iglésia y convent de monjas de Santa Teresa, o carmelitas descalsas finint est carrer ab lo portal dit de Sant Joseph. En la Rambla a la mateixa mà quédan los dos carrers de Santa Teresa, y de Santa Marta, casi frente de la Creu den Ramis, o per allí cerca en seguida de aquellas casas. Lo carrer de Argentona, que és molt ample ab lo portal de Argentona, que divideix en dos mitats a aquell carrer ab dos fonts a un costat de dit portal de Argentona, a la vanda de la Riera és la font de Sant Roch, ab un Sant Roch pintat de rajola de València, si en això no me equivoco, y de cert esculpidas unas lletras en la pedra de la mateixa font ahont són las axetas, que diuhen; *de la font de Sant Roch aigua pendràs y, presa, la tancaràs*, ab las xifras del any 1782. Y detràs de esta, la font de Sant Domin-

[57] 1782: «queda embellida dita Riera ab una fila de arbres alts al mitg, que tenen la figura de albas».

go ab unas lletras esculpidas, que diuhen, *pren; beu, y tanca*, ab las mateixas xifras. Desde est portal fora prenentse lo carreró a la dreta se va al Masavà, y travesias dels carrerons de Sant Elias; Sant Sadurní; Sant Albert, y del Carme en los últims barris extraviats de la ciutat, y de pobre gent.

Dintre del carrer de Argentona hi ha un carrer que travesa al de Sant Joseph, qual se nomena lo den Molas. A la eixida del portal de Barcelona al costat dret, queda una gran casa nova en tot lo que era muralla, pintada de color de admetlló ab dibuxos blanchs del art de pagès, y altres, molt llarga, y capaz extenentse dintre de la Riera a la vora del portal; dita den Buet [Boet]; y a la esquerra se pasa per lo costat de la Rambla, iglésia; collegi, y carrer dels escolàpios de eixida a la vora del Camí Ral, continuant altre carrer recte a mar, nomenat de Sant Antoni; cruzedero del Camí Ral, sens los demés carrers del Hospital; Sant Juan; Sant Francisco; Sant Pere, y novament lo de Sant Agustí en la Rambla, així com est. Lo de Sant Juan ab lo comensament de una plaseta, y font al mitg ovalada, ab una com mitja taronja de rajola de València,[58] tirant dit carrer recte així com los referits, a las platjas de mar, el que continua ab la mateixa rectitut desde la plaseta al altre cap, o cantó del Camí Ral, al costat de la aduana de Mataró per una rampa empedrada, y un portal rodó al cap de la muntada, desde el qual, a la esquerra se deixa al carrer de Barcelona; casa del sr. governador,[59] y demés, sent dit carrer es-

[58] La plaça de Sant Joan neix l'any 1722, per casualitat, en caure una casa del carrer, i s'aprofita per formar la plaça dita de les Pedrasses.
[59] 1782: «vuy dia el brigadier baró de Sant Amant». El baró Lluís de Saint Amant i Salafranca, mariscal de camp, governador militar i polí-

tret; y empedrat algo desigual lo que ve recte de la rampa empedrada nomenat aquell carrer lo de Santa Maria, deixantse a la dreta a la pescateria, y carniceria unidas, luego después la plaza Petita, y la plasa Gran que és prou capaz, y quadrada, ítem a la dreta, ahont és lo mercat de la fruyta, y verdura, principalment als dematins.

Continua después un tros de carrer estret, eixintse a la plasa ahont queda la iglésia parroquial ab lo cementiri al costat, casi al centro de la ciutat ab lo campanar al cantó del portal major de la iglésia, de hechura quadrada fins al cordó ahont comensa lo demés del campanar ochavat ab tres finestrals grans oberts, y en cada un una campana, quedant las dos petitas dintre. Las dos grosas són casi *unisonus*, la una que ve frente a la plasa, entrantse a la iglésia per lo portal major, que és la grosa sembla puntual lo sonido de ella al dominical de la Seu de Barcelona; la segona a la vanda del nort a la campana grosa de Sant Just de Barcelona feta en Granollés any 1778 y la tercera que dóna a la vanda de mar a mitgdia, sembla al *Lladre* o a la *Nona* de la Seu de Barcelona. Lo altre cantó de campanar queda sense finestral, per ser allí la escala per pujarsi; sobre del campanar en lo ochavat de ell corren balustres y baranas de pedra, continuant un guarniment de fusta alquitranada y llantarnó sota del qual queda collada ab ferros la campana de las horas, la qual senyala també las misas primera, y últimas, las oracions, y a temps ab lo batal; las horas ab una prou reforzada masa, y sembla lo sonido a la campana *Antònia* del Pi, antes de la existent. Sobre del llantar-

---

tic de Mataró i el corregiment, mor a la ciutat el 30 d'octubre de 1790, als 72 anys.

nó és la campaneta dels quarts dintre de una gàbia de ferro, y sobre, un panell.

Aquella parroquial iglésia té per titular del altar a la mare de Déu Candelera, y sa festa major és en lo dia 15 de agost; la solemnitat de la Asumpció de Nostra Senyora al cel. Per patrons a Sant Desideri, a Santa Maria Madalena, y a las dos Santes verges, y màrtirs Juliana, y Semproniana, fillas que las considéran en aquella ciutat habitants en lo carrer den Pujol, quals havent patit martiri en Sant Cugat del Vallès, guardantse sos cosos sants, se embiaren algunas relíquias a Mataró, y se fa annualment en los dos dias 27 y 28 de juliol, lluhidíssima festa, havent discorregut pochs anys a est de 1790 que se embiaren a dita ciutat de Mataró, y dos dits de estas gloriosas màrtirs Juliana y Semproniana se guàrdan en un altar dintre de un reliquiari en una de las capellas de la iglésia de Santa Anna de pares escolàpios.

La mencionada parroquial iglésia és de una capacísima nau ab sis o més capellas per part, y dos més fondas colaterals al presbiteri, ahont se congrega aquella rda. comunitat de capellans per lo rezo, y cant de las horas canònicas, haventhi dos ordres de cadires en las dos alas del altar major, y presbiteri de fusta, y escultura el tot, no dorat, exceptuat lo sacrari en lo altaret al mitg del presbiteri. La capella de Maria Santíssima dels Dolors, que se troba al costat del portal lateral de la iglésia, y al devant casi de la sagristia és magnífica, y devota per los quadros, y pinturas que la adórnan de la sagrada pasió de Christo, treballats per lo *quòndam* famós pintor Viladomà, los que quédan collocats entre mitg de las pilastras de la capella ab los marchs dorats, y banchs sota ab sos respaldos pintats de

colors, y jaspeats, sent també pintada tota la capella que és molt quieta, y devota, dorada que és la tribuna frente del altar de la Santíssima verge, corresponent en lo primor son camarín; al mitg de la capella, penja una prou groseta llàntia de plata, primorosa en sa hechura.

La iglésia de pochs anys ha,[60] és emblanquinada tota, y las voltas de la bòbeda com faxas de color groch, no de las més altas de bòbeda y ab tot que un poch baxeta, no ho és masa. Lo orga sobre de la capella fonda del Sant Christo és prou gran, y de molt sonoras, y agradables veus, bells contras, y bella flauteria, desde que lo sr. Joseph Pujol manresà lo recompongué tot, anadintsi ser dorada la caxa, y cadireta, ab molta escultura color escur, ab 3 teclats que hi ha, y molts registres, qual orga queda a mitja iglésia, a la part del evangeli. Los escolàpios que tenen per fundador a Sant Joseph de Calesanz, y son institut, la enseñansa als minyons *gratis* de llegir, escríurer, arismètica; doctrina christiana; gramàtica, y retòrica y filosofia, vesteixen com semblants als jesuïtas *òlim*, sols lo manteu lo duhen més curt, y tenen collegi, y aulas de estudis a la vista de la Rambla, y portal de Barcelona. Los collegials vesteixen sotana, beca, y bonete al cap com los del collegi del bisbe en Barcelona, sí sols que las becas dels collegials de Barcelona són moradas, y aquellas blau celeste terciat, y escut brodat al pit ab un nom de Maria, y son número de alguns 40 collegials.

La iglésia antigua, al present magatsem fa cantonada al carrer dels escolàpios, y del Camí Ral qual era llarga, y baxa de bòbeda dividida de llarch en dos estàncias de cape-

---

[60] 1782: «se construheix nova, casi al devant del hostal de Monserrat que és lo famós de Mataró».

llas. Al devant, quédan en lo Camí Ral los dos hostals, de Montserrat, y del Pardal. La iglésia, y convent de Sant Joseph de carmelitas descalsos queda en lo carrer de son nom, eixida a la Riera, y més amuntet la iglésia, y convent de monjas carmelitas descalsas, o de Santa Teresa. Las iglésias ab los convents de monjas caputxinas, y de frares caputxins, són passat lo portal de Belleix [Valldeix], y lo de caputxins en paratge altarós més amunt de las casas del Masavà. Se venera en dita iglésia dels caputxins en la primera capella, y altar de la dreta lo cos de Sant Feliciano, haventhi enfiladas moltas presentallas per la gran devoció que li profèsan tots los mataronins, goza la situació de aquell convent de molta vista tant de la caseria de Mataró, com de sas hortas, y del mar.

En quant al treball de las donas, y minyonas és de puntas de fil blanch primorosas moltas de ditas puntas, y no se veu altra cosa, que abundància de cuxins de puntas, treballant las mataroninas dintre de las entradas de las casas, llindars dels portals y fora al carrer, haventni de estas de prou bonicas caras, y de bon talle de cos, y algunas se solen ríurer, y trunfar dels barcelonins, sils pregúntan alguna cosa o se las míran. Van per lo general las mataroninas, curiosetas, y límpias en son vestuari, el més marineresch, y àduc las més pobretas, y ancianas no fan tant fàstich, com en altres poblacions dintre de Catalunya usan moltas en Mataró, y demés costa de mar fins a Calella, y més allà faldillas de bayeta bermella; faldillas de blauet; corbatas blancas, o blavas florejadas de blanch o de altre color; llistadas per lo coll, y cap, límpias per lo comú las més, y curiosas, sí sols moltas de estas van ab sabatas sense mitjas, a saber minyonas de carrer, y rets encarnats ab flochs àzia

als ulls, o de altre color, y curts per derrera tals quals de estas, etc.[61]

En quant a casas de senyors són la del sr. governador en lo carrer de Barcelona, y cantonada del carrer de Santa Maria, luego de la rampa, o pujada empedrada, y portal rodó a la primera casa a mà esquerra descubrintse des de allí a molta caseria, y frente tot lo carrer de Sant Juan fins a mar, per no haver embaràs de casas al devant, per ser allò una plasa. La de Virallonga [Vilallonga] ficada dintre de un carreró nomenat de don Magí, angustiat, y trist cerca de la parròquia, de present habítan los senyors en casa pròpia, òlim de Aguilà, en la plasa de Santa Anna en Barcelona. La de Guarro, vulgarment casa den *Parroquià* [62] en la Riera, la més vistosa, y gran, pintada y ab iguals balcons; la de Palau casi al devant; la de Carles per allí cerca; la de Sanromà en lo carrer de Bonayre, cerca del de Sant Francesch; la de Esmandia, la de Masot, etc.[63]

La casa consistorial o de la ciutat és en la Riera a la vanda de casa Guarro, y ha dintre una capella de Santa Maria Madalena, patrona que és de la ciutat, y las armas de dita ciutat són una mà empuñant una mata de la qual ve Mataró. Los portals de dita ciutat, que ninguns se tàncan en las nits, y en los més no hi ha portas són lo de Bar-

[61] 1782: «algunas mullers, y fillas de mariners a sa manera lluheixen la roba ab faldilla de indianes, blauet; bona blanqueria de camisas, y corbatas».

[62] 1788: «la de Guarro o de la sra. pubilla Cantallops».

[63] De les cases esmentades, la del Governador ja no hi és; la de Vilallonga la trobem a la plaça Gran; la de Guarro és el col·legi del Cor de Maria; la de Palau es conserva al davant mateix; la de Carles no hi és; el gran edifici dels Sanromà al carrer de Bonaire és el Casal; el mas Esmandia té una utilitat pública; i la masia Massot o Can Fogueres, està integrada en la ciutat.

celona, sobre del qual a la part que mira a la Riera, hi ha una capella de Sant Sebastià, y lo altre costat trau a la Rambla. Lo portal de Argentona en lo carrer de son nom, queda a mitg carrer; lo den Feliu, lo den Pou; lo de Belleix, y lo de Sant Joseph són dintre ciutat.

En quant al terreno és molt saludable; alegre, y molt regalat de aigua, haventhi bastantas fonts, molta horta en tots aquells alrededors, ab tanta caseria dispersa en tota la planura de Mataró, ab tot aquell llarc tros de mar que se descobra tant quant pot allargar la vista, no faltant peix en aquella pescateria bastant sabrós, y moltas llagostas.

Desde las platjas de mar ahont quédan algunas barcas sobre la arena, y altres que se hi construheixen se descobra, y més en dias clars a la montanya de Monjuïch al ponent, y un poch a la ciutat de Barcelona, principalment los edificis més alts, y al llevant fins més allà de Arenys de Mar. A la part de tramontana se presenta una cordillera de montanyas ab la de Burriach ab lo castell de son nom sobre, quen diuhen la torre Encantada, o castell dels Encantats, com altre quen hi ha sobre de altra montanya a la vora de Caldetas, distància hora, y quart de Mataró, al llevant.

Se entra a la ciutat de Mataró venint hom de Barcelona, per lo carrer de la Mercè que tot són casas novas, ab igualtat de teuladas, balcons, finestras, y portals; tros de Rambla, Camí Ral, ahont a son principi a la dreta se ha obert en lo any 1790 un carrer fins a mar nomenat de Sant Agustí, en seguida del Camí Ral a la esquerra és la iglésia, y collegi de Santa Anna de pares escolàpios, que fa cantó al carrer de son nom directo a la Rambla, y costat del portal de Barcelona; al devant de la iglésia de què antes se ser-

vían los escolàpios, són los dos hostals de Montserrat, y del Pardal, costat un del altre, ahont se hi dóna bé a menjar y bon acullíment que hi tròban los pasatgers si tenen diners.

Totas las casas de Mataró són baixas, no pasant de primer piso, com són las dels arrabals, y tot lo més segon piso, de totas un poch més altas las de dintre ciutat ab la casa consistorial, que se compon de sinch a sis regidors, y lo alcalde.[64] De pochs anys a est tenen timbalas quals són de la confraria de Nostra Senyora Candelera, y van al devant en la professó de las Santas, ab draps carmesins, y las cotas dels dos timbalers així mateix, fent: *tram, tram, tram, tram, tram, tram, tramtam,* de lo que yo en los anys 1788; 89, y 90 ne só testimoni de vista, com consta ya tot en altre llibre. Las poblacions vehinas a Mataró són Argentona; Cabrils; Vilasar de Dalt, y Vilasar de Baix; Llavaneras, Sant Vicens de Llavaneras, y Sant Andreu de Llavaneras; Caldas de Estarach, o Caldetas; Mata del qual pren lo origen la ciutat de Mataró.

Son actual rector és lo rt. doctor Damià Sumalla, vicari general que fou dels srs. bisbes Sales, y Climent, y antes de ser pàrroco de Mataró, ho fou de de la parròquia de Sant Jaume en Barcelona (pàtria del autor) el qual, segons he ohit referir dóna los més dels beneficis en aquella pa-

---

[64] La imatge física de Mataró era ben diferent de la d'ara, perquè la majoria de les cases populars tenien un sol pis, com senyala el baró, llevat de les dels senyors, al centre de la ciutat. Passejant pels carrers històrics encara se'n veuen moltes de les que hi vivien els artesans, els comparets i els pescadors, en general actualitzades, però no totes, als carrers de Sant Sadurní, Massevà, Sant Francesc de Paula, d'en Moles, de la Concepció, etc., i el conjunt vuit-centista més interessant és el del carrer del Torrent.

rroquial iglésia de Mataró, y manté a 3 o 4 vicaris, sent lo número de beneficiats alguns 35 o 36. Hi ha per las funcions de aquella iglésia una suficient capella de música, y los escolans vesteixen cotas de bayeta bermella, etc.

Al acabament del Camí Ral, prenent lo directo a Caldas de Estarach, seguint la costa, a sas últimas casas se deixan apartadas algunas a la esquerra quen diuhen la Abana [Habana], y después a una petita iglésia, y hermita de Sant Simon, ahont hi ha hermità.

La iglésia del hospital queda dintre del carrer de son nom en un dels del arrabal prop del de Sant Juan. Lo Pou de Vall és altre carrer també per allí cerca, y en quiscun carrer hi ha capelletas dels sants del nom de cada carrer; después del de la Mercè en las casas novas, en seguida és lo de las Santas Juliana, y Semproniana.[65] Hi ha una hermita de Santa Elena [d'Agell] cosa de una hora de distància de Mataró, camí de Argentona, a la part de dalt a tramontana, a la qual van molts de aquells vehins, y a un quart de hora antes de entrada a Mataró, venintse de Barcelona se deixa apartada a la vanda esquerra la torre, o casa prou gran den Buet, y a la vora del camí a una capelleta ab un Sant Christo, dita la creu den Buet, ab lo que concloch esta explicació de la ciutat y cercanias de Mataró. Noto també que a la entrada al carrer de las casas novas hi ha una capella de las Santas.

[65] 1791: «noto també que a la entrada al carrer de las casas novas hi ha una capella de las Santas».

[Nota del baró de l'any 1791]

Que la parroquial iglésia de Mataró queda pegada a la paret de la rectoria, a saber lo frontispici de la mencionada iglésia, que no té cosa particular; és de hechura triangular lo del desobre de paret rogenca, o escura ab un gran òvul, o o, al mitg, ab vidres sense pintura, és dir cristallints; la paret de la rectoria pren un bon tros de frontispici y lo portal major de la iglesia, casi queda pegat a la paret de dita rectoria. Devant de la iglésia, y de casa den Pou hi ha una font quadrada ab teulada de cucurullas contonada a dos carrers.

Los dos carrers contigos a la font que hi ha en la plasa devant de la parròquia, a la qual se hi baixa per dos, o tres graons, són los de Sant Francesch, direcció al portal de Belleix, y lo altra que se axampla notablement, a la Riera, quals dos carrers terminan ab casa Pou, que és prou gran caseron, devant del frontis de la iglesia, y campanar, que té el devant la mostra, o quadrant del rellotge, de la ciutat.

La capella dintre; de la Mare de Déu dels Dolors, així com notaba ser casi al devant de la sagristia, noto ara, haventme equivocat, ser al costat de esta capella, y del portal ab son cancell dita sagristia, y a una part de capella de Sant Isidro, altar frente a mà dreta mirantsel hom desde prop lo portal ab son cancell.

Al costat del portal de Barcelona per amunt dret a las montañas tot aquell arenal sen diu la riera de Cirera, que se extén bastant, comprenent los carrers de Santa Teresa; lo de Argentona; dalt al Masavà, y travesias, portal de Belleix, y a sas ocasions no ha dexat de causar prou estragos en sas avingudas.

Tercer viatge a Mataró, y Caldetes any 1790 succehit desde 26 de juliol tarde de miseñora Santa Anna, vigília de las gloriosas santas màrtirs paysanas de Mataró Juliana, y Semproniana, com ho veureu tot especificat en aquest llibre [66]

Arribàrem a Mataró a 7 horas, y a quarta del carrer de la Mercè, baixàrem a can Parranis, y ya la bona jaya Josepha nos rebé ab sumo agrado en compañia de la Teresa sa nora; las dos viudes; Esperanza, y Francisqueta; Francisqueta Albià, y Teresa Roca vuy Martí, que se hi encontraba, casada ab un cunyat del promès de la Francisca Albià. Quina plachèria hi hagué, no hi faltaba altre per més animarla quen Jaume Fontanals, y ya que no hi era en Jaume hi era amb Paulino Masini. Después de enrahonar ab totas un rato, yo acompañat de tots los que duya dins del coche anàrem a paseig per lo carrer de la Mercè dret a la Rambla, y antes de trepitjar tanta sorra, com hi ha, ab desigualtat notable, férem plachèria en peus a Rosa Font, y Simproniana sa filla, ab Antonet noy de onse anys, y durat més de un quart de hora; desde allí dret a la iglésia nova de Santa Anna de pares escolàpios, y tot just a ben segur se hauria acabat la festa de Santa Anna per quedar los més del ciris apagats, excepto las llàntias ab gran fragància que despedia tot aquell paviment de iglésia ab molt de espígol, o fa-

[66] *Relacions de festes i viatges (1787-1793),* ff.294-310 [298-314], ff. 346-362 [350-366]. En aquest viatge d'un dia, al baró l'acompanya el diaca Ramon Ribera, els seus fills Rafel i Josep Maria, i Paulino Masini.

rigola; rezàrem algun *pater noster* a la gloriosa Santa Anna; a son ditxós espós Sant Joaquim, y Maria Santíssima en los brasos de sa santa mare.

Desde els escolàpios entrats que haguérem per lo portal de Barcelona, isquérem a la Riera, y tot seguit per un de aquells carrers a la vanda dreta, giràrem a altre a la esquerra amunt endretura a la parròquia, y en el inter la campaneta a to de cathedral (que per los de Mataró ho és); señalaba la oració de l'*ave maria,* y acabada de señalar, la campana de las horas tres batalladas, congecturant per consegüent ab rahó, que se hauria acabada la funció de vigília de las Santas en aquella parroquial iglésia. Entràrem, y *de facto* pochs llums hi havia devant de las urnas ab las relíquias de las gloriosas màrtirs, y algun altre llum per allí en algun de aquells altars; resàbase llavoras lo rosari a Maria Santíssima, y la campanària repicaba tota, y después part, ab la grosa que anaba al ayre.

Tornàrem a la casa de las bonas donas, y yo después de haverme rodonit de mas cosas, y escrit un poch lo exordi de esta explicació, sopàrem a 10 horas, y las demés después ab Paulino, y Pau lacayo que anaba a la fresca arramangat de camisa, y penso, que ab lo quel va turrar lo sol a la tarde, quedaba com pa turrat, és dir que la tindria encara pegada a la esquena, y anant tras dels fugons, y foch, se li pegaria a la pitrera

Enfi después de una bona plachèria baix a la entrada resolguérem de anar a Sant Cugat del Vallès, o ab mes propis termes al llit, sent al llit ben acotxat algun musquit yam feu la música del *cusí* a l'orella, y altre atrevirse a ferme pasigoyas entrantsen pel nas; lo que, y lo mudar de llit o què se yo de fantasia divagant me tingué despert molta

part de la nit, y ya no era una hora, ni altre quem venian ganas ab la gran calorasa que sentia en lo llit ab tot que ben tou, ample, y acomodat, de llevarme a pèndrer la fresca; per no estar ociós ho pagaba la capsa, prenenthi polvo sentat al llit, y después me tornaba a jàurer, y en tal inter señalaba la campana grosa del rellotge de la parròquia la misa de las quatre; per fi ya no podent més aguantar me lleví a quarts de 5 y llest de algunas pocas oracions men isquí fora a la fresca.

Después ab lo doctor Ramon, y los noys llevats que han estat a un quart de 7 hem passat de paso a felicitar lo dias a la Simproniana a casa de la Rosa Font, y desde allí a missa a la iglésia de Santa Anna de pares escolàpios, y ohit un parell de missas de un pare franciscano, pasatger com nosaltres, suposat que no hi ha convent de franciscanos; y de un pare escolàpio, que tenia veu grosa era un xiquet llarch en la missa, però no masa. Que hermosa iglésia la de estos bons pares escolàpios, blanca com la flor de la satalia; tribunas de color escur, y doradas; orga nou així mateix a la hechura del de la parròquia de Sant Jaume de Barcelona, sí que est dorat, y aquell no; púlpit, y tornaveu dorat tot a tota fantasia, y las imatges de Santa Anna; Maria Santíssima; Sant Joaquim, y l'àngel acabadas de collocar en lo nincho del altar major.

Desde los escolàpios, hem tornat a casa de las Costas a ambucarnos al doctor vantosa ab compañia de coca benehïda, y pa, (que Déu nus do) desprès se ha cansonejat per dintre, y fora a casa, esperant la hora de anar al solemne ofici a honor de las gloriosas santas màrtirs Juliana y Simproniana mentres que tot just me havia posat a escríurer la prosecució de esta rondalla arribà a casa a ferme visita

lo sr. Climent Vidal y després de haver conversat cosa de mitja hora, o tres quarts tenint yo formada intenció de arribar a casa del sr. Francisco Ramon puntayre en lo carrer de Argentona, o a casa el *Valent*, nos hen hi anàrem los dos a 9 horas tocadas, y nols vérem llavoras per ser tots a missa; pasejàrem per la Riera, y entràrem per lo carrer Nou, y antes de entrar a la parròquia; un poch més avallet entràrem a descansar a la entrada de la casa de un parxer sr. Fulano [Joan Baptista] Martí molt acumodat, ahont hi trobàrem a Madrona Albià, cunyada que serà de la sra. Eulària Ramon, o de cal *Valent*, sent lo amo promès de dita sra. Layeta un galant home.

Allí reposàrem cosa de mitg quart, y tot seguidet a la parròquia, de la qual non distàbam ab gayre, y las campanas se acababan de gronxar, avisant a la rt. comunitat de capellans, per cantar *tercia sexta* y *nona de facto*, ya cantaban *sexta*, quan nosaltres hi entràrem y no tardaren en comensar *nona*, anant ya los de las canyas, y cerillas encesas al cap de munt per la iglésia per la festiva lluminària del dia de las gloriosas màrtirs, Sta. Juliana, y Santa Simproniana, comensantse a ohir luego de acabada de cantar *nona* a algun violí, y baix, havent trobat yo antes cerca del tablado de la música per pujarsenhi los facultatius de la solfa mosèn Joseph Valls organista del Palau per cantar de tenor; altre capellà un tal mosèn Forns chantre antes de la capella de Santa Maria del Mar de present del Palau; sr. Joseph Muntariol contralt, y viola de Santa Maria; sr. Pere Pau Rueda violinista del Palau, y en est any cap músich de la Seu, y dos, o tres més músics, fins a 7 o 8 y per escoltar la música, y vèurer la festa sens moltíssims forasters.

Lo doctor Melcior prebere, domer de Santa Clara de Barcelona; no tardà lo mosèn Joseph organista de Mataró a fer córrer las mans, y los dits sobre de las teclas de aquell gran orga donant lo punt de elamirré tercera major als músics per trempar sos instruments, y al entrar los srs. regidors ab los masers a la iglésia comensà a echarlos una andanada de trompetas, peraqué se alegrasen forsa tots los que no estiguesen alegres vull dir los srs. regidors de Mataró, y que fou una trompeteria de allò ben trempada. Encesos los ciris del altar major, mentres que se continuaba lo demés, se comensà lo solemne ofici, que fou la composició de música la de elamirré tercera major, que se canta, y toca en funcions de la Seu de Barcelona, y en altres iglésias, però com no hi havia en aquest any músics de la Seu, me paregué que discordaban a estonas en alguna nota, y se precipitaban un poch, però ab tot se portaren tant be, com que són músichs de professió. Casi en tot lo ofici durà lo de encéndrer, y en lo sermó quel predicà una pluma de cap d'all, qual era lo doctor Mariano Oliveras presbítero, advocat famós, y beneficiat de Santa Maria del Mar, encara faltaban alguns ciris dels colaterals de las capellas, a encéndrer, pues com ni havia tants no admiro que fos maniobra llarga lo de encéndrer tants ciris. De gent ni havia moltíssima en la iglésia de Mataró, y de forastera de un, y altre sexo; entre esta viu yo a dos frares trinitaris descalsos sense la capa negra curta ab la honrosa insignia de la creu blava, y bermella al musclo esquerra, sí que ab lo hàbit, y escapulari blanch ab la creu així mateix als pits, insignia de tant sagrat institut; a un trinitari calsat y alguns franciscanos que tots eran pasatgers, com yo, y molts altres.

Se acabà la funció de ofici, y sermó a tres quarts de dotse, y brau calor que feya dintre, y fora de la iglésia, pues que lo sol com està en tota sa forsa en aquestos temps nos torraba a tots, fentnos eixir la suor per tots los poros del nostre cos; no obstant yo doní una volta per la Riera, carrers de Argentona, y den Molas, y men torni a casa de las bonas donas, sent ya cerca la hora de dinar, que fou prou bo entranthi també lo pare pera per entrant, y postras menuts dolset, sols la escudella de arròs que hauria estat prou bona, a no un poch fumada. Acabats de dinar, y donadas gràcias a Déu, comensàrem los, y las de la segona taula, y yo men isquí de casa, y dret a la Rambla ab la intenció de anar a fer visita a la sra. Marieta Marxuach filla de Anton Bassó. A dos, o tres portas antes de esta trobí a un jovenet bonicoy, fora de tenir la cara morena; ab jaleco escur en màniga de camisa ab gorra blanca, o mocador al cap instar gorra, qual se nomena Miquel Salvador Moner fill del sr. Mariano Moner, y de Teresa, que tenen lo correu de Mataró, ab el qual chic Miquel Salvador enrahoní en peus bona estona de alguns 16 anys de edat; después isqué sa mare sra. Teresa, y Feliciana sa filla, y ab los tres altra estona de plachèria, des de allí me aní als escolàpios ab gana de tucarlus l'orga ab beneplàcit del pare Ildephonso, rector, y demés padres.

Pugí a ferli visita, y insinuat que li haguí lo del orga mu ho concedí ab tota franquesa, trobantse per lo corredor alguns padres que mi acompañaren; lo pare organista com és lo amo del orga dugué la clau, y obrí lo aposentet de las manxas, y del orga, seguint ab nosaltres per tocarla un poch un estudiant lo organista de Vilasar ell, y yo lo probàrem en tot són lleno; nazarts, corneta, y cara, y después

lo pare Francisco, organista, que aixís se nomenaba nos tocà un parell de tocatas que ab la tompeteria, y cops de contras feya un poch tremolar l'orga, molt cadenciosas, y ben executadas, se coneixia quen era destre. Después de haver yo probat lo *sacrís*; un dels rosaris de música de la Seu, y tientos ab lo temblant, satisfets baixàrem a la iglésia, y havent resat un poch men aní pasejant per la Rambla, y fentse per allí cerca a una casa a la vanda de casa Moner, y de Marxuach la comèdia del beato Miguel de los Santos, sen hi anaba algun dels músichs dejorn per estar llesta per la hora de la professó de las Santas, y dias havia que allí més tart se hi feyan comèdias per divertir a la gent. Ignoro los còmichs que las representaban, y sent lo puesto no molt capaz de precís se hi tenian de abrazar ab tanta calor com feya, y tanta gent allí dintre.

Yo men aní a casa a flocarme la xaculatòria; com acostumo, y esperar después la hora de la professó de las Santas, y sent combidats a casa *Parroquià* per lo sr. don Félix Guarro marit de la sra. pubilla Cantallops, hi anàrem a 6 horas tocadas.

Al entrarhi, ya ohírem per allí al cap de munt de la Riera a aquell *tram, tram, tram tram tram tram tarantam*, que ya se entén los timbalers a caball tocant les timbalas ab cotas bermellas, y los draps de las timbalas així mateix; és dir, que anaba venint la professó, y per constar en las dos explicacions dels anys 1788 y 1789 no ho repetesch en esta. En casa de *Parroquià* vérem desde los balcons pasar la professó. Hi eran las sras. majors de la casa, la sra. doña Batista Tàpias germana del sr. don Fèlix Guarro, y lo pare Miquel de Sarrià religiós caputxí de exemplar vida, qual té de predicar durant lo novenari de Santa Anna en la iglésia

dels escolàpios. Estiguérem ab tots después que hagué pasada la professó, un rato de conversació, y molt content de poderla lograr ab lo bon religiós pare Miquel de Sarrià per lo molt quel estimo, y venero per sas virtuts, y tots los demés així mateix. Desde allí men aní a casa el *Valent,* y estigui prou llarga estona ab la sra. Esperansa viuda del sr. Francisco, y después baixà sa filla última sra. Eulària de alguns 17 anys de edat promesa ab un tal sr. F. Martí parxer, acompañada de una minyoneta de Calella filla de un tal Buch. Sent quarts de 10 men torní a casa ahont allotjam en la quarta porta del carrer de la Mercè, a sopar per ser ya hora, y trobí en la cuyna en plachèria a las donas de casa ab Rosa Font, Simproniana sa filla, y altra xiqueta nomenada Teresa germana de la Simproniana; sopàrem ab música, pues que en lo carrer dintre de la entrada de una casa azia la Rambla al altre costat de la que allotjam hi havia sarau, ohintse un contrabaix, y un poch algun violí.

Mentres que sopàbam sen tornaren a casa seva la Rosa Font ab sas dos fillas, y yo acabat que hagui de sopar ab lo doctor Ramon Ribera, y mos dos estimats fills; ab gorreta al cap sense bastó, ni sombrero prenia la fresca pel carrer y me illuminaba, y guiaba los pasos la lluna plena, que era una delícia; ohí més prop la música, y a 3 portas més allà, de casa de la Font, preguntí per un tal Pere Màrtir Casalins jovenet mitger de poch ha fadrí, y aixit fora al portal de la casa ahont habita me saludà, férem un rato de plachèria, im feu conèixer a sa mare dona de garbo. Ya fou hora de anarmen a casa, o tornàrmenthi, y al llit, suposat que allí ya volian tancar la porta, y haventme informat ahont treballaba lo Pere Màrtir sem digué que en casa de mitgers en lo carrer de Bonayre.

En quant al dia 27 fou serè *in totum* y molt calurós; pasí lo descans del llit sens cap molèstia de musquits, y me so llevat a 5 horas tocadas dia 28 de juliol, pegada que tenia de allò bé la camisa a la esquena. Llest de algunas oracions, rentar, y vestit conforme he eixit a pèndrer la fresca al carrer, y tot seguit dret a la Rambla, y portal de Barcelona, carrer de Barcelona, girant al de la dreta de las Escaletas rampa avall, bastant malmesa per sa notable desigualtat allò de separarse las pedras, y enfonsarse pels costats, continuant per lo carrer de Sant Juan dret a las platjas de mar, haventme aturat tornant al principi devant de las casas de una tal Carreras nomenada Francisca neboda de la jaya Josepha Costa qual treballaba puntas ab sas fillas donsellas Gertrudis, y Tereseta esta última de 14 anys de edat algo gordillona de estatura cara blanca, y bonicoya, y tampoch despeciable la altra sí que molt passadora; allí he fet plachèria un rato, y en la porta del costat de esta, y de casa el Bassó ab una donsella filla de teixidors nomenada Josepha, y no *maleta*, senthi sa mare, y esta chica, que treballaban al cuxí, y altra dona que no sé com se diuhen, sols que la més jova de las dos vellas se diu Mariàngela.

Desde allí he seguit algun carrer, y a casa a pèndrer lo chocolate ab pa, és dir esmorsar de lo que acostumo cada dia; me so entretingut después un rato cansonejant ab las donas de casa, y después men aní a la iglésia de Santa Anna a missa, y al entrar a la iglésia sen comensaba una al altar major, ohída, y rezat después un poch, men so tornat a casa, y tot seguit Paulino aigua calenta en la bacineta per posar la barba en remull, estovanthi la bola me ha ensabonat la cara, y pasatme la navaja, és dir que me ha afeytat,

pues que un xiquet masa negrejaba lo palamen de la barba; afeytat, y fresquet com una rosa; perruca empolvada, y pentinada sobre de un cap de fusta, me la ha encaxada al cap y compost ab la deguda decència, he tornat a eixir de casa, y a la iglésia parroquial a 10 horas per ohir lo solemne ofici de las Santas ab la mateixa illuminació de ahí, y ab lo tern calor de rosa, y plata, haventse cantat la composició de música al ofici de mosèn Domingo Arquimbau mestre de capella de Gerona, y predicat lo mateix orador de ahí lo doctor Mariano Oliveras, però no tanta la concurrència de gent en la iglésia. La funció se acabà un poch més de las dotse, y yo un poquet antes de conclourerse lo sermó, arribí a casa el *Valent*, y fet visita a la sra. Esperansa, y después a son fill lo hereu sr. Francisco Ramon, molestat ya dias de mal de coll, y entrant después a altre aposentet, a la sra. Layeta, y a aquella mare, y filla de Calella, que posan en dita casa.

Desde la dita, sent ya un quart de una men torní Riera avall, portal de Barcelona; Rambla, y carrer de la Mercè a casa de las bonas donas a dinar, y antes, se digué lo rosari.

Lo dinar era bo, la escudella de arròs bona, però boníssima la dels fideus grochs, com los que mengí en lo any passat per aquestos temps. La carn de olla ab tot lo demés de verdura; pilota; cansalada etc., plat de menuts algun pollastret; platillo de carn ab albergínias, y postras de peras, y prunas. Después del dinar, y de donadas gràcias a Déu ocuparen lo lloch que deixàbam los de la taula segona, y yo a 3 horas minut més; minunt menos men aní per lo carrer dret a la Rambla aturantme un poch en casa del sr. Mariano Moner, y viu a mare, y filla que treballaban, y desde allí pasi a vèurer a Miquel Salvador Moner fill del sr.

Mariano, y de Teresa, que treballaba a l'altre vanda de Rambla, de daurador casi devant de esta casa, platejant, o per millor dirho bruñint uns muntants de catre per un sr. oficial.

Allí estigui un rato enrahonant ab lo chic, y demés que hi havia, y men aní el carrer de Sant Juan, y en sent al devant de casa Carreras, que mediaba lo portal de casa del texidor al costat de la del Bassó enrahoní ab Francisca, y ab Gertrudis, y Tereseta Carreras sas fillas que treballaban puntas, santadetas ab los cuxins a la falda; ma tragueren cadira, y me vaig sentar un rato; después men torní a casa a pèndrer lo chocolate, y después ab compañia dels dos estimats fills, y doctor Ramon Rivera anàrem a la iglésia parroquial per visitar las Santas, y ohir un tros de oratori que se cantaba ab tota la fusta, y la turba *musicorum*. Illuminar lo altar major, y colaterals de escultura ab la balustrada, y demés com al dematí, y ahí 27 de juliol; rezàrem en la iglésia un rato a Déu Nostre Senyor; a Maria Santíssima dels Dolors en sa molt devota capella, y a la santas Juliana, y Simproniana, que veneràbam tots sas relíquias en aquellas urnas baix del trono de Maria Santíssima Candelera, ohírem alguna ària, y recitat ab tal qual coro del oratori, y pasàrem a dos quarts de 8 eixits quens isquérem de la iglésia per lo portal major a casa del *Valent*, havent fet yo antes a la tarde visita a la sra. Esperanzeta filla segona de la sra. Esperanza casada ab un mitger en lo carrer de Sant Juan casi al devant de casa de las Carreras, y me enseñà a un noyet seu de bolquers, o de mamas nomenat Francisco, agraciat noyet, que no deixa de semblar un poch a la fisonomia que són oncle Peret, qual se troba al-

gun mitg any o vuit mesos ausent de Mataró envès Cádiz, o en la ciutat de Ronda.

En casa el *Valent* férem visita a tots los de la casa, y desde allí nos hen passàrem a la de Anton Cot, àlias del Bassó en lo carrer de Sant Juan, ils trobàrem ab la taula parada a punt de sopar, y a no equivocarme lo ensiam a taula, faltant per comensar lo amo sr. Anton, que hauria anat ben segur a no per alguna diligència, a contar per allí notícias, pues que tot ell és colepi de Sales, vull dir bastant enrahonador, los demés a saber sra. Eulària sa muller; sra. Catarina sa jova; lo Ramonet que apren de pilotatge fill del amigo Bassó hi eran, y ab estos un tal Soler corder de Barcelona habitant en casa pròpia tras de Palacio. Al bo de nostra plachèria arribà lo sr. Anton, y se estrafeya agasajantnos, y chanxejantse ab mos fills, combidantnos a sopar, y a descansar en sa casa; nosaltres ab un visca molts anys, no hen tornàrem sent ya quarts de 10 a casa den Parranis a sopar, però antes hi hagué un poch de plachèria ab las donas, retirantse ya al llit la bona àvia Josepha ab lo bastonet ab que se sostenia, y aguantantla una de las netas per sota la axella.

Sopàrem ab prou apetit lo doctor Ramon Ribera ab mos dos fills, y yo, y después mentres que los demés feyan lo mateix que nosaltres havíam acabat de fer men aní a ohir la música del sarau de casa den Puig en la Rambla escoltantmela al costat del tercer portal de una casa, pasat lo de la Rosa Font, ahont habita ab sa mare lo fadrí mitger Pere Màrtir Casalins, qual se trobaba allí ab algun altre jove, y jova prenent la fresca, y ohint aquell rato de música de minuets, y contradansas, venintmi a trobar lo doctor Ramon Ribera, seyent yo còmodo en cadira que me la tra-

gué fora del portal de aquella casa lo Pere Mártir, y altra por lo doctor Ramon, seyent los tres de rengla. Satisfets de ohir música sent ya un quart de 12 nos hen tornàrem a casa a descansar, y Déu vus do bona nit.

Dia 29 de juliol Santa Marta ha amanescut bon dia, y de espectació de mon amich capellà don Joseph Alda, company per marchar a la tarde a Caldetas a disposarnos per pèndrer los banys, y veus aquí que *hospite insalutato* han comparegut ab lo coche devant de casa de la Josepha don Joseph Alda ab món estimat fill Antonet, y Anna Maria Andreu per un dolor en un bras afi que li vegés, y aplicàs algun remey lo cirurgià de Mataró. Lo capellà ab lo surtu o casaca prou llarga, y bastant grufullut que és lo amigo, semblava, si sols que no era vell ni del tot blanch de cabells a un cert capellà italià, que sol dir missa en la iglésia de Sant Cayetano de Barcelona; una alegria las donas el vèurer a don Joseph Alda, qual se deixa considerar, y també així mateix al meu fill Antonet; tot seguit anàrem a la iglésia de las monjas de Santa Teresa ab la intenció de dir missa don Joseph, haventne celebradas en dita iglésia en sos altars lo sr. canonge don Anton Matas; doctor Isart; doctor Mariano Oliveras, ajudadas las dos per sos germans, y yo la de un capellà, que tenia una semisemblansa de cara per lo grasa, prou colorada; cabellera ab front espaciós y estatura, excepto alguna edat més del doctor Joseph Godoyol capellà, y archiver de Sant Juan.

Ohida missa; gràcias a Déu, men torní sol a casa, y tot seguit pèndrer chocolate, y don Joseph, y Anna Maria seguiren un poch Mataró, y entraren a las iglésias, parròquia; escolàpios, y no sé si també Sant Joseph. Yo luego después de pres chocolate fiu rumiatge quen diuhen a Ma-

taró, lo que en Barcelona romaria, y ya que no fou ni una cosa ni altra, fou paseig per alguns carrers, y en lo de Sant Juan que treballaban a la vora del portal de casa sua Francisca Carreras ab sa filla gran Gertrudis puntas al cuxí, havent yo trobat antes en aquella rampa del carrer de las Escaletas, mentres que men anaba recte al carrer de Sant Juan, que venia azia a mi, a la Tereseta Carreras filla segona de Francisca ab lo cabaset vuit a buscar carn; verdura, o fruita, vaig sèurer allí un rato fent plachèria ab aquella mare, y filla que treballaban puntas en lo cuxí, y al cap de un bon rato arribà Tereseta, y prengué així mateix lo cuxí posantse a treballar; esta és més gordillona que sa germana Tuyas, plena; blanca de cara, y bonicoya un xiquet més que sa germana. Desde allí pasí a casa el Bassó, y antes se aturà a Can Carreras la sra. Catarina nora del amigo sr. Anton Cot, y sra. Eulària, y enrahonàrem un rato, y que té una bella fisonomia, y molt honesta. Después men passí a casa del sr. Bassó a confabular un rato ab la sra. Eulària, sra. Catarina, y sra. Teresa, casada que és per allí cerca, y un tal sr. Soler corder tras Palacio que posa en aquella casa, y vestia dol de sa mare.

Desde allí a la iglésia dels escolàpios, y volentse cantar ofici ab orga, com cap de any de *mortuorum*, lo pare Francisco organista me digué, que venia bé si gustaba de tocar l'orga al ofici; en efecte li digui que molt bé, y nos hen pujàrem los dos al orga, y ab quatre llums al altar major, y lo féretro ab drap de morts al mitg de la iglésia, se comensà lo ofici de Santa Marta per aquells padres, y yo sentat a mon costat lo dit pare Francisco toquí aquell orga en tot son cant pla desde els *kiries* al *Deo gratias*. Habent tocat lo càntich del oratori del beato Lorenzo de Brindis al ofertori,

y lo més suau del orga ab lo temblant desde llevar Déu a acabar de sumir lo sacerdot; y en lo demés aixian quant tots, y quant part dels registres. Lo orga és de color escur, y dorat ab perfils, y floratges de or, o plata ab colradura.

Cantat lo ofici, continuhi lo rumiatge per Mataró, y después a casa a vèurer los fills; a don Joseph Alda, y Anna Maria Andreu, que estaban de plachèria ab las donas de la casa. Se digué lo rosari, y acabat; lo dinar a taula; baix a la entrada, tapantnos un biombo, peraquè los del carrer, y anants, y vinents nons vesen en la bucòlica. Lo dinar era bo per lo sazonat; la sopa, y escudella gran cosa, y així de lo demés; satisfets del dinar, y donadas gràcias a Déu, se hi posaren las donas de la casa ab lo Paulino, y Pau Mas, haven ya dinat mentres que nosaltres la Anna Maria. Yo men isquí al carrer de la Mercè, y me aturí a la casa de la sra. Rita en la qual habitan lo sr. Climent Vidal ab sa muller, y ab mos tres fills estiguérem allí una estona. Desde allí men aní a casa de una tal Teresa Padrenas dona ya anciana, però no encara de las més vellas qual habita quatre, o sinch portas més avall de la de la sra. Rita, la qual Teresa Padrenas habitaba antes en lo carrer de Sant Juan casi al devant de casa de la Josepha, ab compañia de una sa filla, coneixentme, y al Antonet mon fill desde lo any 1788 per estos temps que anàrem a Mataró, y a Caldetas.

Desde allí men aní a la Rambla a vèurer a la sra. Teresa Moner, dona del sr. Mariano, la qual ab sa filla Feliciana treballaban puntas, y esta minyoneta havia acabat de pèndrer banys nou dias per causa de patir algun dolor, y se trobaba enterament bona, quedant encara lo cubell a un racó de entrada; estiguí allí un rato, y desde allí a fer plachèria ab Miquel Salvador Moner aprenent, o fadrí daura-

dor fill de estos Moners casi al devant de aquella casa, y lo amo daurador duya embolicat un bras per haverseli dislocat ab la cayguda desde el tornaveu del púlpit nou dels escolàpios, a terra y fetseli un forat al cap, que perdé lo pobret los sentits ab tant terrible cayguda, y extremunciat de prompte ab lo temor que tingueren lo pare rector, y demés padres que hagués estat molt pròxim a la mort, de la qual cayguda se espantaren molt, sentint vivament la desgràcia del mestre daurador el qual ho pasa millor si bé que no pot treballar de son ofici, y yo enrahoní un rato ab ell, y Miquel Salvador són deixeble.

Desde allí, a casa de la Rosa Font, y Simproniana altre llarch rato, venintmi a trobar a lo sr. Mariano Moner; desde allí a la altre part de Rambla a dos portas de casa Moner, a la sra. Marieta Marxuach, que no havia estat gaire bona, y ho pasaba casi enterament be, la qual se troba en cinta, coneixentli a son marit, y un galant home que és, vivinthi en dita casa Marxuach la germana de la sra. Marieta nomenada Feliciana també casada. Ohí yo tabola fora a la Rambla, y era lo arribo de tropa a caball del regiment de Calatrava, que venia de Girona dirigintse a Barcelona, portant lo bagatge al devant que anaba a fer nit a Vilasar.

Lo timbaler de allò ben tieso a caball anaba marchant tocant las timbalas, seguint los clarins, y soldats a caball ab sabra en mà, y algunas donas de soldats a caball, vis est sèquit men torní a casa a pèndrer chocolate, y disposarnos per la partida a Caldetas, se guarní lo cotxe umplintlo bé de trastos, y virtualla anant alborotats lo Pau Mas, y lo Juan Sarte per la composició; armat que estigué tanta pestara de ambalum entràrem al coche don Joseph; Paulino, yo, y la Marianna Prat coneguda en Mataró per la *Xargas*.

Arriàrem dret a Caldetas ahont arribàrem baix al pont, y primera casa a 7 horas tocadas.

[Viatge de tornada]

En tal tarde ha fet un calor insuportable, y tant que era suor universal; hem baixat, y fins a arribar a las Ànimas hem seguit ab pas regular; desde las Ànimas en avall, hem trobat un os de mal rosegar, perquè la demasiada arena, que han posat en lo camí, feya insuportable a las mulas tanta fatiga, y ha estat precís aliviarlas algun tant fins a pasar aquell mal pas, y después hem tornat a ficarnos al coche, y no parar que fins a Mataró; hem arribat a 7 horas, y quart, rebentnos las donas ab suma alegria; yo men aní a rodonirme a la iglésia dels escolàpios, y després devant de la porta de casa Moner trobí a Miquel Salvador, y sa germana Feliciana, y luego isqué lo sr. Mariano son pare, y fiu ab los tres un rato de plachèria, tornantmen des de allí a casa den Parranis.

Mentres que estaba en lo comensament de la prosecució de la escriptura, pasaba per lo carrer devant de la porta un volant, y donà a las donas la gustosa notícia del arribo a Barcelona den Pere Martí promès de Francisqueta Albià, causant tanta bulla esta notícia, més que hagués arribat lo Jaume Fontanals; totas deixaren las feynas, y corrent escala amunt, y escala avall mogueren una tabola, que apenas yo poguí continuar, y alsat per saber lo que era; y ab estos presagis no serà mala la bulla que se espera demà al vèurer al Pere Martí, que segons positivas notícias és galant minyó. En sent 10 horas sopàrem, y bona nit, y moltas, esperant lo dia 14 de agost; en quant a dormir he

practicat las degudas diligèncias, però lo gran calor me ha tingut un poch desvetllat, y encara no era dia, que yo ho estaba tant com ara; después en seguida vaig dormitejar, y me lleví a dos quarts de 6 tocats, disposantme per lo sagrament de la penitència, y la sagrada comunió sent vigília de la asumpció de Maria Santíssima al cel.

Llevat; vestit conforme, y ben rentadas, y axugadas cara, y mans, men aní a la iglésia de Santa Anna dels pares escolàpios, per esta tant pròpia diligència, y me he confesat amb lo pare Ildephonso rector en dit collegi, me he enllestit dels demés relatiu a vigília de tant solemne festivitat, y después men so anat a casa, y antes aturat a casa del daurador en la Rambla, y lo Miquel Salvador Moner no hi era per haver arribat a Caldetas per vèurer al sor. Fèlix son amo; que prengué la desgràcia dorant lo púlpit en la iglèsia dels escolàpios, que tal li probaban los remeys termals. Enrahoní de est minyó ab altre jove fadrí, o aprenent, que hi treballaba, y desde allí a casa per la petita dosis de chocolate, y pa, suposat ser dejuni. Después men aní a casa de las Carreras, y del Bassó una estona, desde allí a casa a afeytarme lo Paulino. Después a la iglésia parroquial a missa, y rezar algun *pater noster*.

Al eixir de la iglésia, tocadas ya las dotse, y la oració del *angelus* tota la campanària anà al ayre per la festivitat major de Mataró, y de tota la christiandat del trànsit, y assumpció de Maria Santíssima al cel; al tornar yo a casa per lo carrer de Barcelona, me saludà un sr. apotecari en la porta de casa sua, del qual me fiu conegut, y de son fill hereu de edat 13 anys, nomenantse lo apotecari Esteve Mas y Llansa, y son fill Antonet Mas y Llansa bell minyonet, qual un any ha que ha comensat filosofia en lo collegi

del Bisbe en Barcelona, collegial que ne és, ab els quals he enrahonat un poch de paso; tornat desde allí a casa, después de rezat lo rosari en comunitat, se ha dinat ab prou apetit, tant los de la taula primera, com los de la segona. Después a quarts de 3 men so tornat tot pasejant a casa del sr. Esteve apotecari en lo carrer de Barcelona, y pare, y fill llavoras no estaban en la butiga, suposat que descansaban, men entrí dintre, haguda llisència, y viu a la sra. apotecariesa ab la qual enrahoní una estona que plegaba sobre de una taula roba blanca y lo Antonet Mas descansaba agegut sobre de un banch; baixa lo sr. Esteve de fer la siesta, a compòndrer un caldo medicat de una vívora, y un pollastre, y ab tot que mort lo escursó, o vívora, y sense cap, estripada ya se bellugaba, y entortolligaba dintre de una gibrella; estiguí una estona amb los recien coneguts Esteve Mas, y Antonet són fill, tenint a altre germà més petit de 5 anys nomenat Ramon sols dos que han quedat de alguns fills més que tingueren, y sels moriren, haventme saludat pare, y fill per mon nom, y és coneixensa nova de aquest any 1790.

Desde allí men aní a altre rato de plachèria a casa Moner ab la sra. Teresa, y Feliciana sa filla, tornantmen desde allí a casa de las bonas donas. Después men aní a ohir un rato de matinas a la iglésia parroquial, y rezar a Maria Santíssima no sent encara guarnit lo llit de la Mare de Déu si sols lo sobrecel, gradas, y mesa, que no deixaba de ser notable descuit, no tenirlo encara llest, lo que no se veu en Barcelona en la parroquial iglésia del Pi, pues que antes de comensarse a cantar las primeras vespres de esta solemnitat, queda ya *in totum* guarnit ab los quatre àngels dos que ventan, y altres dos ab guitarretas fent música a sa ce-

lestial reyna. Cantaban los capellans sentats en banchs al mitg de la iglésia las matinas, y no hi entraba altre instrument quel orga en lo acabament de las llisons de matinas, y *te deum*.

Desde la iglésia men torní a casa, per si hi trobaria a don Joseph Alda, per anar junts a fer la visita a casa Sanromà al sr. don Carlos, a sa sra., y dos sas germanas, y sras. Matas; no haventlo trobat men hi aní, y cap al carrer de Bonayre, al últim la Riera; después de transitat alguns carrers pugí a la casa, haventme eixit a rèbrer a la escala lo sr. don Anton Matas, y estiguérem sols los dos una estona; de allí a poch isqueren las sras. y lo amo sr. don Carlos Sanromà, que és molt a agasajador, me enseñà la casa, y lo jardí ab una glorieta sombria al últim y un puesto per pèndrer còmodament banys dintre en lo mateix jardí, de rajola de València, havent comparegut allí don Joseph Alda feu lo mateix de enseñarli tot, y nos hen anàrem a paseig ab tant brillant comitiva dret al Camí Ral, perquè esperaban las senyoras ab ànsia a algun foraster de Barcelona, y no obstant de pasar moltas sillas corrents com uns cohets carregadas de gent, no arribaban may los subgectes, que las senyoretas esperaban, podentse dir *multiplicasti gentem, et non magnificasti latitiam*.

Veyent que se feya fosch, y que ya no se podian divisar los obgectes marchàrem, y al arribar a la Riera, y cantonada al carrer de Barcelona; yom despedí de las sras. Guàrdias, y Matas, haventsens asociat un francès sentats quens estàbam a las últimas casas, que parlaba lo castellà de allò ben desfigurat, pues que francesos, y castellans *non conveniunt bene*, en lo idioma. Arribats a casa, ya ohírem bulla de las donas ab lo feliz arribo del Pere Martí que anaba

ab camisola blava, y demés de mariner ab sa cabellera a lo nazareno. En fi se pasà la nit ab la mateixa diversió, com que és temps de feriats, y no dels de audiència, que vui dia los han reduhït, pasant a escríurer la festivitat de la Assumpció de Maria Santíssima al cel.

Yo he dormit de aquella manera, pues que el dejuni, y el calor són dos contraris y també si si barreja algun musquit, que men he sentit algun, volentme donar un rato de música per impedirme aclucarhi bé los ulls; me so llevat a 5 horas, dedicant la matinada a obsequi de Maria Santíssima mare, y senyora nostra, y en la iglésia dels escolàpios me he enllestit de missas y después a la parròquia a vèurer la gran funció a la qual he arribat al *sanctus* a onse horas tocadas, havent predicat lo pare Daniel de Barcelona, quedant al ofici los ssm. patent (alabat sia pera sempre); lo ofici se ha cantat ab música de tota la capella de Mataró; después del ofici la hora de *nona* acompañada ab orga, baxons, y contrabaix a saber lo primer salm, *mirabilia testimonia tua* ab acompanyament; lo segon *clamavi in toto corde meo* a cant pla, y orga, y lo tercer, *principes persecuti sunt me gratis*, així mateix com lo primer amb la *salve regina* al últim de *nona*. Sent tercer diumenge est de la Minerva, se ha fet la professó per la iglésia ab lo ssm. en la mà (Alabat sia per sempre) y se ha reservat a dos quarts de una, ab molta assistència de gent en la iglésia.

Después men so tornat a casa a dinar, y lo que hem menjat sens ha assentat gallardament en lo ventrell, y penso també, que als de la taula segona lus ha fet bon profit. Yo a quarts de 3 he anat a rodar per Mataró, dret a la Rambla, y carrer de Barcelona, retrocedint a la Riera, y dret al carrer de Argentona a vèurer la capella, o altar ya

compost de Sant Roch ab moltas floreras; gerros de flors color de aroma; candeleros; una palla; una Mare de Déu, y Sant Roch en lo nincho, guarnidet ab ciris, y demés com en lo any que ho vegí de 1788. He conegut a dos minyonets, que guarnian alguna cosa sota de la graderia; de molsa, y tal qual figura ab alguns grasolets per illuminarho en la nit ab un banch posat devant, peraquè nols estorvàs tanta caterva de xicots que se havia allí arrimat; se nomenaba lo un de 16 anys de edat Josep Casals, y son germà de 12 anys Agustí Casals bells minyonets, y anaban ab armilla com de color de canya los dos en màniga de camisa cordats los punys ab botons de plata ochavats; llisos, pues los de Agustinet ho eran; calsas las duyan com las armillas sabatas ab civellas rodonas petitas penso que també de plata, y anaban en màniga de camisa, com molts de altres per ser temps de anar a la fresca. Ajudantlos a la composició de lo de sota la capella un, a dos minyons. Luego per allí cerca se posà una tauleta ab tinter; plomas, y paper fetas llistas, per comensar a asentar a la estracció del parell de pollastres, y Agustí Casals, y un noy com est nomenat Vicens Tarragó, comensaban a fer córrer la pluma, embrutantse un poch los dits de tinta, y tal qual gargot en lo paper, y és que a pèndrer massa tinta, se escorria de la pluma. Yo soltí del llargandaix un vintidoset, y lo Agustí Casals notà lo meu nom, cognom, y pàtria 8 vegadas en la llista; después de est, per asegurar més lo de yo tràurer los pollastres, ne soltí altre, y per alegrar los minyonets a tràurer dits pollastes lus ho he cedit tot, moma, y pollastres, no sent altres del goze de esta gràcia que lo Joseph Casals, són germà Agustí, y lo Tarragó, bons minyonets tots; de tot això ne ha resultat coneixensa, y plachèria ab

Joseph, y Agustí Casals, havent comparegut allí sa mare nomenada Rosa molt bona dona, y de garbo de un poch més de mediana edat.

Quant ne he tingut prou men aní Riera avall a la Rambla, entrantmen al temple de Santa Anna de pares escolàpios, ahont he resat lo que me faltaba. Después men so anat a casa a allargar lo asumpto de la fèria corrent; he tingut visita del ductó Vantosa, és dir que he pres chocolate ab pa turrat, que axuga las humitats, per si cas hom ne té de superfluas. Después ab dont Joseph men aní dret a la Rambla, y la Riera, y a entrada al carrer de Sant Joseph, don Joseph sen és anat a aquella iglèsia, y haventla trobada tancada per haversen anat los frares carmelitas a la parròquia per anar a la professó, sen és anat a pasejar un poch, y yo antes de pujar a casa den Parroquià, senthi combidat per don Fèlix Guarro a vèurer la professó de la Mare de Déu ageguda ab los angelets vius, he passat al carrer de Argentona a vèurer la capella de Sant Roch, y fer plachèria ab los dos minyons Joseph, y Agustí Casals, y conegut a son pare nomenat Ildephonso home de bella rahó, sent sa butiga un calaix de sastre, suposat vèndrer sucre; polvos; fideus; chocolate, y altres mercaderias de prou bon despatxar, pues que hi havia taula de rusquillas; mustatxonis, y altras golosinas, que no la podian desamparar a no lo pare, los fills Joseph, y Agustí.

Men aní desde allí a Can Parroquià, y las vanderas ya passaban un bon tros allà de la Riera, y los ganfarons, no ananthi las timbalas, per la mateixa dificultat dels altres anys de no pagarse als timbalers. Seguian las comunitats de religiosos caputxins y carmelitas descalsos; molt pocas atxas, en això la professó bastant curta, y al últim la rt. co-

munitat de capellans, y la Mare de Déu ageguda ab los àngels de carn, tenint esta preheminència los de Mataró, pues que en los demés llits de la Mare de Déu, los àngels són de fusta. Los masers anaban tiesos aguantant la porra, y los 8 srs. regidors ab lo sr. alcalde de allò ben autèntichs, vestits de negre ab la vanda encarnada; uns empuñant las varas de tàlam, y los altres en sa respective fila. Después de vista yo la professó en casa Guarro desde aquells balcons, ocupats de las senyoras de dintre, y de fora a casa; dos pares escolàpios, pare Domingo, y pare Joaquim he seguit ab lo sr. don Fèlix la casa, capella, o oratori, y terrat del jardí ab lo benefici de poch ha de aigua viva, y estat que haguí después de un rato ab dón Fèlix conversant en un balcó, men aní al carrer de Argentona a altra en casa del sr. Francisco Ramon, al qual trobí més convalescut, fentli compañia sa mare sra. Esperansa, y Joseph mitger segon fill; allí he estat un rato, y desde allí a casa den Casals, y a la vora del portal sopaba Agustí, y son germà Joseph dintre ab sos pares.

Allí he fet mitja hora de *quamquam* pasant pel carrer prou gent, y alguna numerosa quadrilla de pentinats de un, y altre sexo, pasejantse, y contemplantse la capella adornada, de Sant Roch, que hi cremaba algun ciri; se han encesas algunas teyeras, però com tot lo demés de la Riera, y Rambla era fosch me acompañà a casa ab un farolet de vidre Joseph Casals, y semblava a aquells destinats en Barcelona per encéndrer los fanals; he arribat a casa, y bona nit té do Déu Joseph tornantsen lo minyó ab lo farolet a casa. Después ab música de un violí a la casa del costat, ahont se comensaba un sarauhet de mariners, y marineras, sopàrem alegrament, y después aní un poch a agoi-

tar lo sarau, y era desori bulliciós, pues que las ruedas casi no paraban, y lo violinista era un noy sentat en cadira sobre de una taula; satisfet, luego men torní a casa del costat, y al llit, sens cansonejarhi gayre, sent un quart de 12 y he dormit així així.

Me só llevat dia 16 de agost Sant Roch, y Sant Jacinto a sinch horas, y quart, últim dia de feriats, havent amanescut dia clar, y prou calurós, que molts dias ha que dura; llevat; razadas algunas oracions, y rentadas, y axugadas cara, y mans he eixit de casa, y tot seguit de paso a casa de la Rosa Font, y he vist a la Semproniana, y enrahonat un poch, después he anat a la iglésia de pares escolàpios a missa, y al entrar, ne isquè una al altar major, que la vaig ohir, y don Joseph, ne deya a un altar colateral a la altra part del Sant Christo. Después men aní a casa a pèndrer chocolate, acabat luego men aní al carrer de Argentona a vèurer la capella de Sant Roch adornada de floreras, y gran copia de poms de girasols grochs, que hi treyan bé, entre las floreras.

Fiu visita casa de Ildephonso Casals, y lo Joseph, y Agustí hi eren vestits com ahir; lo Joseph arremangat de brasos, y lo Agustí cordadas les mànigas de la camisa ab botons de plata llisos un poch ochavats. Las civellas dels peus eran de llautó rodonas, cara ample; nas rom; front curt, y cabell negre ab llas detràs, y castaña, el qual chic amb son germà tragueren ab lo avís de son pare la post plena de rusquillas; mustatxonis, y altres cosillas ensucradas fora de la porta; divertintse después los dos germans ab tres gatets, que los habia tret los noms Agustinet al un de *Cheliu* al altre *Meta* y al altre *Negra*, avocanthi als maus a un goset, y lo goset, y lo mau se barallaban, ab las quals

bestioletas feyan ríurer a son pare, y a mi, valent un rato de entremès allò. Lo de escríurer no paraba per la estracció dels pollastres, haventhi per allí molts que se abocaban als que escrivian, y diferents que se asentaban a la estracció.

Me pasegí un poch per lo carrer de Argentona, y men aní desde allí a la iglésia de Sant Joseph, per si podria ohir altra missa, y no ne isqué per las horas; men pasí a la dels escolàpios, y tot just havian acabat un ofici de anniversari, qual se digué a 8 horas, y hagué orga, que lo toquí lo dia antes, de la festivitat de la Asumpta, al ofici desde lo ofertori fin a ser acabat, y lo pare Francisco organista desde els *kiries* al acabament del *credo*, que fou cantat a veus per dos de aquells padres en la varandilla del orga, y los quatre hi estàbam prou estrets. Pasí a casa de las Carreras a fer plachèria ab Francisca, y sas dos fillas Gestrudis, y Tereseta, ils doní algo de pecúnia, haventmela demanat sa mare, no gosant Tereseta demanar per comprar una corbata pel coll, y participantne la suplicant, diguí que se la partís ab sa germana, quedant totas regonegudas a ma generositat, y contentas com una pasqua.

Arribi a casa a escríurer un poquet lo de la llibreta, y men aní a la parròquia a la festa de Sant Roch, haventse cantat ofici ab música de sola aquella capella de Mataró, y predicat lo pare Daniel de Barcelona, havent assistit com ahí los srs. regidors ab lo alcalde, y los dos masers devant, havent acudit prou gent a la iglésia parroquial, y l'orga no tocà, que fins al últim del ofici, y eixida dels 8 srs. regidors de la iglésia ab lo alcalde, y los porrers, fent resonar lo organista a tota aquella trompeteria. Acabat lo sermó se digué missa en lo altar del llit de la Mare de Déu, que molts,

y moltas, com yo la ohírem. Acabada, men aní al carrer de Argentona, a tornar a agoitar un poch per allí a la capella de Sant Roch, y al Joseph, y Agustí Casals, minyonets mos coneguts, que un o l'altre escrivian, haventhi més de tres emanuenses y dos hòmens fets, que se podian considerar los notaris, però no dels de número, ni reals collegiats, que tant sols estos pugen, y baixen de la Real Audiència de Barcelona. Yo men entrí un rato a casa el *Valent,* y fiu un quart de visita als de la casa, excepto que no hi vegí a la filla última de la sra. Esperanza, sra. Layeta, promesa ab un tal sr. Martí. Tocada la oració men aní Riera avall, y Rambla a la quarta porta al últim de las casas novas a dinar, y antes se digué lo rosari.

Després de haver dinat me estiguí per allí, y después dret al carrer de Barcelona, per si trobaria ab son pare sr. Esteve Mas apotecari a son fill Antonet, que confesso estaba prendat de est noy per la cara feya de bon minyó, y cariñoset; nols vegí; per consegüent retrocedí a la Riera, y cap al carrer de Argentona a vèurer, y enrahonar ab los dos minyons coneguts meus desde la antecedent tarde, y a un, y al altre lus portaba cariño, com al Antonet Mas, parexentme bons minyons, y obedients a sos pares, y sensillets; trobí al Agustinet que asentaba noms, al Joseph ab sos pares Ildephonso, y Rosa, y haventme tret cadira afora mi vaig sèurer, galan com un sucre. Luego vingué lo Agustí, y enrahonàrem junt ab son pare; la plachèria fou llarga, pues que allí cerca, se comensaban a disposar las balladas *id est* los dos sexos per ballar, y cabalment sens la sombra de la vela, sí que ab sol, que torraba a tothom com una admetlla, volent lo alcalde que ballasen al devant de casa sua, molt prop del portal de Argentona, casi al devant la

casa del carrer den Molas. Ohí yo alguna contradansa, y men aní a casa a pèndrer chocolate. Después a casa Guarro a vèurer la professó de Sant Roch, que eixia de la iglésia parroquial, y antes fiu algun curs per los carrers del trànsit de la professó, la que fou idèmptica a la de ahí, y no hi anaban tampoch las timbalas per lo mateix motiu de no haver qui pagàs als timbalers.

En casa den Parroquià hi eran las senyoras Sanromà ab sas dos germanas Guàrdias, quals habitan de present en Mataró en casa Sanromà, y las sras. doña Teresa Matas; doña Emerenciana se filla, y don Anton son pare y los srs. y los srs. y sras. de aquella casa. Vista la professó men aní ab don Anton Matas a donar un giro per lo curs, que acababa de fer la professó, y tot just de entrada, entràrem a la iglésia, y nos despedírem; vaig rezar un poch, y men isquí afora dret per aquell carrer de Santa Maria, al de la dreta de Barcelona; y me aturí a casa del sr. Esteve Mas, y haventli preguntat de son fill Antonet no haventlo vist en tot aquell dia, me digué que havia anat a la tarda ab lo doctor Isart, y altres en un carro a Belleix [Valldeix], tres quarts lluny de Mataró, y no asegurant la hora que tornarian; se trobaba en aquella casa un advocat germà de mosèn Vicens Simon capellà de la comunitat, ab est y ab lo sr. Esteve enrahonàrem un poch.

Desde allí men aní tocada tot just la oració, y después a morts per una tal Quintana,[67] a la Riera, y carrer de Argentona, y me aturí a casa den Casals, y lo Agustinet a la vora de la porta sopaba, y sos pares ab lo germà de est,

[67] Tecla Valls Figueroa dona de l'adroguer Josep Antoni Quintana Català.

dintre; ils trobí ab las mans plegadas donant gràcias a Déu. Seguí allí un rato ab tots ells y men pasí a casa de la sra. Esperansa viuda del sr. Francisco Ramon, ils trobí que sopaban tots los germans, y germanas ab sos marits; estigui allí, fent un rato de visita despedintmen, suposat tornarmen demà 17 a Barcelona; men torní altre rato a sèurer a casa de Ildephonso Casals y llavoras lo Agustinet escrivia noms ab altres noys que lo ajudaban per adelantar algunas llistas. A 3 quarts de 9 tocats lus doní la bona nit despedintmen, y peraquè no men tornàs sol a las foscas fins a casa, avisaren a un de sos fills per acompañarme com ahí ab lo farolet de vidre, luego comparagué Agustinet, y me acompañà ab lo farolet encès, y com resplandia prou, molts me miraban, penso que reyan, y yo posantme la mà a la boca, y ríurer. Pasàrem al carrer de Barcelona dret a casa del sr. Esteve Mas, preguntí si hi era Antonet el qual avisat isqué lo noy, encaxàrem, saludantme pel meu nom, y nos despedírem, retrocedírem los dos a la Riera, portal de Barcelona, Rambla, fins a deixarme a casa, vaig encaxar ab lo Agustinet, despedintmen, haventli donat mitja peseta, y a Dios Agustí.

Entrat a casa, ya trobí a las donas, y Paulino; a Pere Martí al costat de sa promesa Francisca Albià, y a Feliciano Riera los dos mariners, y més alt que Pere Martí mozo quiet, així com lo altre més bulliciós, que casi no se movia de Can Parranis al costat de Maria Esperanza Costa, que no sé si ab lo temps serà casament. Yo tenint temps, per no ser més que un quart de 10 tocat, escriguí una estona en la llibreta, lo que se anaba copiant en lo llibre. Después sopàrem, y en la casa del costat ya se comensaba un serahuet de alguns mariners y marineras, com ahí. Los amos

eran gent de forma, o digam sabaters; yo después de sopat hi agoití un poch, y los més ballaban forsa. Un fill de estos sabaters guapo minyó nomenat Francisco Font me brindaba a que ballàs una contradansa, y yo li diguí que non sabia, no sent ball aquell propi per mon caràcter, y lo deixí córrer. Seya prop de mi una dona de alguns 30 o 40 anys encara bastant jova, nomenada Teresa Torras, qual habita casi allí devant. Quinas ruedas, y quins salts de cabra hi havia allí dintre, un violí sol alegraba, y posaba en moviment a tota aquella jovenella de la marina.

Yo men torní a casa, y al llit a descansar volent matinejar demà 17 dia del retorn de Barcelona: llevats a quarts de 5 don Joseph Alda digué missa en la iglésia dels escolàpios en lo altar del Sant Christo, que yo la hi ohí, y ya lo sol comensaba a dorar las alturas de Mataró, y territoris. Yo ohida missa, men aní una escapada al carrer de Barcelona, per vèurer al Antonet Mas, que anaba un poch apasionat per ell, sent molt bon minyonet, y sols vegí son pare sr. Esteve a la porta de sa butiga, plena de drogas de apotecari, men despedí, y men aní a la Riera, y dret al carrer de Argentona, y dintre de casa de Ildephonso Casals viu a ell, y a Joseph son fill en sos tràfechs de dintre casa; al Agustinet nol vegí; a ben segur no se hauria encara llevat, men despedí, y men aní a casa, havent sabut per ells no haver yo trets los pollastres, sino que un, o una al Camí Ral.

Arribat a casa prenguí chocolate, esperant don Joseph prendrerlo en lo hostal del Masnou. Encaxàrem ab la jaya Josepha, ab sa nora, y netas; Madrona, y Francisca Albià, y prompte lo coche ab lo bahul, y matalasos a la zaga, partírem de Mataró cerca de 6 horas, y arribàrem al Masnou a 3 quarts de 8.

Jornal del paseig de un dia a la ciutat de Mataró desde Badalona, succehit en lo dia 30 de maig del any 1791 [68]

Arribàrem al comensament de las casas novas, anyadidas algunas més de fila a la part esquerra; paràrem a la quarta porta del carrer de la Mercè a la dreta a 3 quarts de 10. La jaia Josepha; y las demés donas, nons hi contaban, y se alzaren admiradas al vèurens. Quin contento la bona àvia, y demés donas al vèurer a don Joseph, y a mi, treballant que estaban en lo cuxí, deixaren la feyna, y cop de ben vingudas la Josepha; la Teresa sa nora; la Francisqueta; la Madrona Albià; sa filla Francisqueta, totas ab gipons negres, principalment Madrona Albià, y Francisqueta sa filla, la una dol de son marit, y la altra de son pare, ab tot deixant lo sentiment per quant quedasen sola se alegraren forsa ab tots nosaltres, y ab Paulino que arribà a caball en macho, a mula. La Maria Esperansa era dalt al aposento y avisada, baixà luego, y se uní a la alegria de quants, y quantas eran baix a la entrada, luego se previngué en punt al negoci manducatiu, comensant a córrer pasos, y diligèncias per la ciutat, en tot mi ya dias havia que la hypocondria me havia deixat en pau, y lo bon humor reynaba en tot món microcosme. Ya hus asseguro que la plachèria va-

---

[68] *Relacions de festes i viatges (1787-1793)*, ff.383-395 [387-399]; en aquest viatge d'un dia al baró l'acompanya el seu capellà Josep Alda i el *lacayo* Paulino.

lia com un bon dinar de peix, que nos lo prometíam en aquella casa den Parranis.

Com lo meu sombrero encara no quedaba axut de la porqueria del fanch, y sech tenirse que raspallar me posí al cap lo den Paulino, y tot seguit men vaig anar carrer avall, fent plachèria ab un fuster, que comprenguí conèixerme de la altra temporada, que pasí per Mataró, im detinguí per la festa de las Santas; preguntí a ell, que treballaba de son ofici ab jaleco, y en màniga de camisa, per una tal Pona Tuxans, im digué, que a dos portas vivia azia la casa de la Joseph Costa, viu a la Cabot, y a la Tuxans, que totas me paregueren molt bonas donas. Estigui allí un rato en peus, parlant de un tal mosèn Salvador Ferrer capellà de Caldas de Monbuy, sobre del molt que pateix lo pobret en la vista, del qual són molt conegudas, y dels srs. de casa Xammar en Barcelona (pàtria del autor) y tant; com que allotjan estas en casa de aquells senyors. La cara de la Pona Tuxans és molt blanca prou bonicoya, y la realza sa modestia, com en sa germana, y la mare molt bona dona.

Después de haver enrahonat un poch, men aní carrer avall, Rambla amunt, entrant a la Riera per lo portal de Barcelona, y dret al carrer de Argentona a casa de Ildephonso Casals venedor de pastas; flor de farina; sucre, y altres gèneros, entrat dintre vegí sol a la entrada ab jaleco escur, y arramangat de brasos al Joseph Casals son fill de edat 17 anys, que de prompte me conegué, y me saludà per món nom, luego demaní a ell per son germà Agustí Casals de edat 14 anys, qual era adalt, y baixà, y axí mateix me saludà, si sols que digué sr. Rafael, descuydantse del don; això poch importaba, vestia est minyonet ab ja-

leco bermell ab mànigas ab mescla de pedasos grochs, com aquells dos ganfarons de Caldetas, ret negre al cap, y gorra bermella, com y també són germà, calsas llargas; cama nu, sabatas en los peus ab civellas rodona de llautó, y de estas també son germà, se veya clar que era la ordinària roba de cada dia, enrahoní ab los dos minyons y havent preguntat per son pare Ildephonso, no veyentlo a la entrada me digueren que era fora a un hortet tras de la casa, isquí allí parexentme fer de hortolà, ab tot de no ser de son ofici, y se alegrà forsa de vèurem, com també son dos fills, que són molt bons minyons, obedients a sos pares, y ben inclinats, y per lo tant confesso quels estimo. La plachèria no sé si durà mitja hora, allí fora al sol, que era prou ardent, no havent vist a sa mare Rosa, de la qual preguntí a sos fills. Me digué lo Joseph Casals parlantli de Barcelona, que hi havia estat alguns 16 vegadas, y lo Agustinet, que sols una vegada, y son pare, que si se abaratia lo sucre, per tenirne que comprar passaria a Barcelona ab un de sos fills, o ab los dos, y quem faria una visita.

Havent tocat en la parròquia tres quarts de onse, men hi aní a la missa de las onse, que ya la senyalaba la campana grosa del rellotge entrat que haguí a iglésia major, vaig ohir per allí un contrabaix; pensant si se hi cantaria ofici ab música en la capella, y altar de Maria Santíssima dels Dolors, al cap de poch rato, ohi també un tambor, pensant tocarse fora de la iglésia, y entrant en reflexió, segons me havian dit los de Can Casals, celebrarse la misa del regiment de Sagunto dintre de la capella de la mare de Déu dels Dolors, nom vingué de nou que se hi tocàs lo tambor, y que hi hagués música, tocaren onse horas, y isqué missa a un altar lateral de la sagristia, y en el inter se acabà la

missa del regiment, y passa prop de mi un de sos músichs abraonat ab lo contrabaix, per arraconarlo, o desarlo per allí dintre de la sagristia, y les dable que fos lo contrabaix de la capella de música de Mataró; enfi sia com sia, ya no se ohi més tambor ni música.

Yo haventhi resat un poch dintre de la capella de Maria Santíssima dels Dolors, después de ohida la missa de las onse, men torní a rodar un poch per Mataró; ma detinguí al pasar per lo carrer de prop la iglésia en la butiga del sogre de la sra. Layeta de casa el *Valent*, per si hi fora per donarli la enhorabona de son casament, y cabalment sent la sra. a missa fou curta la plachèria ab lo vell, o amo major de la casa, y un poch sort que ell era segons mu ho confessà ell mateix, y un bon jay que era per lo agasajador, butiga aquella de sedes, o velers. Desde allí, continuhi avall, girant a la dreta al carrer de Barcelona, y pugí a fer visita a casa del sr. Esteve Mas apotecari, y cabalment sa mercè (que diuhen los mallorquins quant se saludan) segons ho sabí per boca del fadrí de la butiga, que és un galant jove oriundo de prop Cervera, estaba en lo llit de resulta de una desgràcia forta que prengué pochs dias pasats en una cama que volent fer de manobra per estalviar, no sent de son ofici li caygué un anvà sobre de la cama rompentli, y ab riscos a no anarli bé la cura, de tenirseli de posar de fusta, però que (a Déu gracias) ab la cura li anaba millor, ab tot quel pobret tindria que patir lo que Déu sap; pugí al aposento a fer un cumplido a la sra. Josepha sa muller; portantli recados de Antonen Mas són fill collegial del collegi del Bisbe; trobí dalt al estrado algunas senyoras que feyan compañia a la sra. Josepha demanantli de ben estar, y de que tal ho passaba lo sr. Esteve de son escala-

bro en la cama, y havia també un, o dos oficials del regiment de Sagunto, yo veyentme rodejat de senyoras, que non coneixia cap, excepto la sra. de la casa, men despedí, y men aní per lo carrer de Barcelona, ahont ohi tocar dotse horas de la parroquia, y la oració, que la digui en peus, a pochs pasos de ser fora de casa de aquell sr. apotecari.

Isquí per lo portal de Barcelona, y endretura a la Rambla, pasí per la vora de aquellas casas a la dreta, y me aturí devant del portal de la casa del sr. Mariano Moner, qual no hi era llavoras, y arribà a poch de haver parlat en peus ab sa muller, y Feliciana sa filla, que me veren desde son jardinet, o eixida, lus preguntí no havent lo vist; de son fill Miquel Salvador, y me respongueren que era a viatge a Vera Cruz, o de Montevideo, que hi pensan tant poch en fer tals viatges a altas mars com yo de enarmen a Badalona, o Esplugas.[69]

Suposat ser un quart de una men torní a casa den Parranis a descansar per estar ab bona disposició per el *tibi dabo* o digam dinar; el tal estaba algo atrasat, tenint per consegüent temps per arribar al carrer de Sant Juan a vèurer a aquell cèlebre enrahonador de Anton Bassa, qual altre Jacinto Puig àlias l'home de la cabra, que va citat en altra relació 28 de setembre de 1789, ho deixí per la tarda, y congregada la comunitat, sense ser yo lo prelat, ni tal

[69] La ciutat portuària de Veracruz, ara a Mèxic, era lloc de destí d'una part important del tràfec comercial català a Amèrica, i hi havia establerts molts mataronins exercint de corresponsals de fabricants d'indianes i també dels que hi enviaven aiguardent i vi. Joves de la ciutat hi anaven a treballar en botigues obertes per familiars i a iniciar nous negocis. L'exportació era tant decisiva que quan hi ha guerra amb els anglesos, i els barcos no poden anar a Amèrica, es paralitza el comerç i la fabricació, i arriba la misèria a Mataró. Montevideo, al mar de la Plata, era l'entrada comercial a Argentina.

aca, ni tal *carnero*[70] diguérem lo rosari, acabats de resarlo en lo aposento, y fets un poquet de temps después, suposat que lo negoci manducatiu no estaba del tot apunt per buydarse a las casolas, y plats; parada la tauleta, se cubrí ab dos plats, lo un de sopa ab no se què dulzaina, y l'altre de arròs, que don Joseph Alda, y yo no deixàrem de ferne tant de la sopa, com de la escudella, lo ques pot dir una bona pitanza de frare, però no tant, que sobrexís, que seria gola, y tot lo que és vici se deu evitar, per tot quant hi ha el món. Después sens tragué a taula un plat de mongetas tendres y carabasó, mitg pagell cap, y ventresca bullit, necessitantse com en la verdura de oli; vinagra, y sal, las espinas barrejadas en lo peix no necesitaba hom de posarse ulleras, per ser grosas, o millor diré llargas. En seguida altre plat de peix ab such; ous remanats, y no sé què més. Lo cert és que tots quedàrem satisfets, y los guisados tots de allò ben amanits, y un parell de servidoras a taula, que eran la Esperansa, y la Francisca Albià; Paulino també corregué diligèncias per vianda, servintnos així mateix a taula.

Acabats de dinar nosaltres se hi posaren los demés baix a la entrada detràs del biombo, y yo veyent rato havia lo cel encapotat en tota la vanda de tramontana, haventhi negró, que amenazaba a acostarse desori de trons, o alguna altra desditxa, confeso, que no las tenia totas; no obstant isquí de casa a córrer las visitas, com si fos doctor en medicina, y no sentho ni tal aca, *ni tal carnero* men aní a

[70] Quan el baró parla del *carnero* fa referència a una obra popular escrita el segle disset per Juan Rodríguez Freyle, una mena d'enciclòpedia que barreja història, anècdotes, llegendes, sermons morals, relats fantàstics i divertits.

visitar a alguns coneixements en Mataró, no allargantme massa en la plachèria, per comensarme a curtejar lo temps, per tornar a Badalona, donada hora al volanter a sinch horas tocadas. La primera fou la Semproniana Font a dos portas més avall de la casa ahont habita, que casualment isqué al llindar del portal, y era també són germà Antonet, entrí dintre, y vegí a la dueña de la casa ab la qual, y ab Semproniana enrahonàrem un poch de frioleras. Des de allí, Cami Ral amunt, girant a la dreta después de deixats alguns dos, o tres carrers, al de Sant Juan, y fiu visita a Francisca Carreras, que treballaba al cuxí ab sas dos fillas Gertrudis, y Tereseta *a dextris et a sinistris* de sa mare mitg amagadas entre un biombo, y lo portal de la casa, allí estigué una estona, y las tres donas gustaban la plachèria, y yo per consegüent haventme tret cadira mi vaig sèurer, y la allarguí un poch, y també los cordons del llargandaix per las dos minyonas per comprarse alguna cosa per la vinent fira de Mataró en la vinent pasqua, qual fou a petició de sa mare. Lo meu nom no mel tenian olvidat, y comprenguí que desitjaban vèurerme, portantme bon afecte.

Tenintne prou de platchèria me despedí de las Carreras, y carrer avall a mar ab la intenció de arribar a casa den Roca, y no den Roca de Tarrassa. A mitg carrer casi men vaig refredar de arribarhi, retrocedí cap amunt de la rampa empedrada ya replanada de nou; carrer de Santa Maria amunt, deixant la carnicería, y pescateria unidas a la vanda dreta, las dos següents plasas ab la de la iglésia parroquial, y tot seguit a mà esquerra a un de aquell carrers de surtida a la Riera, aturantme de paso en la butiga de un sastre que ab sa muller me coneixian dels dias quem

detinguí en Mataró per las festas de las Santas, y retorn de Caldetas per la mare de déu de agost en lo any passat.

Eixit a la Riera men aní dret a casa de Ildephonso Casals, y lo Joseph, y lo Agustinet són germà separaban, o triaban pèsuls en las plantas collidas, manejant fullas, y herbas fora a la eixida; conversí ab los dos germans, y a poch rato ho després se uní a la feyna son pare; tant divertit estaba yo. Enrahonant ab los dos minyons, que luego tocaren quatre horas en lo campanar de la iglesia major, faltantme casa el *Valent*; casa el Bassó, y casa Marxuach per concluhir las visitas; pasí desde casa de Ildephonso a casa el *Valent*; entrí dintre, y al costat de la entrada *a dextris* vegí a la sra. Esperansa a sa filla sra. Eulària Martí a qui doní la enhorabona de son casament, y també hi era allí sr. Francisco Ramon lo hereu de la casa són germà; allí estiguí un poch en conversa, y torní a pasar a casa de Ildephonso Casals, sols, vegí al Ponet, del qual men despedí fins a més vèurer, y no de Agustinet, per ser llavoras fora a casa, que havia arribat segons son germà ma ho digué a la pescateria, pasí per allí, y no el vegí.

Continuant per la rampa avall al carrer de Sant Juan per fer visita a casa del Bassó; el enfilarme per aquell carrer me vegí al devant al amigo sr. Anton enrahonador com sempre, y ab la rialla a la cara, com acostuma, parlantme del Ramonet dientme que anaba prest a Barcelona fentme bulla d'ell sobre de que anàs a allotjar en casa mia; yo també parlantli de bulla, com que era cas de bulla. Lo sr. Bassó vestit que anaba ab cassaca, y demés, blau ab gorreta blanca al cap, y sombrero, roget de cara com un perdigot, no parà fins que yo hagués vist al Ramonet, me feu anar allà prop a una casa dintre de un carreró, ahont

se hi treballaba un bot, o petita llancha a direcció del Ramonet, y tot era dirme que era el meu estimat, quel prengués per patge, y mil altres plagàrias; preguntà luego de entrats allí per el Ramonet, y lo Ramonet no hi era, feu reflecció son pare dien, podrà ser que sia en casa de sa germana Maria Marxuach, com *de facto* después de haverme fet entrar a casa de la sra. Teresa una de sas fillas casada en lo mateix carrer de Sant Juan a l'altre zera, no molt lluny de aquella casa a saber de casa el Bassó, que la visitàrem ab una criatura que duya al bras, y prou axeridet, fent visita en peus, y curta, me acompañà a la Rambla, y dret a casa Marxuach, y ab son marit, trobant allí al Ramonet, y si són pare és enrahonador est és minyó que parla molt poch, y no puch dir que los testos en és particular semblan a las olles. Lus doní las bonas tardes a tots, y a totas, y fins a més vèurer. Desde allí men torní a casa den Parranis, y chocolate tot seguit ab pa, que Déu nus do. Lo volant ya apunt de ficarnoshi y despedits quens haguérem de las donas isquérem de Mataró a dos quarts de 6 y arribàrem a Badalona a Can Peixau a 3 quarts de 9 ab los mateixos traqueigs que en la anada.

CALAIX de Sastre Tomo XXIII ab la advertencia de
que sols Contindrà las noticias, y Succesos de Barcelona
y no las mias temporadas, y Paseigs afora, que aniràn
notadas en Quadernillos, y corresponents tomos als ya
notats. al corrent Tomo VIII

Gracias à Deu, que comensat lo tomo XXIII diumenge de Pas-
quetas, y dia 24 del any 1808, puch notàr lo entèr desengany
que tenim dels Francesos. Ara si que conexem als que ab capa de
amichs volian perdrer à la España; puix que despues de tantas
pantomimas, dient sempre, quens volian fer felizos, han romput en
la mes descabellada pretensiò de no volèr reconexer per Rey à nos-
tre Amat Fernando VII, si que à Carlos IV son Pare! ell es cert que
han fixat una proclama en nom de Bonaparte en las Fortalesas.
quero tenen usurpadas, en que garlan à gust de son paladàr, que
volen posàr un ordre bò en España; que conservaràn drets, y privi-
legis de tothom, y no se opusaràn à la religiò, que hi estat sempre
lo blanch de sos tirs, y rabia diabolica, ab altres disbarats per pro-
curàr fer la sena, y engañàr segons lo tant sabut Nostradamus, com
falsa damus, nam falsum nostrum est. Però lo millor que tè lo assump-
te, es que queda tothom ben desengañat de ells de sas promesas, y
artificis, y que per mès que mouhien pezas no logràran mudàr lo
sistema de la Naciò, son modo de pensàr, y firmesa de governarnos,
sens volèr sà intervenciò, en res, ni per res, y cuydado que lo Bonapar-
te, no vagie à malaparte, ò à rodar, com lo altre que tots sabem. Alguns
politichs dubtan de la tal proclama, per la discordancia de varias copi-
as, que se han fetas, per no ser firmada, y per no tenirne lo Nostre Ge-
neral avis; però yo crech, que existeix la matexa, de que tal vegada
alterada, ò per malicia, ò per altres fins particulars, no podentse dubtàr
que molts oficials Francesos dels allotjats, hò han aixi publicat, y no es
menos cert que lo Nostre General, no hi permès se publicàs havent ahi
manat als Impresors, y estampers, baix graves penas, que ningù de ells en
avant pogués donàr al Public ningun Imprès, sens sà llicencia donada
de paraula, y firmada per S.E. Lo Poble, encara que algun tan alarmat, se
conforma ab las circunstancias del temps, seguint lo esperit del Govern; que

Paseig, o rumiatge a la ciutat de Mataró, que se comensà en la tarde del dia 13 de agost de 1791 y se finí en lo dia 19 de agost a la tarde [71]

Amigos; parlem clar, y català, sens ferhi embuts. Yo tenia ganas de vèurer los àngels vius de Mataró, és dir, que volia vèurer la festa major de la Mare de Déu de Agost y demés obgectes, que hi deixí allí en lo any passat, per aquestos temps, ab los que me hi vaig divertir forsa. [...] Nos llevàrem a 3 horas y mitja y yo ya me hauria llevat a quarts de 3 per lo tant dexundit que estaba. Llestos de vestir, y rentada cara, y mans; coche apunt de marcha, nos ficàrem los quatre dintre ab lo caxó de más andròminas als peus, y partírem de casa Peixau de Badalona cerca de tres quarts per las 5, y nos tocaren los 3 quarts al pasar per lo carrer de las casas de baix de Badalona.

Lo cel enterament serè; la lluna a son ocàs, y lo sol a son orient desitjós de eixir del mar, y illuminarnos, inflamantnos a tots. En efecte cerca de Montgat, nos ha semblat vèurer a mar una barca incendiada lluny, y era lo sol bermell com una grana; mo tenint oposició de núbols isqué com un globo rodó de foch, pués que no és altre, que lo sol, y a medida que se alzaba del mar, més resplendia, ins escalfaba un xiquet masa, comensant a torrar al Francesch, y an Pau, com una admetlla, vestit que anaba est úl-

[71] *Relacions de festes i viatges (1787-1793)*, ff.406-447 [409-450]; entre claudàtors alguns fragments de la versió del *Calaix de sastre. Dietari (1791-1793),* ff.65-91 [71-97].

tim ab lo pontifical de lacayo, y ret negre al cap, ya que no podia dur mitra com los arquebisbe, y bisbes; a ratos anaba coche, y nosaltres dintre com en un brasol, per la tanta sorra, y ab tal moviment tant lento del coche, lo doctor Ramon de un cap, y Paulino del altre feren un bon rato de bacayna, y tal moviment, per lo tan suau brindaba a hom a dormir, yo ab tot feya lo adormit, y res més.

Passàrem per los llochs del Masnou; Premià, y Vilasar, pegant un poch lo sol a la tramuja verda de aquella campana. Después mitja hora de passats per Vilasar, vadejàrem a 7 horas, y quart la riera de Argentona, que estaba seca, no haventhi altre cosa que sorra, y arena, bastant pesada per lo parell de mulas quens passaban a la altre part de la riera ab lo coche, que semblava casi no mourerse. Deixada la riera de Argentona, a pochs pasos ya entràrem a las hortas, o sènias de Mataró ab algunas casas, y pagesias per allí, y de estas una torra bermella de parets ab un torreó de hechura morisca a la part esquerra de la carretera,[72] anantse a la ciutat de Mataró, a la qual entràrem cerca de tres quarts de 8.

Tot seguit de arribats, baixàrem a la quarta porta de la casa den Parranis[73] en lo carrer de la Mercè, y tot seguit las donas se són alsadas, per rèbrernos, y donarnos la ben vinguda, y la bona àvia Josepha, caminant si cau, no cau, assegurantse bé ab lo bastó, nos manifestà la alegria de tenirnos en casa, que ab la gràcia del lloguer de una certa

---

[72] Es tracta de la torre Llauder.

[73] El baró fa estada en una casa particular, Can Parranis, al carrer de la Mercè, acompanyat per Ramon Ribera, «presbítero, doctor en sagrada teologia, natural de la vila de Tàrrega, mon capellà y mestre de la casa del autor»; el sastre Tomàs Ginestar i el seu criat Pau.

persona ocupen. La Esperansa, Madrona, y Francisca Albià no haventlas llavoras vistas, penso que sen eren anadas a missa; nosaltres, ab saliva dejuna; per consegüent se providencià, peraquè yo prengués chocolate, devent tardar més a prendrel lo doctor Ramon, per tenir que celebrar la missa; sem serví lo chocolate, luego de ser fet, y buidat a la chicra ab sas llescas partidas pel mig de pa sense las crostas, y sent tou, ab poch mastejar sen entraba dins del ventre, com un amo a casa seva.

Llest de ambucarme al ductó Ventosa, escrigui un poch de est jornal, y tenintne prou devent ohir missa, diumenge que contabam en aquest any, y lo doctor Ramon tenirla que celebrar, sen anà a la iglésia de Santa Anna de pares escolàpios a prepararse, y al cap de poch rato men hi aní yo. A poca estona de ser yo en la iglésia ab altres personas de un, y altre sexo isqué luego que hagué acabada la missa lo pare Francisco organista, y que també feya de sagristà, en lo altar del Sant Christo; ahon se dóna la sagrada comunió, lo capellà doctor Ramon Ribera al mateix altar colateral del altar major ab balustrada al devant, y yo li ajudí la missa, y alguns xicots per allí agenollats; alguns hòmens, y donas. De esta iglésia dels escolàpios queda principiat lo retaula major de fusta, y escultura, qual lo treballa lo sr. Gurri escultor en Barcelona cuydant don Fèlix Guarro, que és molt devot de Santa Anna de ferlo dur ab sa carroza a Mataró a sas costas; quedaba així mateix fet altre púlpit nou, com el que hi ha; los dos dorats ab los tornaveus frente lo un del altre, a la vora del cruzero.

Ohïda que haguí altra missa en lo altar major, men isquí fora de la iglésia a passjar y prenguí la direcció dret al portal de Barcelona; Riera, y carrer de Argentona, atu-

rantme havent vist al Joseph Casals a la porta de la casa, tenda de semuler, que ocupan, per ser de pertenència de la rt. comunitat de Mataró. Lo Joseph, luego quem véu, me conegué saludantme pel meu nom, demaní a ell per son germà Agustí,[74] y luego vingué saludantme per sr. Rafel, los dos minyons anaban ab armilla blanca, y camisa, arramangats de brasos per anar a la fresca, demaní al Joseph, y al Agustí Casals per sos pares, Ildephonso, y Rosa, los vegi, y ningú me havia en bona fet desconegut desde lo any passat 15 y 16 de agost. Los tals son semulers, per consegüent sa tenda és un calaix de sastre, suposat que venen fideus, sèmula; flor de farina; pastas casi de tot gènero a saber sacalls; rusquillas; mustatxonis, així mateix sucre; chocolate; amidó, polvos per pentinats de perrucas, y cabellera natural; paper y qui ho sab quantas més cosas, que tot se treballa en aquella casa única butiga de semulers, y molt acreditada en Mataró. La platxèria durà no sé si més de mitja hora, haventlos trobats a tots molt agasajadors, y que, certament me porten molt bon afecte. Entrí ab lo Joseph Casals a una casa casi al devant de casa el *Valent* en lo referit carrer de Argentona, dintre de la qual entrada quedaba feta una peaña nova per la capella de Sant Roch al devant de aquella casa, que se passaba a guarnir, y la entena ab la vela quedaba ya al mitg del carrer.

[74] Al dietari, Maldà senyala el dia 22 d'abril de 1796:«En esta tarde, trobantse desde avui matí aquí en Barcelona lo mataroní Agustí Casals semuler [...] saludantme per mon nom, alegrament conversant hem vingut a casa, qual después de haverli fet ohit mon piano fort, y viola, quals instruments de música li han gustat molt, y tot lo demés de mon aposento, li he fet seguir a dit Agustí Casals la casa ab lo saló estrados, oratori, hort, y galeria, tornantsen después al hostal del Alba, ahont sol posar la gent de Mataró».

Desde allí men aní a la iglésia parroquial, y comensaba en tal coyuntura la prèdica de Santa Bàrbara un frare josepet de aquell convent de carmelitas descalsos de Mataró, qual festa pagaba un devot mariner, o patró, per un benefici que rebé de Déu per medi de la Santa, que havent caygut un llamp en lo arbre del vaxell, nol tocà. Yo entrat que haguí a la sagristia, per saber a quin altar eixiria la missa, quedant ya lo capellà revestit, ho preguntí per allí, y sem respongué que eixiria al altar de las Ànimas, en tal ínter succehí la diastradura de alguns xicots, que havent mogut la creu grossa de plata dels enterros, sels decantà un poc, y a més, lus fa un bon ñaño al cap, o altre xiribech pitjor, no sé qui donà avís a alguns dels indivíduos comunitaris, que se trobaban en la sagristia, y pim pam a tres, o més xicots, com lo rector de Caldetas en lo any passat als que se apilotaban al rededor del mestre de la Seu, per vèurerli tocar l'orga, y a algun altre xicot, sobre del manxar. Acabat lo sermó isqué lo capellà, ya rato havia revestit de la sagristia per celebrar la missa en lo altar de las Ànimas, la vaig ohir ab molts, y moltas de altres personas, y men aní, tocada la hora del mitgdia, y la oració del *Angelus*, a casa den Parranis.

Arribat, luego de cansonejats un poch, se digué lo rosari ab tota ma comunitat, y extra de ma comunitat. Acabat, ha arribada la hora de calentar, y aconsolar al ventre, comensant doctor Ramon Ribera, y yo, per un plat de fideus grochs, que no cabian més, ab zafrà, que se sol dir alegra el cor, altre plat de escudella de fideus, ciurons; cols, y arròs, olla podrida de estiu, y tot sens entrà al ventre sense cap cerimònia. Sens donà después carn d'olla ab tota aquella retahíla de pilota, cansalada, verdura de carabasó;

cols etc. Acabada esta vianda hi va entrar lo *para pera*, és dir alguna pera rellena de carn trinxada ab suquet, tot allò dolset y apetitós; después platillo ab albergínias, y carn, havent tornat a eixir lo *para pera* en las postras és dir alguna pera del bon christià, bon pa; bon vi, y tapa. Después de haver dinats també baix a la entrada tras de la ventalla, peraquè nons vesen los anants, y vinents pel carrer, comensant a arribar forasters, y en sillas volants corrents com uns cohets, se hi posaren a dinar las donas de la casa, ab la agregació den Paulino; Pau Mas; Francesc Jover, y Thomàs Ginestar, y me paregué, com y també al doctor Ramon, que ningú estava desmenjat. Yo no fiu bacayna, ab tot de no haver dormit en la nit; lo doctor Ramon; Paulino, y en Thomàs Ginestar, se posaren en cos de camisa, y se ageguèren un poch sobre del llit per desahogarse del calor, y dormiri un poch, o no res.

Yo tres quarts de hora de haver dinat, continuhí un poch lo jornal del paseig, y arribo a Mataró; quant ne tinguí prou de escriúrer, pués que la vista sem cansaba, haventme olvidat de posarme las ulleras, per havermelas dexadas a casa en un racó de escriptori, men aní a pasejar cap a la Rambla, y me aturí a fer plachèria en casa del sr. Mariano Moner ab sa muller Teresa y Feliciana sa filla que duya un gipó bermell. Lo sr. Mariano arribà, y parlàrem de son fill Miquel Salvador, que se troba a Veracruz, y me digueren que lo seu company havia tocat pisa,[75] que ab pisa de tal calitat un hom pot donarse una vida com un cardenal.

[75] Pisa, en aquest cas diners.

Llavoras ventàbase a la campana de la iglésia dels escolàpios, y haventlus yo preguntat què era aquell tocar, me respongueren que hi havia funció espiritual en aquella iglésia, sent diumenge ab Nostre Amo patent (alabat sia pera sempre), no haventhi en Mataró la proporció de quaranta horas. per no pasar de set lo número de iglésias. Men aní a esta dels escolàpios, y en efecte quedaba ya lo ssm. manifest (alabat sia pera sempre), y lo padre en lo púlpit deya los punts de la oració mental, y lo pare Francisco tocaba al orga alguns preludis patètichs, cadenciosos, y melodiosos, que ab lo punt de la oració inflamaban los cors dels fiels en lo amor de Christo sacramentat. Acabada que se hagué la oració, la comunitat de pares escolàpios cantà ab l'orga la lletania de la Mare de Déu, de tres en tres versets cantada, segons lo to de *Alma redemptoris mater* etc., y en los demés resada. Después lo padre ab la capa pluvial arrodillat a la grada del altar major ab diaca, y subdiaca, prengué lo diaca a Nostre Amo del sacrari, y lo posà sobre de la ara del altar, y pres quel hagué lo de la capa pluvial, donà ab lo ssm. sagrament (per sempre sia alabat) la benedicció al poble de ambos sexos, que en aquella iglésia estaba congregat, y se reservà cantant los padres lo hymne *Tantum ergo* etc.

Desde aquella iglésia men aní pasejant Riera amunt dret a casa de Ildephonso Casals, y al embocarme al carrer de Argentona, trobí a una tirallonga de caballs en pel, muntats en cos de jupa soldats de Sagunto uns tras de altres, quels duyan a abeurar per allí fora al portal de Argentona; lus deixí pasar, im fiquí a casa den Casals, y vegí al Joseph, y al Agustí per allí, y luego a sos pares, fent plachèria un rato. En tal ínter ventàbase a la campana grosa

de Sant Joseph, que retira del sonido a la esquella grosa del Pi, y a la campana segona del Carme de Barcelona, jols digui, a què tocaban, sinch horas que eran de la tarda, y me respongueren que luego eixia la professó de la Mare de Déu del Carme, ques feya en los segons diumenges.

Yo me escapí a la iglésia de Sant Joseph a un quart de 6 tocat en ocasió que la campana per si sola se anaba gronxant és dir que anaba acabant de tocar, y men entrí a la iglésia y la comunitat de frares cantaba baix a la iglésia lo tercer salm de *Laudes* ab la ajuda de un petit organet, que semblava fer venir son a hom de ohirlo, per lo que acababa fret, és dir que lo organista me semblà tocar de principiant al mateix temps més de fluviols que de flautas, aquell orga. En aquella iglésia me quedí un poch a resar, fentme alguna violència per no ríurerm de aquell chillido, casi com de gats quant lus trepitjan la cua. Pensant tornar a casa den Casals, o per allí cerca, per vèurer la professó faltantlus encara als frares jusepets los dos, o tres salms ab lo himne per concluir *Laudes*, y arreglarse, acabadas per la professó de la Mare de Déu del Carme.

Men aní a casa de las bonas donas per pèndrer chocolate; com acostumo, ab pa turrat, sense las crostas; haventhi trobat a Francisca Carreras ab sas dos fillas Gertrudis, y Tereseta Carreras., fou la platchèria prou llarga, tant que no aní a vèurer la professó, com pensaba; antes ne fiu altra de paso ab lo amigo sr. Climent Vidal ab jupa de indianas, que anaba a la fresca, y en efecte és temps, per lo tant calurós de tenir que anar hom a la fresca, en màniga de camisa, y àduc arremangats los brasos. Prenguí chocolate, y después lus llegí a las Carreras, y a las de casa una poca de explicació de la ciutat de Barcelona, y tota la

de Mataró per lo que gustaban ohir quins elogis lus faria de la pàtria. Llegint, y enrahonant yo me hi vaig enronquir fora, al terradet, y al últim la lluna per llegir me servia de fanal, y que ya és un bon fanal en tot lo món quel illumina después del sol, a no tenir bromas, o núbuls al devant. Las Carreras sen tornaren a casa seva al carrer de Sant Juan, y yo me la vaig comprar a casa Ildephnso Casals, y tots sopaben alegrement, y ab gana; yo mels contemplaba fenthi plachèria, y después, que hagueren sopat, lo Agustinet me acompañà a casa, y agrahït de tal favor li doní mitja pesseta, y molt bona nit, Agustí, fins a demà, que ens veurem. Pujat que haguí al aposento, escriguí un tros de rondalla, ben lluny de ser la rondalla de Santa Tecla, fins a 10 horas, después, a sopar y a descansar *more solito*, sent ya cerca de onse horas, que ab lo de cansonejar un poch abaix, mentres que los demés sopaban, ya era un quart de dotse, quant nos hen anàbam a Sant Cugat del Vallès o, ab més propis termes, al llit, fins a demà 15 de agost.

Dia 15 de agost la solemnitat de Maria Santíssima Assumpta, amanesqué lo dia serè, y calurós, yo recuperí lo perdut en quant a haver lograt lo dormir, excepto la ronquera, com si hagués vist al llop, quem tenia agarrat pel coll, vull dir lo embús en ell per no poder parlar tant clar, que tothom me entengués. Amigos paciència, pitjor me hauria estat un fort dolor de caxal; del mal, lo menos. Una creueta, o altra se ha de portar per Christo. En tal matí llevat, y vestit conforme, net de cara, y mans, aní a la iglésia dels escolàpios per practicar una diligència molt del cas en tant solemne dia; algú ya me entendrà; el dirho seria vanaglòria si sols fos per agradar als hòmens, deventse tot fer per major glòria de Déu.

Llest de ohir missa, y de algunas pocas devocions en aquella iglésia dels escolàpios, men torní a casa, y tot seguit la xaculatòria al ventre, ab pa (que Déu nos do) després me entretinguí ab la obrilla del jornal fins a 9 horas; luego ab la espasa; bastó, y sombrero men aní al carrer de Argentona a vèurer què tal quedaba la capella de Sant Roch, y era curiosa capella ab diferent idea dels anys 88 y 90 que la vegi, pués que en aquest any 1791 formaba una peaña de tela bollada blanca ab galó de paper vert de poma. Sobre de esta estaba en peus Sant Roch gloriós ab sombrero de capellà, o de teula; a un costat, y altre de peaña hi havia dos maigs, en lo un, un curiós llitet de la Mare de Déu ageguda ab los quatre angelets bonichs, y rosets de cabell com un or; ab tot que no vius, eran ben imitats als de fusta, y pavelló al del llit de la Mare de Déu de la parròquia de Mataró. En lo altre maig hi havia un trono de núbols, y àngels, y sobre la Santíssima Verge pujantsen al cel, per mans de àngels, una palla entre los dos maigs, lo frontal així mateix de tela blanca bollada ab los adornos de un gos pintat ab lo pa a la boca, y la esclavina, y bordó de Sant Roch. Al devant de la capella hi havia una balustrada que la tancaba ab sos pilastrons, y sobre de estos un test ab alfàbrega, alomenos així mu ho semblà jaspeada, y pintada que quedaba aquella balustrada de perspectiva de color blau, y també los pilastrons, y al mitg de groch a imitació tot allò de marbre, y jaspe, en efecte el tot estaba curioset. Per allí cerca casi frente, ya hi havia tauleta ab llistas tinter, y plumas per assentarse los noms, y cognoms de quants, y quantas pretenian asentarse a la estracció de un parell de pollastres, y altre de gallinas, per Sant Roch.

Enfi sia com sia, yo haventme aturat a casa den Ildephonso, y Rosa sa muller ab los dos fills Joseph y Agustí, que tots allí eran, parlantlus un poc enfurfagats, mentres que Rosa sa muller ab los dos fills Joseph y Agustí, que tots allí eran, parlantlus un poch enfurfagat, mentres que Rosa pentinaba la cabellera negra del Joseph, continuhí un poch més la plachèria ab tots estos, y en quant al vestuari, y demés que duyan los dos minyons sobre en tal festiva diada, lo Agustinet vestia així mateix com lo any pasat per est dia a saber ab jaleco, o armilla, y calsas grogas de lanquins sueltas las mànigas de la camisa, cordadas ab botons ochavats de plata llisos un poch grosets. Lo Joseph duya armilla, o jaleco, me paregué morat, calsas a no engañarme així mateix, civellas rodonas de plata en las sabatas, y xarreteras, sueltas las mànigas de la camisa cordadas ab botons de plata, ochavats, y gravats; tenian també a un cosí germà nomenat Andreu Ferrer natural de Sant Andreu de Llavaneras galant mozo de 35 anys de edat que vestia conforme Joseph Casals, sueltas així mateix las mànigas de la camisa ab botons de plata ochavats, y civellas de plata en las sabatas.

Desde allí men aní pasejant Riera avall, y entrat al carrer de Barcelona men aní a fer visita al sr. apotecari Esteve Mas, més condolit que quedaba sa mercè de la rodilla per haver caygut pochs dias havia sobre de la part lisiada, y ab lo que havia guanyat ab los banys de Caldas, y Caldetas, ho havia perdut ab aquest mal punt de càurer; fiu visita al referit sr. Esteve a la sua muller sra. Josepha, no havent encara vist al amigo Antonet Mas son fill, lo collegialet; estiguí allí una estona y men aní per lo carrer de Santa Maria amunt, a la parròquia; en sent a las inmediatas

de la plaza de la iglésia major, sem féu encontradís lo company del Antonet Mas, Joaquim Simon també collegial, però en Mataró ab casaca; jupa, y calsas negres, y altre company vestit de capellanet nomenat Juan Ferrer, cara primeta; y bonic minyó, ab els que en peus férem plachèria, que serian 3 quarts per las onse, men entrí a la parròquia, y luego se acabà lo sermó del pare prior de estos jusepets, o carmelitas descalsos; continuà lo ofici ab música de la capella de Mataró, y se cantà la composició de 3 del mestre Monlleó, y un foriscapi del mestre de la Seu, después de llevar Déu de aquell verset de *astitit regina*. Acabat lo ofici, se descubrí a Nostre Amo (alabat sia sempre) sent ya los quatre àngels vius, dos a cada costat del llit de la Mare de Déu; dos tocant los violinets, y los altres dos ventantla, y lo sonido de aquell parell de violinets me paregué ohir lluny al Guasch de Santa Maria, y a altre, no se si an Gallifa tocant lo parell de chirimias en los combregàs de la parròquia de Santa Maria del Mar. Lo demés en punt al cant solemne de la hora de *nona* per constar en las explicacions de Mataró en aquest llibre dels anys 88 y 90, no las repetesc en esta.

Aquell dominical de Mataró anaba al ayre; és dir que la campana grosa a no tocar, casi sempre solia fer la figuereta. Tota la funció de la iglésia se conclogué al punt de migdia tornantsen los 6 o 8 regidors ab lo parell de masers, y lo sr. alcalde a casa del Illtre. Ajuntament de Mataró, y yo antes de tornar a can Parranis a dinar, pasí a casa de Ildephonso Casals semuler, y tots sen anaban a posar a taula per conservar li indivíduo, conbidantmhi, y que comprenia que mu ho deyan de cor, y de boca, yo no acceptí lo combit, sí quels vaig agrahir sa bona voluntat, y haventhi

fideus ab abundància en canastas, qui sap si menjaren fideus ab sucre com solen menjar en Barcelona en la festiva diada de cap d'any que és la principal de aquella parròquia, y sentho en tal dia en Mataró, qui sap si seguirian lo mateix estil de menjar fideus ab sucre.[76] Lo contrafeya ab lo parlar la rugullosa veu de mosèn Gomis, entonador que havia estat de la Seu, que un any ha que no li fa mal res, és dir que és mort.

Men aní ab pasos de Juan de Tarragona[77] al meu allotjament a dinar, y luego de arribat, se digué lo rosari, y yo ab prou pena, per causa del enrrugullat que estaba. Después se dinà suficientment; llestos doctor Ramon, y yo baix a la entrada, se hi posaren los demés ab prou alegria, y gana lo suficient.

Yo después de una poca de quietut afi y efecte de deixar asentar lo dinar, continuhí a escríurer una estona la corrent rondalla, fins a 3 horas tocadas, que men aní en dretura a la Rambla; Riera, y carrer de Argentona a vèurer a Sant Roch, ab aquell sombrero de capellà; la capella adornada, y així de lo demés; que feya gran òpara. Men entrí a casa del semuler a vèurer als dos minyons Joseph; y Agustí, que estaban ab sos pares servintlos, y obehintlos en tot lo quels manaban. En la tauleta fora al carrer anaba co-

---

[76] Al *Llibre del Coch* de mestre Robert de l'any 1520, hi ha la recepta d'aquests fideus. Cal prendre una olla de coure amb brou de gallina o moltó i en començar a bullir «met hi los fideus ab un tros de sucre e com sien mes de mig cuyts los fideus metràs en la olla llet de cabres o d'ovelles e si per ventura non trobaves o non tenies metràs hi llet de les ametlles car aquexa may pot mancar y faràs per manera que coga molt be tot plegat y quant tot sie molt ben cuyt levaràs la olla del e faràs la reposar un poch, e après faràs escudelles; e damunt cada una met sucre e cañella».

[77] A poc a poc.

rrent la llista de la estracció, y un tal Francesch jove de alguns 30 anys, ros de cabell, quel coneguí en lo any passat, com al Agustí Casals, y Vicens Tarragó, del qual noy preguntí, y nol vegí per estos temps, escrivia el tal Francesch noms enrotllat de minyonets, y noyetas. Yo, per lo Joseph Casals fiu escríurer los noms de ma difunta muller; dels fills, y lo meu.

Poc rato después lo Joseph, y yo, possada que se hagué la casaca de lanquins, que semblaba un petit marchant nos hen anàrem a vèurer lo curiós jardí de don Magí Virallonga, hi arribàrem, y nos succehí lo que a molts que van a Roma, y no veuhen al papa, per consegüent, havent trucat a la porta y no eixint qui nos la obrís, nos hen tornàrem per *candem viam* al carrer de Argentona, y continuhí la plachèria per allí, y men aní a rezar un poch, carrer den Molas avall, a la iglésia de Sant Joseph; después men torní a can Parranis a flocarme la píndula, o al ductó Vantosa; vull dir; si algú nom entén, pèndrer més de un glop de chocolate ab pa sense crostas com acostumo ab un bon got de aigua fresca, per suarla tot seguit, y recrearme per dintre.

Después no sé si vaig escríurer un tros de esta rondalla verdadera, lo cert és que ab lo doctor Ramon men aní luego a vèurer la professó de la Mare de Déu Ageguda ab los àngels vius a casa del sr. apotecari Esteve Mas en lo carrer de Barcelona que tenia a alguns dels seus camaradas combidats, y algunas srs., noyets, y noyetas, per vèurer la professó, y agasajarse antes, o después. Vegi al Antonet fill hereu del sr. Esteve, y sra. Josepha, que tenia a algunas sras. combidadas a lo mateix, que nosaltres. Luego que haguérem doctor Ramon, y yo pujats dalt, y entrats al apo-

sento en què era sentat al llit lo amo de aquella casa, hi trobàrem al cirurgià don Josep Capdevila y altres facultatius en lo examen de la rodilla lisiada del sr. Esteve, y lo que deviase practicar per la cura. Lo pacient rebia a tots, y a totas ab sumo agrado, y dissimulaba tot quant podia lo dolor que no deixaria de causarli al mòurer la rodilla.

A poch rato después de serhi nosaltres, fentli visita, y altres personas se serví lo agasajo de aigua ab sucre, y lo chocolate ab cosas per sucar, al qual agasajo, com ya estàbam llestos lo dexàrem per tots los demés de un, y altre sexo, que eran en casa sua a vèurer la professó, que la vérem luego en lo comensament del carrer de Barcelona, y no la ohírem, per no haverhi timbals al devant; suposat quels timbalers, no pagantlos, pretenent no sé si vuit o dotse pessetas, no volen enténdrerhi res. Per consegüent comensà la professó per los dos ganfarons, y algunas onse, o tretse vanderas prou altas, excepto una de sa respective confraria, ab alguns indivíduos en son seguiment, havent ohit per allí, que caigué una vandera sostenintla ab sols los cordons, habilitat cert dels srs. vanderados de Mataró, y a ben segur sels degué decantar com la creu de plata dels enterros en la sagristia de la parròquia com tinch ya notat, no arribant a càurer al cap de algun de aquells xicots, ignorant si la vandera, y en quin carrer del curs de la professó.

Seguian después de las vanderas y vanderados las sinch creus a saber la de Sant Joseph de carmelitas descalsos, lo noyet vestit de àngel ab la creu de fusta, y corona de flors, de aquell convent dels caputxins; la de la hermita de Sant Simon, que la portaba lo hermità ab roquet, y armusa blanca, no se de quina roba, si de domàs, com així van en

Barcelona los escolans porta creus de las parròquias, y detrás de estas tres creus, hi anaban las dos de la iglésia major, seguia la rt. comunitat; la capella de música de dita iglésia. Detràs de las sinch creus, anaban las comunitats per son ordre sense ciris en las mans, de frares jusepets, y caputxins, y al últim de la professó, lo llit de la Mare de Déu Ageguda ab los àngels vius fent lo *ñic ñic* ab sos violinets de fira.

Concluhïa la professó ab lo sr. rector Sumalla ab capa pluvial, y los capellans ab dalmàtica, així los srs. regidors de negre ab sas vandas encarnadas de allò ben autèntichs, y lo sr. alcalde al mitg, anant passant la turba de la gent per los carrers y Riera. Després de fet un poch més de visita al sr. Esteve, a la sra. Josepha, y a son fill Antonet; doctor Ramon Rivera, y yo nos hen anàrem escala avall, sens càurer de custellas, si que ferms com una roca, fora al carrer de Barcelona a *sinistris* y Riera amunt, a casa de Ildephonso Casals, y tots sopaban; yo volia parlar, però què parlar! bon goig que me entenguesen, pués que casi hauria semblat als muts, que parlan ab signos, y la mia boca llavoras semblava casi campana sense batall; lo bo den Ildephonso me donà un remey fàcil, si bé que un poch incòmodo, qual era de que al retirarme al llit me fes untar lo coll ab greix de gallina, y posat en un drap format un cuxinet sagó de xexa turrat y calentó mel aplicàs al coll, y ab una vena embolicarme el cap.

Nos hen tornàrem a casa, y se feren las oportunas diligèncias per el efecte, y embiat a buscar, y dut a casa lo remey, después de sopats al volerme retirar al llit, pres que haguí una orxata tebieta que feya molt al cas, se me aplicà lo medicament del sagó de xexa turrada, y demés ingredi-

ents de untura del greix de gallina, y ben enbolicat lo cap ab tota aquella grapialtesa men aní al llit, y me hi vaig adormir galan com un sucre. Lo endemà dematí 16 de agost, Sant Roch gloriós me vaig despertar ab la vena, y sagó al clatell, pit, y brasos, ben mullat de camisa del gran suor de la nit de resulta de la orxata tíbia, quem vaig flocar la nit antes al retirarme al llit, y tuf del ingredient, que llansaba al meu nas per lo ben destapat; me lleví la camisa de desota, y me trobí sagó sobre de la pitrera espoltsantmela be, y me posí la camisa de desobre, *id* est la de bueltas, pasantse a rentar la de dormir, per lo que ho necessitaba. Me lleví algo més clar de la ronquera, però ab tot no podia contrafer la veu de un dels chantres de la Seu, bé que experimentí ya notable alívio.

Lo dia amanesqué serè, que dias ha que dura; no isquí de prompte de casa, sí que después de haversem entrat la xaculatòria al ventre, ab pa (que Déu nus do), havent cumplert antes ab las primeras obligacions de christià, y rentat después cara, y mans axugantmelas bé. Isquí de casa, y tot seguit a la den Ildephonso, y Rosa, quels he trobat ab los dos fills, y una filla més gran nomenada Desidèria menjant una petarrallada, o caragolada ab gana, allí me estiguí una estona parlant de frioleras, y men aní desde allí a vèurer la capella de Sant Roch [seguint tela bollada, com tot lo demés hi havia figurat lo gos de Sant Roch ab lo pa a la boca a un costat, y en lo altre lo bordó, y esclivina; los pilastrons de la balustrada eren grochs ab mescla de blau etc] havent cansonejat un poch per allí ab lo *Chesc* que yam coneixia del any pasat, y un tal Ventura baster que comentaban a la estracció dels dos pollastres, y dos gallinas, y ab lo Joseph, y Agustí Casals etc.

Men aní a missa a la parròquia. Llest de ohirne men aní fora al carrer directe a la plaza gran, y vegi a la porta de la butiga de seder al sogre de la sra. Layeta jova de la casa, y enrahonàrem un poch; en tal ínter arribà la dita sra. Layeta Martí, de casa el *Valent*, que era a la iglésia a missa, y enrahonàrem altre poch; comparegué allí lo sr. Joaquim Simon company collegial de Antonet Mas los dos mataronins, y pugí dalt a casa del referit Joaquim Simon, y conegui a sos pares, y germans de est collegial fenthi un rato de *quam quam*, y últimament coneguí a son germà hereu sr. Gaspar, bell jovenet, que baixaba de son aposento, en el ínter de anarmen yo.

Luego tot seguit carrer avall dret al de Sant Juan y fiu visita a Francisca Carreras, y a sas dos fillas Gertrudis, y Tereseta que treballaban puntas, estiguí ab las 3 un rato, y retrocedint a dos portas de esta, men entrí a casa del Bassó, y lo bo del sr. Anton, sa jova sra. Catarina, y lo Ramonet no hi eren llavoras, sí sols la sra. Eulària, muller del sr. Anton, y un noiet de la jova, estiguí allí un rato fent plachèria, y al eixirmen de allí a la porta vaig topar ab lo sr. Bassó bastant enrahonador [vaig topar ab la plaga del amigo Cot] men torní dintre a sèurer per ohirli més de quatre plagàrias, tornantme a parlar dels passats assumptos relatius al Ramonet etc. Quan ne tinguí prou me isquí de casa del Bassó, y al embocarme per lo Camí Ral, tornantmen a casa encontrí al Ramonet ab sa germana, sra. Teresa, que sen anaban a casa.

Yo també men aní a la den Parranis a lo mateix de cada dia. En quant a la tarda después de deixar assentar lo dinar, men aní a enrahonar carrer avall a la quarta porta, entrantmen a vèurer a la Cabot, y a las Tuxans que treba-

llaban y la Pona Tuxans hi era ab dos sas germanas, y mare, que són molt de casa Xammar srs. de Barcelona, conversàrem dels referents senyors, y de mosèn Salvador Ferrer capellà de Caldas que està el pobret sumament mal de la vista, y de lo que hi ha que vèurer de curiós en Barcelona tant en iglèsias, com en paseigs, y altres particularitats. Desde allí casi al devant enrahoní de paso ab Teresa Padrenas, que se alegrà de vèurerme.

Tot seguit a la acostumada plachèria de casa den Casals semuler, y fora al carrer de Argentona ab lo Joseph; Agustinet son germà, y demés que hi havia per allí dels coneguts, de estos lo *Chesc* y Ventura, que escrivian en la llista de la estracció del parell de gallinas, y pollastres ab ajuda de algun noy per escríurer també. Yo desde allí men aní a paseig per la Riera, y així com só al devant del carreró, y cantonada de la casa de la Ciutat, a la esquerra, a la dreta, dintre del portal quadrat de una casa de mitgers de teler hi havia una mare, y filla prou ben pareguda esta última y alta, quals haventme saludat coneixentme de vista, hi entrí a fer un rato de plachèria, luego ja me conegueren pel meu nom, ils preguntí com se nomenaban, y me respongué aquella joveneta alta, que Teresa Malé, y sa mare del mateix nom; esta molt judiciosa en lo parlar, y també de bellísim tracle, igualment que sa mare, com ho vaig experimentar. Lo germà hereu de la sra. Tereseta Malé me coneixia per lo meu nom, y preguntí com se nomenaba, y tal y me respongué, Jaume, el tal era un mozo alt de bona planta, y figura; de sos germans llavoras, sols sabí per relació com se deyan a saber Jacinto; Magí; Ramon, y Simonet, mentres enrahonaba allí pasà per la vora de la casa lo

Agustinet Casals, y yam digué Déu lu guart sr. don Rafael, y sols la primera vegada quem vegé digué sr. Rafael.

Desde allí men aní a casa den Parranis a pèndrer la dosi de chocolate que acostumo, y la tal, xicra de presa ab pa (que Déu nos do) después de la calenta, y la freda men torní a casa Malé combidat que hi era a vèurer la professó de Sant Roch, pasí més amuntet al carrer de Argentona, y havia concorregudas balladas de jovent de un, y altre sexo ab una infinitat de mirons de ditas balladas, y dels que escrivian a las llista de la estracció, que ya comensaba a ser fúria lo de assentar. Lo Joseph, y lo Agustí Casals ya hi eran per allí, y lo dit Joseph lo jaleco que portaba en màniga de camisa era blau celeste del color del meu vestit de estiu, brodat de plata, y el dibuix de la roba casi el mateix.

Desde allí men aní a casa Malé, ahont a poch rato de serhi comensà a pasar la professó de Sant Roch y tampoch hi anaren las timbalas. En això semblava professó de vila; y no en tot lo demés, que ya semblava de ciutat. De llarga fou ab poca diferència, fou com la de ahi tarde de la Mare de Déu de Agost, ananthi així mateix las sinch creus, y las comunitats de farres jusepets, y caputxins, ab la rt. de la parròquia. En aquella entrada de casa Malé hi havia la pubilla Curtinas parenta de la casa, y altras senyoras, que non coneixia a ninguna. Si trobaba lo sr. Francisco Ramon puntaire company del sr. Jaume Malé, y algun altre de sa amistat.

Passada que hagué la professó fiu plachèria ab la sra. Teresa Malé, y sr. Jaume, y men aní tot seguit un rato a rodonirme en la iglésia dels escolàpios, molt cerca de tancarse per ser a las immediatas de volerse tocar la oració del *angelus* de la nit; tocada la oració en la parròquia, y

demés iglésias de Mataró, en la dels escolàpios se posaren a tocar lo parell de campanetas a morts, o anniversari quedant lo feretro al mitg del cruzero, o espècie de llit de morts ab drap de *requiem* o negre, que és tot una cosa. Alguna dona rezaba per allí a algun altar ya sen eixia afora; un quart después de tocada la oració, o molt cerca de acabar yo de rezar, lo escolanet anaba per la iglésia fent ruydo ab las claus per tancar, y don Fèlix Guarro, y yo nos tinguérem de escapullir de presa peraquè nons tancasen dintre, principalment per mi parlo, pués que nom tenen tan conegut com a don Fèlix, y estar yo orant devant del altar del Sant Cristo, y de la Mare de Déu dels Dolors.

Saludat que haguí fora a don Fèlix Guarro, manifestantme son bon cor, corresponentli yo ab lo meu, com devia, men aní per la Riera amunt, al carrer de Argentona, a vèurer si estaban encesos los ciris de la capella de Sant Roch, y se comensaban llavoras a encendren algun. Prou gent hi havia, y major aplech a asentarse alguna a la estracció del parell de pollastras, y altre de gallinas. Yo men entrí a casa den Ildephonso, y ell ab companyia de sa muller, Rosa, Desidèria filla, y Joseph, y Agustinet fills sopaban ab tota sana pau; me acostaren cadira, y me hi vaig sèurer una estona. Después torní a fer l'agoita per allí, y se comensaba la música en una casa y volentmen tornar ya a la den Parranis, per ser ya 9 horas, y cerca de tocarse la teula, és dir sopar, me hi acompañà lo Joseph Casals, y sen tornà lo amigo a casa seva, y a Diós Joseph. Ma ronquera no era tanta, per consegüent después de haver sopat tots, prenguí un got de orxata tíbia, y deixí la untura del greix de la gallina per qui la necessitàs.

En la nit, excepto algun musquit que em féu música, que més me haguera estimat que no me la hagués feta, vaig dormir lo suficient, y me vaig despertat a 5 horas, dia 17 de agost, que amanesqué com en estos dias passats, y yo de allò ben suat, me lleví a quarts de 6, y enllestit de lo principal hàzia Déu, me rentí, y aixuguí cara, y mans. En el ínter de aguardar la física premoció, suposat que estaba en pèl, és dir lo xocolate, y pa (que Déu nus do) vaig apadasar lo jornal prou bulliciós, com és aquest, y acabat de pèndrer chcolate, y begut un bon got de aigua fresca, men aní carrer avall, aturantme un poch en casa de la Rosa Font, y Semproniana sa filla, que encara estaba dejú de veurerlas, y parlarlas, desde arribat yo a Mataró, per tenir hostas a casa, per consegüent solícitas mantas ab estos, per donarlos menjar, y llit. Entrí dintre, y lus doní lo bon dia, y ellas molt contentas de tornarme a vèurer, y parlar, havent discorregut més de un mes, y mitg que las havia vist, senthi també altra noyeta, de 7 o 8 anys filla de la Rosa Font, y germana de la Semproniana.

Desde allí men aní continuant la Rambla, dret al portal de Barcelona, y Riera amunt al carrer de Argentona, quedant ab alguns pocs, y pocas de anants, y vinents; fora ya la capella de Sant Roch, però no encara la vela, y la entena del mitg del carrer. Men entrí a casa den Ildephonso Casals, y trobí dins de un cobert a la vora de la eixida, terradet, y hortet detràs; als minyons removent cubells, o tinas prou amples ab cèrculs de ferro, disposantlos per lo amidó, empuñant cazos, trayent such com llet, y lo trull ple, *estrujant* los grans de blat, fent rodar una petita mola de pedra, ajudantlus també la Desidèria mitja germana del Joseph, y del Agustí, descalsos de peus que anaban y ab la

roba ordinària de cada dia; lo Joseph arramangat de brasos, y lo Agustinet ab las mànigas de la camisa cordadas ab los botons de plata ochavats llisos que porta, quals sels descordà a poc rato después de haverlo vist, arremangantse així mateix de brasos per anar més a la fresca y desembarazat per treballar.

Desde allí, men aní a la iglésia major, a un quart de 9 tocat, y a dos quarts isqué missa al altar del llit de la Mare de Déu, y luego la rt. comunitat cantà un ofici a cant pla, y orga, qual se celebrà ab mitja dotsena de ciris encesos en lo altar de las Ànimas, y tocà l'orga lo sr. mestre de capella mosèn Miquel Basols [que ab tot de sa cara tant joveneta com fa, qui diria que té 40 anys]. Me vaig enllestir en la parròquia de missa, y de algunas poques més devocions. Después men aní a pasejar per la Riera, y me aturí en casa Malé, mitgers de seda [de teler] que són a fer plachèria; honesta ya se ve; ab la sra. Tereseta, sa mare sra. Teresa, y algun de sos fills. Desde allí men torní a casa de las bonas viudas, nétas, y fillas, y se seguí lo acostumat del primer dia del arribo a Mataró, a saber, dinar, después de haverse resat lo rosari.

Lo dia continuaba no tan serè, com los passats, pués que corrian algunas bromas, que indicaban volerse mudar lo temps, y tal qual nubulada lluny a mar, descubrintse a dos, o tres bastiments que se judicaba anar en cos.[78] La tarde ha fou emboyrada, y la mia veu encara enrugullada; men aní a fer un rato de plachèria a casa Malé ab lo hereu Jaume, y Jacinto, un de sos germans, que traquejaban lo taler, fent zit en la hechura de la mitja de seda que traba-

[78] Anar en cors, era quan un barco mercant el disposaven amb autorització real per atacar naus enemigues.

llaban, pasant l'agulla. Desde allí dintre en lo aposento immediat ab sa mare sra. Teresa molt bona dona; en vigília que estaba de anarsen a Caldetas a pèndrer remey, tenint previnguda la casa de Milans per son allotjament; hi era ab sa mare sa filla Tereseta, y estiguí allí un rato conversant, y después ab son hereu Jaume, y Jacinto en lo puesto que he dit.

Desde allí men aní a casa den Ildephonso semuler, y lo Agustinet son fill de 14 anys, era fora a pasejar un be distància un quart de hora, fentlo pasturar. Men aní después per lo carrer den Molas a la iglésia de Sant Joseph, en la qual me hi detinguí un rato a rezar, pués que no tot devia ser plachèria. Desde Sant Joseph men torní a casa a pèndrer chocolate ab pa llescat, sent ja 6 horas. Me quedí a escríurer un padàs de jornal, y molt cerca de acabar la plana comensada, vaig ohír desde dalt, enrahonament de las donas baix, y averiguat era haver arribat a casa mosèn Vicens Simon natiu de Mataró, y comunitari de la parròquia, conegut meu, y un tot junt de fisonomia y estatura de mosèn Josep Solanellas, capellà boser de la cathredal de Tarragona; excepto no ser coxet lo dit mosèn Vicens, y las dents, y caxals a rodar com yo mateix, no semblant en això al capellà Solanellas que està ben dentat, molt bon eclesiàstich, y místich que és el tal mosèn Vicens, y de un bellísim natural. Enrahonàrem en lo terradet, ab compañia de las donas de casa, qual capellà confessà a alguna de ellas en lo altar de la Mare de Déu del Roser, y sol tenir en dias principals molt rato que pasar en lo confessionari.

Después molt cerca de nit, sentho casi ya, men aní ab est bon capellà a passejar per la Rambla, Riera, carrer de Argentona, carrer den Molas, de Sant Josep, tros de Riera,

aon trobàrem al amigo mestre de capella mosèn Miquel Basols, al qui li proposà mosèn Vicens Simon, después de haverli parlat de algun assumpto, que yo gustaria demà de tocar l'orga de la parròquia al ofici, y ne estigué gustós lo sr. mestre nombrantme per sr. marquès, y no per sr. baró, qual sen anà a casa seva, y nosaltras dos prosseguírem per la Riera, y eixits fora a la Rambla per lo portal de Barcelona, mosèn Vicens se despedí de mi, per tenir que fer una diligència, y yo men torní a casa a escríurer un tros de rondalla, y a 10 horas a sopar, y al llit después; havent descansat bé (a Déu gràcias).

Dia 18 de agost dijous, amanesqué lo dia serè, y yo prou suat, y encara no del tot lliure de la ronquera, fiu lo de ahi 17, y entretingut en casa den Casals a enrahonar un poch ab lo Joseph, y lo Agustinet, que ab la Desidèria estaban en los mateixos tràfachs que ahi matí a quarts de 8. Desde allí men aní a la parròquia a missa, y de paso me entretinguí en la vora de la butiga de un sastre, y a poch rato de trobarmi, isqué y enrahonare ab la sra. Eulària Martí, y la acompañí a la iglésia major a missa.

Luego isqué lo capellà revestit al altar de Sant Isidro, inmediat a la sagristia, y en el ínter se encengueren los ciris de la grada del altar de la Mare de Déu del mig de la iglésia. Los capellans cantaren *nona,* y acabada, comensaren lo ofici, y lo mosèn Miquel Bassols, y yo nos hen pujàrem al orga, y yo fiu de organista en tot el ofici, que fou a cant pla regular; lo vaig teclejar per los més de sos registres, y trompeteria de tant en tant, vaig tocar ab corneta en lo ofertori lo càntich del oratori del collegi del Bisbe del any 1779, que acaba ab lo de *ad celestem ducit patriam*, y comensa *ergo novus Josuè Thomas* etc. A llevar Déu, y en

seguida fins al *pater noster* toquí un patètich dols com ous filats ab sucre, y talls de ponsem, és dir ab flautat de fusta tan suau, com que era propi per Iglésia en tan sacrosant acte de la missa; un pas curt en el *agnus Dei,* y més curt después de cantat lo diaca *ite missa est*, per tenir que cantar los capellans un responso. Después baxat que haguí del orga ab mosèn Miquel Basols, que ab tot de sa cara tant joveneta com fa, qui diria que ya té 40 anys; me vaig enllestir de altre missa, y rezo part, y men aní desde la iglésia a fer un cumplido a la sra. doña Teresa Sanromà, que haguda yo llisència entrí, y la trobí sola al estrado composta per anar a missa, no havent vist al sr. don Carlos son marit, sí a sas sras. germanas de doña Teresa, doña Maria Ventura, que isqué al estrado luego de avisada y doña Rita.

Estiguí un rato en conversació ab estas 3 senyoretas, y men aní a las plachèrias de las casas de Malé, y de Mas apotecari en lo carrer de Barcelona, en la de Malé vegi al hereu sr. Jaume, y Jacinto son germà, que treballaban al teler de mitger, y també vegí a sa germana Teresa al Ramon capellanet, o capellustre, per ser un noy de 13 anys, y que no duya encara tonsura, minyonet molt aplicat al estudi, y desitjós de ser eclesiàstich, sa germana gran me enseñà la lletra que formaba en lo cartipàs, tenint ya algunas planas escritas, y per dona fa prou bona lletra; tots estos bellísima gent, y la germana molt honesta, y minyona de enteniment, de 18 anys de edat.

En la de Mas, dintre al piso del carrer vegi, fent visita a la sra. Josepha, com yo mateix algunas sras. amigas jovas totas, afectes a la casa. Havent estat un rato allí, pugí a fer visita al sr. Esteve Mas, del qual, y demés men despedí,

excepto del Antonet, que no el vegí llavoras, dientlos si volian res per Barcelona, suposat que men hi tornaba demà 19. Entrí al aposento del fadrí de la casa nomenat Saldoni galant jove, que arribà tan mal, com que extremunciat, y molt pròxim a la mort, y se millorà a pochs dias de sa grave malaltia, com que ya prenia aliment de gust, y anaba notablement reparantse, comensant ya a fer cara de Pasqua. Desde allí men torní a mon allotjament, suposat ser un quart de una, luego se digué lo rosari, y a dinar sens cansonejarhi més.

La ronquera encara la tenia agarrada al coll, però no tant que me impedís passarmen la vianda. Quinas peras a las postras! Sen podia cert fer un regalo de alguna de ellas al pare *Pera* per lo tant dolsas y gustosas. Després dels de la taula primera, que se reduhia a sols dos la comunitat, entraban los de la taula segona, que eran alguns deu, o dotse a saber lo Francesch Jover; lo Pau Mas; lo Paulino; lo Thomàs Ginestar, y las donas de aquella casa, trobantsi *item* en estos dias, Joseph Albià mariner fill de la Madrona que havia arribat de viatge a Honduras en Indias, que just havia acabat de convalèixer de una forta malaltia, y que de poch hi deixa la pell; qual vestia a la usansa dels mariners, y mocador blanch al cap enturtulligat, que li feya la cara més morena, y lo minyó de si ya ho és, com molts dels que van per mar. Després de haver dinat doctor Ramon y yo, dexaba asentar la bucòlica, mitja hora, o tres quarts, posantme després en lo treball gustós de la corrent escriptura, de una plana solament, y no cansantme; la allargaba un poch més, ab tot que sense las ulleras posadas al nas; que ya és prou; podentse atribuhir a lo de aquell cert dicho, *carrega, que plau, no pesa*.

Después comensí los meus despidos dels coneguts, y conegudas en Mataró. La primera visita fou en casa de la Rosa Font, y Semproniana, sa filla, trobantshi en dita casa una de les germanas de la Rosa nomenada Josepha, que cuyda de captar per la festa principal de Nostra Senyora Candelera, y repartint Josepha candelas benehïdas apropiadas per la hora de la mort, per quan fa mal temps, encenentlas, y per altras devots fins, me regalà un fexet de ditas candelas, havent fet yo caritat a la Mare de Déu Candelera. Desde aquella casa, despedit, que me he hagut de dita Rosa Font, y de Semproniana, men aní Riera amunt a la den Malé despedintme de tots aquells recién coneguts fins a més vèurer. Desde allí més amuntet en lo carrer de Argentona a la den Ildephonso semuler, ils trobí a tots.

La plachèria fou un xiquet llarga y ab Josep Feliciano Casals, y Agustí son germà, que sempre me nombraban pel meu nom. Volentlos conèixer per la lletra, com yals coneixia per la cara, junt ab lo demés de sa persona, lus ne la demaní de tots dos minyons, y men donaren de ella de bona gana. La del Agustinet per lo tan ben formada, casi se equivocaria ab la de exemple, de vàrios noms de ciutats, y reynes; ab son nom de Agustí Casals al capd de vall, y la de Joseph Feliciano son germà més gran, també prou bona lletra, informat que quedí per la de est últim dels subgectes, que tragueren lo parell de pollastras, y lo parell de gallinas en la estracció, quals foren lo sr. Vicens Carbonell los pollastras, y lo parell de gallinas en Rubira de la sènia den Matas.

El tal Joseph Feliciano me enseñà dibuxats algun vaxell, y molt ben tirat, ab sos arbres; xàrxias; y tot; als 3 sants reys pintats, però és un borrador, y res més, y també lo

frontispici de Sant Miquel de la Barceloneta que no li sembla en sa perfecció, però de tràurer qualsevulla comptes ab pluma és hàbil, y son germà Agustí de memòria; que és molta habilitat etc. Lo Agustinet sen anà a fer pasejar, y pasturar al *be*, que tenen en la casa fora al portal de Argentona, cosa de un quart de hora. Lo *Cheliu* diversió dels dos minyons rodaba per allí, per si hi hauria res que esgarrapar, y era un gat cendrinós, y negre, com hàbit de frare de Sant Francesch ben lluny de voler dir, que semblaba un frare de Sant Francesch; lo negre també corria; lo que li deyan *Meta* era mort, y en lloch de est hi havia altre gatet, o gateta, que li deyan la *Guineueta*.

Desde allí tenint prou de plachèria per las horas, entregats que me hagueren los dos minyons los papers del caràcter de sas lletras, combidantme lo Ildephonso, y Rosa a tastarlus del seu chocolate, men escusí per ser masa dejorn, y volgueren a totas pasadas quels donés aquest gust demà matí, y yo ab lo veurem, men aní per lo carrer den Molas a rezar un poch a la iglésia de Sant Joseph; llest; desde allí men aní a casa a flocarme la xaculatòria ab pa, que és menjar de cada dia.

Volent arribar después al hospital de Mataró, per vèurer sa nova disposició de hermanos, y hermanas darderas[79] per la assistència dels malalts, y malaltas, obras comensadas en dit Hospital y etc., y desde allí, a la fàbrica den *Parroquià*, o digam de don Fèlix Guarro, qual sr. ab sa sra., y família, se encontraven allí, men aní ab Paulino, y Teresa nora de la Josepha Costa, desde casa al Hospital;

[79] Les darderes, monges franciscanes de la congregació fundada l'any 1731 a Barcelona per Francisco Darder, cirurgià de Sant Feliu de Guíxols, dedicades a cuidar malats.

entràrem a la iglésia, que és bastant capaz, y curioseta en sos altars, rezàrem un poch, y seguírem después las obras comensadas per més amplitut de aquell hospital; la quadra de las malaltas en son llit quiscuna, era lo número de onse, vérem la cuyna; lo rafator dels hermanos, que són 3 y 3 las hermanas y de estos, y estas ne vérem dos, que nos ho enseñaren, y també lo sr. Jaume Ferrer, administrador de aquell hospital, qual me coneixia per lo meu nom, y molt agasajador; pare que és de Juan Ferrer capellanet, que encontrí ab Joaquim Simon un dematí prop de la iglésia major.

Des del lo hospital anàrem a visitar al sr. don Fèlix Guarro a sa sra. y demés en la sua fàbrica de indianas, que tenen àzia el convent dels caputxins, passadas las últimas casas de Mataró detràs de la parròquia. Trobàrem a aquells srs. molt agasajadors, ils fiu un quart de hora de visita, despedintmen per si manaban res per Barcelona, pues que men hi tornaba demà 19, desitjantme per conseqüent feliz retorn a casa ab los de ma comitiva.

Tocada que se hagué la oració en la parròquia, y demés iglésias ab so de campanas a morts, nos hen tornàrem per lo carrer de Sant Ramon, prou bon carrer, y reste, eixint después de est, per altres carrerons al costat de la iglésia major, y prou se coneixia ab lo soroll de las campanas. Isquérem a la Riera, y Paulino, y Teresa que me acompañaban tiraren a *dextris*; dich mal a *sinistris* dret al portal de Barcelona, y a casa, y yo a *dextris*, al carrer de Argentona, anantmen a despedir de la sra. Esperansa Ramon, y de sos fills. Sols al arribarhi era una, no de la casa, de la qual no men recordaba, y ella no em tenia olvidat lo nom. Hi era lo Joseph Ramon mitger, son germà Francisco lo he-

reu, que arribà poch rato allí de bañarse, o de nedar. La sra. Esperansa sa mare viuda arribà, y de tots men despedí fins a més veure. Desde allí men pasí a casa den Ildephonso, y bona nit, y moltas trobantsi lo Joseph, y lo Agustí. En el inter de ser allí, pasà un combregà de la parròquia per allí devant ab algunas atxas que illuminaban a nostre amo; (alabat sia per sempre) y anà a fora al portal de Argentona, luego que hagué passat que sen tornaba a la parròquia, lo Agustinet ab lo farolet de vidre encès me acompañà a casa [ben distant de ser ell el sereno y el que encén los fanals, pués que ni una cosa ni altre hi ha en Mataró, sí sols acompanyarme per no càurer marchant a las foscas] portant la gabieta ab lo vedum o gafarró [prou cantador], quen volia regalar per mos fills, per lo be que cantaba.

Luego de haverme deixat a casa, y la gabieta ab lo aucell li doní mitja peseta, y sen tornà lo Agustinet ab lo farolet a casa, no sé si encès, o apagat; yo después, no sé si vaig escriure un poch, lo cert és, que tots sopàrem ab tota sana pau, y nos hen anàrem al llit també ab la mateixa sana pau; la ronquera poca, o molta, me incomodaba encara, però no, quem donàs cuydado; en quant al suar, ab lo temps tan sech com fa, no és de admirar que pàsia a excés.

Dia 19 de agost Sant Magí hermità nos llevàrem ab dia clar, y calurós a quarts de 6 tot seguit a missa a la iglésia dels escolàpios, que se hi feya festa de Sant Magí, haventhi altar del sant, y cremaba algun ciri. Lo doctor Ramon digué missa en un dels altars colaterals del major, y yo ohí la missa del sagristà, y organista pare Francisco, un poch llargueta, però ab molta devoció que la celebrà, y per lo tant no mu ho paregué massa, qual celebrà en lo altar major; isqué altre missa después de la del doctor Ramon Ri-

bera al mateix altar, que la vaig ohir; no volentho dir per vanaglòria, ni perquè tingam per beatutxo, pues que no so més que lo que Déu sap, *in tuetur cor*.

Después per última despedida men aní a despedirme dels de casa Malé, y desde allí, den Ildephonso Casals. y dels dos minyons Joseph y Agustí, que estaban en sas tareas de casa. Com me porten tanta afició, per més quem vaig resistir a no pèndrer chocolate en aquella casa, lo Ildephonso mu ho instà tant, dientme que si yo, non prenia, tampoch lo pendria ell, que me vegi precisat a pendren, qual me el donà molt bo ab secalls acompañat de una fina voluntat hàzia a mi, y dels dos minyons, que pensant que anaba a Mataró per la festa de las Santas, ansiosos Joseph, y Agustinet volian eixirme a rèbrer més enllà de la Burdeta, y comprenguí ab això, que me estimaban molt. Enfi acabat que haguí de pèndrer chocolate, que luego de arribat allí me tenian prompte, vaig encaixar ab lo Joseph Feliciano Casals y lo Agustí, y men aní sent 7 horas a casa y, luego de arribat, per dissimular haver pres chocolate fiu *duplex* és dir quen torní a pèndrer ab pa, y nom féu cap novedat, per ser *potus* que no carrega al ventrell. Lo *verdum* o gafarró regalo del Agustí Casals fugí de la gabieta, com un cert canonge Felip de Santa Anna, que se escapà de la presó no ha molt temps.

Prompte ya el coche y esmorsats que hagueren lo Francesch, y el Pau ab tota sana pau, y ab gana; saludats, y donat que haguí alguns 3 durillos a las donas de la casa, marchàrem a Badalona a la torre den Pexau a dinar, ahont arribàrem a 3 quarts de onse, havent eixit de Mataró a 3 quarts de 8.

Paseig a la ciutat de Mataró, de dos dias, y altre, de detenció en Badalona succehit en 26 de juliol any 1792[80]

Nos llevàrem a 3 horas ab clara, y estrellada nit, y hem eixits prompte ya lo coche al punt de 4 horas en nostres rellotges de buchaca, que comensaba a clarejar lo dia. La aurora resplendia ya a la part de llevant, precursora del sol, qual nos isqué de cara per donarnos los bons dias, y illuminarnos, luego de deixats a Montgat a 3 quarts de 5; corria llavoras una fresca corria que era una delícia, y encara que lo sol nos ha continuat de cara nons ha quitat la fresca fins a Mataró, a la qual ciutat en lo carrer de las casas novas, a la quarta porta, devant de una rexa, hem desencotxat a 3 quarts de 7 tocats, tot seguit una alegria las donas, qual se deixa considerar. La bona àvia Josepha, trayent forsas de flaquesa ab lo bastonet; sa nora Teresa; sas dos fillas Esperansa, y Francisqueta; Madrona, y Francisca Albià diligentas, y alegras totas.[81]

Yo, después de confabulat ab las referidas, contemplantnos la enramada de tot lo carrer de las Santas, com en Barcelona per Sant Christòfol en los barris de Ragumí; y capella curiosa al devant, ab atxas de oli en los balcons, preparantse illuminació en la nit, y sarau en la tarde, en lo carrer, segons mu ho han dit. Prompte ya lo tinter, plu-

---

[80] *Relacions de festes i viatges (1787-1793)*, ff.475-496 [479-501], versió utilitzada); *Calaix de sastre. Dietari (1791-1793)* [342-355].
[81] El baró fa estada a Can Parranis, acompanyat del seu criat Paulino.

mas, y llibre, escriguí una estona fins a igualar el thema después men isquí al carrer, y cabalment cansonejant un poch ab las de casa de la Josepha; Teresa Torras, muller de un mestre de casas de allí devant al costat de la capella de las Santas, y alguna vehïna, passà a caball, com altre rey don Jaume el Conquistador, lo don Juan Anton Peguera,[82] ab altres Srs. de estos don Ignasi Fuxà que sen anaba a Girona, o al Ampurdà, Paguera, descubrintme allí, a no pensar enrahonant yo ab aquellas donas, per bulla me digué, ya te acusaré, ell feu sa via, y yo la meva, anantmen carrer avall dret a la Rambla y trobí al tal Paguera que venia azia mi, a peu acompañat del pare Jacinto Raset frare de Sant Geroni de la Murtra, y altre de Santa Mònica, y tot seguit plachèria un rato, al mitg del carrer, y també arribà a Mataró doña Eulària sa muller, y no se quants més Srs. y Sras. de son parentiu, o amistat.

Men entrí, dexats a estos, a la iglésia dels escolàpios a resar a la gloriosa Santa Anna, ab la intenció de oirhi missa, que tardaba a eixir a algún de aquells altars, eren dos quarts de 10, per consegüent vaig resar, y no isqué la missa, que fins a las 10 horas, que la isqué a celebrar lo pare Francisco, sagristà, y organista al altar major ab sa acostumada devoció, y modèstia, que vaig ohir ab la impertinèn-

---

[82] El cavaller Joan Anton Peguera de Baillet, casa en primeres núpcies amb Maria Eulàlia de Fluvià i en segones amb Maria Micaela de Borràs. Fill de Narcís de Peguera de Sala i Josefa de Baillet de Montoliu, vivia a Barcelona en un gran casal a la desapareguda plaça de Santa Anna, i era propietari d'un important patrimoni de cases, finques i censos, arreu de Catalunya. Tot i que els membres de la nissaga tenien com antecedent comú Guillem de Peguera casat amb Ermessenda de Gurb el segle tretze, no hi havia parentiu entre ell i Maria Escolàstica, la germana del baró casada amb Ramon Lluís de Peguera i Armengol, baró de Rocafort.

cia de alguns noys, que tenia al devant a la grada del presbiteri, per lo inquiets, y que mereixien cert un parell de tòfonas, peraquè callassen y estiguesen quiets.

Desde la iglésia dels escolàpios, dela qual quedí llest de escultura lo altar major, y que poch en casa Malé mitgers de seda, que si trobaban la sra. Tereseta Malé, ab Teresa sa estimada mare, y Jaume lo hereu germà de Tereseta, allí ab los tres fiu plachèria un rato, no tenintme gens ni mica oblidat lo nom. Des de allí, men aní dret al carrer de Argentona a casa de Ildephonso Casals semuler, y al primer que vegí, y me saludà per mon nom fou lo Agustinet Casals que anaba ab armilla blanca, com de bombosí, y camisa, arremangat de brasos, pués que és temps de anar a la fresca; apretantme las ganas de orinar li demaní ahont era la secreta, y me digué lo paratge a un costat del jardinet a la esquerra, después de pujats alguns graons de la eixida, men vaig despatxar y después fiu plachèria ab lo Agustinet Casals. Luego comparegué així mateix son germà Joseph Casals, y sa mare Rosa, continuantse per consegüent la plachèria altre estona, no havent vist per las horas a Ildefonso, que naturalment seria a missa.

Yo desde allí men aní a la parròquia a la molt solemne festivitat de las Santas ab igual illuminació, conforme vegi en los tres anys 1788, 89 y 90. En tal punt de entrat a la iglésia major se hi predicava, y lo orador ha estat un patrici de aquella ciutat nomenat doctor Jaume Creus[83] pres-

[83] Jaume Creus Martí (Mataró,1760 - Tarragona,1825), rector a la Garriga, doctor en teologia, canonge de la Seu d'Urgell, president de la Junta Provincial de Catalunya en temps de la guerra de la Independència, diputat a les Corts de Cádiz, que va presidir, un dels signants de la Constitució de 1812, i arquebisbe de Tarragona.

bítero cathedràtic del collegi del Bisbe, en Barcelona (pàtria del autor), acabat lo sermó, que ha estat a dos quarts de 12, ha proseguit lo ofici en lo prefacio, y *sanctus*, y la música ha estat la composició del òlim mestre de capella de Torruella, vui dia de la de Gerona, mosèn Domingo Arquimbau, lo mateix ofici, que se cantà ahir 26 en la iglésia collegiata de Santa Anna en Barcelona.

Me só redonit de algunas devocions, y vaig ohí a la misa de las dotse en lo altar de las Ànimas. Desde la iglésia sent ya hora de dinar per ser cerca de dos quarts de una, men aní per lo carrer de Santa Maria a casa de estas bonas donas, me aturí de paso, en casa del sr. sogre de la sra. Eulària Martí de casa el *Valent*, ym feu lo bon vellet moltas expression de bon efecte dientme haventli preguntat de la sra. Layeta sa jove, que era a dinar en casa de sa mare, per no trobarse molt bona, y tenir a algunas forasteras de Calella; lo vaig saludar, y proseguir la via, girant a *dextris* per lo carrer de Barcelona, y al pasar, no vegí al Antonet Mas, ni a son pare en sa butiga de drogas de apotecari; a ben segur dinarian tots

Ysquí a la Rambla, y en lo carrer de las casas novas, fiu plachèria un rato ab la Cabot, y la Tuxans, de estas la Pona Tuxans, una sa germana nomenada Eulària, y mare, me brindaren a sèurer, y me assentí un rato; desde allí a casa de mon allotjament, y luego a dinar per ser cerca de la una; lo dinar consistó ab sopa; escudella de arròs; verdura de mongetes; ous, y peix en such, perbullit, y fregit, per ser divendres. Per postras, sem tragué a taula una pera de las del bon christià, que per lo regular són bonas. De gana, ni hagué la suficient, que altrament un hom se tindria de encomanar a Sant Gem, al qual gloriós sant pintan donant

pa a un pobre arrodillat a un costat, y al altre, un àngel ab un cobanet de pans, quels hi presenta.

Después de haver yo dinat dalt al aposento de la vanda de mar, se hi posaren baix a la entrada, tras del biombo lo Paulino, en Pau lacayo, y en Joseph cotxero ab totas las donas de casa, y penso que tampoch se tingueren que encomanar a Sant Gem, pera que lus obrís lo apetit. Yo evacuada certa dependència fahent al meu camp de derrera casa, continuhí la escriptura, y ya molt antes los músichs feyan guerra a les pesetas amunt, y avall del carrer per arreplegar pisa per lo gasto de la capella de las Santas, y no sé si també se formà llista per estracció de un parell de pollastres, lo cert és, que un tal don Martín un de estos voluntaris de tropa ligera catalana galant chic, que vivia devant de casa, ab altre mozo pujà mentres que yo dinaba, ab la borratxa, o que se yo que, a rèbrer alguna mitja peseta.

La tal capella de las santas màrtirs Juliana, y Semproniana era de tela blanca hechura a modo de pavelló, ab brotets de xiprer pegats a la tela, sens altres fullas, y herbatges; una curiosa palla al mig; porció de testos blanchs, y altres, verts, ab manolls de alfàbrega; algunas quatre, o sis floreras de flors naturals de vàrios, y molt lindos colors, sobrepujant a tot estos, los encarnats, posadas sobre de uns com porrons ab aigua, peraquè no se marchitasen, candeleros ab ciris, fins a finir tota la capella ab un trono, y las santes màrtirs, de bulto; pintadas sobre las insígnias del martiri; corona, y palma, que el tot estaba de allò ben pulidet. A dos quarts de quatre ennubolada un poch la admosfera ab alguna negró, comensaba a ohirse tal qual tro lluny per ara, veurem si se ohiran més cerca, a fes que sis

posàs a plòurer, pués que ya molt se necessita la pluja, quedaria tota la capella, y demés, com bacallà remullat, frustrantse no menos la molt lluhida professó de las Santas en esta tarda.

Lo sarau antes, del carrer, y sa lluminària, tal sarau se armà casi al devant de la capella ab banchs, o cadiras a una part, y altre de carrer, havent concorregut prou minyonas, jovent de aquell vehinat a divertirse tocant alguns músichs sos violins, y viola; y al últim del carrer desembocàrem a la Rambla, era la diversió dels xicots ab un cubell al mitg ple de aigua, y pomas dintre tenintsi que cabusar, y agafarlas ab una badoquera de canya. Ya era bona tabola aquella, valia cert un altre pas de l'aigua de Sant Magí dels Sastres dels Encants. Quins *asperges* de aigua hi havia a tot arreu, com el *òlim* bóta sobre de la carreta en Barcelona, per regar en temps de estiu la plasa de Santa Anna; nos veyan més que confusió de caps, brasos; cames; cuxas, y peus al ayre llansats los xicots dintre del cubell, mullats sos cabells, y tot. Ya se ve hi havia rialla a boca plena. Lo sarau se componia de jovent més del art de la mar, que de la terra de tot lo vehïnat del carrer. Vegí a la Semproniana Font, a la qual vaig felicitar las tardes de sa gloriosa santa patrona, y de Mataró. Coneguí comboyada que anaba ab la Pona Tuxans, sa germana, y altras sas amigas a Cayetana Ramon donsella de edat 14 anys; y no maleta; neboda de un tal Bartolo perruquer en Barcelona, sota de casa Amigant, en los Escudellers.

Vaig caminar desde allí Rambla amunt, y men entrí a casa Ma[r]xuach, vegí a la sra. Marieta ab una sa noyeta de alguns mesos, que no estaba gayre boneta, per causa de una fuguarada, o llagas que li havien eixidas a la noya pel

cos; allí trobí al amigo Anton Bassó, que estaba un poch mal de una cama, qual se la miraba, per aplicarsi no sé que medicament, també hi era sa filla Feliciana ab una criatura de sa cunyada sra. Catarina, la jova de Cal Bassó. Desde allí men aní al carrer de Argentona a fer una visita a casa el *Valent*, ab un vent de allò ben fort, y tempestuós, junt ab las nubuladas espesas, y algunas de negres, que amenazaban desori desde els núbuls a la terra de trons; pluja, o pedra, rezelantse tot això, per los grans calors, que duran ya alguns dias. Estiguí un rato ab la sra. Esperansa duenya de casa sos dos fills Francisco, y Joseph, y demés que li feyen compañia no trobantse molt bona, y al eixir trobí que sen hi entraba lo famós cirurgià don Joseph Capdevila, que ab sa família part, o tota se troba en Caldetes.

Pasí desde allí a casa den Ildefonso Casals,il trobí ab sos tràfachs de casa, y així com los srs. ab la cota, o roba de *chambre*, ell també com un amo en casa seva a la fresca ab lo vestit de forner, o fideuher; com ho és. Li preguntí veyentlo sol per sos fills Joseph, y Agustí, y me respongué que eren en la plaseta del costat de la parròquia a vèndrer pastas, men aní directe a dita plaseta, ils trobí ab dos taulas de bescuits; rusquillas ensucradas, mustatxonis, y altres golosines, mercaderia tota de bon despatxar, venent a quants, y a quantas tenian ganas de comprarne, y forsa quartos, y xavos, barrejada alguna mitja peseta, que reculluian los dos minyons Joseph, y Agustí. En el ínter se acababa de resar lo rosari en la iglésia, y las dos campanas grosas, quedaban assentadas, havent vist a la més grosa al pasar pel devant de la iglésia, boca per amunt, y contrapès en avall, per tocarse a temps; o a la professó de las Santas.

Lo cel estava prou encapotat, y luego al anarmen per lo carrer de Santa Maria dret a la rampa empedrada, entre la *turba populi* trobí al amigo sagristà del Pi mosèn Pere Ligoña, qual me digué que havia arribat a Mataró en la vigília de Sant Jaume, y que precisió sen tornaba demà a Barcelona, li doní les bonas tardes y sens cansonejar vaig proseguir dret a la rampa empedrada, comensant a càurer algunas gotes, veyent això, bon goig de córrer camí ral avall, y dret al allotjament a pèndrer algún glop de chocolate ab pa mitg turrat. Comensí luego después la prosecució del jornal, y en el ínter se posà de allò bé a plourer; sent prou carregat lo llevant, y la vanda de mar, inferint per consegüent no ferse la lluhïda professó de las Santas. Parà la pluja al cap de poc rato, que segons veu comuna convindria en la estació present, que fos duradera; per consegüent se feu la professó, ohintse campanas al ayre, y luego de eixit yo de casa dret a la Rambla, lo *tram, tram, tram, tram, tram, tram, trarantam* un poch lluny, que a ben segur que la professó ab los parells de timbalas dos al davant, comensaba a pasar per la Riera àzia lo portal de Barcelona, y la campaneta de la capelleta de Sant Sebastià no estaba quieta, és dir que se ventaba, ohintse lo rentintín.

Yo, empuñant lo bastó, y la casaca; jupa, y calsas que vestia per honrar als srs. ciutadans de Mataró, per no ser roba ordinària, vegí la profesó per entre els caps de la gent en la plasa Major, cantonada al carrer den Pujol del qual anaba eixint, y sen tornaba per son carrer Major a la parròquia, o digam la cathedral de Mataró.

Men aní a la plaseta, y encara lo Joseph, y Agustí Casals hi eran ab las taulas de bescuits, y rusquillas venent alguna cosa, però luego sen tornaren a casa, hi havia prou gent allí aturada contemplantse una capella, que si sol posar de las Santas, y una curiosa portalada segons reglas del art, de perspectiva a imitació de màrmol o jaspe un poch *ceniciento* en lo portal de la iglésia, men hi entrí, y llavoras se cantaban los goigs de las gloriosas Santas màrtirs ab tota la música, y orgue ab sos responaments; de músichs forasters eren lo famós chantre Figueras un dels de la Seu de Barcelona, los demés nols reparí bé en la professó.

Entrí a resar en la capella de Maria Santíssima dels Dolors la que me faltaba, y llest, men aní per lo carrer de Santa Maria, fins a girar al carrer de Barcelona, y me aturí en la butiga de la casa del sr. Esteve Mas apotecari; lo amo no hi era, sí que lo fadrí en dita butiga, nomenat Saldoni, bell mozo; he confabulat un poch ab ell; al cap de poch rato, arribà lo sr. Esteve, y així mateix altre petit rato, anantmen de prompte a la Riera, y al costat del portal, y de casa Buet [Boet] hi havia una curiosa, y prou ben illuminada capella ab las dos Santas de bulto sobre de una peaña, lo nincho era tot tela, y al devant una guarnició de perspectiva pintada ab tela bollada, y altres adnexos; per mòurer a curiositat hi havia baix de la peaña dins de un petit nicho una màquina com esperit de rellotge que rodaba contínuament com unas devanadoras, havent molta gent de un, y altre sexo allí aturada per mirar la capella, y vèurer rodar tal màquina, juntament ohir la música de algun violí, y viola, que tocaben los músichs de Mataró, alguna contradansa, o marcha.

Trobí allí al amigo sr. Joaquim Simon actual collegial en lo collegi del Bisbe en Barcelona ab casaca, y jupa negra, anàrem pasejant los dos per la Riera cap al quartel, y al embocar al carrer de Argentona, ell retrocedí, y yo men entrí a casa den Casals. Trobí al Ildefonso; Rosa; Joseph, y Agustí que sopaban a la fresca fiu un rato de plachèria, y en el ínter arribà un home; me paregué mozo de camp, ab la guitarra, haventni altra guitarra allí, posantsela a trempar lo Joseph Casals, que actualment aprèn de tocarla, y per lo tant mal trempada, se coneixia clar que no tenia ohïdo. o que era molt novici en lo de trempar, y tocar guitarras. Yo la posí al punt baxant las clivillas, y ell, y aquell bon home se posaren a tocar, y yo ab el Ildefonso, y Rosa, ab lo Agustinet, que se posà la casaca, quem paragué escura ab bions grochs, y gorreta blanca al cap, cordats que ya tenia los botons de plata llisos, ochavats dels punys de la camisa, nos hen anàrem Riera avall a agoitar la capella, y ohir la música.

Luego de quedats allí un rato, proseguírem Rambla avall dret al carrer de las Santas, a vèurer la illuminació, y la capella. Que plenitut de gent en lo carrer; las veus se confonian, molts me saludaben, qui dientme sr. marquès, y qui don Rafel, y en est acertaban. Allí comparegué, saludantme pel meu nom lo Antonet Mas, y yo molt content de veurel, y parlarli, fent rodona ab tots nosaltres, y un que se anyadí; que no se qui és; que a lo que yo deya, ell una glosa tot seguit, y no se que més plagàrias. Luego, per entre la turba isqué lo capellà doctor Jaume Colomer, comunitari de la parròquia de Mataró qual no me havia gens ni mica desconegut de 22 anys atràs, ni yo tampoch a ell, *de illo tempore* en Esplugas en la torre de Clota. Ab est ca-

pellà; altres seculars, y altras que se hi han anyadit, y plachèria va, y platxèria ve uns ab altres.

Comensaba a ser tart, pués que corrian 10 horas de sopar; los he dexat a tots, y a totas contemplant la capella, y los Casals me acompañaren a casa, y ells sen tornaren a la seva. Me posí a sopar, molt lleugeret, per consistir ab peixos, y verdura, eixint una pera del bon christià a postras àlias lo *pare Pere*. Al devant se comensaba sarau, en la entrada de casa Torras mestre de casas, y combidadas las minyonas a ballar, per ser cosa de jovent, y en tal exercici los vells, y vellas no hi entran pués que a son temps ya han fet lo que los jóvens. Yo escrivia la relació corrent, y ya eran onse horas tocadas, tal gust hi trobaba en allargarla, que luego vegí señalar lo meu rellotge dos quarts de 12, y àduc un xiquet més.

Vaig plegar, y men pasí a la casa del devant una estona, per vèurer la corrent dansa, y en efecte aquell jovent de ambos sexos serpejaba, y corria per la entrada és dir que corria la contradansa, ab los músichs de dos, o tres violins, y una viola, y tocaben prou ajustats en un com andàmio per allí azia la cuyna, o lo menjador. Dita entrada blanca tota ella, que en això, y en los demés quartos, y eixides de las casas de Mataró, hi ha gran curiositat en tenirho tot blanch com una llet, adornaban la entrada algunas cornucòpias doradetas, ab sa lluna, y llums de cera, no sé si ab barreja de ceu, o tot ceu, en palmatòrias al devant de cada cornucòpia. Lo don Martín del regiment de voluntaris de la nova tropa catalana, penso que era el que donaba lo sarau, y per lo tant feya los honors de la casa del mestre de casas, yo vaig sèurer un rato, pués que hi aní senthi combidat.

Men torní a un quart de una a casa, y *entonces*, comensaba a plòurer mansament, luego de evacuat un cert negoci en lo terradet, ficat en la secretaria, men pugí al aposento, y al llit tot de seguida deixant lo sarau, per los aficionats, y aficionadas, que ni havia més de una trentena. Acotxadet en lo llit, ab tot del calor, vaig dormir gallardament, im vaig despertat dia 28 de juliol, segona festivitat de las Santas, envés 6 horas, havent amanescut serè lo dia, com si no hagués plogut, ohïa tocar a algunas campanetas, de estas me han paregut las dos de Sant Joseph a morts, o anniversari, y la tercera de la parròquia, que retira lo sonido a la que nomenan lo *lladra* o *nona* de la cathedral de Barcelona o matinas, o a *prima*.

Me lleví a 6 horas, axerit com un pèsul, me vaig enllestit de mas cosas una de afaytar per ser disabte, y per no havernos dut la bola, lo Paulino me ensabonà la cara ab sabó de llosa de allí, que sabia a oli, y no al tan agradable olor de bola, eixintne de allò ben ensabonat de cara, rasurat, remtat, y axugat, fresch com una rosa. Después, lo chaculatet hi va entrar ab pa (que Déu nus do) sens cumpliments, gorja avall, y dret a la panxa, que casi la tenia com una figa panxona, pués que las viandas de ahi divendres, per ser de poca substància eran aviat pahïdas.

Vestit conforme, perruca, y tot, isquí de casa, y carrer avall, o carrer amunt dret a la Rambla, vaig cansonejar de paso ab la Semproniana Font, y Rosa sa mare entrant a casa de estas, que treballaban al cuxí, y des de allí men aní anat a la iglésia de Santa Anna de pares escolàpics a missa a 9 horas, o cerca, que tot just sen comensaba una al altar major, est finia ab un sol ab un nom de Maria al mitg, institut de aquella religió, llest de missa, de rezar a misse-

nyora Santa Anna, y demés devocions, al voler eixir de la iglésia me isqué per allí lo hereu don Francisco Garma, que no se sis detenia en Mataró, o no. Lo vaig saludar; ell feu son camí, y yo lo meu directe al portal de Barcelona, y Riera amunt. Fiu alto en casa Malé mitgers de seda ab Teresa, y Tereseta sa filla; sr. Jaume son fill, y lo estudiantet, que arribà poch rato después ab jupa, calsas, y mitjas negres nomenat Ramon, ab tots fiu un rato de plachèria, y desde all, més amuntet, girant a *sinistris* al carrer de Argentona en casa del amigo Ildefonso, y trobat sol llavoras al Agustinet al costat de la porta, que oberta una com pastera feya polvos, ols empaperaba per vendren per pentinaduras de cabelleras etc. Luego después isqué son germà Joseph en disposició de treballar los dos de sa feyna de farinas, per lo que anaban ab armilla blanca, y arremangats de camisa sos brasos, algo enfarinats. Al Agustí li reparí en lo dit petit de sa mà un anell de plata de Montserrat ab una pedra de porcellana, que naturalment son germà Joseph li degué dur de Montserrat.

Isqueren al cap de poch rato lo ldefonso, y Rosa sos pares, senthi també la Desidèria mitja germana del Joseph, y del Agustí, y ab tots estiguí una estona, anantmen desde allí a la iglésia parroquial, illuminada, com ahi y lo ofici ab la mateixa solemnitat, y música, cantantse en lo punt cru de entrat yo, la epístola. Los músichs forasters ya desde la tarde de Santa Anna, eran lo famós Figueras chantre de la Seu, mosèn Joseph Valls organista del Palau per tenor, estos vestits de curt, negre. Lo Geronimet Altarriba músich del Palau per viola, altre jove músich de Santa Maria del Mar, per contrabaix, y me paregué lo altre, un dels Ginestàs. Tots los demés de la capella de música de Mataró. Pre-

dicà lo mateix orador de ahir, lo doctor Jaume Creus mataroní, catedràtich de lo collegi del Bisbe en Barcelona; en lo primer dia; de las virtuts de las gloriosas màrtirs, y en el segon, de sos martiris, molt be, fora que un poch precipitat. Después de la solemnitat de la iglésia, ab prou gent que hi havia de un, y altre sexo, de esta vegí a alguns sinch frares franciscanos jóvens, o dos trinitaris descalsos ab lo hàbit y escapulari blanch de la divisa de la creu blava, y bermella al pit, y no lo manto negre ab la creu així mateix, de alguna mediana edat. A un tal pare Ricart carmelita calsat en lo convent de Barcelona, son organista a no tocar l'orga lo pare Mata, que és lo principal natural de la vila de Tàrrega, a est ab lo hàbit, y escapulari pardo, sense la capa blanca, y altres, y altras forasters més, y barcelonins, com yo, un de estos.

Des de la iglésia prenguí la senda cap al carrer Sant Francesch a la vora del portal de Belleix, y girant a la esquerra al carrer de Bon ayre, ahont trobí ab dos, o tres sras. a don fulano Picó natural de aquella ciutat habitant en Barcelona en lo carrer de la Portaferrisa, nos saludàrem, y yo proseguí eixint a la Riera, y pugí a fer un cumplido en casa Guarro àlias *Parroquià* alas señoras, que eran la pubilla, y l'altra, no se si mare, o thia, havent vist antes a don Fèlix en la capella de nostra senyora dels Dolors en la parròquia, en dita casa, me hi detinguí cerca de un quart, desde allí, Riera avall, girant a *sinistris* al carrer de Barcelona, y al girarhi me isqué allò que se sol dir, com una escopetada, a no pensar, de la casa del apotecari, cantonada a la Riera, y carrer de Barcelona, mosèn Joseph Marquès, comunitari y organista de la parròquia de Sant Just, y Sant Pastor, qual me acompañà un tros, per lo ca-

rrer de Barcelona entrantsen a casa de un tal Torras. Yo dos, o tres portas més avall en la mateixa sera *a dextris,* me só aturat a la del sr. apotecari Esteve Mas, qual no hi era, ni lo Antonet son fill, sí sols la dueña de casa sra. Josepha; estiguí allí conversant un petit rato, y men vinguí a casa, per despatxar lo negoci manducatiu, que estaba un poch atrassat ab tot de ser dos quarts de una tocats. Se rezà lo rosari, y después a dinar, qual ocupació, a no complirla hom, no hi ha més, que pena de la vida. Lo menjar com ha estat de peix, ha estat bastant lleugeret.

Después del dinar, y cumplerta la obligació azia Déu, me entretinguí, ab lo *polvillo,* y escurar después bé lo nas, y molts feyan festa en tal dia per ser Sant Nazari, alomenos tots los de Mataró segon dia de las Santas, los que sens fatigarse en lo treball poden passar la vida. Luego men aní a fer plachèria a casa Tuxans a la quarta porta de la casa de las donas en la que allotjaba; ab la Cabot; una de sas netas, no havent vist allí a la Pona Tuxans, la més petita de las netas de la Cabot de alguns 16 anys de edat; desde allí haventmi detingut, no sé si mitja hora, retrocedí a casa a la tarea del llibre, y tenintne bastant de escrit, sugerintme la fantasia, tot quant ma vista havia descubert, men torní a eixir de casa a las demés plachèrias, en las casas del sr. Esteve Mas apotecari en lo carrer de Barcelona, trobanthi a tots los de casa, y estiguí allí un rato. Desde allí men aní girant a *dextris* a la rampa empedrada, directe al carrer de Sant Juan, detenintme en casa del Bassó, en la qual trobí a la sra. Eulària, a sa jova sra. Catarina, y a altra, que nom recordo afe qui és. Desde allí a dos portas; a la casa de Francisca Carreras, molestada de un dolor raumàtich, que treballaba al cuxí ab sas dos fillas donsellas

Gertrudis, y Tereseta; hi hagué alguna sangria de bosa, per no sé què jaculatòrias Francisca a favor de las dos filas; haventhi estat prou, men pasí a la casa del costat, que són texidors.

Recordantme de ara a dos anys de una joveneta donsella, que vegí en la parròquia en la festa de las Santas, qual seya en un banch de la capella fonda sota del orga; esta donsella és casada ab un jove texidor, nomenada Josepha Abril, y que és un abril tota ella; és dir; no gens maleta; ans bé bonica; son sogre, que també allí treballaba se diu Rafel y la mare de esta, Madalena, un poch vella, y a no engañarme treballaba ab ulleras, puntas. Bella gent tots, això sí, pobrets, y alegrets, y no carregats de maynada. Alguns passaban per lo carrer de Sant Juan, de Mataró, y tal qual foraster, me miraban, y allò que se sol dir, tocaban el corn, o feyan son camí, dels forasters hi tragué per allí lo nas lo doctor Zavall, que és un capellà alt, no tant com don Fèlix Amat[84] magistral de Tarragona, sí que poch sen falta, algo cabell ros.

Desde allí adquirida la nova coneixensa de la Pona Abril, de son marit; sogre, y mare, he anat rampa amunt al carrer de Santa Maria, girant después a altre, y eixitmen a la Riera, tot dret a casa den Ildefonso havent trobat en la cuyna, o cerca de la eixida al Joseph Casals, que apadasaba, no sé si ab aigua cuit una tapa de guitarra vella com Matusalem, no tenint llavoras cap corda. Sa mare Rosa hi era, però no Ildefonso, y Agustinet son fill, que sen havia anat es chic a cullir pardals, no sé ahon, volentmels regalar, o alguna cadernera per mos fills. Per lo afecte quem

[84] Fèlix Amat de Palau y Pons (1750-1824).

portan, me feren pèndrer chocolate, no podentme resistir a sos desitgs, acompañat ab secalls, y lo chocolate molt bò, y ben fet, qual mel volgué servir la sra. Rosa ab sacalls, que eren prou bons fora de ser un poch sechs per ma casi descaxalada, y desdentegada boca; mastegantlos ab alguna pena, men donà altres un xiquet més tous, y no me costaren tant de mastegarlos, y coll avall dret a la oficina no de la aduana, sí que a la del ventrell, después de un rato de plachèria allí, men aní a casa, y aturantme antes en la Rambla en la del sr. Mariano Moner, al qual no vegí, sí que a sa muller sra. Teresa, y a Feliciana sa filla que feya mitja, si no me engaño.

Des de allí men vinguí a mon allotjament, y prenguí lo llibre, tinter y plumas, en el qual escriguí un rato lo que aquí consta, y no en poder de cap notari, per no ser cosa de notaris. Después men aní a la iglésia major a rezar un poch a las Santas, después de Déu nostre senyor, y Maria santíssima, y ohir un rato de oratori, illuminada que quedaba tota la iglésia, principalment lo altar major, y colaterals del presbiteri, que pareixia un cel en la terra. Después del oratori, que cantaren del beato Miquel de los Santos, obra escullida de música del sr. Joseph Duran, mestre jubilat del Palau,[85] se cantaren los goigs de las gloriosas Santas màrtirs paysanas de Mataró Juliana, y Semproniana, y acabats, ab lo *oremus* y *amén*. Bastanta gent acudí a la parròquia, també hi vegí per allí cerca dels músichs al pare Jacinto Raset frare, o monjo del convent, o monastir de

[85] Josep Duran Pejoán (1730-1802), compositor català d'òperes i música religiosa; mestre de capella del Palau de la Comtessa de i la catedral de Barcelona. Per aquesta referència es coneix el seu oratori dedicat al beat Miquel dels Sants (1591-1625).

Sant Geroni de la Murtra, qual toca lo obuè, y sent secular seguia la capella de música de Santa Maria del Mar. Vegí als dos comunitaris de la parròquia doctor Jaume Colomer, y mosèn Vicens Simon, que també lo trobí en un de aquells carrers.

Yo después de haver resat la oració quotidiana ab ma quietut en la capella de nostra señora dels Dolors, men aní a casa den Casals a despedirme de tots aquells amigos; fiu avisar per lo Agustinet; no haventlo encara vist; a Vicens Tarragó, y comparegué luego ab jaleco, y en màniga de camisa, per ser temps de anar hom a la fresca, estiguí un rato, fenthi plachèria, y lo Agustí pasada que se hagué la casaca, me acompañà a casa, y a Diós Agustinet, fins a més vèurer encaxant ab ell. Luego me posí a sopar de viandas quaresmals, ohintse música, per haverhi sarau, com ahi en la casa del devant, y també hi havia música en la capella al costat del portal de Barcelona. Lo dia fou serè, y tant fresch, com que casi se podia anar pel sol, com si de juliol, haguésem reculat al més de maig.

Lo sarau de la nit també fou en la mateixa entrada de casa Torras mestre de casas, si sols desapariada, y ya fora desde el matí la capella de las Santas, però no la enramada del carrer. Brava tabola hi havia dintre del sarau, y peraquè no exedís ajustaban la porta, y los demés atgegats afora per evitar la confusió, y los que hi entraban, haventhi cúmulo de gent eran allò de un, después de altre. Brau calor feya tancada la porta, y oberta; una fresca admirable. Lo jovent femení ocupaba los banchs, y cadiras arrimadas a la paret, y alguns a descuydarse un poch no sen duyan cap llàntia, o taca d'oli, sí que alguna gota de cèu sobre de la roba pegada a la esquena. Yo en la nit antes ne vaig rè-

brer sis, o set gotas, prop dels faldons de detràs de la casaca, que men féu adonar en lo següent matí lo Paulino, quem tragué lo cèu, y quedà la senyal. En fi havent estat un quart de hora allí sentat, men torní a la casa del devant ab lo Paulino, y dret dalt a ficarse hom al llit, pués que devíam bastant que matinejar.

Ha arribat lo dia 29 de juliol; Santa Marta, en diumenge, per sos pasos contats, y amanescut serè ab fresca. Nos hem llevat a dos quarts de 5 sent lo de retorn a Barcelona, tot seguit llevats, y compostos, hem anat a missa, yo a la iglésia de pares de la escolapia, y luego ne he pogut ohir dos (Déu no me ho tinga en retret). La demés família ha fet també en això lo que devia, pués que, *Deus super omnia*. Llest, tot seguit a casa a flocarme la xicra pels bigotis, ab millors termes pèndrer chocolate ab pa, de la manera, quel acostumo menjar és dir sense crostas, per la incomoditat de la falta de caxals, y dents, que prou pena em dona, y los que quedan no gayre ferms.

Después me vaig mostrat un poch lliberal ab las donas de la casa de un parell de durillos, y prompte lo coche, y esmorsat la família, lo Paulino, y yo nos hi som ficats, y arri, ques dia lo cochero, latigazo al parell de mulas, guiantlas desde lo pescante, y cap a Badalona a dinar a Can Peixau, havent surtits de Mataró sinch minuts antes de dos quarts de 8, ab bastanta fresca; ben despejat lo blau del cel, y lo sol, que doraba a la terra, y argentaba las aigüas del mar.

Calaix de Sastre en el que se explicarà tot lo que vagia adquirint y vegia Succehir en la Ciutàt de Bar: celona, y vehinàt desde principis de Juliol del Any 1769. à las quals rela: cions seguiràn las dels demés anys esde: venidors, escrivint ab llibretas separadas altres noticias de Coneipensas, y Frioleras Intitulantse per Consequent tal llibre, y lo escrit en las llibretas, Calaix de

Sastre.

p308

tercera Copia de altres dos llibres 1 y 2 tomo, destinànt per los dos llibres no volenthi anàr depresa tot lo Any

1787

Acabantlos dia 31 de Desembre.

Comensant altre llibre tomo 3 a 1 de Janèr Any 1788.

haventlo Comensàt en la tarde del dia 12 de Desembre Any 1786.

Los Diumenges, y Festas de tota Creu seràn dias de feriat, ò que no se escriurà, enfi no mi lligo en si ò nò

Paseig a la ciutat de Mataró succehit en los dias 27, 28 y 29 de juliol del any 1793 [86]

Hem eixits de la torre den Peixau a un quart de 5 ab una rojor en lo cel a llevant, que precedia al gran globo de foc del univers, *id est*, lo sol, que estaba frech a frech de manifestarse, proporcionantnos son resplendor un alegre dia, sens susto per ara de trons, o pluja, per arribar sens mullarnos, excepto lo suor, la roba, a Mataró; com va córrer fresca, mentres que hi anabam no traspuà gens lo suor, per consegüent lluny per ara de torrar a hom lo sol, com una ametlla.

En lo camí lo que vegérem fou en las platjas del Masnou, o Premià, a una amunió de donas, que ajudaven a uns pochs hòmens a tràurer desde la vora de mar a una llancha. De la campana de Vilassar ab lo capsal pintat de vert al oli, en altras explicacions semblants, ya sen ha fet menció; per consegüent anant marchant ab molta pausa a estonas per la sorra, com en un brasol, arribàrem ab tots los ossos sencerets (a Déu gràcias) a Mataró a 7 horas tocadas, desencotxant en casa de las Marias, vull dir las donas, Josepha; Teresa sa nora; Esperansa y Francisqueta fillas de esta última, y nétas de la Josepha, mantenintse la bona jaya ab sos acostumats atxaques sens major novedat.

---

[86] *Relacions de festes i viatges (1787*-1793), ff.569-592 [575-598], versió utilitzada; entre claudàtors fragment de la versio del *Calaix de sastre. Dietari (1793-1794)* [153-168].

Lo Feliciano Riera hi era, y sa muller, embarazada, o preñada; que és tot u. [87]

Nosaltres isquérem de la torre den Peixau en Badalona ab saliva dejuna, per consegüent ab quin gust podeu considerar oyents, que he fet la visita a aquell *religiós*, vull dir pèndrer chocolate, pués que en lo camí mos freqüents badalls, y creuhetas indicaban son, o ganas de esmorsar; mentras que el prenia ab aquella pausa que acostumo, menjant lo pa tou *instar* ditets, arribà a la entrada la de poch temps ha casada Francisqueta Albià, y bastant se ha conegut ab la bulla de las donas, y alegria de esta ab totas, y la Tona dona den Jaume Fontanals; yo no menos men só alegrat de vèurer a la Francisqueta Albià, y pararli donant-li la enhorabona de son casament ab Pere Martí.

Después men aní a la iglésia de pares escolàpios a missa, y antes de paso me vaig aturat a parlar ab Rosa Font que estaba a la porta de casa seva, no havent vist llavoras allí a la Semproniana. Luego men aní des de allí a la iglésia de Santa Ana, de pares escolàpios que serien dos quarts de 9 y a las 9 isqué lo sacerdot revestit de la sagristia a celebrar la misa al altar major, que la he ohïda (gràcias a Déu) y sens confusió alguna de gent, per haverhi pocs hòmens minyons y donas en la iglésia. Después de resat un poch a Déu senyor nostre, y a la gloriosa Santa Anna, men isquí fora a paseig dret al portal de la Riera, o de Barcelona, y Riera amunt aturarme un petit rato en casa Malé mitgers de seda, havent vist sola a la porta; que jam conegué de un tros lluny; a la sra. Tereseta, haventme saludat per mon nom; son germà Jaume lo hereu, y algun altre allí dintre,

[87] El baró fa estada a Can Parranis, acompanyat del seu cotxer Josep.

que yo ignoraba, qui era. Hi hagué un rato de plachèria, bé que com sermó de estiu, per lo curta.

Desde allí continuhí la senda amunt girant a *sinistris* al carrer de Argentona, aturantme en casa del fideuher Ildefonso Casals, que anaba a la fresca allí dintre enfornant ab una pala de ferro rusquillas, y mustatxonis ab demés mercaderias de prou bon despatxar, y sent lo foch del forn encès, com si torraria, y suaria el pobret Ildefonso. La sra. Rosa sa muller, la ajudaba a tràurer los pots de las pastas, y havent yo preguntat de sos dos fills Joseph Feliciano, y Agustí, me respongué que eren a fer algunas diligèncias per ciutat; al cap de poch rato arribà lo amigo Agustí també à la fresca, és dir ab armilla blanca, y camisa, arramangat de brasos, calsas, y calsotets sens cordar de cuxas, y sabatas ab civellas rodonas de plata, o de estany en los peus, haventse fet més gros, casi a mi igual de alsada, y la veu ya més de tenor que de tiple per tenir 15 anys. Duya lo Agustinet un paner al cap ab no sé què cosa, haventme saludat per mon nom, luego quem vegé, y nos som alegrats de vèurens. La plachèria ab lo Agustí, y sos pares fou llargueta, ab alguns ditxos yo, de un mer pasatemps. Poch rato después va arribar son germà Joseph ben vestit ab jupa, y calsas, no sé si de ante groch sa bona mitja de seda, civellas de plata a la xantre, en ses sabatas, que pareixia un fadrí de negoci, y sabut yo después per casa Malé, y per sos pares ser promès ab una jova de casa Mas Farré de menos edat, quel Joseph Feliciano Casals, des del dia de son sant patró.

A 3 quarts de onse, comensà la campana de Sant Joseph a senyalar la misa de las onse; volenthi anar ab sa mare lo Agustí se desarremangà las mànigas de la camisa, cor-

dantse los botons llisos ochavats de plata, que porta, sen anà dalt a vestirse la jupa, no se si també la casaca de ante groch, y nos hen anàram los tres Rosa, lo Agustinet, y yo sent frech a frech de las onse a la iglésia de Sant Joseph, per ohir la misa de las onse, que luego de entrats, lo sacerdot ya la havia comensada al altar major, ab alguna confusió de veus, y ruydo de fustas, y gabetas de argamasa, suposat haverse allargada aquella iglésia, y format un espayós cruzero ab son cimbori, o cúpula; al mateix temps, anarse alsant més la bòveda de la referida iglésia, per lo un xiquet baixa, afi de quedar més ben proporcionada. Ab tantas oberturas, quedaba algo masa clara, y per no haverhi vidrieras algunas; algunas obras més, se hi anaban fent, no sé si de alguna capella, tenint algun símil aquella iglésia, ab lo retaula major tot dorat a la de Sant Joseph de Barcelona, tant sols que la porteta del sacrari era dorada, esculpit així mateix un berigle.[88]

Enfi ohïda que haguí la missa ab tant poca quietut, men aní a vèurer la gran funció a honor de la divina magestat, y de las Santas màrtirs a la iglésia parroquial de Mataró, y llavoras predicaba lo sermó un capellà doctor, pués que la ermusa ab gira de setí encarnat ho significaba, si era algun doctor de Mallorca, de Cervera, de Huesca, etc., no ho sé, sí que ser lo rector de Llavaneras. En quant a la illuminació era la mateixa dels anys que la vegí, y en est de nou la varandilla de ferro del presbiteri molt pulida arrenglats en lo pasamà que hi havia ciris grosos, o blandons encesos; tronas novas ab sos tornavras de fusta, y escultura sens dorar. Emblancat lo retaula major en disposició de

---

[88] Detall de les obres d'ampliació de l'església del convent de carmelites del carrer de Sant Josep.

dorarse, y ya llest lo nicho de Nostra Senyora Candelera. En quant a la música fou escullida, obra de un tal Juncà magestuosa per lo terme de elami bemoll [en quant a la música ha estat escullida, pués que lo que he ohït del *sanctus,* y *agnus dei* formaba tota ella gran armonia, haventme paregut ser pel terme de elami fort o elami bemoll, obra que ha tret a llum; segons notícia, lo mestre Juncà y no lo de la capella de Mataró mosèn Miquel Bassols]

Después de haver yo resat a las Santas, y a Maria Santíssima dels Dolors en sa devota, y sumptuosa capella, men vinguí a casa de las donas, y luego de haver resats lo rosari a la Mare de Déu, he menjat sol de abstinència, per ser disabte, entranthi oli en las més de las viandas, per ser peix, que fou pagell perbullit; ab such groch, y fregit, que ab lo demés de peras camusinas per postras, y alguna pruna, sense lo demés de pa ab alguns tragos de *puribus*, y mesclat ab aigua, me ha fet el tot molt bon profit, sentat sol en cadira (com el para Rubira), ab tauleta al devant. Después vaig cansonejar un poch ab la gent vehïna a la casa en que allotjaba, y den Torras mestre de casas allí devant, mirant la curiosa capella en lo mateix puesto del any pasat, de las Santas màrtirs Juliana, y Semproniana, idèntica a esta, sí sols que ignorant als dos personatges, que hi havia de lo culto vestits de un rey lo un, y lo altre de un frare carmelita, ab sols la impropietat en lloch de capa, un capotillet de senyora groch ab floquets, no se si negres, que també hi eran guarnits a un costat, y altre de cortinas en lo any passat, haventho preguntat a un de aquells contemplatius, me respongué ser un lo profeta Elias, y lo altre Enoc, de la manera que han de venir antes del judici universal.

Fiu temps baix al carrer fent plachèria ab estos, y aquellas id est, Teresa Torras dona del Diego mestre de casas; Teresa Barbosa casada, ab altras donas, y minyonas, que se hi añadiren, y de estas la Poneta Tuxans, sa mare, y altras vehinas a la casa en que allotjàbam, y a mi lo magí me dexaba estar en pau, y no hi havia flato, quem molestàs, de resultas de algunas melancòlicas notícias, que corrian per Barcelona en punt a desgràcias en lo nostre camp.

Fiu avisar al *barbitonsor*, que a 3 horas ja mel vegí allí, natural que és de la vila de la Bisbal, bell moso, per posarme la barba en remull [ab aigua calenta, pasantme la mà per la cara, com a un noy que hom li fa festas], y raparmela después bé, luego de ensabonatmela tota, és dir afaytarme. Luego preparà la bacina, de llautó; quels barbers usan, però no la bola. Que ab la sabonera, navajas, y estoix tot era meu; jugà com a destre barber que és la navaja, y yo después per lo be que me havia afaytat vaig afaytar a ell, vull dir, que traguí del llangardaix [del bolsïllo vert], una mitja peseta, y la hi doní, no fent ya yo gens cara de malalt, si que se pasqua.

Llest de esta feyna, he tocat las de viladiego, dret al carrer y per amunt a la Rambla, y havent ohït al pasar cerca de la iglésia dels escolàpios lo orga, y veus de aquells padres hi he entrat, y encesos los ciris de la graderia del altar major, cantaban a cant pla, y orga, las completas, y tant las veus dels padres, com de aquell curiós organet, feya el tot gran armonia. Vaig resat un poch en dita iglésia de Santa Anna, guarnit que hi havia un doser encarnat devant de la porteta del sacrari ab las dos santas de bulto que no passaban de palm, com los sants de las vanderas.

Desde la iglésia, arribí a casa del sr. Esteve Mas apotecari en lo carrer de Barcelona a ferli visita, il vegí ab companyia de fra Berardo, no al del hàbit de cordellats, sí que al de sayal, és dir caputxí, y molt destre, y hàbil, segons vaig ohir; en lo ofici de arrencà caxals, allà de tràurels sens dolor, més ab tot; no me fiaria yo, férem un rato de plachèria ab est llech, y sr. Esteve, que casi sempre me nombraba per sr. marquès, no havent vist a la sua senyora, y al amigo Antonet son hereu encara.

Desde allí he continuat lo carrer de Barcelona, y al girar al de Santa Maria, sem acostà lo amigo sr. Anton Bassó, y cop de plagàrias, sobre del arribo ahi a mitgdia de son fill Ramonet de Veracruz; tan roget, y tan alegre que estaba el sr. Bassó de vèurerme, y parlarme del Ramonet, allò de caureli la baba, y yo cop de ríurem de ell en quants assumptos bulliciosos me tocaba del meu amich, y que desitjaba vèurerme. En efecte tot seguit deixà lo sr. Anton lo company ab qui enrahonaba, y los dos diligents baixàrem aquella rampa anant a casa sua al principi del carrer de Sant Juan. Cet que lo sr. Bassó estaba de plachèria; y enrahonar ab ell era plachèria, allí vegí al Ramonet ab son germà lo hereu; que nol conexia; a sa mare; a la jova sra. Catarina, a Feliciana una de las germanas del Ramonet, y no se qui, o quina més.

Estiguí allí un petit rato, y lo sr. Anton me acompañà desde allí fins a la plasa de la parròquia, que ell sen anà a sa viña inmediata al convent de las monjas caputxinas del qual me despedí fins a més vèurer, y ficarme per un carreró vehí de la iglésia major esquí a sa plaseta lateral, ahon amés de la curiosa portalada de perspectiva imitada al natural sa arquitectura, hi havia a un costat de la pla-

seta, eixintse desde la iglésia a la part esquerra una molt curiosa capella ab las dos santas de bulto de nova invenció per ser tota de fullatge ab bollados blancs de tela instar bolas, tot ab una perfeta simetria igualment que los grasols, per encéndrerse en la nit, ab dos primorosos gerros de tela així mateix a un costat y altre de capella, y baix a la grada unas flors encarnadas, y blancas en gerrets, a manera de estrellas, ab iguals colors en un parell de floreras, que ab la verdor de las fullas feya el tot un cop [de ull] de allò ben agradable. En lo voltant de las parets de la plasa hi havia enramada de troncs, y fullas de arbres, no se si albas, sens descuydar uns surtidors a un costat, y altre de capella a terra, que ohí dir, de si se hi feya ballar l'ou, com en la Seu en lo zafareig dels claustros en lo solemníssim dia del Corpus.

Per allí cerca hi havia alguna parada de rusquillas mustatxonis, y altres golosinas ensucradas, y sense ensucrar que despatxava a vàrios de un, y altre sexo, quen volguesen comprar ab moneda corrent lo Joseph Feliciano Casals, y son germà Agustí Casals, tenia altre taula així mateix en la Riera frente del carrer den Pujol.

Sent 3 quarts de 6 o un xiquet més resolguí anar a casa a fer visita al *religiós,* és dir pèndrer chocolate, y a pocas portas de la dita casa den Parranis, que enrahonaba ab la Poneta Tuxans, y sa mare, al girar yo lo coll me vegí al carrer ab casaca, y demés negre a aquella veu grosa den Figueras un dels famosos chantres de la Seu, quem digué que se hi trobaba desde ahi a mitgdia ab sinch altres músichs de la cathedral lo sotamestre sr. Rafel Compte; sr. Francisco Mas, el Mataró; lo Agustí contrabaxista estos dos naturals de dita ciutat; lo Palau, y lo Vadé chocolaté

violinistas; de la capella del Palau, lo organista mosèn Joseph Valls, y de la capella de Santa Maria, lo sr. Po de la viola, també hi era lo Benetó sastre músich obué, y fugot de la del Pi.[89] Yo después de haver un poch enrahonat ab en Figueras, men pugí a casa, y tot seguit prenguí mon chocolate ab pa, tot fent *màtalas callando* ab son bon got de aigua fresca.

Arribà la hora destinada per la professó de las gloriosas santas màrtirs Juliana, y Semproniana a 7 horas ab curta diferència. En la dita, no hi anaren al devant los timbalers a caball tocant las timbalas, sí que comensà per los ganfarons fins a 6; de estos, los quatre de domàs encarnat ab galó, que me han paregut ser, y los dos altres de domàs blanch ab la Mare de Déu del Roser en un círcul ovalat al mitg pintada; seguian a estos los vanderados ab llurs vanderas, que a vint, no hi arribaba de una cana, sí sols algunas 8 o 13. Seguian después los porta creus, si que los portants de aixa de tota clase de indivíduos, hòmens grans, y xichs, richs, y no tant; vells, jóvens, y minyons, alguns ben vestits; segons son ranch, y tots ab molta decència, y devoció en lo acompañament de la professó, havent pujat lo número de atxas a 207 y sinch blandons ab varietat de casacas, y jupas de colors ab algunas cabelleras al ús de la terra.

---

[89] En la versió del dietari descriu d'aquesta manera els músics: «En quant a músichs de Barcelona per tocar en las funcions de la iglésia en esta de las Santas, y professó de esta tarde eran lo famós chantre Figueras; lo sr. Francisco Mas àlias lo Mataró; lo Agustí contrabaixista, estos dos de la dita ciutat; lo Rafel Compte sotamestre de la Seu, estos, músichs de la Seu; mosèn Joseph Valls organista del Palau; lo xaculater violinista de dita capella; un tal Cascante; lo Benetó sastre, y lo Po de la viola de Santa Maria del Mar, units ab los músichs de esta de Mataró».

Tras de tots estos seguian los porta creus, que eran sinch, a saber dos escolans de la parròquia; lo hermità de Sant Simon ab cop de Sant Pere per lo un xiquet calvo ab sa creu, qual duya roquet, y armusa color de rosa ab llapadim de plata; lo noy vestit de àngel ab la creu de fusta dels caputxins; y lo llech de Sant Joseph (que no si seria fra rebumbori) la de aquella religiosa comunitat seguian entremitg de la professó dos o tres coblas de música, y después de la rt. comunitat, y demés cantant al to del *veni creator spiritus* lo hymne de las verges, que comensa, *Jesu corona virginu* etc., anaba la *turba musicorum* de Mataró ab la agregació dels referits músichs de las capellas de Barcelona, per aquell parell de dias, y vigilia, de funció en aquella ciutat. Entremig dels capellans, anant ya endevant los noyets vestits de àngel *instar* lo de la creu dels caputxins agraciadets noys, y tots molt ben vestits ab roba rica de puntas, y plata, empuñant cada angelet los instruments dels martiris de estas gloriosas màrtirs, anaban las tres noyetas, que representaven la fe; esperansa, y caritat, y tras de estas noyetas, las santas Juliana, y Semproniana una al costat de la altra ab molta propietat, com en altra explicació de esta festa, queda ya notat.

Seguia últimament lo restant de la profesó que era lo curiós tabernacle ab las sagradas relíquies dintre de una urna dorada ab cristalls sota tàlem portant las varas los Illres. regidors, clohent la professó los demés ab lo alcalde major. Tota anà ab molt lluhïment, y proprietat, sí tant sols la improprietat a nostrum parèixer; de no seguir las creus a las vanderas, sí que tots los porta creus detràs de totas las atxes, y també lo de tràurerse los domasos als balcons, no sent professó de nostre amo (alabat sia sem-

pre) [corpus, ni altre semblant, qual és la de la comunió general dels malalts y impedits, per pasqua florida]. La cota del andador també me paregué algo estraña, per semblar son color cendrinós, a algun de Sant Francesch, no vull criticar més la professó de Mataró, pués que en tot anà conforme, exceptuats estos pochs de ripios, y per últim, com narra aquell ditxo; *cada terra fa sa guerra.*

De gent de un, y altre sexo de tota clase, edat, y estament; patrícia y forastera, se aturà molta en la Riera, per vèurer pasar la professó, qual boltaba los arbres de la Riera, y entraba al carrer den Pujol, eixida a la plasa, y tot seguit a *sinistris* per aquell carrer estret a la plasa de la parròquia, entrant a la dita per lo portal major, així com a la eixida de la professó per lo del costat, de la plaseta. En lo carrer den Pujol, en què hi havia guarnida una capella de las Santas; enramat lo carrer, com lo de las casas novas, hi havia alguna quadrilla de jovent de un, y altre sexo, que se hi pasejaba, y si hi aturaba, havent vist yo passar la professó en la Riera dins de una entradeta ab cadira per sèurer, que una dona que allí havia, instant me quem segués, me la tragué, que seria a ben segur a no la mestresa, la estadanta de la casa. Agrahït yo a son favor, acabada de pasar la professó, me aturí en la Riera, havent encontrat al Jaume Fontanals ab Antònia sa muller, acompañada de Francisqueta Martí, y Albià, y Semproniana Font, tornantse tota la quadrilla a casa.

Yo luego de arribat, prompte, la candela encesa en candelero, fiu candela, escrivinthi dos planas de la corrent rondalla, mentres que a baix al carrer corria la tabola de gent a vèurer la capella de las Santas, que se comensaba a illuminar, y en efecte luego de ben illuminada, ohí trem-

par al músich la viola, y a algun altre lo violí, y tot seguit uns cops de *ñigo ñigo* ab los violins, y altre *ñago ñago* ab la pastera de la fam, vull dir la viola tocaren a modo de un concert, faltanthi un contrabaix peraquè ab la *rum rum* de tal instrumentràs tragués més la música. En fi anà bé ab la festiva lluminària de la capella, que el tot valia un *non plus ultra*.

La concurrència en lo carrer a més, hauria pasat a espentas, però ab alguna estrañó podia hom passar, y més librement cap a la Rambla, haventhi alguna tayera encesa, per causa de la obscuritat de la nit, y luego tanta fou que era de rezelar, que plogués, y tronés fort, pues que se veya algun llampeg de tant en tant, però no pasà de tal qual goteta de no res. Yo llest de posar un bon pedas al jornal, baixí a veure la capella, y als concurrents, y concurrentas a vèurerla que casi non conexia cap. Ya fou hora, sent un quart de dotse, después de no haverme olvidat de sopar, de anarmen a San Culgat del Vallès, y vaig lograr descansar, y dormir bé (a Déu gràcias).

Dia 28 de juliol, los sants Nazari, y Celso màrtirs, me vaig despertar antes de 5 horas, quel dia jam clarejaba lo aposento, ab tot que vist después, hi havia en lo cel alguna mescla de bromas de calor; llevat, y llest de resar algunas poques oracions devant de la sagrada imatge de Cristo crucificat, molt piadós que tenen las donas en sa casa, que dugué anys atràs de Campeche en Amèrica lo Olaguer, o lo Llorens mariners fills de la jaya Josepha [Costa]; me posí a estirar com fan los sabaters lo cordovà, esta història, fins a cansarme de estirarla més. Después men aní pasejant carrer amunt a la Rambla, havent vist de paso a un mestre fuster a pocas portas de casa de la Josepha, nomenat Se-

bastià Costants de una mediana edat, y ab un finestró tancat, com lo amigo Grancur, és dir que de un ull no hi veya, per ser borni el pobret; ab el qui conexentme de altres anys fiu un rato de plachèria. Después men entri por lo portal de Barcelona a la Riera, y dret fins a girar a *sinistris* al carrer de Argentona, y luego a *dextris* a casa den Casals, ahont hi eren lo bo den Ildefonso ab sa muller Rosa, y lo Agustinet en los tràfechs casers de rosquillas, mostatxonis, y demés pastas anant tots los amigos a la fresca per lo arremangats de brasos, y quins brasos tan gruxuts, y mans prou grossas que té lo Agustí! ya indican forsa, més que en los meus, y tant gordilló que és si a proporció continua serà més doble, que son germà Joseph, que no ho és tant, y un poch més alt de estatura. La plachèria ab lo Agustí, y después ab lo Joseph ha estat de mitja hora, y en tal ínter arribà allí sa germana Desidèria, no de molt temps casada ab un pastor; segons mu ho digué Ildefonso son pare, y se va alegrà forsa de vèurem en Mataró, igualment que tots los demés.

Desde allí men torní per la Riera, fora a la Rambla, y entrí a la iglésia de Santa Anna a misa, que luego isqué a celebrarla al altar major un frare franciscano, y acabada esta misa altre franciscano forasters, suposat no haverhi en Mataró convent de franciscanos,[90] havent trobat en la

[90] El 1722 l'Ajuntament autoritza els franciscans «para fundar un nuevo convento de su instituto en dicha esta ciudad». Ho havien intentat tres o quatre vegades anys enrere, però sempre se'ls hi havia dit que no. Ara hi ha tres regidors que no hi estan d'acord, perquè el convent de caputxins, i els dos de carmelites, hauran de repartir les almoines en un moment quan «la miseria que es tan patente en esta ciudad». Obriran al Camí Real, en una casa cedida per l'Ajuntament, un «ospicio que sirva para hospedar los religiosos por aquí transitantes y para recoger las limosnas». El mes de febrer de 1751, i de manera sobtada,

tarde antes per allí al padre Antònio de Vich, ab son germà, trinitaris descalsos, los dos vellets, y alegrets, quels trobí en aquella rampa empedrada, acompañat yo del sr. Anton Cot, ol Bassó. Llest de la principal obligació de diumenge, men vinguí a casa a pèndrer chocolate ab pa tou, per convenirme aixís. Després he cansonejat un poch a baix ab lo Feliciano Riera, Barhtomeu son germà, que vestia camisola, y calsas blavas de tela de matalàs al us de mariners, com los dos ho son, me posí a la tarea de la història y tenintne prou de escrit, men isquí de casa, y aní a la funció solemne de est segon dia de las Santas en la parroquial iglésia de Mataró, y al anarhi, més clar que estaba lo cel vist de bon matí, vaig encontrar en la Rambla al amigo Ramonet Cot [que naturalment devia anar a vèurer a Marieta Marxuach, sa germana] y enrahonàrem un poch, proseguí yo després mon camí entrant a la Riera, y girant a pochs carrers a *dextris* al den Pujol, que quedaba així mateix parada com ahi la capella de las Santas, y la enramada de boxos enfilats en aquell carrer; girant després luego a la esquerra, men aní a la parròquia que estaba lo ofici solemne en las primeras oracions, un tros que quedaba encara sens illuminar del altar major [emblancat tot ell a punt de dorarse] y se anaben llavoras encenent poch a poch los ciris ab los colaterals del presbiteri, y sent tants, era feyna un xiquet llarga. Lo celebrant treya una veu de contralt, imitant un poch a la un poch estraña de don Lluís Gumà canonge de la Seu de Barcelona; lo diaca, y subdiaca treyan veus més regulars. La obra de música se cantà la de mosèn Dominguet [la del sr. mestre mosèn

---

a instigació dels caputxins, són expulsats de Mataró amb l'ordre de tancar l'església, «haziéndoles salir de essa ciudad».

Domingo Arquimbau que ho era de Gerona], que ab tot que petit és de aquells, que narra aquell ditxo, que en las petitas capsas està la bona confitura.

Lo predicador me paregué ser un frare jusepet. Desde la iglésia, després de haver resat yo un poch, men isquí a la plaseta lateral, en què quedaba aquella curiosa capella de las santas màrtirs Juliana, y Semproniana, ab un parell de surtidors, cubert tot aquell tros de paret en que era la dita capella, de tela, ab oberturas en un balcó, no se si en altre, o finestras; allí encontrí al amigo chantre Figueras de la Seu; al Palau, y an Vador, alias lo xaculaté músichs, enrahonant ab un jovenet, que havia estat escolà de música de la capella de aquella seu de Mataró bell jove ab tots hi fiu plachèria en peus.

Desde allí men isquí desde un de aquells carrers a la Riera, y dret al carrer de Argentona a fer visita a la sra. Esperansa, viuda del sr. Francisco Ramon puntaire, àlias del *Valent*, que estaba la pobra senyora dominada de una forta melanconia, que la tenia postrada de salut, haventli resultat tal indisposició del sentiment de la mort de son marit, coneixentseli bastant en la cara, per lo flaca, y descolorida; allí se hi trobaba la sra. Layeta Martí, sa última filla, y lo segon fill Joseph lo mitger, ab alguna altra persona fent compañia a dita sra. Esperança, procurant distrèurerla de sas melancolias, no logrant tots poder tràurer las hi del cap.

Desde allí, me aturí de paso en casa den Ildefonso Casals, y hi era llavoras lo Agustí ab jupa, y calsas de ante groch; luego després arribà lo Joseph, y estiguí ab los dos minyons fent un rato de plachèria. Desde allí men vinguí a casa de las donas, per la Riera, y Rambla; pujat dalt se ha

resat lo rosari, y a dinar després yo sol, no havent estat lo dinar de abstinència, sí que de substància, comensant ab una sèmula groga de safrà algo espesa, que se sol dir que alegra al cor, y a mi me alegrà lo *coramvobis*, o al *tibi soli* per lo gustosa, que la trobí, incòmoda a la barba de un caputxí, y no gens per la meva. Después, sem serví sopa igualment bona, y així tot lo demés negoci manducatiu, finint ab lo pare Pera, y lo jubilat Pruna a postras, és dir, que he menjat peras, y prunas, dolsas com un sucre; los tragos de vi, y ab aigua sovintet, sem entraban coll avall, y bon profit.

Acabat de dinar, donadas las degudas gràcias a Déu, y lavatori de mans, men baixí al carrer frente de la capella; lo mestre Diego; si be que est; mestre de casas era allí, y lo Feliciano Riera, o algun altre, per no saber lo Diego de escríurer, feyan córrer la pluma ab tinta ab algun gargot barrejat; com los notaris; en asentar noms, y cognoms per una rifa de uns pollastres, a quarto, tenint llistas ya escritas, y ya algun depòsit en una caxeta, més de moneda de aram, que de plata, és dir, que encara no se arribaba a fer guerra a las pesetas; algunas donas, minyonas, y minyons hi havia per allí, y una de mig caràcter a saber un poch menos de menestrala, y molt menos de señora natural de Mataró; ya de noya habitant en Barcelona casada ab lo subbatlle de cops don Lluís Berga, nomenada haventli yo preguntat, y ella respost molt cortesa, Justa Berga, y sent minyona Viadé entre bonica, y pasadora de cara, haventme dit que allotjaba en lo carrer Nou de la Rambla en la quarta porta de una casa de pertenència del collegi dels carmelitas calsats, y tenir lo treball de tenir a son marit ab accident de feridura y ser vell, de aquells que no estan

obligats al dejuni, ya desde onse anys, és a dir quen contaba 71 que ya és càrrega un poquet forta, y ab lo atxaque de la feridura molt més. La plachèria fou un xiquet llarga ab dita sra. Justa Berga, y que se explicaba com una segona Casas de Esplugas.

Lo temps mel veya un xiquet mal parat, per lo embolicat, haventhi en lo cel negró, y núbuls, quem feyan un poch arrufar el nas, tementme no sé què desori a acostarse. Men pugí al aposento, y tot seguit fer córrer la pluma, com baix al carrer lo Feliciano sobre de las corrents llistas [dels pollastres y yo la rondalla, que apar que tota ella tindrà tot lo such, y bruch que necessita]. Lo temps se anaba enfosquint, y haventse ohit algun tro; la campanària de la parròquia anaba al ayre, y a batalladas la de las horas, que tocaban a bon tems. [Haventse ohït un tro, poch rato antes] comensà a càurer alguna gota, y al cap de poch rato esclataren los núbuls pluja impetuosa ab vent del nort, que era un desori lo de desguarnir a tota presa baix, la capella, aquells vehïns. Lo temps no donà lloch en tràurerse lo toldo de tela, y demés telas, excepto los adornos de la graderia; corria la aigua pel carrer, com una riera, y que ya ho és en efecte, y las canals rajaban a tot rajar. Durà lo davasell de pluja un quart escàs, y luego se va partir lo núbul, y vist lo sol, allò de mitg dexarse vèurer.

Jo isquí al carrer, luego de haverse un poch axugat lo fanch, y ab tot de trepitjarne poch, o molt, vaig pasejar cap a la Rambla, y aturatme en lo portal de casa de Mariano Moner, correu de Mataró, que no hi era, sí sols Feliciana, y son germà Miquel Salvador bell chic, y comparegué luego sa mare sra. Teresa, y al cap de poch rato al-

tra Feliciana filla del sr. Anton Bassó; se hi conversà un rato, y vaig preseguir mon camí dret a la Riera, y Riera amunt a casa Malé altre rato curt ab la sra. Teresa, y Tereseta sa filla, fentlus visita en peus, despedintmen fins a més vèurer. Desde allí dret a can Casals, y tots los amigos sopaban del platillo, no sé si carn ab cebas, o peras, menjant ab tota santa pau, y bebent a la meva salut; men despedí, per si nons tornàbam a vèurer fins a altra ocasió, y lo Agustinet ab lo avís de sos pares me acompañà fins a casa agafat yo ab lo braç de ell, per no anar de custellas a tropezar, comensant a entrar la nit ab més foscó, que claró. Lo Agustí, dexat que me hagué a Can Parranis, sen tornà a casa, y yo vaig proseguir a dalt la relació de est dia [que a no equivocarme és Sant Nazari, que no falta qui a molts nazaris algú los dó los bons dias; vull dir, los que tenen lo nas gros com un tomàtech, o de trompa].

En el ínter ohïa desdel aposento lo cop de remenar la caxeta, en la que hi havia la moma [la moneda] de la estracció, y lo trempar de la viola, ohintse prou tabola baix al carrer ab lo de volerse tràurer los rodolins de la rifa del parell de pollastres, abocantsi prou turba de Mataró, y forastera. Ils tragué segons se digué per allí un mozo que treballaba en casa de un tal Campins sabater, y bon profit li fàsien, havent fet las donas, y demés que allí havia una gran rialla, ab lo cas graciós, que succehí a aquell *telucas* que portantlos penjats en un bastó al coll, preguntaba per allí, quils havia trets. Luego después més avallet a la vanda ahont era la capella, a algunas portas, dintre de una entrada desocupada que era de hostas ab illuminació lo suficient de cornucòpias ordinàrias de fusta, ab candelas de ceu, que seria lo més regular; blanca com una llet la entrada

que en totas hi ha gran curiositat se armà un sarau del jovent del vehïnat de un, y altre sexo el més marineria, y antes haventse posat a plòurer, quina presa se mogué en desguarnirse la capella de las Santas. La pluja corregué per lo carrer a onse horas de nit de allò ben obscura, ab lo ayre molt humit, que no se sentia llavoras gens la calor, ans bé prou fresca de resultada del ramasat de pluja de la tarde. Amigos; yo havent un poch agoitat lo sarau ab lo Jaume, Antònia, y las donas de casa, me escapullí ab totas aquellas sopetas a casa ab los demés, y al llit tot de seguida, havent pasat la nit ab tot descans, a Déu gràcias.

Dia 29 de juliol; Santa Marta, destinat tal dia per lo retorn a Barcelona, lo temps se burlà de nosaltras de bon matí, per haverse posat a plòurer, tenint lo unich alívio de estar tots sota cobert, prou greu me sabia de no poder marchar de bon matí, però sent cas imprevist no hi ha més que pèndrer paciència, y encara hi havia *pecúnia*, per un parell de dias.

De tant en tant miràbam desde el balcó si la nubulada, y la pluja sen anaba per amunt, per poder executar lo regrés a Barcelona, y no hi hagué forma de marchar en tal matí, quel vaig pasar después de haver pres chocolate, y ohït missa en la iglésia dels escolàpios, ab plachèria, o conversació ab diferents. Algun poch plovia, y luego después per entre clarianas se vegé lo sol ab alguna poca de serenitat en la admosfera, tapantse, y descubrintse en ocasió que feya plachèria en casa den Torras mestre de casas ab la sra. Justa Berga [qual se explicaba com dona judiciosa en vàrios assumptos qual duya al cap un bien parado, y gipó, o sagaleco de roba, no sé si escandalàrias bermellas ab alguna mescla, penjanthi en las orellas un parell de

arracadas prou grosas de or ab pedras; no em recordo quina qualitat], y demés que allí havia.

Ya no plovent gota, men aní a seguir las visitas de mos coneguts, y conegudas per despedirmen fins a altra ocasió a proporcionarse tornar a Mataró, havent tornat segona vegada a misa cerca de las 10 horas a la mateixa iglésia dels escolàpios, que la celebrà al altar major lo pare Francisco, sagristà, y organista [ab la mateixa circunspecció del sr. don Plàcido Montoliu] ab aquella gravedad, modèstia, y devoció ab que la sol dir, de mitja hora justa. Llest de ohirla he anat a seguir los despidos de mos coneixements. *In primis* men aní al carrer de Barcelona, y me aturí en casa del sr. Esteve Mas apotecari, ahont sols vegír al amigo Antonet son hereu, y congratulantnos los dos de vèurernos, y parlarnos, despedintme del Antonet fins a tornar a Mataró, o vèurerlo en Barcelona en cas de arribarhi per alguna diligència, o paseig. Desde allí, tornant a la Riera, fiu un poquet de alto en casa Malé ab la sra. Tereseta, y sa mare ab algun dels fills, no havent vist llavoras al Ramon estudiant recién vestit de llarch, és dir ab manteu, y sotana.

Desde allí tot seguit a casa del sr. don Fèlix Guarro, y vist al tal sr. ab un sr. tinent general de França que era, de present dels emigrants;[91] un altre, y un capellà francès, en conversació, que eran en lo aposento lateral de la entrada, havent vist per ciutat a algun capellà francès allí refugiat;

[91] El fabricant Fèlix Guarro conversa amb diversos francesos dels que havien deixat la França revolucionària. Alexandra Capdevila Muntadas. «Fugint dels horrors de la revolució. La immigració francesa al Maresme a les acaballes del segle XVIII». *Sessió d'Estudis Mataronins, 2016* (Mataró, 2017).

luego de haversen anat estos, fiu un rato de visita a dit don Fèlix, despedintmen, corresponentme ab suma afabilitat y agrado, y igualment yo donantli las gràcias de tenirme custodit lo cotxe. Al eixir vegí a la sua sra., la pubilla, y li fiu la mateixa arenga, qual tornaba de misa, de Sant Joseph. Desde allí men aní dret a casa den Casals, y lo Agustí treballaba de chocolaté, ofici quem vingué de nou, no haventlo may vist fer chocolaté, y com ne venen, no és de admirar quen fàcien. Lo pobret com hi suaba fent córrer la pedra, sobre de la expresa per mòldrer lo chocolate; en sa cara, se li llegia lo sobrescrit per lo algo encesa, y a no esta feyna, la de enfornar rusquillas, y mustatxonis; brava estuba, en estos dias caniculars.

Allí comparegueren, sos pares [Ildefonso y Rosa], no havent vist al Joseph, que sen era anat al moly, haventlusho preguntat, men só despedit, encaxant ab lo Agustí, y son pare, y retrocedint per la Riera cap a casa de las bonas donas, me aturí en la de Malé, y vegí al Ramon estudiant vestit de llarch, de prou bona fisonomia, a no ser tant descolorida. Est en efecte molt bon minyó, com tots los demés, que allí havia, y en breu el tal Ramonet ve a Barcelona, no haventhi may estat, per entrar al primer curs de filosofia en lo collegi del Bisbe, que allí mu ho han dit [sa mare y Tereseta sa filla, germana de dit Ramonet]. Men só despedit fins a més vèurer, y antas de arribar a casa, fi lo mateix ab Rosa Font, y Semproniana sa filla ab una germaneta de esta de alguns 9 anys.

Lo cel no quedaba tan espès, vist al dematí, que tot ell era una capa pluvial; per consegüent he resolt ausentarme ab los demés de Mataró a la tarda fins a més vèurer ab lo ànimo de anar a fer nit en la torre den Peixau de Badalona

[a no poder entrar a Barcelona[92]]. Per lo tant se han recullits a tots los trastos, después de haverse dinat, y antes dit lo rosari a Maria Santíssima. [La sra. Justa Berga muller de un tal don Lluís Berga mitja hora antes que nosaltres sen és tornada ab una, o dos amiga suas dintre de una silla volant, a Barcelona] Apariat después tot; apunt lo coche, nos hi hem ficats, y adéu siau Josepha; Teresa; Esperansa y Francisqueta, Feliciano Riera *et sic de caeteris* en lo regrés a Barcelona.

[92] Perquè de nit tancaven les portes de la muralla.

Paseig a la ciutat de Mataró en los dias 27 y 28 de juliol festas de las gloriosas santas verges màrtirs Juliana, y Semproniana, succehït en lo any 1796 [93]

En la tarde del dia 26 de juliol festa de miseñora Santa Ana, resolt de arribar ab la compañia de mon estimat fill Rafeló, y Jaume Fontanals, a la ciutat de Mataró per divertirnos en los dos següents dias 27 y 28 de juliol, per motiu de sas annuals solemnes festas de las gloriosas santas verges, màrtirs Juliana, y Semproniana, de las que non poguí fer commemoració alguna en los antecedents anys en tals dias 1794 y 1795, per causa de aquells dimonis de gabaigs, quens assolaban, y empestaban la terra, y ab tanta broma de hospitals, com hi havia; en este any, havent ya cerca de un any calmat tot, per motiu de la pau, conexentse lo bon humor en tota la gent de per aquí; he volgut continuarlo en Mataró, havent eixit ab lo birloche corrent enganxadas las quatre mulas ab lo Francesch sentat en lo pescante, y lo Bartomeu detràs, havent estalviat al pobre Pau Mas de venir, per lo que ne hauria eixit un poch capolat, no tenint per consegüent que vestirse lo pontifical de lacayo, segons uns dels dichos aguts, que solia usar lo difunt capellàdon Joseph Alda. Alò al birloche luego de enganxadas las quatre mulas; necessitantse a Jaume Fontanals per córrer pa-

[93] *Relacions de festes i viatges 1793-1796*, ff.365-388 [375-398], versió utilitzada; *Calaix de sastre. Dietari (1796-1797)* [82-89]. El baró viatja amb el seu fill Rafael, el criat Jaume Fontanals, el cotxer Francesc, i el *lacaio* Bartomeu.

sos, y diligèncias per la bucòlica en Mataró, y demés, que devian practicarse en estos dos vinents dias, y avui vigilia, no decuydant yo de la necessària pecúnia per el efecte, puix que sens esta res aprofita.

In primis isquérem de casa cerca de tres quarts de 4 de la tarde, dret al carrer de la Portaferrissa, luego tros de Rambla amunt, muntada a la muralla de terra per las Canaletas, fins a baxar al Portal Nou y dret afora ab un quart de hora solament al trot las mulas sinch, o sis minuts que faltaban per las quatre; lo que incomodaba un poch, y sino que ho diga lo Jaume Fontanals era la pols, que li enfarinaba un poch la casaca, y li feya un poch arrufar el nas, torrantlo un poch lo sol; al Francesch, y Barthomeu així mateix, però no a nosaltres dos, per anar a la testera del birloche; com nos corresponia, recreantnos ab tot del sol los ayres frescos de la marinada. Algun sutragot hem patit en la carretera llarga de Besòs per haverhi algunas roderas, y pedras somogudas per incuria dels ques devian cuydar de adobarho. Atravesabanse carros, y sillas volants per davant, y per detràs ab gent en los dos sexos, que aniria a ben segur a Mataró; alguna tartana, y caballeria, o digam burricaria. Sens posà al devant una tartana, y per estorbarnos adelantar paraba, o anaba poch a poch a estonas, y en altras corria, fent esas per la carretera, per impedir que corregués lo birloche; brau tuno deuria ser lo carreter, y al saltar de la tartana, caigué de cul a terra, y lo dexàrem detràs no podentnos aconseguir, y tornà a fer valentias ab la tartana!

Arribàrem al pas del Besòs en sech a un quart tocat de sinc. Luego per Badalona, cerca de tres quarts; hem comensat a muntar per la carretera contigua a la empinada

montaña, y castell de Mongat a 6 minuts de las sinch, ab sols una hora desdel Portal Nou, y en la baxada per aquella carretera estreta trobàrem a aquell bon home que semblaba lo pacient Job, sino que no era en el *muladar* com lo veritable Job, si que fora de la cobeta pobre jay ab las crossas a terra, que en altra explicació com esta vaig notar que ficat dintre devanant fil semblaba un pregadeu de rostolls.

Continuant lo camí plausible excepto la pols, ab la vista del mar blau, y tranquilo ab lo del cel, hem passat per la vora de aquell castell de Emaus, que tal ho sembla lo caserio de Planella per lo rònech, y empinat ab lo molí sota a la vora de la carretera a la esquerra, y així la riera de Alella, casas, y hostal ple de sillas volants a un quart de 6 luego después per la vora de la riera de Tayà; casas; torreons moriscos, y hostal del Masnou. Después per la vora així mateix de aquell llarch caserio de Premià ab sos hortets devant a 3 quarts de 6, veyentse ya al cap de las mulas lo caserio, y campanar de Vilasar de baix, fins a vèurer a la campana ab la tramuja verda a 6 horas tocadas, descubrintsens la ciutat de Mataró, entre broma, y pols donanthi los raigs del sol, una hora antes de aclucarse. Anàrem acercantnos tant a Mataró, que luego de travesats la riera de Argentona en sech, hem entrat al camí directe a la Burdeta, passant per la vora de las hortas de Mataró, que allí ne dihuen sínias, sent un molt agradable obgecte aquellas montañas cultivadas ab alguns pobles, y casas, ab lo castell de Burriach a modo de atalaya; molt cerca de las casas de entrada a la ciutat de Mataró hem encontrar, venint azia nosaltes, que sen anaban a paseig, ordenats en filas tots los collegials de aquell collegi de la escolapia ab sos

mestres los padres; ab sotanas, y becas, blau celeste ab sos escuts brodats de plata, o or y lo nom de Maria; divisa de aquell sagrat institut. Hem entrat a las primeras casas de la ciutat de Mataró, molt cerca de 3 quarts de 7, havent empleat sols 3 horas justas, amigos, lo que és hom portar bon bestiar!

Hem passat de llarch lo carrer de las casas novas, y nons hem aturats en la quarta porta com abans a la dreta, sí que dret a la Rambla; principi del Camí Ral, y girant al primer carrer de la dreta, nomenat lo de Sant Agustí, miràbam al passar casa per casa ahon vivian la bona jaya Josepha Costa ab sa nora Teresa, y fillas Esperansa, y Francisqueta las dos casadas, y la àvia, y mare viudas; a mitg carrer desencotxàrem, y haguda seña anàrem a la última casa a la dreta ahont las trobàrem, y en la penúltima a la Francisqueta Albià vuy Martí apellido de son marit; de alegria quels mataronins, y mataroninas, ni hagué forsa segons per allí dihuen, és dir quens reberen ab molta alegria, y alguna suspensió per no contarnos que fins a demà matí, segons ho havia yo insinuat a Esperansa, y a Feliciano Riera, que pochs dias antes havian arribat per algunas diligèncias a Barcelona, sabentlus greu sobre del sopar.

No haventhi casas al devant, descubríase molt cerca lo mar ab una barca, que se construhïa, a no ya llesta per allí cerca en la platja. No sens ocultaba a molta caseria de aquells arrabals, hortas; lo detràs de la iglésia dels escolàpios ab campanaret nou; convent ab un pont volant, per haverse comensada de emblancar la paret, se veya també lo campanar de la iglésia parroquial [montanyas; hortas, y caserias], que és una delícia, y deliciosa la casa ab major capacitat de la de abans. Tot seguit lo Jaume ab la Teresa

[no esperantnoshi en esta tarde las donas, han tractat del fet de *pane querendo*], tractaren del fet de vianda per la nit per sopar, per lo que ya tinch notat, y antes nos ha fet lo chocolate, que luego de *sorbo a sorbo* lo hem aprofitat tot ab pa a tall de melindros, o sacalls, y tras del chocolate, bons gots de aigua fresca, que en estos temps de calor canicular sap moltíssim bona.

Después mon fill, y jo hem anat a la iglésia parroquial a visitar, y rezar después de Déu Nostre Senyor a las gloriosas santas paysanas, verges, y màrtirs Juliana, y Semproniana, figurantnos que ya las *laudes* estarian cerca de acabarse puix que rato havia que havíam ohït ventarse a las dos campanas grosas casi *unísonas* al *Te Deum*. Entràrem desde lo carrer cantonada dels escolàpios per lo portal de Barcelona a la Riera, que dexàrem a la esquerra dirigintnos per lo carrer de Barcelona, girant después al de Santa Maria de direcció a la iglésia parroquial, dexàrem, passant, a la dreta a la carniceria, y pescateria unidas, luego a la plasa Chica, y después a la plaza Gran adornada en son quadro ab uns archs de mata, que naturalment significaria formació al mitg de capella de las Santas. Preguntí allí per los Casals, a una jova, que estaba a la porta, o portal cantonada a dita plasa, y me digué que si bé vivian allí devant, haviense tornat a la mateixa casa en lo carrer de Argentona, la saludàrem, y proseguírem dret a la iglésia parroquial, que molt cerca de entrarhi ohírem l'orga.

En efecte, entrats se cantaba ab música lo *Benedictus* de laudes, y acabat així mateix, la *Salve Regina*, ab la que terminaba la funció de vigília en la iglésia major de Mataró, illuminada que quedaba tota la varandilla del presbiteri; la credensa del retaula major ab los corresponents

llums a las sagradas relíquias de las dos màrtirs verges, y sobre a la sagrada imatge de Nostra Senyora de la Candelària; tot allò molt serio, y la música molt numerosa ab los músichs anyadits a estos de Mataró; de la cathedral de Barcelona que eran lo sr. contralt Francisco Mas alias lo Mataró per ser natural de dita ciutat; lo Agustí Panyó famós contrabaxista *ítem*; lo Vadó xocolater; lo Palau violinistas; los de las trompas, no se si algun altre, tots de la Seu. De la música del Palau, per viola lo Geronimet Altarriba ab son pare nomenat Ventura, també músich del Palau, *et sit de reliquis*, los vegérem a tots llestos de la funció, mentres que baxaban del catafal, y nos alegràrem forsa, y de trobarhi al sr. Francisco Mas, y mon fill sentne dexeble de música, y de clave.

Desde la iglésia llestos de resarhi un poch, arribàrem mon fill, y yo a casa den Casals semuler en lo carrer de Argentona, y vegérem a tots aquells mos coneguts, sra. Rosa ab sos dos fills Joseph, y Agustí Casals, trempats tots, y restablert de sa malaltia de febres que li durà deu mesos lo Joseph, que me alegrí moltísim del recobro de sa salut, y conegut a sa estimada muller, prou galant jova, nomenada Teresa Masfarré, que és la quem faltaba conèixer, per inclòurerla en est mon gazofilàcio, sols al pobre Ildefonso pare del Joseph, y del Agustí, nol vegérem per trobarse sepultat en lo llit, de mal de feridura, y altres de cangrena molt temibles, de que a aumentar nol tírian a la fossa. La plachèria durà bona estoneta y después Joseph y Agustí nos acompañaren a la casa ahont allotjàbam en los dias, entrada tot just que havia la nit, puix que en la Riera la campana major de la parròquia nos tocà la oració de l'*Ave Maria*.

Dexats quens hagueren los dos minyons a casa apoyat yo del bastó, y dels brasos del Agustí Casals, sen tornaren a la seva. Y yo tot seguit aprompti lo mon gazofilàcio, o silva de vàrias notícias, y comensí la corrent història, que me paragué que pintaba bé, sens càurem de la ploma cap gargot al paper, y que a succehïr; tot mon treball al cañet. Escrivint lo assumpto preliminar ohïa bullícia abaix, havent sabut haver arribat la Semproniana Fontanils antes Font ab son querit Fèlix. Cansat de fer vela baixí a fer plachèria un rato ab Semproniana Fontanils a qui doní la enhorabona de son casament ab Fèlix; Feliciano, y Barthomeu germans marits de Esperansa, y Francisqueta, *et sic de reliquis* que valia la plachèria un bon sopar de peix, y anant lo nostre negoci manducatiu atrasat, tots los demés sopaban ya alegrament y ab gana tras de un biombo prop de la entrada, sent llavoras 10 horas, y tenint nosaltres que esperar bona estona, divertíam la gana conversant ab tots aquells menjadors, y ab Semproniana y Fèlix que ya ne estaban llestos quals miraban com sopaban tots aquells *Amigos del Pahís*. A onse horas dita Semproniana, preñada que estaba, y no bon preñat, sen tornà ab son marit a casa, y luego mon fill, y jo nos posàrem a sopar, y encara sens donaren mongetas tendres ab los corresponents amaniments de oli, vinagre y sal, después carn ab arròs, y un poch de peix fregit, que era orada, y vàlgans *mosèn maneja*, que nons quedàrem sense sopar. Llestos nos hen anàrem a fer jasas, fins a demà matí, y *Cristo con todos* havent descansat en prou bons llits, lo suficient per un cos, per entrar a celebrar demà ab salut, y alegria la festa de las gloriosas santas Juliana, y Semproniana.

Dia 27 de juliol; Sant Pantaleón màrtir, y en Mataró Santa Juliana, y Santa Semproniana verges, y màrtirs, amanasqué serè lo cel ab alguna mescla de bromas de calor, y sol clar. Después ha continuat ab mescla de bromas, y més cubert lo cel a quarts de 3 de la tarde, en tot, exceptuada la part de mar. De bon matí a 5 horas ya despert, me só llevat a un quart de 6 tocat, y desocupat, después de posat a tot mon indivíduo en disposició de eixir de casa, luego de cumplerta ma primera obligació azia Déu Nostre Senyor, he escrit un bon tros de esta història, fins a *Igualada* vull dir igualarme en tot lo ya succehït. Luego he pres chocolate ab pa a tall de melindros, y tras de ell un bon got de aigua fresca, que sempre sol venir molt al cas. Acabat de pèndrer lo quotidià esmorsar he anat a paseig, entrantmen a la iglésia de pares escolàpios a misa, havent eixit luego al altar del Sant Christo destinat per la sagrada comunió, un capellà francès; celebrantse algunas misas de estos capellans, de altres de nostre nació y de padres de dit collegi de la escolapia.

Desde dita iglésia llest de ohir missa, celebrantse ofici solemne cantat per los padres ab orga a honor de las relíquias de dos dits de las gloriosas Santas, que en dos reliquiariets de plata estaban en lo altar major ab suficiència de cera que cremaba, he anat Riera amunt al carrer de Argentona, y girat a casa den Casals, havent vist als dos minyons Joseph y Agustí en lo hortet, ab quals he fet plachèria més de mitja hora, y a ratos ab sa mare Rosa.

Desde allí tocant 10 horas, he anat Riera avall, y encontrat als srs. regidors ab lo alcalde, y lo parell de porrers al devant sens música, que no estilarho aquell Illtre. Ajuntament de Mataró, quals desde la casa consistorial, se enca-

minaban a la iglésia parroquial, a las inmediatas de comensarse lo solemne ofici ab tota la fusta, y la turba, igualment la illuminació en lo retaule major; colaterals parets vestidas de fusta, y escultura del presbiteri; dalt en tota sa cornisa, y així mateix a una, y altra ala de presbiteri; varandilla; salamons, y medallons de cartró pintat dels pasos de la vida, y martiri de las Santas en las pilastras de cada capella. Havent trobat a mon fill Rafel en la Rambla, frente de la iglésia dels escolàpios, hem retrocedit a la parròquia, y tot just comensabase lo *Introit* de la misa ab tota aquella total illuminació, lluhint en est any la pintura de la bòbeda sobre del dit presbiteri, part del dorat, y jaspeat de blanch lo retaula major fins casi a mitg lloch, y lo nou quadro pintat en tot aquell pany de guarnició a la part del evangeli més inmediat al cruzero, y era patàfia ser est sol, y faltarli los 3 altres quadros per ser obra acabada. Ha comensat tota la música en lo *Kiries* com ya se suposa, bastant armoniosa, y agradable que ha estat, donantli son major reals aquell gran, y prou sonoro orga, y lo major número dels ya referits músichs units als pochs de Mataró, y reverent mestre de capella si feya ab la llibreta ab totas dos mans menantlus el compàs, empleanthi tota la forsa. Lo concurs de gent de tota clase; edat, y estament, en los dos sexos, ha estat numerosísim de Barcelona amés de nosaltres alguns srs. jovenelos ab don Magí Virallonga companys de divertiment allò de visca la broma, senthi sols en casa de dit don Magí Virallonga

Vegí a dos religiosos servitas, un de estos lo pare Andarió ab son pare sr. Jaume Andarió; a dos frarets jóvens mercenaris, *et sic de reliquis* en la clase de seculars, curiosos de vèurer las tant celebradas festas de las Santas, y

ohir en est dia al famós predicador en virtuts; lletras, y bonich rostro natural de Mataró, cathedràtich del collegi del Bisbe en Barcelona, nomenat doctor Thomàs Espà,[94] beneficiat *item* de la parròquia, que ha predicat lo sermó panegírich, y moral en llahor de las Santas paysanas ab prou claredat, y afectes.

En el ínter en lo segon punt del sermó ab la assistència de numerós auditori, nos isquérem mon fill Rafel, y yo a la plaseta lateral de la parròquia a vèurer la capella guarnida de las Santas, que era obra tota ella de gran primor, y gust. Figuraba la paret colgada, de eixida de la iglésia a la esquerra, de telas blancas, ab arcadas de galeria ab telas bolladas; a un, y altre costat de capella en corresponents peañes així mateix eran figuradas las quatre virtuts de bulto, justícia; fe; esperanza, y caritat, que acompañaban a un temple així mateix blanch, de tela bollada sa mitja taronja partida, y demés corresponent ab columnas bolladas així mateix, ab guarnició blava. Al mitg hi havia un trono

---

[94] Tomàs Spa Torner (Mataró,1768-Barcelona, 1853), un personatge important en la vida religiosa catalana. Catedràtic de teologia, l'any 1806 Maldà diu: «Queda rector d'est Col·legi Tridentino Episcopal lo reverend doctor Tomàs Espar, mataroní, catedràtic que era de teologia, per quedar ja constituït l'altre mataroní, lo reverend doctor Isard, que ho era en dit col·legi, rector d'esta parròquia de Sant Jaume». L'any 1808 és rector del seminari, el 1810 diputat electe i en temps de guerra, situat a Berga, gestiona els hospitals militars. Amb els francesos derrotats va a Mataró i pronuncia el discurs: *Elogio fúnebre* [...] *de las víctimas sacrificadas en Madrid en el 2 de mayo de 1808 y celebrado en igual día del año 1814 en la iglesia parroquial de la ciudad de Mataró* (Mataró, Imprenta de Juan Abadal, 1814). Continua donant classes al seminari, el 1822 és governador del capítol de la diòcesis de Barcelona. El període 1827-1833, protector del seminari episcopal de Barcelona, i membre del capítol eclesiàstic fins l'any 1848, quan esdevé vicepresident de la Societat Catequística de Barcelona. És enterrat a Mataró, a l'església de Mata.

sostingut per quatre angelets, y sobre, las Santas, obgecte esta capella de la major admiració, dels espectadors, a la qual acompañaban 4 àngels de perspectiva ab corona, y palma, los més inmediats a las dos Santas, y los demés ab los trofeos de sos martiris, seguint la paret del frente enramada a modo de un emboxat, o salsareda de arbres, y lo portal de la iglésia ab aquella idea de arquitectura imitada al marbre, y jaspe com si fos natural, per acompañar a tot aquell vistós, y agradable obgecte.

Acabada la funció en la iglésia al punt de mitgdia, hem tornat a casa, y antes aturatnos en la entrada en lo carrer de Sant Juan, a dos o tres portals en casa de un teixidor, recordantme de la Josepha Abril, havent sabut ser viuda, y sa mare també, nomenada Madalena; ohida ma veu, dita Pona me ha saludat per mon nom veyentse clar no haverme gens ni mica desconegut de cosa de 6 anys, que aní a Caldetas a pèndrer banys per estos tems, com, y també sa mare, una bona jaya que és, y la filla una bona, y bonica jova (això va entre parèntesis) al mateix temps dotada de viveza, y agrado. Se hi feu allí un ratet de plachèria curta, haventme dit la Josepha, haventli preguntat yo lo nom de son marit, dirse Pere Carles natural de la vila de Figueras que morí de la gran epidèmia que allí havia en temps de la guerra ab los gavaigs, per conseqüent dirse la viuda Josepha Carles, qual vestia gipó negre com a viuda, y conegut estas mare, y filla a mon fill Rafeló. Desde allí nos hen tornàrem a la última casa en lo carrer de Sant Agustí, per ser ya hora de la gazòfia, y sent un poch atrasada; diguérem lo rosari, *more solito*. Después a una hora ben tocada sens serví ab las demés viandes per dinar; allò de passar, y no carregar gayre, o gens al ventrell, per haver estat lo di-

nar un xiquet magra, és dir que hi ha entrat molt poch lo ductó substància, pués que excepto carn, lo demés era prou lleugeret, puix que las verduras aviat són pahïdes; per postras hem tingut alguna pereta, y pruna; pa; vi; y admetllas, y bon profit.

Después de la bucòlica, com yo no acostumo a fer bacaynas, he anat a seguir alguna plachèria per Mataró, sent la primera al costat de la casa de estas bonas donas; ab la Francisqueta Martí, o l'Albià, Rosalia Camps, y Rosa Alumà, las tres casadas, y sos marits a viatge; ninguna vella; después a casa de la Rosa Font, haventla vista sola, y no a sa filla Semproniana. Desde allí ab Josepha Carles en lo carrer de Sant Juan, y ab sa mare. Desde allí men torní a casa per allargar la història, qual és així, com pinta.

Entro a la explicació de la professó, y per no prendre la A, per la X, hi prench un polvo per aclarir la vista, puix que acursarse may a hom li convé. Ya havia gent mataronina, y forastera en los dos sexos en la Riera, y aixís en tot lo curs de la professó; los balcons, y finestras comensaban a ocuparse, y en los dos balcons, y finestra al mitg de la casa consistorial, haventhi altre parell de finestras, una a cada cantó, quedaban 3 domasos carmesins en los dos balcons, y finestra al mitg encarnats, o carmesins ab los escuts de armas de Mataró, y sobre del mitg havia un quadro, pintadas las gloriosas santas verges, y màrtirs Juliana, y Semproniana ab quatre ciris que cremaban. Mon fill, y yo entràrem a casa Malé, mitgers de teler en la Riera, combidantnoshi a sèurer, y vèurer la professó la sra. Teresa, y sra. Tereseta mare, y filla, teninthi a son char espòs, trobantsi també altres indivíduos afectes a la casa, de estos lo sr. Francisco y Joseph Ramon coneguts meus; salu-

dats que haguérem a aquella sra. mare, y filla, y demés personas que allí havia, nos sentàrem, y estiguérem de allò ben acomodats, per no tenir turba al devant quens impedís vèurer la professó; al cap de poch rato ya ohírem per allí cerca lo *tum tum, tum tum, tum tum, turuntum*, digo las timbalas que dos, o tres anys no hi anaban, per no voler tocarlas los timbalers de franch, y en est penso que pagats, quals eran dos minyons de 16 o 18 anys, y per allí algú deya ser novicis en lo tocar las timbalas per lo que no tocaban molt iguals. Seguian detràs dels timbalers a caball ab cotas bermellas, y així mateix las mantas, y draps, que cubrian las timbalas, los portants dels sinch, o sis ganfarons; los vanderados ab llurs vanderas, y companys de son *respective* gremis, o cofrarias.

Acabat lo pas de las vanderas, y prou altas casi totas, per ser los mataronins, la més de la gent del art de la mar, y de la terra, personas de forsa, seguian los portants de atxa, havent arribat lo número total a 318 atxas (que és mucho cuento) però també diré, que era una brava patàfia el que no anasen uniformement vestits ab casaca, y demés corresponent, pues que uns anaban ab jech; altres ab jupa; altres ab ret en lo cap; altres ab cabellera de estudiant, ab casaca; jech, jupa, y calsas llargas, haventni també alguns de Espluga Calva,[95] que és lo mateix que dir calvos com caps de Sant Pere. Anaban entre mitg dos coblas de música de viola, y violins; seguian las sinch creus, lo noyet vestit de àngel, portant la dels caputxins, lo llech la de Sant Joseph, lo hermità de Sant Simon la seva, autèntich que anaba ab alba, y capeta de color de rosa ab llapadum

[95] L'Espluga Calba és un municipi de la provincia de Lleida, a pocs quilòmetres del poble de Maldà, aquí utilitzat pel seu nom curiós.

de plata, y bonete al cap, que pareixia algo més de ordenat de completas, y las dos creus de la parròquia, seguint totas las corresponents rev. comunitats dels convents, y de dita parròquia ab ciris a las mans; me paregueren apagats, cantant lo hymne del comú de las verges y màrtirs, que comença *Jesu corona virginum*, al to del *venite creator spiritus*.

Seguian después quatre noyetas, molt pulidament vestidas, que representaban ab sos trofeos en las mans, las virtuts de la fe; esperansa, y caritat, y tras de estas, a las dos Santas Juliana, y Semproniana, que figuraban altras dos noyetas iguals ab la corresponent propietat de heroïnas màrtirs, que veneren, y ab molta rahó, com a paysanas los ciutadans de Mataró. Seguia después la *turba musicorum* de Mataró, y la de acullits en estas dos festas, y ahir vigília. Venia lo pendó que duya un sr. regidor ab altres de costat, dos sense cordons ni berga, que era cosa algo estraña, y demés srs. regidors fins a vuit ab lo sr. alcalde acompañant devots al tabernacle sota del tàlem color de rosa, y flors de plata, y així mateix las capas pluvials, en què descansaba en corresponent peaña dorada la vistosa urna així mateix ab sos cristalls, y dintre las sagradas relíquias de las dos Santas germanas Juliana, y Semproniana.

Luego de acabada de passar la professó per la Riera, tothom se sorollà anantse a vèurerla entrar a la iglésia parroquial, nosaltres férem lo mateix, y per no trobarla per entrarhi ohint ya las timbalas cerca del portal principal, anàrem en busca del lateral de la plaseta, yl cas fou que engolfantnos per aquells carrerons tras de la iglésia, anàrem a parar al carrer, a la vora de la iglésia del hospital, y segons aquell dicho que diu; preguntant, se va a Roma,

per lo desorientats que anàbam, ho preguntàrem a un mariner, o pescador, per allí, qual nos ha donat la seña ab son modo grosso ab que solen parlar, y per aquells carrerons isquérem a la plaseta, y entràrem a aquell gran temple illuminat, que pareixia un cel, anant entrant la professó en lo molt lluhit acompañament de indivíduos ab atxa, y sense.

Luego de entradas las rev. comunitats se mogué prou murmullo de gent a la vora del portal major, cerca de entrar lo tabernacle, haventse dit si entraba por lo altre portal; enfi entrà per lo major, y tot seguit resonà la trompetaria de aquell gran orga, y tota la campanària fora dalt del campanar, y collocadas las sagradas reliquias en lo altar mayor ab orga, y demés música se comensà lo cant dels goigs de las dos gloriosas verges, y màrtirs Juliana, y Semproniana, música que me ha paregut ser per efaut natural, harmònica, y magestuosa, finintse después tota la festa de aquest dia ab la oració pròpia de las Santas, haventnos eixit, antes de acabar; de la iglésia per no rèbrer algun tostorro de la mala ventura, tornantnoshen a casa a nostra quietut, y yo a fer vela com los estudiants, adelantant la història, divertintse la família baix en la entrada, y allò de visca la broma en casa de don Magí Virallonga en esta nit, que corria la broma de armar ab alguns jovenetlos companys un sarau, que qui sap, fins a quina hora durarà, y després sabí que nol feren, si que altre desori bulliciós dintre de casa, cosa de jovent de primera tonsura; bon profit lus fassa.

Y no sabent més que anyadir a la relació,[96] sols diré que anaba a la professó de las Santas un militar graduat; no se si de brigadier, o coronel, que fora de la divisa, casaca, y calsas blavas duya armilla de indianas moltíssim usada, y tant mesquí, que per no gastar; lo menjar sel guisaba sol, tancantse dintre casa, no dexant la clau, y àduc la duya en la mà anant a la professó, y que en tal hora de nit sen pu-jaba al terrat, y se posaba a tocar el violí, natural eix se-nyor de Biscaya, segons se digué, y retirat en Mataró, y la garbosita que també se digué si feu al rey, per la guerra fins a la suma de trenta mil lliuras, pagantlashi en pensió lo rey, y aquí concloch la relació de est dia.

Dia 28 de juliol, dijous los sant Nazari, y Celso màrtirs, que los nazaris fan festa, solent alguns de bon humor donarlos los bons dias als que tenen un bon nas, com son al metge doctor Estrada, y altres quel tenen gros, y de trompa, que ne abundan prou a tot arreu; ha amanescut serè lo cel ab algunas brometas, y sol clar; segona festa que és de las gloriosas Santes verges, y màrtirs, Juliana, y Semproniana en Mataró. Jom so llevat antes de anar al lloch; vull dir, que despert a 6 horas me so llevat luego después prou àgil, y clar de potèncias per continuar esta amena història del segon dia de la festa de las Santas, com los predicadors lo segon punt del sermó. Antes de eixir de casa, he fet la acostumada visita al ductó Vantosa, és dir pèndrer choco-

---

[96] En la versió del *Dietari* diu: «y no sabent més que anyadir dixo la ploma en el tinter per tornar a sucarla ab tinta demà, que serà la explicació de la segona festa de las Santas, y demés que ocorria en Mataró, no podent explicar res de las capellas illuminadas de las Santas en la plaseta lateral de la parròquia, en la plasa Gran y en lo carrer den Pujol que no haverlas vistas».

late ab pa a tall de melindros, també lo Rafeló, y tras de ell, bons gots de aigua fresca.

Después hem tocat las de Viladiego, eixint a ohir misa de direcció a la iglésia de pares escolàpios, y antes aturatnos a fer un petit rato de plachèria ab Rosa Font, y Semproniana Fontanils en sa casa, que estaban solas mare, y filla, havent baxat del aposento, poch rato después Maria Esperanza cusina germana de dita Semproniana, y Feliciano son marit. Desde allí hem anat a la iglésia dels escolàpios, que luego ha eixit un sacerdot a celebrar misa al altar del Sant Christo, lo destinat, que es per la sagrada comunió. En tal inter vantàbanse al parell de campanetas, y al ventarse la grosa, feya tal ruydo la corda, com si descarregasen fusta de una carreta; si tocaban a morts, o a aniversari, no ho preguntí a algun dels padres, si que lo cert es que luego se cantà ofici al altar major per los mateixos padres a cant pla, y orga, que és peza recomandable per sas veus tant sonoras, y abultadas, ab tot que no molt grandet, com de noy a minyó, que tal ho era lo primer de abans, que no passaba de fluviols, y xiulets en la iglésia vella de dits pares escolàpios.

Ohida que haguérem nosaltres la misa, anàrem a vèurer la iglésia de Sant Joseph de pares carmelitas descalsos, tenint bastant símil a la de Barcelona desde que és més alta ab cruzero, y cimbori, y més lo retaula major en sa hechura tot dorat, y casi ab las mateixas imatges de sants, com en la de nostra amada patria. Luego isqué un jayet sacerdot revestit; penso religiós; a un retaula principiat a una part de cruzero a la part de la epístola, de sols bases, y mesa, quedant tot lo demés vacuo per ara, que si ha pecúnias ab lo temps se acabarà. Lo no poder gayre abaxarse lo

sacerdot en las genufleccions denotaba bastant sa edat decrèpita, que tots fan estudi, o aplican los medis per arribar, il cas és que alguns se quedan a mitg lloch, y altres cerca de arribarhi sen van al clot, que ya se entén se moren [puix que de 70 anys en amunt en tal centúria pochs hi arriban, segons nota David profeta rey en un de sos salms]. Desde la iglésia de Sant Joseph, arribàrem a la de las monjas de Santa Teresa, luego de exitnos a altre carrer, fora del portal de Sant Joseph, trobant la portella del portal del atrio oberta, entràrem desde dit atrio a la iglésia, y veyentnos sols allí, nos escapàrem luego, peraque lo escolà, ol sagristà nons tancàs dintre, tenint que traurens del apuro *mosèn maneja*, trucant al torn de las monjas, a no trobar corda ab campaneta per avisar de que sens obrís la porta.

Desde allí hem retrocedit, y girant después a la esquerra al carrer den Molas, y exitnos al de Argentona, nos hem contemplat las fonts de Sant Roch, y de Sant Domingo ab sos lletreros de esta última que diu *beu, y tanca*, y de la altra *vice versa*, *de la font de Sant Roch aygua pendràs, y presa la tancaràs* ab las xifras del any 1782, y en un racó del portal, per no haverhi aurinadors en las entradas de las casas, amagat que ningum vegés fiu la diligència menor, ab termes clars orinar, puix que aquella aigua de Mataró excitaba tot sovint a hom la aurina. Entràrem luego a casa del *Valent*, y fet visita al sr. Francisco Ramon lo hereu un galant jove, qual estaba en sos afers de son ram de comerciant de puntas en son estudi, pintat al fresco, y fresch per venir frente al carrer den Molas. No vérem a sa senyora mare, per estar molestada ya temps la sra. Esperansa de una tal profunda melancolia que la devora, no trobant

consol, ni alivio en res, per més que procuren divertirla sos fills, de resultas del gran sentiment que tingué pobra senyora de la mort del sr. Francisco son marit.

Desde allí hem passàrem a fer plachèria ab lo Joseph, y Agustí Casals, y ab la jove Teresa Masfarré, y durat cosa de mitja hora en son hortet. Desde allí hem anat a la parròquia, y entrats, tot just estaba lo solemne ofici en la mitat de la *Glòria*, y la *Glòria* illuminada quedaba la mateixa [que ahi], exceptuats alguns ciris que faltaban illuminarla del tot, anant los sagristans corrents ab los ciriets encesos, o cerillas al cap de munt de las canyas, aquí, allí. Se cantaba ab tota la música la selecta obra de mosèn Dominguet Arquimbau, que la compongué, quant era mestre de capella de Torruella, que ab tot de ser subgecte petit per ardiaca és com de aquellas capsas petitas, en que està la bona confitura. Lo concurs de gent era molt, però me ha paregut ser ab alguna disminució vist lo de ahi. Lo sermó panegírich de las gloriosas Santas verges màrtirs, Juliana, y Semproniana, le ha predicat lo lector Urpià[97] religiós dominico ab veu clara, y prou abultada, ni llarch, ni curt, corresponent a sermó de estiu, sentats que quedaban los srs. regidors a la ala dreta del presbiteri a la part del evangeli, y tot just llavoras havian acabat los sagristans de encéndrer los ciris.

Fora a la plazeta ya no hi havia capella, adornos de telas, ni enramada de arbres. Las 4 virtuts jeyan a terra, semblant dormir, per lo cansadas que quedarian de la passada funció de estar en peus sobre aquellas peañas, per dirho ab més propis termes, per desarlas fins al any vi-

[97] Segurament es tracta de Tomàs Urpià, lector de teologia, i parent del filòsof Jaume Balmes Urpià.

nent a no mudar de idea los srs. mataronins. La funció de la iglésia se acabà ab la mateixa solemnitat a 3 quarts de 12 anantse aclarint la gent en la iglésia, haventhi a la vora del cancell, y portal major dintre un minyó vestit de casaca, y demés corresponent negre, que mediant quartos, y mitjas pesetas dels devots, y devotas que feyan caritat, recullian estampas finas a mitja peseta quiscuna, y goig a 4 quartos; de las dos gloriosas santas germanas, arrodilladas devant del trono de Nostra Senyora de la Candelària, y totas bellísimas imatges.

Al eixirnos de la iglésia per lo portal major encontràrem al senyor Manuel Companyó passamaner en la plasa del Àngel ab sa estimada molla Patrícia de Mataró nomenada sra. Rita, ab altra sa germana, agraciadas, y bonicas jovenetas, que conexentme se alegraren forsa de vèurerme y a mon fill, y la plachèria fou aquell petit rato, de gresca. Ells sen anaren a casa, que serà de pensar seria dels pares; germans, o parents de dita sra. Rita, y nosaltres continuàrem fins en la última en lo carrer de Sant Agustí, també entre mitg de tanta turba en la iglésia se mi descubrí lo amigo pare mestre Morell mercenari, y dels gruxuts, no sols, per què ho és, si que per haver estat pare prior del primitiu convent de la Mercè de Barcelona; hombre molt chapado; ben colorat de cara, y de molt bon humor, com yal tinch experimentat, y que allí en Mataró bastant lo experimentaba, o expressaba fent plachèria ab estas, y aquellas. Sols tenia de sobras en lo clatell un com borreguet encastat, digo una llúpia. També se me acercà don Fèlix Guarro en la iglésia, expressantme son bon cor, desitjant que hagués anat a allotjar ab mon fill en casa sua, y dientme ahont posàbam per fernos una visita, y aixins quedàrem,

tornantsen ell a casa seva, y nosaltres a la que tinch ya notada. De paso tornantnoshenhi per lo carrer de Santa Maria vegérem en la plasa Gran; en quens aturàrem; la enramada de mata ab arcadas y bombas de paper en tot són quadro de la dita plaza, y al mitg ab una vela sobre una capella adornada ab las Santas, posats banchs a la vora peraquè no si arrimàs masa la gent, haventhi allí a terra alguns testos de alfàbrega, sens entrarhi en res lo jubileu de la porciúncula, que vulgarment sol dir la gent lo jubileu de la alfàbrega.

Desde la plasa Gran, antes de tornar a la casa en què allotjam, hem fet visiteta curta a la viudeta Josepha Carles, antes Abril en lo carrer de Sant Juan, y tornat desde allí a casa, última en lo carrer de Sant Agustí, posantnos a rezar lo rosari a María Santíssima, antes de dinar. Lo nostre dinar ha estat més sabrós del de ahi tant la escudella de arròs, y fideus de safrà, y alguna col, majorment en lo guisado después de la carn d'olla; de mandunguillas que eran dolsas ab lo such *item*. Per postras hem menjat peras, prunas, y alguna admetlla, pa, y vi, y bon profit.

Después de dinats, donats gràcias a Déu; lavatori de mans, y axugarlas; no acostumant yo fer becayna, y al mateix temps córrer lo ayre fresch de la marinada ab cel serè, y lo sol ab tot que molt ardent, no tan sensible ab lo benefici de dita marinada, entrí a fer plachèria un rato en la casa del costat [de las viudas, y casadas, en què allotjam en estos dos dias] ab Francisca Martí, y Albià, sa germana Simproniana noya ya més grandeta; sa mare Madrona; Rosa Alumà; Rosolea Camps, y una altre jova treballant en sos cuxins de puntas, y, tenintne prou de plachèria men torní a la del costat, y dret dalt al aposento a la tarea de

esta història, que fins ara va corrent, així com lo sol sa rutilant carrera desde llevant, a ponent.

Volent ya descansar de tant fer córrer la ploma, he anat ab mon fill Rafeló a fer las visitas de despido a casa Malé mitgers de seda, y vist allí a la sra. Teresa, a son fill hereu sr. Jaume, havent vist a altre fill Ramon en la iglésia, y saludatnos; a altre de 13 o 14 anys alt, y un bonic minyó que anaba ab mànìga de camisa nomenat Joseph, y altre son germà més petit, y també bonicoyet, trobantse allí també lo marit de la sra. Tereseta, a la qual desde casa Malé la anàrem a visitar en lo carrer de Argentona casi al devant de casa el *Valent*, y cantonada al carrer den Molas, a la qual jova hem trobat, de allò ben alta, y corpulenta que és ab sa estimada sogra, y después nos feren vèurer la casa,[98] prou capaz, ben alojada, y de prou bellas vistas veyentse desde un terradet a la montanya de Monjuich lluny a mar, dientnos vèurerse a Barcelona desde dalt del terrat de casa, tenint una prou bona ullera de llarga vista.

Desde allí; fins a més vèurer, passàrem a casa de don Fèlix Guarro, vulgarment den *Parroquià* en la Riera, y sols trobat a un parell de vellas thias [ya no obligadas al dejuni per passar de 60 anys de edat] que serian ditas sras. de don Fèlix, o de la sra. pubilla, la una casi groga com una cera com la cara del *quondam* capellà del Pi mosèn Pau Murreras, y la altra, sorda pobra senyora, si que no tant vella, com la cara de la *quondam* sra. doña Isabel Grancur, un padàs de cel las dos que las conceptuhi, haventnos fet bastants agasajos, y enseñatnos lo deliciós terradet, y jardinet baix, tot allò molt curiós, y alegre, haventnos dit una

[98] La casa Torner.

de aquellas dos bonas senyoras, que no estaba llavoras allí don Fèlix, y sa sra. pubilla, si que pensaban haurian arribat a la parròquia a la molt lluhïda funció de esta tarde.

Donats las bonas tardes a aquellas bonas senyoras, nos hen anàrem a la iglésia parroquial, y se havia comensat lo oratori ab tota la música, y illuminació completa, com ahi, y avui matí. Certament tota la música era molt bona, és dir que hi havia mans, be quens ha paregut que en las més de sas arias, corrian més las fusas, que las corcheras, y semicorxeras, per lo que anaba la música un xiquet a la posta. Que bells coros! Que harmonia! Quina veu tant bona de chantre! allò de pensar si fora lo famós Magí Figueras la del sr. Mataró bastant hom la te coneguda per son agradable estil, las demés veus, eran semibonas. Que be que treya l'orga en los coros, y càntich del oratori, y dels goigs de las Santas màrtirs verges quen diré! a no ser que diga, que no me hauria cansat de ohirlos mija hora de seguida, per lo tant armònichs, y magestuosos, heventme paregut ser per lo terme de música de efaut natural, retronant aquell gran orga en los responaments dels goigs; antes de acabarse isquérem fora de la iglésia, y de lluny feya un gran cop de vista tota aquella lluminària, atabalantnos si be la campana grossa, semblant a la dominical de la Seu de Barcelona.

Desde allí anàrem mon fill, y yo a casa den Casals per despedirnos del Joseph, del Agustí, y de la jova, quals volían arribar a la iglésia parroquial per vèurer la festa, y sa gran lluminària, pensant encara serhi a temps; per consegüent junts nos hi encaminàrem, y en efecte alguna lluminària havia, que ya la anaban apagant los sagristans, per haverse acabada la festa, y llavoras la campanària se soro-

llaba tota anant al ayre, y nos atabalaba a tot atabalar, sent al devant del portal de la parròquia, que la campana grosa ve de frente. Entràrem un rato a la iglésia, y rezat un poch. Desde la iglésia nos acompañàren tots a casa, y bona nit Joseph; Agustí, y Teresa, fins quens tornía m a vèurer. Luego yo dalt fiu candela com los estudiants, proseguint tan amena història de las festas acabadas en Mataró. Después a sopar, y al llit, il darré tancarà la porta, havent descansat, y dormit be (a Déu gràcies).

Dia 29 de juliol, divendres Santa Marta, ha amanescut cel serè ab sol clar, a propòsit dia per tornar a Barcelona. A 3 quarts de 7 *in punto* haventnos despedit de la bona jaya Josepha; de la Teresa; Esperanza, y Francisqueta; Feliciano, y Barthomeu, *et sic de reliquis*, hem pujat al birloche, y xurriacada Francesch a las quatre mulas, hem eixit de la ciutat de Mataró, y arribats ab felicitat a la de Barcelona a dos quarts, y mig per les 10, per consegüent, empleat tan sols 3 horas menos mitg quart, havent corregut fresca ab lo benefici del sol de espatllas que tocant a la testera del birloche, no ha tocat a las nostras, si que a las del Francesch, y den Barthomeu. De pols en lo camí ni havia bastanta, però no fent vent, poch nos ha incomodat, havent trobat en la carretera a alguns carros, tartanas, burros; bous y persones en los dos sexos del art de la terra, y més de la mar, que la feyan bastant amena, y divertida, conclohent ab esta relació lo llibre [la història de est paseig, a Mataró, y retorn a Barcelona, y a casa].

Paseig a la ciutat de Mataró en los dias 27 y 28 de juliol [1799] ab la vigília 26; a vèurer, y lograr de las solemnes annuals festas de las gloriosas Santas verges, y màrtirs Juliana, y Semproniana [99]

Eixits de dita riera de Argentona, hem entrat a las sínias de Mataró; hortas que nosaltres ne diem, deliciosas totas ab tanta aigua, y verdura, que és tot un pahís ameno est per pasejarsi, y alegrarsi hom; desde estas hem passat per la Burdeta molt cerca del primer caserio de Mataró. Allí ya hem vist gent mataronina de las clases de senyors; no tant y gens; los primers ab casaca, de estos lo sr. alcalde ab lo agutsil vestits de negre com anant de ofici; luego que entràrem a dita ciutat; los altres ab jupa, altres ab jech, y armilla; altres en màniga de camisa sent temps est de anar a la fresca, en hòmens, donas; minyons, y minyonas de marineria, y menestralia al passar per la Burdeta; algun capellà; capellustre, y estudiant, tots estos a paseigs, y a rèbrer a algun conegut, y a no; vèurer lo arribo de barcelonins a Mataró, per disfrutar com nosaltres de las dos festas de las Santas, 27 y 28 de juliol.

Entrats ya a son primer carrer ol de las casas novas est lo de las Santas, adnexo lo de la Mercè, ya hem vist llarga enfiladura de mata al mitg del carrer y dos capelletas a la

---

[99] *Relacions de festes i viatges (1798-1800),* ff.106-134 [116-144], versió utilitzada; *Calaix de sastre. Dietari (1799-1800),* ff.226-241 [232-247]. El baró viatja amb el capellà Josep Solanelles, el criat Jaume Fontanals i el cotxer Francesc.

part dreta de dit carrer, així com antes a la esquerra est de allò ben regat. Hem passat de llarch sens detenirnos, fins a parar crossa, com misteries de Semana Santa a la vora del famós hostal de Monserrat en lo Camí Ral casi devant del collegi dels escolàpios, haventnos apeats tots a 8 horas, tot just que haurian tocadas, no havent pogut lograr del *benedictus* de *laudes* después de matinas, en la iglésia parroquial per haver arribat a Mataró a misas ditas, o acabada tota la funció de vigília de las gloriosas verges paysanas màrtirs Juliana, y Semproniana, havent luego ohit, soroll de campanas de la parròquia, y demés iglésias.

En quant al hostal, prometia en tot, la comoditat possible per las personas, y per las bèstias, haventhi bon zaguàn, establias y demés necessari per las bèstias, y per las personas bons llits amples ab capsaleras jaspeadas, y pintadas de vàrios colors, principalment de bermell ab cors al mitg de Jesús, y de Maria; limpiesa en tot, que és dirho de una vegada, tant en llansols, y cuxineras per los llits, blancura, y asseo en los aposentos, ab quadros y pinturas de sants, y santas, boniquesa, y limpiesa en las fillas del hostaler, est viudo, y criadas del hostal, no haventhi que fes asco, com sí en altres hostalots de mala mort en terrenos de Jorba; Porcarissas, o Porcarias,[100] y en molts altres paratges de Cataluña, semblant més de quatre de per allí uns alarbs, y las donas brutas algunas, com tinter de tinta, de tals llurs terras; de Urgell, y Zagarra etc.

---

[100] L'hostal de Porquerisses, passat Jorba, en direcció a Cervera. Quan el baró hi passa en un viatge escriu, «eixintnos per allí una turba de nois y noyes demanant lo dineret, que semblaba un eixam de abellas; y per més que nos las esquivàssem ne corrien pels costats del cotxe, fins a un trosset después de passar Porcarissas o Porcarias, tot allò rònec com Jorba».

Luego isquérem del hostal, havent reparat mosèn Joseph Solanellas al baxar la escala un quadro, pintat un caballer ab perruca blonda, posada al cap, corbata, veyentseli en lo pit mitja creu de Sant Juan, ya vell tot ell, y posarli nom de prompte de rey Bamba per fernos riure a tots. Teníam intenció de arribar a la iglésia parroquial, tot lo terreno que ya pisabam a las foscas, no quedant encesos los fanals en Mataró, de cert sense fanals, fora de la illuminació a alguna capelleta de sants, y santas dels noms dels carrers, y algunas butigas obertas ab algun llum d'oli dintre. Ya ohíam las campanas sorollarse totas, y per ser unísonas las dos grossas de la iglésia parroquial, semblaban a las nomenadas Andreua, y Senyoros del Pi, per casi tenir un mateix sonido estas, y aquellas. Tocàbanse las dels escolàpios y demés iglésias de Mataró, per haver tocat la campana grosa de la iglésia major l'Ave Maria, seguint totas las demés a la principal.

Mosèn Joseph Solanellas, y yo, anabam agafats del bras, yo guiant al bon prebere, no havent estat may en Mataró, y ell guiantme a mi [per ser entrada la nit y algo llusco] per no càurer en algun tros de raguerό de la Riera, a no en terra plana, y a càurer, quedarnos los dos fets uns babaus allí, y yo ser un xiquet llusco. Antes de entrar a la parroquial, dirigintnoshi per lo carrer vora dels escolàpios; portal de Barcelona, y Riera amunt, giràrem al carrer de Argentona desitjós de vèurer, y conversar ab los dos coneguts minyons, Joseph, y Agustí Casals germans semulers, desdel mes de agost del any 1790, per la festa, vigília de Sant Roch, que adornaban sa capella. Ho preguntí a un home, no se si corder al costat de la casa en que moraban ab sos pares, y me respongué que lo Ildefonso pare de es-

tos xichs era mort de resulta de molts ataques de feridura, que el Joseph era en la vila de Reus, y que lo Agustí era casat, y que habitaba en la casa del Sant-Christo cantonada al carrer de Sant Antoni, y bona nit vus do Déu, anantnoshen desde allí a la iglésia major ab lo mateix soroll de campanas, veyent la iglésia, hi entràrem, [emperò casi tota fosca] fora de un altar, que seria lo de las Santas, que hi cremaba algun ciri, tots los demés encesos en la vigília eran apagats.

Rezàrem un poch, y nos isquérem afora, proseguint per lo costat de la iglésia major, y campanar, per aquell carrer, y dos plasas Gran, y Xica, ab lo tros de pescateria, y carniceria unidas, girant al carrer de Barcelona a la dreta; portal de Barcelona;, eixida a la Rambla; carrer a la vora dels escolàpios a la esquerra, y de seguida a la dreta frente, al Camí Ral, fins a entrarnos al mateix hostal de Monserrat, que ya bullia de hostas, y la olla al foch per còurerse la vianda per sopar, prometentnos guisados de peix ben amanit a la marinesca, solent donarli los, y las de la costa tot aquell *agili mogïli* que necessita, com yo a esta relació, que llavoras comensí, luego de trets tots mos apetuscos de tinter; plomas, y llibre, esta miscelànea, o *Calaix de Sastre*, sobre de una tauleta, comensantme la ploma a embrutar un poch mos dits de tinta més nol' paper, que això últim, amigos, me hauria, amigos, sabut prou greu. A penas haguí comensat lo devantal, digo lo exordi, de esta narració, sobre de la tauleta, sent esta de las rodonas ques plegan, entrà la criada, y necessitantse per lo menjar dels hostes cortesment la demanà, y desocupada que la haguí de tots mas apetuscos, se lan dugué, y men posà altra més petita, y també bona per mon intent. Comprenguí, que tenia la

bona, per los afluents ditxaratxos, que buydaba ma fantasia, y si lo borrador, ix bé, altra cosa serà la còpia, que sempre sol entrarhi algun retintin més.

Entre esta ocupació, y la del reso de matinas, y *laudes* ab mosèn Jusepet passàrem la vetlla, y lo amigo antes, sen entrà en aquella, hechura com de grita al últim del terrat del hostal, trucantli la porta falsa alguns no se que buñols, mercaderia dels droguers de Sarrià, atgegantla afora, encaxat lo *c.u.l. cusetas* al forat de la necessària, y yo antes de retirarme al llit fiu lo mateix, no se si també lo Jaume Fontanals. Dexemnos de semblants drogas, per lo que incomódan a hom fins que son fora del *salvo honor* desfetas las calsas, y calsas a terra ab la camisa, fora de ellas, y parlem enhorabona del sopar, est que sens serví en lo mateix aposento dels 3 llits amples ab capsaleras jaspeadas, y pintadas las dos ab las sagradas divisas dels cors de Jesús, y Maria, y un llitet sens capsalera per en Jaume Fontanals inmediat als porticons, y portalet de eixida al terrat, o galaria. Lo sopar consistí ab un plat de carabassó ab oli vinagre, y sal; peixos rugés fregits; congre ab such guisat a la marinesca, pa excelent y ab tot crosta, no molesta per lo tova a mos pochs caxals; vi, allò de arreplegarsi a beuren alguns musquits, és dir prou bo; aigua ab neu[101] de las fonts de Mataró prou bona, contents que estiguérem del sopar, y de las servidoras, que eran una, o dos com admetllas peladas, a no ser, si ya diga ensucradas.

Fora a la sala, ya hi havia prou tabola de hostas, que comensaren la bucòlica del sopar molt rato antas que nosaltres. Acabats que haguérem nosaltres de sopar poste-

[101] Neu el mes de juliol, de la que es conservava als pous de glaç.

riors a estos, isquérem a pèndrer un rato la fresca en lo terrat, y lo cel quedaba de allò ben estrellat ab lo Camí de Sant Jaume de Galícia, o la *via làctea*. Resolguérem sent dos quarts de 12 de anar a consultar la son ab los llensols, llansantnos luego de en camiseta, y calsotets als llits, embolicantnos ab ells, que ab tal blancura semblàbam ya cossos amortallats. Luego ohírem música, esta no de cap violí, ni guitarra, sí que de algun musquit, per fiblarnos un poch la cara, y brassos a tenirlos fora dels llansols. Lo Jaume Fontanals y també mosèn Jusepet antes de ficarse als llits, lus donaren caza ab llum, cremantne algun,[102] com en efecte, experimentàrem remey ab los musquits, y no tant en lo calor, y vetllòria, que me ha comensat tot just a apuntar el dia, clarejant un poch lo aposento, sent un poch de porticó obert de la porta de eixida al terrat, alegrantme vèurer la serenitat del cel, crepúsculs que anaban aumentant, tot lo que me feya estar més desvetllat. Com no ohïa rellotges, no sabia quina hora era per ya llevarme, he fet temps agegut en lo llit, descubert de brassos per alivio del calor; en fi he resolt saltar del llit per anar a vèurer en mon rellotge quina hora era, y vist ser 4 horas, y quart, un xiquet masa dematí per llevarme; he fet altre xich de temps agegut ab la mateixa positura, y sentat luego en màniga de camisa, haventhi pres polvo, posarme la camisa de bueltas, y vestirme después del rezo de algunas oracions. Mosèn Joseph Solanellas dormia com un tronch, ron-

[102] A la versió del *Dietari* segueix aquest fragment: «així quédien cremats quant antes tots los gavaigs a cops de canonadas, bombas; pistolas, y escopetas per lo valerós archiduch Carlos germà del emperador, y per lo general russo Subarow, que serà bon señal, per tranquilisarse la Europa».

cant, si bé molt poch, y lo Jaume Fontanals se comensaba un poch a sorollar, puix quel amo s' llevaba.

Llevat yo serè de cap, ab tot de haver dormit poch, he fet algunas cosillas, ab la de un padàs, com a unas calsas los sastres, a esta història, que voldrà llesta com guisado de peix a la marinesca. Acordats quedàbam los tres de anar a misa a la iglésia de Santa Ana de pares escolàpios, pensant allí celebrarla mosèn Joseph Solanellas; vist que lo llevarse de ell encara anaba de espay, posada que me ha hagut al cap la perruca lo Jaume Fontanals, y lavatori meu llest de mans, y cara, men he eixit del hostal, y Camí Ral avall, cantonada al carrer de Sant Antoni, preguntant de Agustí Casals, semuler, haventhi allí tenda parada de pastas; xocolate; amidó; sucre etc., que tot ell su ho treballa, y alguna butella de rasolis, a la vora de la porta. He vist a una dona no vella, ni bella, sí que regular, que feya puntas, qual me ha dit ser sogra de dit Agustí y que no era llavoras en casa; una filla de esta, y un fill, nomenada la una Gertrudis, y lo minyonet Pere Màrtir. Enfi lus he donat lo bon dia, y tornat al hostal, a vèurer, si mosèn Joseph Solanellas estaba ab disposició de anar a celebrar la misa en la iglésia dels escolàpios, y mel he vist ab jupeta negra, ab tot lo *reliquo*, y la tovallola al coll, rentantse las mans, y lo cap, refrescantse la espluga calba; entench dir la corona, com de un Sant Pere, nos hem anats tots, posat lo amigo sa sotana, sens ceñidor; manteu; valona, y collet, tot seguit a la iglésia de pares escolàpios a misa en la qual ya sen celebraban algunas per padres, y capellans, ab casullas, que anaban eixint de la sagristia als altars de roba de seda bermella, a gradaturch, ab zanefa, entorxats, y flors de plata brillant, conexentse ser en tal dia la festa de las Santas,

ques veneraban los dos dits en reliquaris de plata; sota de en curiós doser, així de roba en lo retaula major de la gloriosa Santa Ana, devant del sacrari. Mosèn Solanellas isqué a celebrar misa al altar de Sant Joseph Calasanz, imatge nova de bulto, colateral a una part de cruzero a la part de la epístola.

Llestos de ohir misa, hem tornat al hostal, per pèndrer el betum ab pa, y bescuit, y aturantnos antes en la butiga de semuler cantonada al Camí Ral, y carrer de Sant Antoni, y vist yo el Agustí Casals, que anaba ansiós de veurel, havent luego encaxat ab ell, luego de saludatme pel meu nom, y plachèria llavoras curta ab ell, ab sa muller nomenada Feliciana; la mare de esta, nomenada Agustina, *et reliquis*. Desde allí al hostal, a pèndrer el betum, o esmorsar de xocolate, ab pa, y bescuit, ab bons gots tras de ell de aigua fresca. Después yo he posat altre bon pedàs, com sastre a la roba; digo allargar ma prosa comensada ab grans humoradas, y episodis, *entre col y col lechuga*, en tota ella, fins que a cansarme de escriure. He clos la miscelànea, y anantmen a fer plachèria a la mateixa tenda de Agustí Casals semuler, ab ell; sa muller; mare, *et reliquis,* que allí eran divertintme per lo Camí Ral, y demés carrers tanta gent mataronina en los dos sexos; de Barcelona, y altres terras en casas, y moviment per los carrers, més no la confusió de Barcelona, per no podersen gosar més a son ple, carexent de espentas, ab tot que molta en la ciutat de Mataró, alegre per estar lo cel serè; ayres frescos; si be calor; tanta verdura, y dels arbres de la Rambla, y de la Riera; blancura, y limpiesa de las mànigas de camisas del jovent mataroní en los dos sexos, ab algunas caras bonicas, que hom veya de tant en tant, celebrant tothom la festa de

las Santas màrtirs paysanas de Mataró Juliana, y Semproniana.

La plachèria mia ab lo Agustí Casals, ha estat prou llarga, haventmen anat, sent un quart de 12 a la iglésia parroquial a la solemne festa de est dia, y llavoras un pare escolapio predicaba, havent ohït a un detràs meu en la iglésia, ques quexava de ser lo sermó un xiquet llarch. En quant a la iglésia, donaba gran reals a tota aquella gran lluminària de passar de mil ciris, lo dorat, y jaspeat blau, o vert de esmeralda del retaula major, acompañant tota aquella gran escultura colateral del presbiteri; pinturas ya llestas fins a 3 relativas als passos de la vida, y martiris de las dos Santes, guarnits 3 quadros, y en lo altre, no encara lo lienzo, o pintura, si sols lo epitafi llatí, més inmediat al cruzero a la part de la epístola, part de tot allò jaspeat y dorat ab aquella simètrica, y vistosa illuminació, unida tota la cornisa del presbiteri, y en los medallons dels passos pintats dels martiris de las Santas verges màrtirs Juliana, y Semproniana, en las pilastras de cada capella de la iglésia, segons se veu aixís en tots los anys.

Afora del portal lateral de la iglésia, en sa plazeta, quedaba guarnida en lo mateix costat dels altres anys una capella de las Santas, tota de telas o bollados blanchs, ab disminució de algunas més de estas en las parets de dita plazeta, per causa [de la actual guerra] de falta de pesetas; millor diré pezos, no podent tant córrer la pecúnia, sent estancat lo comers a Indias, que arribaban, als mariners, y duyan a sos pahisos de la costa de mar algunas talecas de durillos, podent ben trunfar ells, y sas mullers ab sas famílias, duhent menjar a casa, y riquesas, per grans empresas en sos pahisos, malhaja los inglesos que tot est be lo

detenen, y los gavatxos lo origen de totas estas calamitats.[103] En quant a músichs, per las dos lluhidas funcions de est y següent dia, *ultra* dels de la capella de música de Mataró, se hi anyadí en est any lo Manel de Vilafranca, per tocar la viola, los demés ya hi solian acudir en los antecedents anys, en los que yo també hi vaig acudir en estas dos lluhidas festas de Mataró, que eran lo sr. Francisco Mas, ol Mataró, que com ya ne és natural, no és de admirar de que si trobàs; lo Vadó xaculater; lo Palau, estos quatre de la música de la cathedral de Barcelona, havent faltat en es any lo cèlebre xantre de la Seu Magí Figueras. La composició de música; sem digué haver estat la de Juncà.[104]

Se ha conclosa la funció de matí en la iglésia, cerca de las dotze, exint la gent luego de ohida la última misa en un altar inmediat al presbiteri, a la part del evangeli, afora per anarsen al *gaudeamus* en la taula, y en lo hostal de Montserrat, una babilònia, per lo embarazada la entrada de carros; tartanas; sillas volants; mulas; matxos, y ruchs, no sé què tal en lo del Pardal y en casas particulars, de moltas llagostas. Com era la festa principal, digo lamés grossa de Mataró, y de alegria en tots sos moradors, anaba seguint la música de ciegos, semiciegos, y ab vista, per los carrers, y plazas, esta ques componia de violins; algun clarinet, y lo bombo, un xiquet masa gros per quil tocaba, per

---

[103] El conflicte amb Anglaterra comença l'any 1796 i acaba amb el tractat de pau d'Amiens, el març de 1802. A Mataró s'atura la indústria i el comerç, perquè els barcos els assalten els corsaris anglesos, i amb els telers parats i la producció de vi sense sortida, cal organitzar la caritat per recollir menjar pels desocupats. Fins i tot els advocats es queixen que «por la miserabilidad de los tiempos se retienen las gentes de litigar», de tota manera, en la crònica del baró les festes són animades.
[104] Francesc Juncà Carol (1742-1833), religiós i músic, mestre de capella a les catedrals de Girona i Toledo.

ser un noy de uns 10 o 11 anys vestit ab casaqueta de lanquins grochs, y que li donaba prou fortas patacadas, ab sas manetas. Tots estos músichs, que se me ha dit ser de Mataró. Yo los he vistos passar per la plaza Gran, ab prou turba, quels anaba detràs.

Tenint ya que fer lo mateix camí per tornar al hostal, si bé he allargat, per la rampa empedrada a la vora del carrer de Sant Juan, y anatmen pel Camí Ral al hostal de Montserrat a posar taps, vull dir a dinar, que no ha tardat gaire a servirsens, est de carn, y peix, havent consistit ab una sopa acerbellada molt bona, merexent, tornarsi, per lo bon caldo que feya. Después ha seguit la carn d'olla ab los adminículos de verdura, y cansalada; después sens ha servit una llissa ab suc groch, y tallets de tomàtach; tras de esta; llagosta en closca partida ab oli; vinagre, y sal; rustidet de un pollastre, y postras de fruita de peras, présechs, y admetllas turradas; bon pa; bon vi, y bon profit nus fassa a tots los de la taula, no havent combidat a cap de aquells hostas a no ser que volguesen donar, quatra caxaladas a la taula, estas que las donarian bé a la vianda, que las bonas ninfas del hostal lus servian, y a nosaltres, la filla gran del hostaler, que podia igualer be, a la alsada de la sra. doña Maria Pona Fibiller, mes en quant a fisonomia era millor la de aquella filla del hostaler Pere, est viudo. Sens serví tot a lo señor; sent las culleras, y furquillas de plata, y las marcas eran una P, y una B que mosèn Solanellas digué *Pere butero* o altre nom extravagant; los mànachs dels ganivets eran de pisa blanca ab floretas bermellas etc. Límpio tot allò ques podia llepar.

Cumplerts, y satisfets del dinar, y donats gràcias a Déu, com devíam, fent la hora pesada per lo que abrasada el

sol, nos llansàrem un poch sobre el llit en cos de camisa, per trencar el son un rato, y lograt entredormirme un poch, alsantme del llit axerit de cara, com un pèsul, per córrer las visitas de alguns coneguts, y conegudas en Mataró, teninta de estas conexensas no se si més de una dotsena; cada vegada que hi he estat; una de nova. La primera fou en lo carrer de Sant Agustí a las últimas casas a Francisca [Albià vui Martí], que la hi trobí, tenint ya una noyeta fruit de son ventre, per estimarla, y alimentarla, com a mare. Senthi ab dita Francisca Martí l'onclu Met, y lo Jaume Fontanals; molt contenta de vèurem, y parlarme, y yo a la tal. Desde allí men passí a la casa del costat a fer visita a Teresa Costa viuda, a Maria Esperansa, y Francisqueta sas fillas casadas ab mariners, y ab fruits de sos ventres de noyets, y noyetas [havent estat un rato conversant ab ellas y alegrantse de vèurens]. Desde allí, aní a vèurer a la Rosa Font, y a la Semproniana sa filla casada ab un tal Fontanils mariner, per felicitarli los dias de sa Santa, esta, y sa mare que no hi eran, si sols una gemana més petita de Semproniana nomenada Teresa de uns 15 anys ab una noyeta de Semproniana, molt donoseta, y coloradeta de cara de dos anys, semblant algo a la fisonimia de sa mare, a poch rato de serhi yo arribaren la Rosa y Semproniana sa filla, y alegrantsa molt de vèurem, y parlarme, y yo també a ellas, no podent si be gastar gaire alegria vui dia, moltas de estas donas casadas ab mariners, per lo que no guañan, y ab susto de quels agàfian, y lus ho prenguian tot, los inglesos [ab riscos de ferlos presoners].

Desde allí he pres ma via Camí Ral avall, o amunt, fins a entrar al carrer de Sant Juan, y vist a las Carreras, mare, y dos fillas Gertrudis, y Tereseta, ahont he fet allí un petit

rato de plachèria, y untarlas un poch las curriolas, vull dir allargat dos o tres pesetillas per las dos xicas per comprarse alguna friolera, havent procurat yo que nos conegués casi gens la disminució de aigua a Besòs. Enfí tenintne prou de plachèria men so tornat al hostal, sent dos quarts de 6 y hora ya de pèndrer lo *batum*, vull dir lo xaculatet ab pa, y bescuit, per flocarme tras de ell un bon got de aigua fresca.

Ya ha estat hora després de anar a vèurer la professó de las Santas, haventmos hen anats a la Riera a esperarla, trobant ya turba de gent allí, la més mataronina, y la menos de Barcelona, si be esta, encara no arribar a espentas fortas, be que a més ja ho hagueran estat. Lo pare Antonio de Vich, ya hi ha tret per allí el nas, o tota sa presència ab lo sant hàbit, y escapulari blanch ab creu bermella, y blava, y espardeñas, o sandàlias en los peus, lo mateix que dir, trinitari descals, y dels més provèctos del convent de Barcelona, famós poeta, qual nos ha dit, y al Jaume Fontanals sentme molt conegut, que son germà vellet, y alegret com ell, se trobaba en Arenys de Mar a pèndrer las aigüas de Caldetas, y que no probantli, contaban tornasen prest a Barcelona, y que luego de vista lo bon pare Antonio la professó, sen tornaba a Arenys; altre trinitari, est calsat, molt jove, y petitó organista de la Trinitat Calsada se pasejaba ab altres companys per la Riera, y aixís molts, y moltas de altras personas, de estas lo sr. don Agustí Fibiller canonge de la Seu de Barcelona. De menestrals una coneguda de Jaume Fontanals, mare, y dos fillas sastressas de Barcelona unas tals Colells habitants cerca de la devallada de Sant Miquel, que tenen a un seu fill en Mataró xantre de la iglésia, nomenat mosèn Thomàs Colell, subgecte gordilló, y de

un esperit, com de altre Magí Figueras xantre de la Seu de Barcelona, que no ha comparegut en est any per las festas de las Santas [com sí en altras anys que hi estiguí].

A Mataró mosèn Solanellas; pare Antònio de Vich; Jaume Fontanals estàbam de plachèria en la Riera, esperant la professó, devant de una casa de un llibreter, quens han combidat a sèurer allí trayentnos cadiras a la porta, y afora a la Riera, trobantsi allí una mare ab un fill, y filla, est estudiant de uns 14 anys ab casaca, y demés negre, nomenat Anton Cateura, blanch de fisonomia, y galant minyó que fora; a no ser un xiquet guerxo, est molt atent ab mi aparentant conèxerme, haventme dit habitar ab sa mare, y germana, en un segon, o ters pis de casa Bujons del carrer del Pi, vehins meus.

La novedat en esta professó, per major alegria de tothom ha estat la surtida den Manueló [ha estat la surtida de la gegantessa] ab sos pares; no altres quel gegant, y la gegantessa ab lo fill al mitg. La gegantessa que anaba al devant no tenia mala cara, ayrosa en lo talle, si bé currutaca[105] ab bonas arracadas en las orellas, y ben petinada al ús de la moda, seguia tras de esta el que li dihuen Manueló, figurant fill del gegant, y gegantessa, que anaba dit gegant detràs ab sa porra al coll, fent cara com aquell rei Bamba del hostal de Montserrat ab sa gran perruca, o més prest, semblant a Goliat, o a Holofernes, portant sa música de fluviòl, y tamburino. Las faldillas de la gegantessa eran de color blau turquí canalé, y la vestidura de la cota del gegant blava florejada, y lo restant que li eixia de esta fins als peus me ha paregut roba, o tafetà carmesí, y lo Manu-

[105] Fatxenda, que vesteix seguint la moda.

eló casi així també, y excepto ser un xiquet més alt del gegantó del Pi, com si se li hagués tret còpia de sa cara, de un bon esturnell.

Tras de esta gent gran a alguns passos distants venian los ganfarrons, més no en est any los dos timbalers al devant a caball, tocant las timbalas, si que después de dits ganfarons; vanderados ab sas vanderas, y companys de vandera, seguian entre mitg dels portadors de atxa, havent ohit si fins al número de 112, las músicas de paysans de Mataró, compostas de violins; clarinets, y bombos, tocanlos dos noys, que no pasarian lo un de 10, o 11 anys, y lo altre de 13 a 14, y prou abultats, y llarchs que eran per aquells xichs quels tocaban, lo un vestit ab casaqueta de lanquins, y lo altre escura, seguint be lo compàs, fentlos prou retronar ab tot dels brasets, y mans de minyonets ab cop de patacadas ab lo bras dret ab lo tocador cubert de pell, o luda, y ab lo esquerra ab cert tocador, com tros de escombra per tocar piano, tots ab los de las atxas que anaban molt ben arrenglats, y lo millor de tot ab devoció, y esta als qui veyan la profesó en los dos sexos, contentíssim que ne estigué de vèurela tan arreglada, y devota mosèn Joseph Solanellas, y no ho podria dir aixís de las de Barcelona, que és una bulla lo tant xarrar, y ríurer los que van a la professó, y los que la miran, que és un escàndol, motivantlo lo prou número de burletas dels jovencelos, que de tot ne fan olla pudrida, y que ya és una olla pudrida, tant gavaig, italià, turch, moro, *et sic de reliquis* com abundan en Barcelona, que a més de a no zelar molt lo govern nos la acaban de corrómprer del tot.

Torno al assumpto de la professó. Antes de las creus, anaban los angelets, entre mig de las atxas, ricament, y

pulidament vestits anyadintsi ser alguns uns bonichs noys portant en las mans los trofeos, o insignias dels martiris de las dos Santas verges màrtirs Juliana, y Semproniana. També anà a la professó la famosa àguila de Mataró, ab lo colomí al bech, y no fent cap moviment, qui sap si era mort, faltant lo requisit a l'àguila lo tenirse un poch que limpiar, y los aguilons eran minyons sens bech dorat, com los *òlim* en Barcelona, ni tampoch ab vestits dorats los de Mataró, si que ab jupa, o altre vestidura al us, y la cara, com Déu lus ha feta.

Seguian los portants de las sinch creus que son las dels caputxins, y jusepets; la de la hermita de Sant Simon; la de Mata, origen de Mataró, y de sa iglésia parroquial; las religiosas comunitat de jusepets, y caputxins ab ciris en las mans. Després altres indivíduos seculars, de estos la *turba musicorum* de Mataró, ab la agregada de Barcelona del sr. Francisco Mas, patrici de Mataró; lo Vadó xaculaté; lo Palau, lo Manel de Vilafranca un poch currutaco, si be ab frach o casaca negra, o escura fosca, cabellera un poch llarga, que tot li cau molt be sent prou galant mozo, qual tocà la viola en lo solemne ofici de est matí en la iglésia parroquial, y en esta professó de las Santas en lo cant de algun villancico, o himne, qual se canta en la Riera, cerca de mi, y de altras personas lo propi de las Santas verges màrtirs, *veni sponsa Christi* arrodillat dit Manel tocant la viola molt serio, com en aquell temps lo vell Miseracs, quant tocaba en la música de la Seu lo fagot a cop de pets, y de allò ben rebenxinat en siestas, al costat del difunt mosèn Jaume Soler, que hi tocaba la viola.

Seguia lo reverent clero de la parròquia, y luego las 3 noyas molt ben vestidas, figurativas a las 3 virtuts teolo-

gals, fe; esperansa, y caritat, y inmediatas las dos noyetas una al costat de l'altra molt devotetas, que figuraban las dos Santas, cerca del tabernacle ab la urna dorada ab cristalls, y dintre, sas dos insignes relíquias, corresponent lo gremial al tàlam y capas de color de rosa ab flors, y galons de plata, sols lo que causà prou novedat en la professó, per lo que no queya be era, anar lo Illre. ajuntament, y sr. governador ab los sombreros al cap, així també al devant los porrés aguantant la porra, y sabut després ser privilegi real a aquells srs. regidors de Mataró, posantse també los sombreros al cap, quant se canta lo evangeli, y la mà a la espasa.

Vista que haguérem la professó, se anà desocupant la Riera de la gent, y vist inmediata al portal de Barcelona una capella de tela bollada blanca que formaba una peaña ab un Sant Antoni de Pàdua al cap de munt, si tan sols la cara un xiquet mas encesa. Yo vista dita capella isquí per la portal de Barcelona a la Rambla, y a la esquerra per aquell carrer ampla a la vora dels escolàpios a fer plachèria un rato en la tenda del Agustí Casals semuler; est no hi era, sí que al devant del carrer den Pujol en dita Riera a vèndrer pastas, y altres golosinas tot hechuras suas, mercaderia de bon despatxar, així com no la dels droguers de Sarrià, com narra Vallfogona en cert asupto llépol.

Conversí allí un rato ab Feliciana sa muller ya grossa de 7 mesos, quinse mesos de casats los dos. Desde allí havent ohit lo campanar dels escolàpios tocar a rosari, men aní a la iglésia, y luego isquí un padre a rezarlo, ab alguns pochs, y pocas a una capella devant de una imatge de la Mare de Déu; no sé si la del Roser, qual me faltaba rezarlo, per consegüent aprofitat de tal favorable coyuntura. En

quant a lo demés no seguí cap capella ni vist cap sarau nocturno, sí que tornat al hostal de Montserrat a vèurer quina cara me faria aquell rei Bamba de la escala, ol sanyó de la gran perruca ab neulas. Descansàrem esperant la hora de sopar, después del rezo de matinas, y laudes mosèn Joseph Solanellas, que anaba ab jupeta negra, sens collet, com sis trobàs en casa sua en Tarragona. Trobia a un conegut en aquell hostal, que era lo sr. Josep Fuxart ab sa senyora, y conversàrem en un rato en lo terrat antes de retirarnos, y en la sala, no dexava de haverhi prou tabola de tants hostes.

Passo ya al segon punt, y no del sermó [de la narració del segon dia de festa de las Santas], luego de pres tabaco, y escurat mi el nas, que narra així. Ha amanescut lo dia prou abuchornat, haventhi algunas bromas, conexentsem en lo llit en lo llepisosa que tenia un poch la camisa. Hem passat lo matí, com lo de ahi, és dir que llevat mosèn Joseph Solanellas, luego después del lavatori, y axugament de cara, y mans, rentada, y axugada sa corona calba, se ha posat en aptitud de eixir del hostal, y tot seguit a la iglésia dels escolàpios a celebrar la misa ajudantla lo Jaume Fontanals, y yo ab moltas altras personas ohirla, celebrantse altras en los altars de la iglésia ab albas de finas, y prou amples puntas, y las mateixas casullas de ahi, així mosèn Joseph Solanellas en lo retaula major, y después de esta misa, que ha eixit el mateix lo reverend doctor Esteve Oms, pàrroco del Pi, ab puntas de dos palms en la alba, que no hi havia més que mirar. Después de la principaal obligació cumplerta de ohir missa sent diumenge, se ha passat lo matí a ratos ab ocupacions sèrias, y altres ab pa-

ssatemps; de estos alguna plachèria mia en casa de coneguts y conegudas.

Se ha comensada en la iglésia parroquial ab la mateixa illuminació de ahi la segona festa de las Santas ab ofici solemne, comensant a 10 horas, per los mateixos músichs de la parroquial iglésia de Mataró, y 3 o 4 de la Seu de Barcelona, haventse cantada la obra de música de mosèn Domingo Arquimbau, que compongué, quant era mestre de Torruella. Lo sermó lo ha predicat altre pare escolàpio ab molt auditori en la iglésia, y acabada tota la funció a dos quarts de 12 tocats, en el ínter, que era ya a fer plachèria en casa Malé mitgers de teler, ab la sra. Teresa; sra. Tereseta que anaba ab mantilla y faldilla negra per anar a misa; sos germans, Ramon notari en la vila de Sant Celoni; Lluís fadrí argenter en Barcelona; Jaume lo hereu, y un altre germà *et sic de reliquis*. Afes que arribat desde allí yo al hostal de Montserrat, prou tabola hi havia baix y adalt, més que ahi, significantho lo tant *gori gori* en taulas, y unit después a est la música de culleras, y furquillas sobre els plats, y a escriurerse lo que deyan, hi hauria per umplir tot aquest llibre tomo VII de las sibellas.

Com hi havia tant *gori gori* o xarrativa dintre del hostal, vull dir furiós aplech de hostas per menjar, era difícil donar cap lo hostaler ab sas fillas, y criadas a tanta gent per dunarlus menjar, havent estat causa, que comensassem mosèn Joseph Solanellas, y yo a dinar a 3 quarts de duas, que la rata yans corria per el ventre; lo dinar ha sigut bo, y apetitós; veritat és que la sopa era un poch fumada, més apenas se conegué menjantne. Lo demés no ho referesch, per ser casi repetició del dinar de ahi, y per últim el ventre ho sap. Finida la bucòlica, y donats gràcias a Déu,

nom só cuydat de bacayna, com sí mosèn Jusepet, y anatmen a fer plachèria ab Agustí semuler, cosa de mitja hora, y havent parlat de la música de ahi tarde en la professó de las Santas, y de un dels noys, que tocaban el bombo, me ha dit quel de la casaqueta escura, y informatme també las donas de la casa del Agustí semuler, era fill de un fuster que fa instruments músichs, y que habitaban en la segona porta de butiga, que hi havia una cortina blanca en la Rambla frente del portal de la iglésia de Santa Anna de pares escolàpios.

Men hi só anat, volent conèixer a aquell minyonet, que tocaba el bombo ahi en la professó de las Santas, qual se nomena Joseph Parés [y entrat y vist a son pare, fuster, que es diu Jaume Parés]; est noy de edat 13 o 14 anys, tenint a altre germà més petit, ques diu Juan Batista. Me ha dit lo sr. Jaume son pare, que treballaba alguns fortepianos; contrabaxos; violas, violins; guitarras etc., combidantme gustós a divertirme ab un pianofort llest, haventli dit saberlo yo tocar, sent aficionat; millor cert que fou esta plachèria, que totas las demés, per entrarhi música de pianofort, quel he tocat una estona, y comensanme a aficionar a aquell noy, tenint bona cara, y de bon minyonet, que en seguida lo Joseph Parés fill de Jaume [mestre fuster] ha tocat un rato lo pianofort, haventme aturdit sent noy de 13 o 14 anys lo que comensaba be a tocar alguna contradansa, y tocata, haventme dit son pare, que tenia molt ohido, y bastant ya ques conexia, volentlo fer apèndrer lo sr. Jaume Parés de viola; contrabaix; clarinet [flauta] etc., tenint bona disposició per tocar instruments dit Joseph Parés, est que anaba llavoras ab jaqueta de indianas blavas, o tela, cortesment que se explicaba ab mi, y yo

encaxant ab ell, y tocantli los brassos. Pujaren alguns a vèurer, y ohir tocar lo fortepiano, per mas mans; per las de aquell minyonet, y haventse avisat luego a un tal Fèlix músic ciego, o no del tot, mestre de Joseph Parés, trobantsí allí lo famós Cau mestre de capella de música de la parroquial iglésia de Santa Maria del Mar; si posà lo Fèlix a tocar lo fortepiano, y isqueren ab gran destresa, y habilitat algunas tocatas, y contradansas.

Havent passat yo lo rato allí molt divertit ab lo Jaume fuster, y son fill, y a tardar més sent 6 horas, estaba cerca de pondres lo sol, y lo Jaume Fontanals admirat de que no fos ya en lo hostal, per fer la acostumada visita al ductor Vantosa, lo mateix que dir pèndrer xocolate, que se me ha encaxat al ventre de allò coronat ab la aigua fresca al últim a la salut del rey Bamba. Refrescant bé per dintre, corrent alguna fresca, he continuat lo jornal de esta tarda.

De seguida he eixit del hostal ab pensament de arribar a la iglésia parroquial per rezar una estona, y ohir lo oratori ab música, emperò, havent vist en la entrada de Jaume Parés fuster de instruments músichs, a son fill Joseph Parés, que tocaba la flauta travessera ab altre home, ciego, o no del tot, tocant lo violí, he pres lloch entre los dos, per ohirlus la sonata, y luego men só pujat ab aquell minyonet Joseph Parés a teclejar lo pianofort, y enseñarme antes lo fuster tot son mecanisme de diferenta hechura del meu en los martallets de fusta, o marfil, ordre de clavillas, etc., havent tot tret ab cert desllurigadó, del encaix, y tornarlo a encaxar, posantmel a tocar ab uns baxos, com si tucàs l'orga de la parroquial iglésia de Mataró; tal rimbombo feya, sens los bordons de llautó com primas de viola; afes que n'isqueren de cosas, de un, o dos minuets; càntichs de

oratoris; *lo golpe de la caxa*; la *salve* después de *laudes*, que canta, ab lo demés; la música de la Seu; alguns goigs, escultantsoho tot lo minyonet, y que li gustaba molt lo que yo tucaba, si be, comensant a equivocar algunas teclas, per ser aquellas negras, o obscuras, així com blancas las de mon pianofort, y las negras blancas, y comensar a fosquejar; per sonsegüent he cessat de tocarlo, y fet un rato de plachèria ab pare, y fill, encaxant ab lo minyonet, y son pare, fins a més tornarlos a vèurer, recent conexensa, contreta mia en esta tarda, anantmen después de resat un rato en la iglésia dels escolàpios al hostal ab vent borrascós, y lo cel casi tot núbul, com ab disposició de pluja, se veurà què tal amanexerà lo dia de demà per arribar a Calella.

Entrat que haguí al hostal, me han fet visita en peus suposat tenir que resar, mosèn Jusepet, y yo, la Teresa Costa viuda ab Francisqueta sa segona filla, ab una noyeta seva, y altra de sa germana Maria Esperansa, y tornatsen luego; sens ha umplert per privarnos lo reso ab quietud lo hostal de gavaigs, no fent gens de goig a cap home de bé, semblant raza de *cani*, solent parlar eixos, com lo tossino quan gruny, plens de supèrbia, y de falsas filosofias, com bastant sen té ya la experiència de tal canalla republicana. Tal família voluble, desengañada, y de humor massa alegre, comensà sopant alguns ab lo sombrero al cap al us francès, a tocar a festa ab campanas de cristall, vull dir las tassas sobre la taula, de resulta, que podria ser de haverse flocat algunas butellas de vi, y tal música semblaba la de aquellas campanillas, que tocaba un músich de tropa dels suïzos, o de Múrcia en las professons de *corpus* de Barcelona, y a parar esta proseguia tot aquell *gori gori* gavaig,

dia est que fou de molta broma en el hostal de Montserrat. Sopàrem nosaltres a 10 horas tocadas, y nos retiràrem después luego al llit, tenintnus que llevar demà matí a 4 horas per arribar fins a Calella a amanèixer bon dia, est havent comensat a amanèixer a la hora acordada de las 4, sens trucà a la porta per llevarnos, en efecte nos hem sacudit la peresa de sobre, posantnos en aptitut de marcha, quedant lo cel serè a 4 horas, y quart ab mescla de algunas bromas.

Hem eixits del hostal de Montserrat, y de Mataró a 2 quarts de sinch lluminós ya bastant lo crapúscul del sol per eixir, y donarnos un bon dia, poch a poch ha anat tan aumentant la grogó lluminosa del cel a llevant que no ha tardat a manifestarsens *Phebo,* o don Juan Rubio cerca de Caldetas, havent ya dexats nosaltres atràs a la Abana de Mataró com carrer de Mitja Galta, y la hermita de Sant Simon ab un padrís llarch al devant, per descansarhi un poch qui estiga cansat, o vulga ferhi un xich de pa, y bèurer.

[Viatge de tornada]

Deixats a Caldetas, hem fet alto después de sa baxada prou ràpida en lo hostal de las Ànimas, ahont hem pres xocolate ab pa, y nons ha doblat la paga lo hostaler, com sí al dematí el de Arenys. Llestos del betum, y aigua fresca, hem arriat cap a Mataró, a la qual ciutat hem arribats luego de dexats a dreta, y esquerra del camí un poch distants a aquellas casetas de Mangra, o de color bermell; hermita de Sant Simon, y l'Abana, com carrer de Mitja Galta, a la dreta, entrant luego al Camí Ral de Mataró, a 7 horas, y

quart de hora de post lo sol, dexantnos alguns crepúsculs, per vèurer ahont assentàbam los peus, havent baxats del birlotxe en lo mateix hostal de Montserrat.

Luego de baixat de ell men aní a la Rambla, y a la casa de Jaume Parés fuster de instruments músichs, per motiu, de Manuel Sastre, y encontrat a est que estaba apadassant alguna fusta, y Joseph Parés son fill, minyonet de 13 o 14 anys ab papers de solfa per cantarlos en la iglésia dels escolàpios, que se anaba a comensar la novena de la gloriosa Santa Ana sa titular. Pugí a tocar un rato lo pianofort, y después desde allí, men aní a la iglésia de Santa Ana, ques cantaban los pare nostres, y *ave Maria* de la novena, y acabada esta de fer lo pare escolàpio en lo púlpit, se cantaren los goigs de Santa Ana per músichs de Mataró; Joseph Parés, y altre noy més petit per tiples, y de allò ben forts, resonant l'orga; lo contrabaix; dos violins, y trompas, tenint gran resò de si la bòbeda de aquella iglésia, en la hi hagué molta assistència de mataronins, y mataroninas que se encomanaban de cor, y de boca a miseñora Santa Ana [en lo sagrat acte de la novena comensada en est dia], assistinthi los padres; hermanos, y collegials, tothom ab molta devoció, illuminat lo retaula major com corresponia, y en lo trono de Santa Ana; Sant Joaquim, y Maria Santíssima; collocada, que se hagué la música en el cor de la iglésia.

En quant a lo demés; sols diré que estiguérem en lo hostal de Monserrat ab molta quietut, per ser ya fora los hostas de las dos nits passadas, havent sopat a 10 horas tocadas, y retirantnos tot seguit al llit, fins quens havem despertats, y llevats a dos quarts de sinch 30 de juliol, los sant Abdon, y Sennén màrtirs, en dimars de la semana,

havent amanescut lo cel serè, ab bromada a mar, destinat est dia, segons mon càlcul format de tornar a Barcelona, y a casa. Rentats, y ben axugats de cara, y mans, hem anats a la iglésia de Santa Ana a misa, que ha celebrada mosèn Josepet, de Tarragona, celebrantsen altras, y ohïda una missa he anat a donar lo bon dia al bon fuster Jaume Parés, y a son fill Joseph Parés, que encara no s'era llevat, y pujatmen al aposento dels fuertepianos comensats, y tocat lo llest havent comparegut lo minyonet, y tocat peraquè el ohís, un ofici matinal dels que canten en las iglésias, los escolanets de la Seu ab tenor, y contralt, *prou de rasibus* y después, anatmen, haventme despedint, y encaxant ab Josepet Parés, y son pare; conexensa nova de antes de ahi; al hostal de Monserrat per pèndrer xocolate ab turradas, y bons gots d'aigua fresca tras de ell, entrantnos finit lo esmorsà al birlotxe, a Déu siau rey Bamba, y tots los del hostal, y aló, a la gran ciutat de Barcelona, ma pàtria amada havent eixits de Mataró a 2 quarts de 7 de est matí, y arribats felizment a Barcelona a dos quarts de onse.

83

Jornals del Paseig, à la Ciutat de mataró, y vila de Calella en la Costa de màr, succehits en lo Any de 1783. compostos ab versos Catalans, à imitació dels que despues de estos, se seguiràn de las Festas de la Parroquial Iglesia de Santa Maria del màr, que en lo Any 1782, tragueren à llum Lo Sagrera Lo Galera; y an Gañada, tots Plagas de la Parroquia.

Esta relació; Amats oyents
de Mataró, y Calella; estaume atents
vos la escrich en verso y no en Prosa
vejàm si such, y bruch tal cosa
tindrà; al definirla ab sos jornals
Pues que yà en prosa puntuals
los tinch escrits
En Castellà, y Català eixits
de mà prou fecunda Fantasia

Jornals de Mataró de las solemnes annuals festas, consagradas de tots los mataronins a sas santas paysanas, verges, y màrtirs Juliana y Semproniana 27 y 28 de juliol del any 1800 [106]

Eixits de la riera de Argentona, sens ha fet de allò ben visible, tot lo dilatat caserio, iglésias, y campanars de Mataró, y de sa iglésia parroquial; sínias; o hortas; casas etc., que ab tanta verdura és delícia. Luego hem passat per la vora de las casas de la Burdeta a la esquerra, situadas; veyent ya venir azia nosaltras, pasejant alguns pares escolàpios, minyonets; jóvens; donselletas, y casadas en sos ranchs, y oficis, obgectes agradables, a tot lo demés inanimat, que veyam fins a entrar a la ciutat de Mataró, per lo carrer de las Santas, y de las casas novas, que no vérem guarnit en aquest any ab enfiladura de mata, y alguna capilla, com si en altres anys, eixint desde est carrer a la Rambla, y no dexant lo Camí Ral, fins que a la vora del carrer de Sant Agustí, hem baxats del birlotxe, y entrats al famós hostal de Montserrat.

Y yo ab la curiositat de encontrarhi en lo mateix lloch del any passats al rey Bamba, o aquella pintura en quadro

---

[106] *Relacions de festes i viatges 1798-1800,* ff.269-300 [279-310]. El baró fa el viatge amb el doctor Anton Bardolet, el criat Jaume Fontanals i el cotxer Francesc. Escriu al *Dietari*, el 26 de juliol. «Lo paseig a Mataró, esmersat en esta tarde, y la que segueix fins a Calella, ab lo retorn a Barcelona en lo matí 30 de juliol queda tot explicat en un quadernillo [...] era en la ciutat de Mataró, en la celebració de sas festas a las Santas verges, màrtirs paysanas, Juliana, y Semproniana».

vell de aquell senyor de la gran perruca ab neulas, nol hi he trobat, y figurantme tot seguit, si haverselen dut lo antes hostaler Pere en casa sua, vivint de sa renta de la que ha tret de est hostal, y encomanatlo a altres hostalers; si bé quedant de tot ell duenyo, que eran antes segons se me ha dit en lo del Masnou, o de Alella. Escarmentats dels musquits, quens fiblaren a tot fiblar en los anys antecedens, que vinguí a Mataró per estos temps, nos hem dut 3 musquiteras, y claus, per clavarlas en los mateixos 3 llits del any passat, y vèurem, sins molestaran, o no. En bona ocasió hem arribats al hostal a 7 hores; puix que no haventhi encara hostas, hem pogut fer nostra composició de lloch, no de oració mental, si que de aposento. Lo ductor Bardolet, y en Jaume se son quedats per lo guardiment de un parell de mosquiteras, y yo tot seguit men so anat a vèurer al Agusti Casals semuler, que he trobat per allí dintre de sos tràfachs de pastas, arremangat de brasos ab sola la camisa, y calsas llargas, qual luego me ha conegut, com y també sa muller Feliciana, y Agustina sa mare, sogra del Agustí, y vist a un molt robusto noy de 9 mesos agegudet en lo brassol, y de allò ben massís, coneixentse tenir bona pastera; se son alegrats de vèurem, y yo de veurerlos, ab gustosa plachèria.

Luego tenint yo ficat al cap al fuster dels instruments, que ab tot de dirse Jaume Parés lo coneixen més en Mataró, per lo Manuel Sastre, men hi vaig anar, carrer dels escolàpios avall en la Rambla parantme devant de la iglésia, no sabent donar ab la casa, fins que a ohir lo saludo del bon fuster, entrí allí, sentir ell, y sa muller, més no llavoras Joseph Parés son fill, quem digueren que mi contaba en Mataró per estas festas de las Santas, que en la nit de-

via tocar el bombo en una música en lo carrer den Pujol, y que sen havia anat a rentarse los peus a mar, regalo est en estos temps tan calurosos, y més pels nadadors, férem un rato de plachèria havent vingut poch rato después lo minyonet, ab una, o dos canyas, com si fos pescador de canya, qual luego de vist me conegué, vergonyós que parla, proba esta de un bon minyó, haventme dit, y sos pares, que en la nit devia tocar el bombo en una música en lo carrer den Pujol ahont se veneran las imatges de las Santas paysanas màrtirs Juliana, y Semproniana, considerantse fillas del carrer den Pujol.

Desde casa del fuster, fins a més vèurer, men aní a la iglésia parroquial, y com yo no llamps gayre, y ser casi fosch, anaba tantejant ab lo bastó lo piso, per no quedarme fet un patiner a càurer a terra mullada, o regada per causa dels grans calors, y pitjor per quedarme fet un babau a càurer al regueró de aigua de la Riera, y girant a altre a la esquerra, me conduhi a la vora de la iglésia parroquial, y entrat dintre, que ya apagaban los ciris, que hi havia encesos per lo cant solemne de matinas, y laudes, estas ya concluhidas, no ohintse ya música, ni canturia, si sols lo reso del sant rosari, que deya un capellà, o feya la doma, y responian los demés en un retaula fondo de Nostra Sra. del Roser ab alguns pochs llums, y los demés que ya eran apagats. Yo ab rezel de que lo escolà major, ignorantme después de tocada la oració, en un racó de iglésia, nom tancàs dintre, no tenint altre recurs, que agafarme ab la corda de la campana, y tocar, per avís que era en la iglesia, men isquí afora, y caminant ab alguna trepidació, per la escasez de llums, fora de alguna butiga oberta, que

si veya llum, y la lluna figurada a ponent, com tallada de meló, preservantme de anar de custellas.

Arribat que haguí al hostal, ya semblaba tot ell una olla de cols, quant bull, per lo ya ple lo zaguan, y entrada de carros; tartanas; birlotxes; sillas volants; arris, o ruchs, ab los que no ho eran puix que ab tot que són animals, són animals racionals; així com los ases, y ruchs irracionals. Així com entro al hostal sem presentà a la vista, y me saludà molt alegre lo religiós agustino calsat, conexensa de la torre de Gelpí prop de Esplugas, pare lector Garrich, que qui sap si fóra lo company del pare lector Mayet també agustino calsat, que devia predicar lo segon sermó de las Santas en la iglésia parroquial, nos saludàrem, y conversàrem un poch en la entrada del hostal de Monserrat. Amigos ya se ohian dintre, y fora de la cuyna unas taratlas, per fernos tornar taratlas, o tarumbas a tots, principalment en las taulads per sopar, unas riallas que se ohian, convertits tots en tants Demócritos, y ninguns Heràclitos, est filósop que ploraba, així com lo altra reya a tot ríurer, no parlantse més que de bulla, broma, y de umplir be la panxa.

Lo doctor Anton Bardolet tingué a alguns coneguts en lo hostal, a saber sr. Ignasi Grau; sr. Farrús; sr. Banús, ab dos noys sos fills; sr. Maurici Prats comerciant, y algun altre conegut havent vingut també a Mataró lo sr. Joseph Fuxart que cria bona panxeta, y bons humors, ben rodonet, y coloradet de cara com un tomàtech. Lo nostre sopar tardà a servirsens, puix que ab tanta tabola abaix, ninguns se entenian en la cuyna, y las donas que no podian donar cap a tot, tenint que acontentar a tants hostas, com lus havian arribats als hostalers, ab lo que esperaban de més en

esta nit, y demà, y ab tot que molt cerca de parir la jova del hostal, anaba ella més solícita, y dirigenta en servir anant de aquí allí, que las demés sirventas que allí havian. Molt del jovent, sen anà a divertirse en seguir capellas, y en lo sarau nocturno en lo carrer den Pujol, fent prou xirinola allí, y después en lo hostal, en com ficarse al llit, que no sent cuydados meus, ni del doctor Bardolet, tenint ya dos llits grans ab musquiteras, y aposento per tancarnos, no passàbam cap ànsia dels demés.

Lo sopar vingué mol tart, per haver de donar lloch a que sopassen tantas collas de plagas de tots estaments y sexos, que acudiren al hostal. En efecte estaba la casa tota plena de taulas paradas, y totas ocupadas, y los que estaban en ellas, no semblaba que estiguessen desmenjats, haventhi entre altres en una de ellas un reverent, ques digué si va sopar per 15 dias. Si hagués de referir los noms de tots los que concorregueren a dit hostal, si bé que molts yo nols conech; se hauria de fer un catàlogo, com lo de las confrarias, y no tinch humor per tant, perxò sols nomenaré, los que soparen ab ma compañia, que sent molt coneguts del doctor Anton Bardolet, me paregué podrian ab sa bona conversació, y agradables bullas ferme olvidar de la inflamació del meu coll; eran aquestos companys don Trinidad Trives capità del regiment del Infant, home de bellíssim humor, y molt chistós, encaraque va un poch coix, posat lo amigo a la fresca en cos de camisa, arramangat de brasos, don Ignasi Grau, que fou condexeble meu de gramàtica; lo sr. Francisco Ferrús notari, ab cabells blanchs; lo sr. Maurici Prats comerciant, tots 3 de Barcelona, que comparegueren dintre de una tartana a casa de las 9 de la nit.

Si be yo havia pensat sopar en mon quarto ab la sola compañia del doctor Bardolet, a insinuació suau, convinguí en sopar ab los sobredits companys, en efecte a cosa de las onse, quant ya comensaban a alsarse los més de sas taulas farts com uns tinters, nos serviren las minyonas de la casa nostre sopar, y no ho feren mal ellas, y nosaltres tampoch perquè encara que no férem cas de colomins, y altres carns rustidas, destralajàrem molt bé nostra escarola (yo no), ous per bèurer, peix ab such; peix bullit; llagostas etc., ben ocupadets de ventre nos hen anàrem al llit, dexant als demés prou alborotats, no havent quartos, ni llits, ahont poderse acomodar tots, de manera que tota la sala estaba plena de jassadas, qui ab màrfega, qui ab matalàs; qui ab palla; y qui sense una cosa, ni altra. Valgans a nosaltres la diligència de haver vingut dejorn y pres nostre quarto, que sino nos hauria succehït lo mateix. Los musquits, no han inquietat gens, ni fet música al doctor Bardolet, y a mi, sí que a tot picar, no tenint musquitera al pobre Jaume Fontanals, que amés de ben acalorat, com igualment nosaltres, sen ha eixit del llit de allò ben fiblat, y alsat est, il el doctor Bardolet més dejorn del llit, per no poder aguantar la calorassa de esta nit.

Yo me só llevat a 6 horas, diumenge dia 27 de juliol, principi de la gran festa de las gloriosas Santas màrtirs verges Juliana, y Semproniana, ha amanescut lo cel serè ab lo sol rabiós de cara, per la calor, en proba de est desperts de allò ben suats de cap a peus, y així llevantnos, per anar tot seguit a misa a la iglésia de Santa Ana de pares escolàpios, obligació, sent diumenge y a no cumplir ab lo precepte baix pena de pecat mortal. Al eixir del quarto, hem vist matalassos y llansols a terra en la sala ab alguns

que encara hi cobaban, y los demés a no llevats del tot, a alguns ficantse la camisa dintre de las calsas, y cordarselas, altres en paños menors, ab rets, y gorretas al cap, y altres apunt ya de eixir de casa; ab jechs de bions blanchs, y blaus de tela lo sr. Banús relator ab dos sos noys de 13 anys, y de 11, nomenant lo més grandet Anton Banús, y lo altre Francisco, disposantse per eixir de casa, y anarsen a missa.

Eixit yo ab aquells dos noys a la finestra del aposento que ocupaba al punt de las 7 horas del matí, arribà lo invicte no se diga més prest lo desatinat, o descabellat hereu Pinós[107] ab sa compañia en el birlotxe del hereu Moxó, y del hereu Alemanys corrent ab molta pols que parà lo birlotxe en lo hostal de Montserrat, així en altre birlotxe, governantsel los sr. marquès de Alfarràs, com lo hereu Pinós, ab la sra. marquesa; sr. compte de Solterra són germà; sa sra promesa, y sra. thia doña Manuela Llinàs, fet un currutaco lo hereu Pinós, ab grans patillas que feya fàstich, podentse ben pèndrer per un gavaig, per lo tant que ho vol semblar; est, y sa quadrilla, no havent trobat cabiment en lo hostal de Montserrat, anant per allí tot alborotat, y alterat, sen passaren a casa den Pera Roca, y no den Roca de Tarrassa, y molt contents nosaltres de no tenirhi al hereu Pinós ab sa comitiva, per no entendrens dintre del hostal en la hora de dinar.

Luego de vist lo arribo de tots estos currutacos, nos hen anàrem a la iglésia de Santa Ana de pares escolàpios per

---

[107] Segueix un conjunt de persones de llinatges nobles, els Pinós i els Alemany, el cinquè marquès d'Alfarràs don Antoni Miquel de Desvalls i Ribas, el quart comte de Solterra don Josep Francesc de Sarriera i de Copons, i Luís María de Moxó y López, tercer baró de Juras Reales.

ohir misa, que ha celebrada lo doctor Bardolet en lo altar, y capella de Nostra Sra. del Roser ab casulla de color de rosa ab flors y galons de plata brillant, y demés correspo-nent de estola, maniples, sobre càliz, y bossa de corporals ab albas de tela, y puntas amples de palm, esquisitas, igu-alment quels demés sacerdots; així també ab estudiant quel ajudaba la missa; lo sr. canonge doctoral de la Seu de Urgell doctor Jaume Creus natural de Mataró, quem pare-gué que digué una misa, o en lo altar major, o en lo del Sant Christo lateral al presbiteri, a la part del evangeli, ahont és la reseva de Nostre Amo (alabat sia sempre) a tots los sacerdots lus tocaren de estas casullas ricas, me-nos a un, que era de las usuals. Ohí dos misas, estas aca-bada la una l'altra, en lo altar major, y en algun altre de sos capellas; desde la iglésia dels escolàpios, hem tornat al hostal, per lo esmorsar quotidià, est de xocolate, ab pa, y algun secall, y encara mà inflamació en lo coll lo ha aguan-tat y millor l'aigua fresca, ben ple lo got, que ama hom més esta, que lo menjar, fins a templarse lo calor excessiu est en estos temps tant sechs, per aquí.

Después, doctor Bardolet, y yo hem rezat horas, y aca-badas, quiscu ha fet, lo que més se li ha acomodat. Yo tot seguint a fer plachèria ab lo semuler Agustí Casals, ab sa muller Feliciana, sogra, y mare, y ab una filla de Agustina nomenada Maria Gertrudis, y havent tingut prou de pla-chèria, he tornat a casa den Manuel Sastre, o Jaume Parés, qual no hi era sí que sa muller anomenada Josepha; Jo-seph y Juan Batista sos fills, una germana de estos de uns 17 anys nomenada Manuela; una noyeta petita, y un noyet rosset de cabells nomenat Fèlix; allí he estat un rato, pu-jant ab Joseph Parés a tocar lo pianofort, més tant des-

codernat està que amés de un poch rebentat de la tapa, li faltan los bordons, y las demés cordas las mes desafinadas, no podentse amés aguantar tal destrempamenta. Cerca del pianofort estaba el bombo, est massa llarch per quil devia tocar, o ferhi soroll, qui ab ell si volgués entretenir y per quant fos hora de carregarse al devant lo millor Joseph Parés per passar ab les demés músichs de instruments de vent, y no de corda a tocar un rato ahont lus demanassen en alguna casa, y pels carrers, y en la tarda en la professó de las Santas.

He anat des de la casa del bon fuster a la iglésia parroquial a vèurer tota aquella gran lluminària en glòria de Déu; de Maria Santíssima y de las Santas paysanas de Mataró, haventhi 3 quadros, faltanthi un a collocar al últim del presbiteri a la part de la epístola; esta lluminària com seria repetició de las dels antecedents anys que he vista, cesso de repetirla; sols diré que ab tantas llums, hi feya prou calor, y tanta gent, com hi havia en la iglésia, de modo, que ab tot de predicar est sermó lo revt. doctor Camps rector de Dosrius, succesor que fou del doctor Bardolet en la cathedra que regentaba en lo collegi episcopal en la aula de llatinitat molt amich seu, lo ha dexat ab sas predicaderes en la trona, des del punt luego de acabada l'*ave Maria*, y yo después de haver resat dos, o tres Para nostres a las Santas, y fet món exercici quotidià a la Mare de Déu dels Dolors antes de eixirme de la iglésia, he vist de plachèria per allà afora, no solent ser gaire amichs los músichs de ohir sermons, als músichs de la Seu de Barcelona lo Manel de Vilafranca; lo Palau, y al Vadó Falguera xocolater, havent vingut també a Mataró lo sr. Francisco Mas, sentne patrici, y no vist a cap altres més músichs de Barcelona.

Desde la iglésia parroquial, havent encontrat a la porta a don Vicens Frexes en Mataró domiciliat, germà de don Cayetano, hem anat tots pasejant per carrers cap a la Riera, y desde alí al carrer de Sant Joseph a sa iglésia, suposat haverhi missa a dos quarts de 12, tenint intenció de ohirla; al mateix temps vèurer la iglésia tota renovada, y de la sacristia, interin que serveix una part de claustro paredat en sos dos caps, fins a se feta sagristia de major capacitat. La misa ha eixit al altar major en punt de dos quarts de 12, y agenollat yo en la grada del presbiteri, se me han unit a lo mateix un parell de currutacos, no sé si diga estos lo compte de Solterra, y lo hereu Moxó, més observant que ohian misa ab devoció, un ab los rosaris, que era lo Moxó, y lo altre ab lo llibret en las mans, que era lo compte de Solterra. Después men so tornat al hostal de Monserrat y entretingutme un rato en escríurer mentres que afora en la sala, era ya un *tutti li mundi*, y penso que ab tanta gent de bé, hi havia barrejat algun gavaig, que de estos un foch non cremaria, sent nació casi extesa per tot lo món.

Yo mentres que allargaba mon quadern en la actual explicació, ohia prou taratla fora a la sala, esta que la mogué més lo arribo dels músichs ab sos instruments de vent, y lo bombo, que tocaba Joseph Parés, posantse los músichs a tocar una contradansa així com sen venian al hostal, y lo bombo que amedida que se cercaba retronaba més, estos pujàren al hostal, y se posaren a tocar en la sala, ab tanta pastara de *guri guri* que allí havia, y sent tots aquells amichs de broma, no tocant lo bombo, si quels demés instruments en la contraransa, un de aquells plagas alsà la veu, que tòquie el bombo, que tòquie el bombo y luego se

ohi est, al principi més suau, y después més fort, parexent el tot junt de la música, quant toca la Tomasa de la Seu de Barcelona ab las campanas xicas.

Quant hi ha hagut prou de música, los músichs han continuat sa passacalla per Mataró; proseguint la taratla, que era un Flandes la sala del hostal de Monserrat; nosaltres hem dinat ab los mateixos companys de ahi; y també hem fet taratla, teninthi a don Trinitat Trives, que era qui sorollaba la llebra, o comensaba a mòurer la bulla, perquè nos fes bon profit lo dinar, est que ha comensat ab una bona plata de macarrons ab algun ciuró que nadaban sobre el caldo; ha seguit la carn de olla ab sa corresponent verdura, més la gallina era tant dura, que se encastaria a la paret, y mala per quí no té bons caxals per ben destralejarla; hem menjat pexos, més en estos dias més han estat arañas que llagostas, y algunas llisas ditas llagostas las poques que hem menjat perbullides ab oli, vinagre, y sal, tenint en taula uns satrills per oli, y vinagre de hechura prou estraña, parexent candelero de dos brochs, y estos encreuats ab dintre en un lo oli, y en lo altre lo vinagre; en quant al dinar, havent estat escassa la vianda non quedàrem gaire satisfets. La aigua freda ab neu era gran regalo per la doctor Bardolet, y demés amants de bèurer ab neu; bon vi, y bonas postras de peras, y acabat; amen Jesús.

Al posarnos a dinar han vingut a fernos visita la Teresa viuda, ab sa filla Maria Esperansa ab una sa noyeta de 4 anys blanca de cara, y prou bonicoyeta nomenada Maria dels Dolors en quant a la tarde, esta que sens continuaba clara ab sol si bé ardent, suant com uns bastaxos tots, y per lo tant casi tots en cos de camisa, y àduc algus arremangats de brassos, qui ha volgut fer un rato de bacayna,

per passar un rato la hora pesada, la ha feta, y exitse altres al terrat mostrant la pitrera, prenenthi la sombra, y la frescura de la marinada. Ya després de un rato de plachèria ab la Teresa Costa, y Esperansa se filla, senthi també lo Jaume Fontanals, tornadas que se hagueren les donas a casa sua, he anat a felicitar lo dia de Santa Semproniana a la Semproniana Fontanils, que he vista en sa casa ab Tereseta sa germana, y mare Rosa, y alegratse de vèurem, y parlarme, com yo també a ellas; després de un rato allí de plachèria, men so passat a la del Manuel Sastre, o Jaume Parés, fuster, qual hi era ab tots los demés, menos lo Joseph que era en los escolàpios, y vingut al cap de un rato qual ha dit que, que tot just havia acabat la vida, o mort un molt jove hermano escolapio de 18 anys de edat, est fill de Mataró del carrer de Sant Antoni; lo Juan Batista germà més petit de Joseph de uns 11 o 12, se divertia ab altres noys, jugant a botxas allí devant.

Desde allí haventmi detingut una bona estona ab pare, y fill, que tots són una gent molt de bé, men so vingut al hostal, estant ya per ferme la acostumada visita aquell cert religiós, vull dir, pèndrer xocolate, que encara ab lo pa ha passat en menos dolor coll avall, y millor l'aigua fresca en el got. Allí en Mataró de coneguts de Barcelona, ne he vist a vàrios, en lo hostal a Francisquet Renart, al sastre Montaner en la Rambla al eixirme de casa del fuster, y en lo matí en la iglésia en la solemne funció de las Santas al sr. regidor de Barcelona don Rafel Esteve, com, y també en esta, y afora pasejantse al mataroní Geroni Vidal sastre habitant ab sa muller Vicenta en butiga en Barcelona din-

tre lo carreró de Montesión.[108] Després de haver pres xocolate, he allargat un poch la matèria, fins a esperar la hora de anar a vèurer la professó de las Santas, sent 6 horas tocadas he eixit del hostal, y cap a la Rambla, y a la Riera, figurantme, sent un quart de 7 que hauria ya eixit, o que eixiria la professó de la iglesia major.

En efecte, entre la multitut, si bé no la confusió com en Barcelona a veurela, vegí ya en la Riera an Manueló ab sos pares allí plantats lo mateix que dir lo gegant; gegantessa, il gegantó al mitg, quals luego es mogueren ab la música del fluviol, y tamborino, caminant, y donant voltas per la Riera, quals luego se desaparegueren, dirigintse cap al carrer den Pujol. Yo me acomodí, veyent ya lluny resplendor de atxas; domasos en los balcons, y finestras, draps dels ganfarons, y vanderas bambolejar per entre els arbres de la Riera, en casa Malé mitjers devant de un carreró al costat de la casa consistorial, o de la ciutat; veyent sentats allí en casa Malé don Trinidad Tribes; doctor Farrús, y sr. Ignasi Grau, companys, no de vandera; si que del *gaudeamus* en taulas en nostres dinars, y sopars, y luego de saludats, a la sra. Teresa, y sra. Tereseta Malé; al sr. Jaume lo hereu, Lluís, y Ramon fills de la casa, y a Joseph Ramon mitger fill segon de casa el *Valent* en lo carrer de Argentona, que allí també era, nos seguérem, havent arribat per vèurer la professó allí lo sr. don Magí Virallonga ab sa sra. a la vora del portal de aquella butiga de mitgers de teler, ahont vérem passar tota la professó, ab alguna prou minoració de atxas anant la cera tant cara per causa de la guerra, sí que ab la mateixa concurrència y adornos en an-

[108] Carrer de Montsió, en record de la muntanya Sió a Jerusalem, on hi ha la tomba del rei David i diversos indrets d'interès religiós.

gelets, y noyas, que figuraban las 4 virtuts cardinals, y las de las dos Santas verges màrtirs Juliana, y Semproniana; dos músicas ab bombos, quels tocaban noys, un de estos lo Joseph Parés, ab son germà al devant que lo hi sostenia, sent bombo més per home, que per minyó, per ser algo massa llarch y ab los brassos, y mans no poderlo ben tocar. En quant a la àguila que anaba a la professó ab lo colomí viu, o mort en lo bech, me paregué prou passada a las trampas, per lo prou arnada, y ab alguns forats, com caldera vella ques sol dir, bony, o furat, haventsem dit, que no ballà per està en la cobada. També vaig observar en la professó de est any, que fora dels massers aguantant la porrra, que anaban ab aquells com sombreros de orinal al cap, no duyan sombrero en lo cap los srs. regidors, y governador marquès Ferrera mariscal de camp, com si ab sombreros en lo cap per semblant diada, en lo any passat.

Y així acabada de passar men torní al hostal, suposat ya ser entrada de fosch, posantme en la continuació de esta història, ab llum en un candelero, sí quem feya mala cara, no podentla alegrar, per falta de espaviladeras. (noto entre parèntesis, y claudatur) que en la plasa Gran en tot es dia, quedaba al mitg ab un toldo una primorosa capella de las Santas, ab una imatge molt pulida de un Sant Christo, en la grada, derramant sanch del sacratíssim costat del redemptor ab un àngel que la recullia ab un càliz, fentse participant a algunas animetas del purgatori, que era est pas, lo més primorós de aquella capella, aturantsi alguns, y algunas a veurela, com yo que fiu lo mateix. Tornant a pèndrer lo fil de la història, vingué en tal inter al hostal lo sr. canonge doctoral de la Seu de Urgell doctor Jaume Creus, amich y conegut del doctor Bardolet, quals se di-

vertiren luego ab dos altres companys en jugar a cartas, mentres que yo no dexava ociosa la ploma en el tinter, sí que cap de sucarla ab tinta, y *calamo currenti* a la plana del quadern y que comprench anar a prou afluent ma vena en tots los successos fins ara de Mataró.

He dexat un rato esta ocupació jocosa per altra sèria del reso de matinas, y laudes de Sant Nazari, y Sant Celso màrtirs, per demà. Después he continuat altre rato est divertiment, fins a hora del sopar, que ha estat ab los mateixos del dinar, y de ahi del sopar. Sino que quexosos los sopers de un dinar tan escàs, com hem tingut en est dia, temíam, que així també no fos lo sopar, ab tanta tabola, com hi havia en lo hostal, y alguna preferència de vianda en la taula, que hi menjaba ab sos companys lo sr. don Magí Virallonga, lo que alterà de polsos al bon don Trinidad Trives, al presentar a nostra taula la jova del hostal un pa gros mig moreno, havent sabut haversels donat pa blanch. Lo sermó com de misió del bon capítol, produhí tant bon efecte *echant alguns votos al demonio* llenguatge molt comú est en castellans, com que dugué luego en nostre sopar un pa blanch de crostons, faltantli tant sols de est un crostó, y content ya lo amigo Trives ab los demés, y ab la abundància de vianda que luego sens serví a taula. Tothom menjà, y begué fins a tenirne prou, y ya de bulla, aquell bon capità com que seguint sas humoradas castellanas, demanà *3 palmos de vino*, que és gran ponderació, rient tots, y de gana lo doctor Bardolet al ohir de ell est, y altres estribots, ab la chuscada ab que parlaba el castellà, hom lo hauria pres per un verdader andalúz. Yo mengí ab parsimònia, no solent carregar gaire en lo sopar, per tenir la festa en pau, y ho vaig acertar, pe lo que estiguí com un

papa en lo llit, puix que amés de ben descansar, he dormit millor, que en la nit passada (a Déu gràcias).

Dia 28 de juliol dilluns st. Nazari, y Sant Celso, màrtirs, ha amanescut lo cel serè ab algunas bromas de calor, y lo sol també rabiós, est que se ha llevat molt més dematí, que nosaltres, per haver près la matinada fins a dos quarts de 7, y yo un de estos, llevats, y rentats cara, y mans, de allò ben frescos com una rosa, axugats tot seguit, hem anat a ohir misa a la iglésia de Santa Anna de pares escolàpios, en ocasió de compondrerse lo tablado en lo presbiteri per la funció del certamen dels minyons en esta tarde, ques devia comensar a 4 horas tocadas, haventhi llavoras molt picament de martells sobre claus, que era prou buyda aquells en la iglésia empleats en tal maniobra 3 o més hòmens ab Jaume Parés fuster, de prou estorb tot est ruydo, per ohirse misa ab quietut. Quedaba al mitg de la iglésia lo hermanet escolapio difunt en un féretro, cubert sobre ab una glasa blanca, que no impedia veuresе fent una cara com de un Sant Lluís Gonzaga, rezantli algú, y alguna mirantsel algun pare nostre, per descans de la sua ànima.

Las misas se han celebradas de *requiem*, sent dia est semidoble llestos de misa, men so tornat al hostal a flocarme la ventosa qual ha entrat sense casi ya dolor en más tragaderas, y ya ab poch embaràs (a Déu gràcies) a passar pel meu coll lo pa, y algun sacall, tenintlo ya més expèdit per parlar, y cantar si convé, y la aigua fresca que tot me ha recreat. Después me so entretingut ab alguna cosilla, esta del reso de las horas canònicas, y acabadas, després de la continuació un rato de escriptura, men so anat a fer plachèria a casa del Agustí Casals semuler, qual no hi era, si que sa sogra Agustina ab sa filla Maria Gertrudis; la mare

del Agustí, y lo noyet que és de allò ben axeridet, ab cabells negres, y ulls negres, molt alegres, que era gust ferli festas, per sa careta risueña, y no gens ploradora. Desde allí men so anat a casa del Jaume Parés fuster, qual no hi era, si que Josepha se muller; Manuela sa filla de 17 anys, bonicoya de cara, y molt bona minyona; Joseph Parés tocador del bombo, ab jech de tela pintada; ab est mén so pujat a tocar lo fortepiano, que no és res, vist, y tocat en lo any passat per estos temps, no obstant lo he tocat en passos de alguns *kiries*; *sanctus*; *goigs*, y responsoris de la música de la cathedral, més no haventsen ple de tocarlo, per lo tant desafinat, y esquerdat, lo he dexat en repòs, y después de una pocha plachèria ab lo minyonet, men so anat a la iglésia parroquial y entrat, tota illuminada, com ahi, ya estaba la funció en la sermó, sent lo orador de est dia; segona festa de las Santas; lo pare lector Mayet, agustino calsat, haventsen dit, que ab tot que llarch, ho ha fet molt bé.

Yo me so quedat allí un rato a rezar a las Santas, y a Maria Santíssima dels Dolors, en sa devota capella, y al finir ma devoció quotidiana, se me arrimà, que yam vegé al eixir de casa del semuler són conegut, un bon home, com ànima de platet contant no tenir feyna ab veu molt mañaga, obligantme a donarli una petita limosna, esta que fou de dos durillos, y prou apagadís com llagosta a la roba, volentme acompañar a vèurer lo camarin ab bellas pinturas, y peza aixi inmediata de nostra sra. dels Dolors. Lo cas fou después que ell se figurà menjar en lo hostal a gasto de ma bossa, segons me digué lo Jaume Fontanals, ni ell parlatme res de això, ni yo de tal cosa a aquell bon home menestral, que era algo poll de custura.

En fi dexemlo en pau, y proseguesch lo fil de esta història. Después de eixit per lo portal del costat de la iglésia a la plaseta, ahont hi havia una capella de las Santas de esquisit dibuix de tela embotxada, finint sobre bases en unas com piràmides de la mateixa tela molt polidas; sobre de las quals quedaban en peus las dos Santas verges màrtirs Juliana y Semproniana; allí he vist al revt. comunitari doctor Jaume Colomer, y als músichs, mosèn Thomàs Collell xantre, ab los demés referits ahi, excepto lo Manuel de Vilafranca, que no hi era, quals, esperaban que se acabàs lo sermó, est acabat, y han continuat los músichs sa música en el *Sanctus* después del Prefacio, haventse tocat aquella magestuosa per elemirré tercera major.

Acabat lo solemne ofici, he anat antes de tornar al hostal a fer 3 plachèrias, la primera a casa del sr. Anton Bassó, principi del carrer de Sant Juan, que se las avenia ab lo plat, y vianda en lo plat, lo mateix que dir, que dinaba ab sa família, y lo amigo estaba de gresca, com acostuma, y molt alegre de vèurem, així també la sra. Eulàlia sa muller; Catarina sa jova, tenint a un fill de 12 o 13 anys nebot del Ramonet, ausent ya 6 anys quel tenian sos pares, no sé si a Veracruz. He vist a una filla, a no neta del sr. Anton Bassó, que era bella en el rostro, y ayroseta. Desde allí me so passat al costat a la casa del texidó y vist a Josepha, antes Carles vuy Subirà cognom de son tercer Geroni; vull dir marit, qual se és alegrada de vèurem, y parlarme, puix que ya hi ha temps queens coneixem. Desde allí, al costat a casa de las Carreras, Francisca ab sas dos fillas Gertrudis, y Tereseta, que se són igualment alegradas de vèurem, y parlarme, y més a haverlas donat una poca de grapialtesa

ab la que contentas ellas, y yo content del alivio de ma inflamació de coll, per lo que casi gens, que men sentia.

Tornantmen al hostal, sent ya hora de fer taps, o posar taps, lo mateix que dir hora de dinar, est tardant a servirsens, me ha donat lloch de donar algunas plomadas al quadernillo. Ha arribat la hora de dinar, est ab los mateixos camaradas ab prou broma, y bulla, havent sigut abundant en pexos, y llagostas, així com es cas ahi que era un aplech a més no càbrer, dintre del hostal. Acabats de dinar hem eixits a la peza de la vora de la escala a hont si trobaban lo sr. relator Banús ab sos dos fills, noys estos, lo més grandet nomenat Anton, y lo segon Francisco blanchs de cara galants xiquets en jechs de tela de bion blaus.

Me so adonat, y ferme prou ríurer la visita de aquell senyor de la gran perruca, que mosèn Josep Solanellas en lo any passat li traguí lo nom de rey Bamba, quant me figuraba no veurel mes en lo hostal de Montserrat, sent fora de aquell puesto en què era collocat a un cantó al pujar la escala cerca de la cuyna, nombrantlo també lo president de la cuyna, est que estaba molt tiesso en la peza, entremitg de dos com marchs de alcoba revestit ab dos grans creus blancas de San Juan ab vestidura negra, y la caràtula de ell, apropòsit en bona fe per fer por a las criaturas, per sos llabis grossos, y nas gros, morena bastant, com pintura vella en quadro, contemplantmel yo, y riuren del acudit de mosèn Josep Solanelles de nombranlo rey Bamba, satisfet de tornar a vèurer a dit rey Bamba, he anat a fer visita a Francisca Martí, y Albià y de seguida al costat a Teresa Costa viuda ab sas dos fillas Esperansa, y Francisqueta, havent trobat costura allí de moltas noyetas ab sos cuxins de puntas; totas se són alegradas de vèurem, y parlarme, y

yo a ellas, tornant desde allí al hostal a cumplir mont reso de vespres, y completas.

Después men so anat a casa del fuster, senthi Joseph Parés ab sa mare, y una filla nomenada Manuela, que té cara alegre, y bonicoya, y desde allí fet un rato de temps, no haventse encara comensat lo certamen dels minyons en la iglesia dels escolàpios, no propi puesto en iglésia, puix que a proporcionarse, millor haguera estat en alguna aula; ni serhi los músichs, estos han vingut a la casa del fuster, y passatsen luego a dita iglésia dels escolàpios, per comensar sa música de violins; trompa; obuè o clarinet, y contrabaix en los intermedis de dit certamen que ha comensat sa música a 5 horas, ocupada tota la iglésia de banchs a files, que antes de comensarse la funció del certamen, quedaban ageguts *a dextris et a sinistris*, per passarse estos a ocupar; y per sèurer los músichs, un o dos xicots se han dut el cap unas 4 o 5 cadiras de baqueta de casa de aquell bon fuster.

La iglésia se és umplerta de aspectadors de un y altre sexo, ab las personas combidadas a dit certamen, principalment los pares, y mares dels minyons los més de Mataró que eixian a dit certamen públich, en el que se han lluhit los candidatos, de estos; 3 o 4 collegials en obras llatinas, y en prosa; de Virgili; Horacio, Fedro, y altres autors; explicacions de matèrias de que sels ha manat explicar, estas de imperis, reynes; de las 4 parts del món ab tot lo que contenen, etc., bellas letras; geografia en totas sas parts, y altras, ab música en són intermedis collocada en un andàmio en la vora de la paret al costat del retaula de Sant Joseph Calasanz, sentat quedaba a la vora de la varandilla del presbiteri lo pare Ildefonso asistent general de la reli-

gió dels escolàpios en silla de respecte ab taula al devant cuberta de domàs carmesí ab campaneta primorosa de plata, entre dos altres cadiras, y seyent en una lo pare rector, y en la altre que se hi sentà un noyet, prou bonicoyet. La funció ha sigut bona, fora de ser un xiquet massa llarga en estos temps de calor.

Yo luego de acabada la explicació de la geografia havent tocat lo rellotge de aquella iglesias 2 quarts de 7, men so anat a fer una diligència en lo hostal, no altra esta que la de pèndrer una xicra de xocolate, ol xocolate ab xicra, y sucarhi una llesca de pa, y afes que se me ha servir un got ple de aigua, que equivalia a dos, sent regalo en estos temps tant calurosos bèurer. Després men so anat a la iglésia parroquial, y arribat a més tardar a apagar llums, puix que ya lo oratori; ab música era acabat y així també se acababan de cantar los goigs de las Santas; que per mi foren nous flamants, per no haverlos encara ohïts, y luego acabada la festa en la iglésia, y los sagristants cap de apagar llums, dexantne alguns pochs en lo retaula de Nostra Sra. del Roser, que un capellà comensà lo reso quotidià o del rosari, a entrada de nit, seguint alguns, y algunas, haventmi yo agregat, per no haverlo encara rezat.

Desde la iglesia men so tornat al hostal, no haventhi ya en esta nit tanta tabola, com si molta ahi en tot lo dia, y nit; me entretinguí un rato en escríurer la corrent història, y después del rezo de matinas, y laudes ab lo doctor Bardolet, de Santa Maria verge, nos hen anàrem a sopar ab los mateixos amigos, y acabats de sopar, se ficaren a la tartana a mitja nit tocant tot seguit los andurrials cap a Barcelona, y nosaltres acordat lo paseig a demà fins a la vila de Calella, deventnos llevar a 2 horas de la matinada

per surtir a 3 horas del hostal, y així estalviarnos lo calor nos retiràrem al llit, y apenas dormit yo dos horas, ben suat pesat de cap, y de ulls; nos tinguérem ya que sorollar per dexar los calents llansols, il cuxí, y llevarnos tot seguit per la marxa a Calella, quedant lo cel encara fosch, y més núbol que serè ab tal qual estrella. Venint ab nostra societat lo revt. doctor Jaume Creus canonge doctoral de la Seu de Urgell, ab la sra. Rita sa germana naturals de Mataró, sentats doctor Bardolet, y yo en lo birlotxe, anàrem a buscarlos, per venir ab nostre compañia. Luego de parat allí lo birlotxe en lo mateix Camí Ral antes, o passat lo carrer de Sant Juan, portantlus pressa peraquè baxassen, lo doctor Bardolet, y ficarse al birlotxe, después de una poca de pausa, ab tot de trobarse molt bé en lo llit lo dit sr. canonge Creus, ha baxat ab sa germana Riteta, y entratsen al birlotxet tot seriós, y aló cap a Caldetas.

[Viatge de tornada]

Segons determinació feta, continuàrem dret a Mataró, y fer nit en lo mateix hostal de Monserrat que hi arribàrem ab bromada a las montanyas al nort, y llevant ab algun llampeg de calor, a dos quarts de 8, antes de anar al hostal desencotxàrem a la porta de la casa en que tenian posada lo sr. canonge Creus, y sa germana, senthi allí sa mare, encara de bona regent per la no tan arrugada, com la mare del doctor Gaspar Lleuger de Canet, la filla de la sra. Rita nomenada Maria Teresa, ab son marit, y una noyeta agraciadeta de esta, se trobaba allí altre fill religiós franciscano germà del sr. canonge Creus, y sra. Rita, ab els quals férem un rato de plachèria alegre, y desde allí men

aní a despedirme fins a més vèurer de Agustí Casals semoler, qual no hi era, si que las donas, y també la mateixa salutació fins a més vèurer, passant tot seguit a despedirme de Manuel Sastre, que ab sos fills, y fillas estaban a la porta, prenent la fresca, y la lluna en la Rambla, frente del portal de la iglésia dels escolàpios, y per Joseph Parés lo fill de Jaume, me fiu acompañar fins al hostal, peraquè a més del bastó yo; ell com qui guia a un ciego me preseràs de càurer o lliscar per allí, entre montons, y pols.

Arribat al hostal, y donat la bona nit aquell rei Bamba, y antes al bon minyonet Joseph Parés, me entretinguí ab alguna feyna quem faltaba fer, fins a la hora de fer, o posar taps és dir sopar, acordada la hora de dos quarts de 10; davent també matinejar demà de retorn a Barcelona, si bé no tant com en la nit passada. En lo sopar, est de escarola, y peixos; sens hi uniren, qual fou en la sala 4 frares franciscanos, que anaban de viatge fins a la Bisbal, y molt bé que soparen, com, y també begueren, teninthi a un llech de estos gros, y prou ben parescut, brau miquelet que àpar que hauria estat, sinch anys atràs contra los francesos, per lo que parexia no atordirlo res. Sopàrem ab estos prenentho ells ab prou plachèria en taula, Y a mi que jam venia són, me vaig retirar al llit, antes, quels de la taula rodona, volent yo un poch recuperar lo perdut.

En efecte 4 horas, y mitja las he aprofitadas, havent estat la hora de despertar per lo retorn a Barcelona a dos quarts de sinch, y trets, digo recullits tots de nostres apetuscos, tretas, y plegades las musquiteras dels dos llits, nos las hem dutes dintre de la caixeta del birlotxe, y aló a Barcelona, havent eixits a 5 horas tocadas del hostal de Monserrat, y de la ciutat de Mataró, fins que hi tornem, si

plau a Déu en lo any següent per estos temps, y ab notable més alegria, sent fetas las paus generals, que a tothom èstas moltíssim interesan en la salut de la ànima, y del cos, y ab més pecúnias en lo bolsillo, y ab major auge de estas en tots aquells patrons de la costa, ab forsa talegas de pesos, y xinxons de Amèrica en sos viatges, per tràurer de ells lo pesschit, alegrant moltíssim lo arribo dels marits, y de las talegas plenas de duros en plata, o or, a sas mullers. En fi nos han sigut favorables estos 3 dias, per havernoshi de allò ben divertits, curatsem ma inflamació de coll; no haver pres (a Déu gràcias) la menor desgràcia.

Jornals en la torre den Peixau en Badalona, y últim en la ciutat de Mataró desde la tarde 19 de maig, dimars de la semana, fins a disabte 23 inclusive, vigilia del solemne diumenge de pentecostes; any 1801 [109]

Hem tingut pròspero lo camí fins a Mataró,[110] és dir, sens lo menor susto, ni tropés, havent arribats a las primeras casas cerca de la Rambla, molt cerca de 3 quarts de 9, y baxats del birlotxe en la entrada del hostal de Montserrat a 3 quarts, no havent empleats més temps que dos horas, y tres quarts, desde Badalona a la ciutat de Mataró, alegres tots com uns gínjols. Lo millor ha sigut de est de tenirlo lo hostaler y demés servey de hostal desocupat de tota eixa canalla francesa,[111] que com ram de pedra seca, en tots paratges, mes o menos dexa señal, com en lo dit hostal de embrutar estovalles, trencar gots y demés diastraduras, y en gènero femení comesas, que és lo pitjor; no tenir hostas a nostre arribo; la entrada desembarazada de carros, tartanas; sillas volants, y caballerias, la ocupaba tant sols mon birlotxe y mules.

Hem pujat tot seguit al aposento, que destinabam per dinar los dos, y antes de entrarhi, me he contemplat un

---

[109] *Calaix de sastre. Dietari (1800-1801)* ff.354-360 [360-366]; *Relacions de festes i viatges 1800-1804;* ff.25-47 [35-57], versió utilitzada.
[110] El baró, el criat Jaume Fontanals i el *lacaio* Juan de Dios.
[111] Explica el baró que es tracte de «los francesos, fins a dos batallons en Mataró, que venian a Barcelona, per passar com tropas auxiliars als españols, cap a Portugal, y sent de prou mala catadura los gavatxos».

rato ab la ullereta a aquell senyor de la gran perruca ab caragols, ya que no eran neulas, que desde son front rodó li cubria las espatllas ab las dos creus blancas de San Juan, en lo devant de la jupa, y altra en la casaca, que no se li veya del tot, y obgactantsem lo rey Bamba segons ditxo agut de mosèn Joseph Solanelles, quant anàrem a Mataró per las festas de las Santas en 27 de juliol de 1799, que també li tragué lo nom de president de cuyna, per estarne cerca; sos llabis, y nas gros, ab frontera rodona, caràtula aquella apta per fer por a las criaturas, apenas mel miraba que reya tot seguit. En el ínter ohiam les campanas de la iglésia parroquial tocar la *aleluya* en el *glòria*, segons rúbrica de la iglésia en disabte, vigília de pentecostès.

Doctor Joseph Casas, y yo, en lo aposento destinat per dinar, rezàrem luego horas, y acabadas; escala avall *me fecit*, a pasejar per Mataró, y divertirme ab algun conegut, donatli lo bon dia, y en efecte men entrí a la tenda de Agustí Casals semuler en la mateixa casa cantonada al Camí Ral, y carrer de Sant Antoni, y trobat al Agustí ab sa muller Feliciana, a Rosa mare del Agustí, y una, o dos donas. Lo amigo Agustí, arramangat de brassos, o mànigas de la camisa, com en feynas de forner, o semoler de enfornar pasta per rusquillas, coquetas, y no sé què més cosas, molt se és alegrat de vèurem, y així també sa muller, sa sogra, *et reliquis,* sent pares Agistí, y Felicianade dos noyets, lo un calsat ja, nomenat Ildefons, y lo altre de bolquers nomenat Agustí com son pare; Vicens, y algun altre nom, prou sans y robustos.

Allí estiguí un petit rato en peus, fent plachèria, y tot seguit desde allí frente, per lo carrer dels escolàpios eixida a la Rambla a vèurer al Manuel Sastre, o al fuster Jaume

Parés, obrador de instruments músichs, de guitarras; violins; violas; contrabaixos, y fuertepianos, qual treballaba a la porta, y luego me conegué, y així també sa muller Josepha, visita mia, quels fou de allò ben impensada, y quen tingueren alegria de vèurem en Mataró rebentme ab molta afabilitat, com gent que són molt de bé. Luego preguntí per son fill Joseph Parés lo més grandet, y me respongué son pare, ser dalt en lo aposento, que se afinaba a un fuertepiano, y que pujàs a divertirmi. Entrí al aposento, y un tal Fèlix músich de Mataró lo afinaba, y lo Joseph Parés avisat de ell, anaba posant la clau del número de la clavilla, que lo afinador li anaba dient, y saludatme ab cara alegra, fentla com de novici caputxí, per lo tan modesta, tiradeta, y descolorida, com de tenir salut algo dèbil, havent patit dos vegades romatisme, y actualment pèndrer llet ab aigua de ordi, segons mu ho digué Jaume son pare. Lo tal Joseph Parés me saludà per mon nom.

Fiu alto allí, observant la afinació de aquell fuertepiano, y quedí prendat de sa claredat, ab uns baixos tan profundos, y sonoros, com contras d'orga, o cordas de contrabaix. Llest que el tingué lo Fèlix de afinar, posí las mans a dit fuertepiano, y segons ells me digueren, jol vaig estrenar de tocarlo, pareixentme tocar l'orga en la iglésia parroquial de Mataró, per lo rimbombo, que feya, brindant a divertirmhi una bona estona, y probat alguns *kíries*, càntichs de oratoris; *sanctus* etc., casi tot de la música de la cathedral, escultantsaho lo Joseph Parés, sa germana Manuela, y sa mare, ab una criatura petita que tenia al pit, havent sabut tenir 3 fills, y 3 fillas, com yo mateix actualment.

Satisfet de tocar ab lo nou fuertepiano, lo referit, y algunas consonàncias, men so baxat a fer un rato de plachèria ab lo bon Jaume; muller, y fill, havent arribat en tal ínter de son estudi en los escolàpios lo segon nomenat Juan Bautista, de uns 12, o 13 anys que és prou galant xich, y cara alegre, qual vestia jech, o jupeta de tela crua blava clara, y així las calsas llargas, qual luego de arribat de estudi besà com a bon fill las mans a sos pares, y son germà Joseph duya jupa escura, y calsas també, roba prou usada.

Men aní de allí, haventlus dit que ya hi tornaria acabat de dinar a veurels, y tornarme a divertir altra un rato ab aquell fuertepiano antes de tornarnoshen a Badalona, y desde allí a Barcelona. Desde la butiga del Manuel Sastre, o den Jaume Parés, men aní a la iglésia parroquial a ohir misa, y havent tocat onse horas, la trobí comensada, que deya en un altar, després del de Nostra Senyora del Roser, lluny a un racó de cruzero mosèn Thomàs Colell xantre de Mataró, però fill de Barcelona, qual ab un quart de hora la despatxà, y ohïtli ab varias personas de un, y altre sexo, molt llestet, que acabada la missa, sen anà lo bon prebere a la sagristia.

Vegí lo treball dels doradors, est en tot aquell presbiteri tan espayós de balustradas, y cadiras de cor, donant a tot color de perla ab dibuixos, y perfils de plata ab colradura, que may és tant car, com si de or; llest que parexerà molt bé, acompañant als quadros, y retaula, com així tot lo demés ho veyem, ya llest en el dia, sí sols un de aquells grans quadros dels passos de las Santas verges màrtirs Juliana, y Semproniana a la part de la epístola, un poch sa pintura quedà un poch descrostada, o aclivillada, que és llàstima

en obra tan selecta com del famós pintor Muntaña.[112] Sobre del nincho de Nostra Senyora Candelera, titular del retaula major, hi ha una imatge de bulto de capa blava, pensant yo, y algun altre si era lo Pare Etern, puix que ho sembla, y no ho és, sí que Sant Cugat ab las dos Santas, que las predica, y converteix a la fe.

Eixit yo dela iglésia, después de algun reso a Maria Santíssima dels Dolors en sa molt devota, y magnífica capella, men aní informantme per Mataró en lo carrer prop de la iglésia, de ahont vivia mosèn Thomàs Colell, per a més de ferli visita, vèurerli, y tocarli un molt bon fuertepiano, obra de Jaume Parés fuster, haventho preguntat que el vegi en la butiga en casa sua ab son pare a mosèn Joaquim Simon, quel conegui anys atràs collegial en lo collegi episcopal, company, y patrici de altre conegut meu que morí después de collegial, apotecari que morí molt juvenet de uns 16 anys, nomenat Antonet Mas y Aymerich, fill hereuet del sr. Esteve Mas, y sra. Josepha en casa, y butiga en Mataró en lo carrer de Barcelona. Informat dels tals pare, y fill Simon, ahont vivia, men hi aní cerca de la pescateria, y carniceria unidas, pugí a la casa, y vegí de casa al tal mosèn Thomàs Colell, és dir ab jupa, im paregué, sense el collet, o valona, allí ho tenia tot en orri sobre del pianoforte, de sabatas, mijas; algun llibre etc., y desembarazat mel obrí, y vaig tocar de est tres, o quatre consonàncies, est que és prou sonoro, y alguna corda que no lligaba, és dir desafinada un poch, però lo nou que té lo fuster per vendre a quil vulga comprar té al doble més veus, y alguna més profunditat quel de mosèn Thomàs Collel. Lo preu del

[112] El pintor Pere Pau Muntanyà (1749-1803) treballa en la decoració del retaule del presbiteri de l'església de Santa Maria.

nou fuertepiano és de unas 250 lliuras que ya las mereix, sent un instrument tan bo, y com lo bon Jaume va curt de feynas, penso que el donaria algo un xiquet més barato, patint ell y sa família prou carència en quant al menjar.

Vist lo fuertepiano de mosèn Thomàs Colell, y saludat-lo; sent ya hora de dinar per ser un quart de una, men torní al hostal a esperar la gazòfia, y ya nons hem pogut estalviar lo mal rato, de tenir allí a algun gavaig, y italià, y a una de sa faysó, vestida de home, ab cot, o surtu blau, y pantalón, jova, y descolorida de cara [y que ab tal trage cambiat, no quadraba gens a tot bon català, dels nostres, dexant els corcats catalans, y españols per los francesos], més no alternant ninguns ab nosaltres, feyan sa olla apart, y en altre aposento, havent nosaltres ajustat la porta per no vèurerlos, ni los tals veurens, y que al girarlus la cara lo doctor Casas lus feya a mirarlos sense voler; cara de 3 deus.

La criada ha entrat a pararnus la taula per dinar, y altra, fentnoslo un poch desitjar no podent donar prompte ella, o l'altra solas donar cap a tot, y més haventse posat a dinar nostra família. Portà la criada los cuberts de plata, y després la casola de sopa ab ous, fentnos glatir un poch lo dinar de un, a altre plat, faltantnus pa; los satrills de oli, y vinagre y lo parell de garrafas de aigua, y vi que al últim nos embarazà la moza del hostal tota la taula. Haventnos servit després de la sopa ab ous, fent prou alts de un a altre plat, y nosaltres fent señal ab la cullera, o furquilla a un cantó de plat, per sins duyan vianda; bacallà ab such; peix ab such, y de fregit, y així també llagosta perbullida. Per postras tinguérem cireras, fruita novella. Lo pa era calent, si be gustós, y tou, que encara sas crostas dels de

crostons las poguí rosegar, que no fou poca fortuna, y encara dinàrem prou be (a Déu gràcias) llestos de donar gràcias isquérem al lavatori a la sala, rentantnos, y axugantnos las mans, y un de aquells plagas, que seria a ben segur italià se posà a tocar la guitarra.

Luego surtírem del hostal, y a donar las bonas tardes, y per si volian res per Barcelona, al Agustí Casals semuler, y a tota sa gent en sa tenda, o botiga, y Déu los guart, fins quens torníam a vèurer. Desde allí a casa den Jaume Parés fuster ol Manuel Sastre, que allí li dihuen, y tot seguit yo dret dalt ab lo doctor Casas que mi acompañà per conèxerlos, y vèurer son fuertepiano que jol vaig tocar altra estoneta, y vingut lo Joseph Parés, que escoltantme a ratos tocar, se aclucaba de ulls, com que se adormia; allí hi havia dos guitarras sobre de una caxa, que parexian prou bonas, y sabut lo preu per aquell minyonet de 6 duros, qual tocà de ohido en lo fuertepiano una contradansa, única, que ha dit que sabia, esta que la tocà ab prou destresa de dits, y a compàs.

Después de una poca plachèria, y si volian res per Barcelona, sent ya 3 quarts de 3 hora donada al Francesc de enganxar las mulas al birlotxe, al punt de 3 horas, havent arribat al hostal per saludarnos la Francisqueta, germana de Maria Esperansa ab una noyeta de esta última, haventnos dit que sa germana feya llit per no trobarse molt bona, nos hen despedírem de dita Francisqueta, y molts recados, pujant tot seguit al birlotxe, y tot seguit eixits del hostal de Mataró a 3 horas, y luego de Mataró estantnos ya per cubrir lo sol una broma, que teníam al devant, y vent que xiulaba prou las orellas den Jaume Fontanals, y los cabells quels erizaba bastant; hem continuat la mateixa ruta dret

a Barcelona, y la broma se anaba més extenent, y tapat ya lo sol y lo pitjor alguna negró y núbuls blanchs entre mitg, que jam donaban alguns cucs, per sins remullarian antes de arribar a Badalona [...] las mulas, nos conduhiren felizment a Barcelona.

Explicació dels dos jornals, y mitg de anada; estada, y vinguda nostra de la ciutat de Mataró, ab lo motiu de las lluhidas annuals festas allí de las gloriosas verges màrtirs las Santas Juliana, y Semproniana, desde la tarde 26 de juliol, fins al 29 inclusive en est any primer de la centúria 1801 [113]

Pàssarem per la vora de Vilasar de Baix; travessàrem polsosa a la riera de Argentona a 2 quarts de 8 y desde esta entràrem a las sènias, o hortas de Mataró, veyentse la ciutat escasament per la tanta pols en lo camí; bromas, y boyras, passàrem luego per la vora de la Burdeta a la esquerra, y luego entràrem a las primeras casas de Mataró, y en seguida lo carrer de las casas novas, fins a baixar del birlotxe ple de pols, y polsosos tots; especialment Francesch, il Juan de Dios, al hostal de Monserrat. [114]

Y tot seguit dret dalt lo Jaume Fontanals y lo lacayo a disposar, y guarnir lo parell de musquiteras als dos mateixos llits ab capsaleras jaspeadas, pintadas, y doradas, ab los dulcissims cors de Jesús, y de Maria, dels dos anys en estas 3 nits de juliol, 26, 27, 28 y 29 dels anys 1799 y 1800. Po Maria, y yo, arribats, no pujàrem dalt, si que tot seguit nos hen anàrem a la tenda o butiga del Agustí Casals semuler, cantonada ab dos portals, al Camí Ral, y carrer de

[113] *Calaix de sastre. Dietari (1800-1801),* ff.471-489 [477-496]; *Relacions de festes i viatges (1800-1804),* ff.57-83 [67-93], versió utilitzada.
[114] El baró, el seu fill Josep Mª (Po), el criat Jaume Fontanals, el cotxer Francesc i el *lacaio* Juan de Dios, fan estada a l'hostal de Montserrat.

Sant Antoni; entrats; ell no hi era, si que sa muller Feliciana, sa sogre, mare del Agustí, y una, o dos donas, totas, que se alegraren moltíssim de nostra visita, y de conversarhi un rato. En el ínter arribà lo Agustí, ab la post al cap plena de rusquillas, y mustatxonis, y poch ques podia esperar tal visita, y molt que també sen és alegrat, com nosaltres dos de vèurer, y parlar ab ell. Molt alegrà al meu Po Maria, luego de vist que treya a punyats lo Agustí aquellas pastas, y per lo tant sent prou gurmant de rusquillas, y mustatxonis, no tenint cap diner per comprarne alguna, me demanà mitja peseta, y se la doní, y comprà lo que esta valia tastantne alguna [ab beneplàcit de qui las treballa] y men donà a tastar [un poch aquell turrat], que no passà de un grux de admetlla, y era *bo bo* allò.

Vérem lo noyet Ildefonso axeridet de ulls, y haventli preguntat de altre noiet més petit, me digueren que sels havia mort de resulta de un plaga que disparà una escopetada allí certa venint surt mentras que dormia lo angelet de Déu, y de est sels morí. Desde allí, desitjant los bona nit passàrem a fer visita al bon Manuel Sastre, que més és conegut en Mataró, per est nom que no té, que per lo de Jaume Parés, nom y cognom propi, fuster de instruments; nos hen hi anàrem mitg a las palpentas, puix que la lluna encara no havia eixit, per lo carrer a la vora dels escolapios, y al ser los dos al devant del portal de Barcelona, trobàrem un cert grop allí, a pensar, que a més nos hauria eixit prou cara la festa, esta no ha sigut altra que figurantnos desde allí lo terreno pla, per anar a casa del fuster, no sent pràctichs del terreno, sustenintme del bras Po Maria, a més de yo un poch *lumine luscus*, a poch més, curt de vista, desde un cert padrís, que nons el figuràbam; ho feu

també lo Po Maria guiantme per no càurer, com que de repente patatof de cos, y ancas a terra quedantnos a més, fets uns babaus allí ageguts; la ditxa fou, que no prenguérem mal, haventnos alsats sens ningú quens tingués que ajudar, fora del impensat salt, que sempre poch o molt asusta.

Y rientnos de la caiguda, nos ficàrem a butiga del bon Jaume Parés, en ocasió que acababa ab sa família de resar lo rosari, y luego acabaren apenas arribats nosaltres. Saludàrem al bon Jaume, y a sa muller Josepha, y prenent llum, pujàrem al aposento ahont és lo pianofort; lo bombo; las guitarras, y algun violí, luego isqué lo minyonet Joseph Parés, ab jech de indianas, sa germana Manuela, y reunits allí toquí lo pianofort, est ben afinat fora de no haverhi corda en la última tecla baxa, podentse encara hom divertir, tocant algunas consonàncias, y algun bolero barrejat, com així lo tocà lo meu Po Maria a ratos a compàs y en altres algo desacompassat, fent gestos de cara, y ulls ab moviments de boca, al tocar la guitarra, a no volerli ben córrer los dits, de las 6 ordres, més no de cordas de violí, per se més sonora. Lo Joseph Parés tocà aquella contradansa única que sap be, ab lo pianofort. Molta alegria, que hi havia en tots, y per *si forte* de lo succehit de ancas a terra, no portant senyals de cap esgarranxada en las mans, si que arena, y palla a la esquena, com llapassas a la roba, afi de no causarnos dany, demanàrem al bon fuster, y a sa muller un poquet de vi per bèurer, y ditnos que millor fora un xiquet de aiguardent est que no ni havia en casa, si que vi, que ab garrafa de vidre, a no cristall casi plena, nos la dugé manuda in buydà un poch a la tassa, per flocar-

noshel tot seguit, ins aconsolà lo ventre, com si res nos hagués succehit.

Después me acompañà per sota la axella lo Jusepet al hostal de Montserrat, per lo carrer dels escolàpios, girant al Camí Ral a la dreta, y bona nit noy, fins a la hora después de haver sopats, eixir un rato a pèndrer la fresca, ab lo resplandor de la lluna. Antes de sopar nos rodonirem de nostras cosas, y yo del reso de matinas, y *laudes* per demà de Sant Cugat màrtir. Acordats ya que quedàbam ab lo fuster Jaume Parés y lo Jusepet son fill en quant a la hora de eixir un poch a pèndrer la fresca, después de haver sopat, y arribar a vèurer, y a no ohir, un gros sarau en casa Torner en lo carrer de Argentona, cantonada al carrer den Molas [a lo menos ohir un poch la música]. La lluna ya havia eixida y illuminaba ya un xiquet menguant lo orizonte, y a tota Mataró molt del cas, per no anarnoshen de custellas, com ya cosa de hora, y mitja, quens havia succehit tal fortuna. La millor esta que fou de no haver pres mal, de tenir de avisar a algun cirurgià.

Sopàrem en una tauleta, y ya fou bona fortuna, que quant la teníam prou embarassada ab dos garrafes de cristall de aigua, y vi; los satrills de vidre a no cristall en una peza ab dos brochs, y culs, un per lo oli, y lo altre pel vinagre com banyas de unicorn dits brochs, no volent dir dels caps de bou de Mataró, com abrazantse un ab altre; plats ab vianda; candeleros, y demés històrias, a brasejar nosaltres un poch sens adornarnos, hauria sigut broma que las garrafas ils satrills, haguéssem fet a tots, o se haguésen escalaburnats de cap a terra. La pausa de un a altre plat ab vianda, y demés recapte, sens feya desitjar y lo sopar, que ab un quart de hora lo haguéram despatxat a las tripas, se

quedaban bon ratos dejunas, arribant cerca de mitja hora dit sopar, per vida del hostaler de aquell hostal de Monserrat.

Comensat que se hagué ab un plat de ensiam, mirantmel, y res més per no poderlo mastegar. Ab est tinguérem 4 ous ab closca a parell per boca; ya per no per barba, sols que no eran molt cuits, y casi sens xafaba la closca ab los dits, y fora del rubell, que era lo millor dels ous, de la clara non poguérem res aprofitar per lo massa clara. Llavoras nos faltaban en taula fora dels pans de crostons mals per mos pochs caxalots, no gaire, o gens aptes per ferlos crixa, y escasament podentsen tràurer molla, per quedarmi molt poca; las garrafas de l'aigua, y vi; los satrills, que tot nos ho plantificà la criada en la tauleta ab los plats de peix perbullit; lluerna ab such, que era ben amanida; peix fregit; a no engañarme; congre, y postras de peras prou dolsas, fora de un xiquet aspras, bona aigua, y millor vi, agarrantnos los dos ab lo parell de ampollas, fent *gluc gluc* al vuydarho a las tassas, y de seguida a la aduana del ventrell.

En tal ínter delas postras, arribà lo fuster Jaume Parés ab lo Jusepet son fill per anar junts a pèndrer la fresca, y pahir lo sopar, fins a ohir o a proporcionarse, vèurer lo sarau de casa Torner en lo carrer de Argentona, cantonada al carrer den Molas. Fora de la desigualtat del terreno, y azèquia, o raguer al mitg de la Rambla, y lo ragueró del mitg de la Riera, feya plaher pasejarse hom ab lo resplendor de la lluna; nit fresca, y ningunas espentas, així com tot al rebés, per lo que estaban a hom en Barcelona. Alguna quadrilla de hòmens, y donas, xichs, y grans, trobàrem de Mataró, estas en màniga de camisa, puig que és

temps de anar a la fresca, és dir art de la mar, y alguna de la terra ohintsi un contrabaix, y violins a no clarinet dintre de una entrada en la Riera, que hi havia sarau popular de los, y las de anar a la fresca, y de pipeta a la boca, més en lo altre sarau, al que arribàrem en lo carrer de Argentona, est sabia ya als de casas de senyors de Mataró, suposant que tota la gent ninguna era de pipeta, o de la més ordinària, si que de garbo; ben illuminada que estaba la peza del ball, en tot lo que proporciona la ciutat de Mataró, en esta casa en que és casada la sra. Tereseta Malé, vull Torner, mestressa de casa.

De prompte nos isqué a rèbrer son germà gran sr. Jaume Malé; son germà sr. Ramon Malé luego después, secretari segon, ques troba del sr. comisari de marina de Mataró, que se explica molt bé dit Ramonet en català, y en la pronuncia castellana, havent estat en València, y en altras paratges de España, y Cataluña, al mateix temps un galant jovenet que és, y ben vestit, que apar un senyor de Mataró, com així ho és, vegí a son germà petit, nomenat Simonet ab casaca, y demés negre a la estudiantina, que vol ser frare, no se si mercenari, o de algun altre convent; aprenent adroguer, que havia estat en Barcelona en casa, o butiga de un tal sr. Blanch, y no sr. negre cerca dels barris de Sant Cugat del rech; moltas sras. y srs. mataronins, ab alguna mescla de barcelonins, y altras forasters, no conexent yo, y que no llampo gaire, fora dels Malés a cap de altras y vist, y fetme molts agasajos la sra. Tereseta; confusió bastanta, que ab un quart de hora jan tinguí prou, y per complàurer al meu Po Maria, lo dexí ballar una contradansa, fentme càrrech *de dar al tiempo lo que es suyo*, y

sa edat de 21 anys, correspondrerli ballar un poch, y divertirse, si be no excedintse.

Yo me isqué al terrat a pèndrer la fresca, conversant ab lo sr. Ramonet Malé, fent deliciosa nit, per lo estrellat lo cel ab lluna, y la hora quieta, corrent ya llavoras mitja nit, y hora a hom de anarsen al llit. Lo Po Maria se feu càrrech de que yo men volia tornar al hostal, y dexà la contradansa, a que estaba nombrat, y content yo de que no la ballàs, si quem seguís a retiro, com tot bon fill deu ser obedient a son pare, fora de lo que sia contrari a Déu Nostre Senyor, que nos deu obehir. Ya era aquella escala, aposentos, y sala en que se ballaba, com sarau de pompa [en casa Torner], per lo ple, y lluhit en illuminació, y música de dos indivíduos de la cathedral de Barcelona, y 3 del Pi, ab algun, no de la cathedral de Mataró, si que de la iglésia parroquial. Lo contrabaix lo tocaba lo segon contralt de la Seu sr. Juan Vinyals, y lo violí lo Geroniet Altarriba que te la futura de la viola, que ha tingut que dexar aquell sant varó sr. Francisco Casamor, que ab sotas sas ulleras, ha perdut los ulls, haventsen tornat cego el pobret, oferint la privació de la vista a Déu Nostre Senyor.

Nos hen tornàrem, esperantnos ya abaix a la entrada lo Manuel Sastre ab lo Jusapet al hostal de Monserrat, y desde allí ells, y nosaltres, nos hen anárem al llit a fer *nonas,* fins a demà matí 27 de juliol dilluns, las Santas verges màrtirs Juliana, y Semproniana, que havent descansat sens haver sentit cap dolor de resulta de ahi del patatof a terra, y dormit com en nostres llits en casa Cortada, nos hem sorollats per llevarnos a 6 horas.

Lo Jaume Fontanals, y yo los primers, nos som desabrigats dels llansols per llevarnos, y lo Po Maria encara sens

sorollarse gens, és dir, ben adormit encara, y que quant agafa el son, és menester traurarli los llansols, y àduc passigarlo hom, peraquè se llévia. En quant al cel quedaba serè, y lo sol bon rato que se era llevat, y prou rabiós com un lleó, ha proseguit de la mateixa manera, y també en la tarde, fora de alguna broma lluny a las montanyes a tramontana, y en la nit desde onse horas ab núbuls, y llampegs, tenint mitg amagada la lluna, y no se que tal passarem la nit, si ab trons, y pluja o sense; anemnoshen al llit, y demà si plau a Déu, veurem que tal amanexerà lo dia; en est de las gloriosas màrtirs Santa Juliana, y Santa Semproniana lo hem passat alegrament, sens cabòries de inglesos, ni francesos; ab vents frescos, haventnos donat lloch de pasejar y divertirnos per Mataró, después de cumplerts àzia a Déu, lo quens incumbeix, com a christians.

Passo a explicar est festiu dia, qual així comenso, y és com segueix, o *sicut sonar*. Llevat ab la mateixa salut, y robustez (a Déu gràcias) he fet córrer después de pres polvo un rato la ploma, sobre el llibre borardor *Calaix de Sastre*, així com ara trasladat en est tomo 7 de las 7 cibellas, fins a suspendrerlo en lo (parèntesis, y claudatur) del xocolate, ab pa que Déu nus do, il got de aigua fresca de las escullidas fonts de Mataró. Después ab lo Po Maria, hem anat per ohir missa a la iglésia de Santa Ana de pares escolàpios, haventhi un fèretro ab drap de morts al mitg de la iglésia, retardant a eixir misa, y també la conventual, ol ofici, quel senyalaban las campanas nos hen som anats a la iglésia de Sant Joseph, y tocant la campana de aquell campanar a misa, cerca de arribarhi, poch rato de entrats a dita iglésia, ha eixit misa al retaula separat del major, en capella separada de Nostra Senyora del Carme, est ques va

treballant, o continuat de màrmol, y jaspe molt pulit; luego, acabada una misa, ne ha eixida altra, las dos de religiosos del mateix convent de carmelitas descalsos, que ha ajudadas mon fill Joseph Maria, que mu ho ha demanat, y molt gustós yo, sent ofici dels àngels.

Llestos de ohir las dos misas, y de algunas oracions en la iglésia de Sant Joseph, haventhi a una part a la vora del cruzero, a la part de la epístola, y cerca de la sagristia, un retaula nou en la hechura sa grandària, y amplària al de Santa Rita de la iglésia de Santa Maria de Barcelona, hem pasejats per la Riera, exintnos a la Rambla y de seguida a casa del bon fuster Jaume Parés, y pujantnos dalt a tocar lo pianofort. Ya hi era lo Jusepet, son germà Juan Bautista, minyonet ben axeridet de cara, colorada, així com no la del Jusepet son germà més gran, y semblant bastant a la de sa germana Manuela, és dir bonicoya, un noyet de uns 6 anys més bonich, més no germà del Joseph, y del Juan Batista, y altre de 14 anys est de Granollés també regular nomenat, segons sabí después; Joaquim Garrell, quals se divertian ohint lo pianoforte, y la guitarra, ab que se divertia lo meu Po Maria; en el ínter de la música arribà allí una jova de uns 33 anys de edat, fresca, y bella jova mataronina de casa Vilardabò al costat de la butiga del Manuel Sastre casada en la vila de Granollés, mare del minyonet Joaquim Garrell de 14 anys, filla de casa Vilardebò al costat de la de Jaume Parés, esta que se nomena Antònia Garrell, per apellido de son marit, y sent minyona Vilardebò, de agradable conversació, qual duya un noyet al bras, de nou criatures que ha parti, y las més, que se li han mortes, conexensa esta mia nova en aquest any primer de la centúria 1801.

Enfi, havent estat prou per llavoras en casa de Manuel Sastre, divertintnos ab músicas, y plachèria, hem tornat al hostal, per enllestirme de reso de las horas, y acabadas, hem anat a vèurer la gran festa de las Santas, a la iglésia parroquial de Mataró. Entrats llavoras predicaba lo sermó panegírich lo pare lector Feu franciscano, ab tota aquella gran illuminació, que seria ya repetició tornarla a referir, y que hi feya prou calor en la iglésia ab esta, y tanta gent ohint lo sermó. No podent nosaltres penetrar desdel portal major, per no incomodar a tants, y a tantas agenollats, y en peus. Intencionats de entrar a rezar después de Déu, a Maria Santíssima, y a las Santas, a la devota, pintada, y magnífica capella de Nostra Santíssima Mare dels Dolors, per rezar la corona dolorosa, recullintnos allí un rato, nos isquérem fora de la iglésia per dit portal major, y voltarla fins a entrar a la plaseta y desde allí a la iglésia per lo portal del costat, en que hi havia ben guarnida una capella, tota blanca de telas, o blauet a imitació de alabastro, ab dos columnas, y las dos Santas sobre, quel tot ab algunas pezas de blauet, o indiana, y fullas de àrbres, amenisaban prou aquella plaseta.

Com los músichs, no solen ser gaire amichs de ohir sermons lluny de observar aquella certa sentència de Fra Anselm Turmeda, que diu, *quant ohiràs predicar, tantost aseute*, *si que tantost vesten*, segons un dels cèlebres ditxos de mosèn Joseph Solanelles prebere, boser de la cathedral de Tarragona; trobàrem, suposat això en dita plaseta fent plachèria, y mirantse la capella al xantre mosèn Thomàs Colell; a un clergue jovenet contralt, y a alguns altres músichs seculars de Mataró, y de Barcelona, algun capellà de la comunitat, a altres vàrios seculars, minyonets, y noy,

que per allí se divertian, estiguérem un rato ab conversació lo mosèn Thomàs Colell; ab lo doctor Jaume Colomer pbro. que en aquell portal de iglésia ab bacina en la mà captaba per los presos, y ab altres coneguts, entrantnos de seguida a la iglésia, y a la capella de Nostra Sra. dels Dolors, en ocasió que encara continuaba lo sermò de las Santas lo pare lector Feu, quedantme de est dejú enterament, portantselni la veu tantas oberturas en la iglésia, y sa molta capacitat. En quant a la música fou la composició de aquell ofici, que sent mestre de Torruella compongué mosèn Dominguet Arquimbau, y escullida, com de aquellas petitas capses, en que està la bona confitura.

A dotse horas, se ha acabada la solemnitat en la iglésia, fins a la tarde, a vespras, y despúes la professó, eixits nosaltres per tornar al hostal, per lo paseig de la Riera, desdel carrer den Pujol anant ab quadrilla de vàrios, y vàrias en seguiment del Illre. Ajuntament de Mataró ab son Sr. governador marquès Ferrera que presidia, y cluhia la fila, ab sas vandas encarnadas, sobre casacas negres, y demés ab perucas ab bosa de allò ben autèntichs, ab sa música al devant de dos fugots, y dos clarinets, y vistos a tot aquell respectable cos entrar en sa casa consistorial de dos en dos, en la Riera, trobàrem en lo portal de casa sua en la mateixa Riera a l'altra part al reverent doctor Isart pbro. rector del collegi episcopal, antes que també lo trobàrem en la mateixa Riera, acompañat del revt. doctor Thomàs Espà, los dos mataronins, cathedràtich que és en lo mateix collegi de teologia, molt galant subgecte; així també trobats al sr. collegial de dit collegi espiscopal de Barcelona, Ramon Mas y Aimerich mataroní, fill únich de la sra. Josepha viuda del sr. Esteve Mas apotecari en lo carrer de

Barcelona, qual ahi nit nos vingué a fer visita en lo hostal. Lo sr. doctor Isart, que com tinch notat quel vegérem, y saludàrem en lo portal de casa sua, subgecte molt bon eclesiàstich, al mateix temps molt cortès, y civil, nos combidà a vèurer en la tarde la professó de las Santas, y moltas gràcias al bon prebere.

Nos hen tornàrem al hostal en ocasió de haverhi prou hostas, menjant uns, y bebent altres en taula gran, y en altras de diferentas a la salut de aquell senyor de la gran perruca, fins a cubrirli la espatlla farsida tota de caragols, ab les dos creus de palm blancas de Sant Juan, al pit, mirantsels ab sos llabis sens obrirlos, per dirlus, si tenian ganas del dinar, no sent més que pintura en quadro, y tot ell vell com Matusalem, ques recordarà de la centúria sinccents, [a no guardarse en golfas de alguna casas dels successors del tal personatge, que ninguns ha conegut en Mataró, no sabent com se deya] que paran en hostals, com en est de Monserrat, paraxent que en vida hauria estat gran mestre, o gran prior de la religió de Malta, pintat que també queda el el quadro, son escut de armas.

A no engañarme entre los hostas, vegérem al sr. Antonet Tusquets, famós violinista, y compositor de música, casat cosa de uns 6 anys ab la sra. pubilla Laforja, conegut meu de molt, minyonet que tocaba el violí de principiant en acadèmia de música de casa de mosèn Joseph Prats, y de son germà. A poch a poch nos arribà la tanda per dinar, y nons faltà llagosta perbullida en taula, amés de a son principi una prou sahonada sopa ab algun ciuró a la aventura, superior, y la llagosta a les demés viandas de pexos ab such, y fregit, ab un pollastret rustit, que figurantnos si fora regalo del marquès Durazzo, nol admetérem, si que

las postras de alguna pera, pa ab més molla, que no ahi nit, que era de crostons, que ab tot que me agrada molt, per mos pochs caxals no feyan, bona aigua, y licorós vi, havent dinats Po Maria, y yo ab més conveniència, per havernos entrat la criada una tauleta més gran.

Acabats de dinar y donats gràcias a Déu, y lavatori de mans, axugantnoslas be, men aní a fer algunas plachèrias per Mataró, la primera a la butiga del Manuel Sastre, informat que estiguí dels de casa Vilardabò al costat de esta, en la que vegí a la sra. Marieta jova de la casa, natural de la vila de Verges en lo Ampurdà, mitja hora, o tres quarts de Albons, casada en Mataró ab lo sr. Juan Vilardabò blanquer, que és un galant mozo; baixà después de haver fet un rato de siesta sa germana mataronina sra. Antònia Garrell, casada en Granollers, y ser Garrell son marit. Estat allí un rato ab tant galant gent, continuant la Rambla, per anar a fer visita a la Semproniana Fontanils, a sa germana Teresó, y a sa mare, me sentí lo saludo a las orellas de una veu de famella, y encaminantmi era la de la sra. Feliciana, que era en casa de sa germana sra. Maria Marxuach fillas de aquell cèlebre enrahonado, y amich de dir plagàrias sr. Anton Bassó; me feren molts agasajos, conexentme ya desde aquell temps, que anàbam a Caldetas ab lo difunt capellà don Joseph Alda, quens divertíam forsa; com així dihuen los mataronins, en las dos pausas de 3 o 4 dias en Mataró, tant al anar, com al tornar de Caldetas.

Desde allí men aní a vèurer a la Semproniana, que trobí ab sa noyeta; sa germana Terasó, y sa mare, havent celebrat ma vinguda a Mataró, y después de estat allí un rato de conversa, y felicitarli las tardes, ols dias de Santa Sem-

proniana, ab lo cuydado que la te, no saber notícias de son querit Fèlix, y aixís Francisqueta sa cusina germana, per tanta broma a mar, de tants cossaris que lo infestan de mal en pitjor fins que se tranquilísia ab la pau, quens portarà llavoras doblas a trompons de las Indias, y així a quantas donas de Mataró, y demés de la costa, que tenen a sos marits, y fills a viatge. Desde allí men so anat al hostal, per enllestir lo reso de vespres, y completas; matinas y laudes*; semidupla* dels Sants Nazari, y Celso, màrtirs, y acabat, proseguír un rato esta matèria *calamo currenti*, fins a la hora de ambucarme la píldora, no altra quel xocolate; que sempre és, millor de las que venen els apotecaris, ab pa a talls com si fosen melindros, y un got de aigua fresca.

Luego ha sigut hora, sent un quarts de 7 de anar a vèurer la professó de las Santas, cap a la Riera, y apenes entrats, vistos ya un poch de lluny al gegant, y gegantessa ab lo Maneló al mitg, per allí ballant; encara llavoras no se ohia campanària alguna de la iglésia parroquial, en proba, que encara no eixiria la professó, ni posarse encara domassos en los balcons, fora dels guarnits ya en est matí, en lo balcó, y finestras de Casa de la Ciutat, carmesins ab los escuts de armes de Mataró. Lo quadro pintadas las dos Santas verges màrtirs Juliana, y Semproniana. Yo me so entrat en la mateixa Riera a la casa de Isart, combidat que ya era del reverent doctor Isart, per vèurer còmodament en lo balcó de ventallas passar la professó, y las dansas dels pares ab lo Manueló de Mataró, que anaban ben lleugerets en córrer, saltar, y dansar, segons lo bon delit dels quils duyan, tot sovint ques tindrian que axugar las gotes de suor de la cara, ab unas cortesias, que feya en Manueló,

als que ocupaban balcons, finestras, y portals de butigas, com si no fos lo Manueló de catró, vestit, si que de carn, y ossos, com aquell cert òptima de allò ben plaga en Monserrat en las habitacions de la obra nova, que molt hi riguérem en la nit del 15 de octubre del any passat 1800.[115] La cara est de Mataró [algo de belitre], que imitaba algo burlesca a la del gegantó del Pi, més no vestia currutaco, a lo menos tant com ell, y aquell, si que un poch en las faldillas ab poca cotilla la gegantessa, diversió que fou esta a tota la gent de Mataró, y forastera en los dos sexos, xichs y grans. Apenas plantats per allí lo gegant; la gegantessa, y en Manueló al mitg, sent feyna de bastaxos, y rahó que descansasen un poch.

Sent yo en un petit balcó de ventallas ab un tal don Ramon Larrea[116] juvenet, semi cuturraco; sa mare; una sra. castellana, agoitanthi també un capellà vell, molt semblant de cara, y estatura a la del difunt mosèn Jaume Soler, viola que fou molts anys de la música de la cathedral de Barcelona no sentli germà, ni parent; sens donà avís, de eixir al estrado, y a no altre fi, que a pèndrer agasajo, est que comensà per xocolate en xicres encaxadas en bandexas de

[115] En l'estada a Montserrat, el baró escriu, el dia 15 d'octubre de 1800: «un cert plaga de Barcelona [va entrar] a nostres allotjaments vestit de gegant cubert ab una manta de llit, mostrant tota la pitrera, ab bras, que aguantaba al coll; a no porra, per no haverni, una branca de boxos de Monserrat, ab mostatxos de allò ben erizats, que se li feren; amb no sé que història en el cap, y tiesso com un raba de diner. Ya se ve la risa que mogué a tothom».

[116] Ramon Larrea Espeso, germà del pròcer de la independència d'Argentina, Joan Larrea Espeso, que vivia amb ell a Mataró. El seu pare, administrador de la duana de Mataró, mor a la ciutat l'any 1793, i els germans, que es dedicaven al comerç atlàntic, dos anys després embarquen amb la família cap Argentina, a establir-se.

xarol, y axí també les tassas de aigua fresca, prenentlas quiscú y acomodantselas en el plat, servits que se hagueren en azafata, bescuits, y malindros. Lo cas és que yo encara no hi havia 3 quarts, quel meu xocolate, y pa, se me havia entrat al ventre, mes per no singularisarme, ya que tota aquella lluhida tertúlia prenia xocolate, fiu *duplex,* com ya altras vegadas, ho he fet, y sols prenguí un melindro per sucar, y nom vaig bèurer tot lo xocolate de la xicra, havent trobat molt agasajadors als srs. de aquella casa de Isart, y la jova sra. Rita Carbonell, vuy Isart, que anaba molt bonica, no faltantli res, per semblar senyora de molt bonas arracadas; sortijas llargas, o de moda en sos dits, y demés preciositats, ben tallada del cos, ayrosa, y de agraciada, y bella fisonomia, així també, lo millor que la dota, és sa molta bondat, donant tal qual símil sa fisonomia a la de nostra gegantona del Pi, y que ab esta, ya ho he dit tot. La tal senyora Rita, luego me conegué desde certa ocasió anys atràs en Mataró en la festa de Sant Roch en la rifa de pollastres en lo carrer de Argentona devant de casa del *Valent*, y yo content de conèixer a la sra. Rita Carbonell, vuy Isart.

Tornats a ocupar los balcons, ab los mateixos en lo de ventallas, ya passaban per la Riera a la vora de casa Isart los ganfarons 6 que eran en la professó, de estos los dos del sagrament de domàs carmesí ab lo càliz, hòstia y sol brodats de groch. Los timbalers, no han eixits a caball ni a peu tocant las timbalas, si que comensat la professó per los ganfarons, tras de estos, han seguits los vanderados, ab sas vanderas, y companys de vandera fins a unas 13. Después los portants de atxa grans, y xichs, vestits al us mataroní de jupas; jechs; calsas llargas; cabelleras de estu-

diant, exceptuats altres ab casaca de minyons; jóvens, y hòmens, menestrals dels colors al us de la marina. Entremitg, y de alguns bonichs jóvens, y minyonets, que anaban ab atxa a la professó, han anat dos músicas de instruments de vent ab sos bombos a competència las dos coblas, quina era millor, en la primera lo bombo quel tucaba un minyó de uns 18 anys rabassut, a haver sigut més petit de 13 anys, hauria cabut dintre de aquell bombo, per lo un xiquet massa gros, y llarch, més que torn de convent de monjas, y se coneixia lo *bum bum* fort de dit bombo, per son retró a tocarlo un xiquet fort. De la altra cobla nol tucaba lo Joseph Parés fill de Jaume, tenint la salut dèbil, fentli sa cara procés per lo algo flaca y descolorida, havent patit dos vegadas romatisme, si que lo Juan Batista son germà segon, qual vestia jupeta de lanquins grochs molt tiesset grasset, y colorat de cara, ab un noyet que duya al devant per sostenirli el bombo, també prou llarch, y gros, més no tant, com lo de la altra cobla, més propi est que fora per Manueló.

Después de estas músicas, y atxes, estas ab alguna minoració desde la guerra dels inglesos, quens fa fer tots sovint a la bossa la figa panxona, és dir molt pocas pessetes, seguían entremitg un, o dos noys vestits de àngels, y algunas noyas vestides de peregrinas a imitació de las de la professó de Santa Madrona dels caputxins en Barcelona. En esta de de las Santas no ha anat la famosa aguila de Mataró, que estaria a ben segur constipada. Venían las creus, ab la del noy ben adornada, y adornat, o ben vetit ell de àngel dela comunitat de pares caputxins; lo llech ab la dels jusepets o carmelites descalsos; reverent comunitat de presbíteros de la iglésia parroquial de Mataró. Lo pen-

dó de la dita revt. comunitat ab corona, y dos palmas, al cap de munt, per relació sabut yo, y no per vista, y també per relació sabut; com cosa de Mataró, que havent portat ventall en esta professó per los antecedents anys, los srs. regidors, en est anaren a la professó sense ventall, havent dit que dur ventall era cosa massa ordinària, fent pensar tenir això per ordinaris als srs. regidors de Barcelona en la professó de corpus y així també dur los capellans, segons lus competeix, fora de las professons de sagrament, bonete al cap, portantli, los amigos anaban ab los sombreros al cap, volent los seculars igualarse als eclesiàstichs, que tenen major dignitat que los srs. regidors.

En tot lo demés me refresch a las explicacions dels antecedents anys, de las 3 noyas, ya més grans que anaban a la professó, ab les vestiduras, y símbols de la fe, esperansa, y caritat, ab las que seguian a estas una al costat del' altra, que representaban alas dos Santas; lo sr. governador no cluhia la fila del illtre. cos del Ajuntament, si que lo sr. alcalde [los srs. regidors ab los dos massers inmediats al tàlam ab la preciosa urna de plata, ab cristalls, y las dos santes relíquias dintre; los dos primers ab los sombreros negres de orinal al cap, aguantant la porra, y los srs. regidors, no haventhi anat en esta professó lo sr. governador marquès Ferrera, mariscal de camp, ab sombreros posats, que sempre ve de nou a hom al veurerlo en actes de professons, no veyentse en los srs. regidors de Barcelona]. Basta de professó.

En la nit, hi hagué lo mateix sarau de molta concurrència en casa Torner, mes yo tinguí peresa de arribarhi, y més veyent llampegar seguit a la part del nort, ab espessor de núbuls, que anaban ya alguns tapant la lluna, y

així pera mi lo millor sarau fou, después de haver sopat, y allargat un poch est divertit jornal, lo de anarmen al llit, il derré tancarà la porta. Lo Po Maria anà a vèurer un poch lo sarau; sent cosa de jovent, al que li acompañà lo Juan de Dios, y tornà a mitjanit, en ocasió que ya quedaba yo acotxat en lo llit, tirada la musquitera, peraque los musquits, me dexassen en pau, y ho vaig acertar (a Déu gràcies) puix que ni un me ha fet música y lo pitjor inquietatme, fiblantme la humanitat.

Dia 28 de juliol dimars; los sants Nazari, y Celso màrtirs, me so despertat clar de potèncíes, més ben suat de camisa a 3 quarts de 6. Llevat he vist un dia serè ab sol, prometentmos dia alegre, com ahi, excepto calor, indispensable en estos temps de canícula, si be moderantlo los ayres frescos de la marinada. Después de haver escrit un rato en mon *Calaix de Sastre* la continuació de la relació que prosegueix fins ara copiada en est tomo 7 de las 7 cibellas sens cap gargot de tinta [fora de alguna mala lletra y alguna anyadida de més], he pres xocolate ab pa, y lo got de aigua fresca darrera d'ell, y anatnos a misa a la iglésia dels escolàpios, y apenas entrats, a eixit misa al altar major, que hem ohida, y después anatnos al divertimento del fuertepiano del fuster Jaume Parés, y divertintnos un rato allí, y ab plachèria ab aquella bona gent. Después nos hem som tornats al hostal, y tot seguit yo a la ocupacioneta del reso de horas dels sants màrtirs Nazari y Celso.

En sent 10 horas, hem anats a fer un petit rato de plachèria, en la tenda de Agustí Casals semuler; flaquer, o forner; que és tot una cosa; y vistos allí a tots. Desde allí, a la iglésia parroquial, que hem trobada la funció del segon dia de las Santas en lo sermó del penegírich, predicat per

lo mateix orador lector Feu franciscano, y sent mataroní, ha fet segons se me ha dit en lo exordi del sermó una gran apologia de la ciutat de Mataró, desdels temps remots de la antiguitat dels romans; dels Gracos, y àduc haver allí predicat nostre gloriós apòstol Sant Jaume el major patró de España, que ho dubto, per no constar en llibres, si que predicat en nostra Barcelona, y com lus cauria la baba als senyors mataronins, al ohir tals elogis de la ciutat de Mataró de la boca del pare predicador.

En quant a la illuminació era igual en tot a la de ahi, y si lo número de ciris, y blandons, arribar a uns vuitcents, y tants, y que tot sovint lo bon pare predicador, tindria que traures lo mocador de la màniga del hàbit de cordellats per axugarse las gotas de suor de la cara, haventhi prou auditori en la iglésia, si be no tant, com ahi. En quant a la música, no sabí de quin autor era, a no ser del rev. mosèn Miquel Bassols, mestre de capella de Mataró, fos, o no fos, era prou bona per lo terme de elamí bemoll, ab algunas variacions. Lo tern, y frontal del retaula major ab lo doser del Sant Christo era lo mateix de ahi de color bermell ab flors, y galons de plata brillant. La funció se conclogué a 3 quarts de 12, y a las 12 isqué lo sacerdot revestit per la misa al altar major, que ohírem ab més desahogo en la iglesia per no haverhi ya tanta gent, que sen havia ya eixida afora.

Antes de assistir nosaltres a la iglésia, féram un cumplido en lo carrer de Barcelona a la sra. Josepha Mas apotecariessa viuda del sr. Esteve, qual nos rebé en lo aposento interior al piso de la entrada, y fetli un rato de visita, y exitnos per allí un goset, que per fernos festas, nos obria la boca, com volentnos menjar la sabatas, apretant un xi-

quet, més no tant quens arribàs a mossegar el peu, quens hauria prou incomodat, y a ser ràbia, qual no era en tal gosset; si tant sols jugar, tenir que pèndrer las uncions. Enfi nos despedírem de la senyora Josepha, y ab un puntapeu del gosset a havernos fet un xiquet massa de aquells jochs, y festas. De seguida, desdel cantó del carrer de Barcelona a la vora de la font de las escaletas, amunt cap a la iglésia parroquial. Al passar per la vora de la butiga de paños a la dreta, nos saludaren los pares de mosèn Joaquim Simon ab molta alegria, ab quens reberen, y així també lo hereu germà del capellà nomenat sr. Gaspar, y sa muller bella jova, que despatxaban mercaderías de sa butiga, als que entraban a comprar, per allí trobàrem cerca a un bon prebere vell encès de cara, nomenat mosèn Juan Giralt comunitari ab bastó, conexentme ya de alguns anys en Mataró, qual digué, que havia tingut una sombra de feridura, y que ab una sancnia y una purga, no lin quedaba de ella senyal, haventse senat, y no sangrat; llenguatge de sancnia, y no sangria, que serà dels mataronins.

Antes de tornarnos al hostal per dinar, nos aturàrem un rato en la entrada del fuster Jaume Parés, y fets un rato de plachèria ab est; sa muller Josepha, Manuela sa filla, lo Jusepet, y Juan Batista sos germans, és últim de 12 o 13 anys. Desde allí en la butiga, o casa del costat, de [Juan] Vilardebò a sa muller sra. Marieta a Antònia Garrell, germana del sr. Juan, y una bona jaya, no se si mare, o thia de estos. Desde allí nos hen som anats al hostal, ab sol descobert, y prou ardent, no havent casi gens de ombra en aquella desfigurada Rambla en tant desigual piso tot de sorra, y montons de terra, sent tres quarts de una, y hora de fer taps, o posar taps; segons cèlebre ditxo de mosèn

Joseph Solanellas, o dinar, que aixís lo amigo ho entèn. Lo dinar lo hem tingut que esperar un rato, per acabar de atipar los hostalers a varios hostas; de estos de italians, no se si també algun gavaig, que los tals, són com llèmanas en los caps, en ques crian polls, y que ne abundan en el dia. Així també currutacos, gent de tots tamanys; de burletas, o zumbons, dels que fan una cara al devant, y un parlar civil, y al detràs burlantsen, aparentant com així un tal Casanovas al devant molta afabilitat, y cortesania, y al detràs descortesia, y incivilitat, com així sem digué que la usà ab mi, per consegüent subgecte de dosa caras, que sempre són aborribles, triunfantsen ab sos companys, y que dels tals entès, ni hi ha moltíssims en el dia, ya de noys, o jóvens, y àduc ben barbats, sent més prudent a hom no fersi, si que a dexarlus córrer.

Poch a poch nos arribà la tanda per dinar, havent entrat la criada del hostal, mitja taula, per menjar ab més amplitut, y conveniència. Dugé tot seguit las estovallas, plats de pisa y cuberts de plata, a saber culleras y furquillas, que tenían la marca de un J. y B. que no se si diría Josep Butero, així com ara dos anys de una J, y una B, que a haverse trobat lo bon mosèn Solanellas, que dos anys atràs vingué ab mi a Mataró, y tenint la marca de P. y B. digué Pera Butero, ne hauria a ben segur dit ara Joseph Butero. Dinàrem prou be (a Déu gràcies) y nons faltà llagosta en taula amanida ab oli, vinagre, y sal; amés de escudella de fideus al principi, bona carn d'olla, y bons guisados de pexos; pa, y vi; aigua fresca, y peras en las postras, menjant estas arribaren la viuda Teresa Costa, ab Maria Esperansa sa filla gran, y en la nit antes la Francisqueta, segona, y última filla ab dita Teresa sa mare, y la

Maria Dolores, noyeta filla de Francisqueta que retira molt a la cara de la difunta Josepha, aquella bona àvia de alashoras, jaya alegra ab tota sa cuxera, crosa sota la axella, que las netas, o la jova la tenian que acompañar, y ficarla al llit, ab 8 creus que tenia sobre, esta los anys de 80.

Hi, yo com no acostumo dormir la siesta, men aní luego, carrer de Sant Agustí avall, cantonada del hostal de Monserrat a la penúltima casa a ferlas visita, haventne ya fetas dos, y vegí en la entrada afileradas sentadetas, fins a unas 20 noyetas, desde las edat de 5 a 6 anys, fins a 12 y 13, treballant puntas, y altras cosas, sent la mestre la Francisqueta, que ya fa cara de beata per lo tant modesta, en efecte esta, y sa germana molt bonas, que són, y en proba de això, que enseñan a totas aquellas noyas, a més de treballar a cantar cansons piadosas, y les explican la doctrina christiana, aplicantles a no estar quietas, y creyentas a la mestra, sa penitència, com vegí a una noyeta per vergoña, sentada sola en banquet, o cadireta separada de las demés noyetas y penso que luego quedà perdonada, y unida a la rengla de les demés.

Desde allí pasí a la casa del costat, a vèurer a la Francisqueta Martí y Albià, que ya té a 3 criaturas, de estas, una noyeta de mamas que duya al bras, tota menudeta, y tan axerideta com quem feia rialletas y obrint la boqueta com un piñó, me mamaba el dit, ditxa, que no mel esgarrapaba gens, per no eixirli encara cap denteta a aquell angelet de Déu, ab ullets de allò ben axurits, servintme de un rato de diversió la nena de la Francisqueta Martí, havent vist antes a sa germana més petita nomenada Semproniana, ya de uns 16 anys prou espigada, en la casa del costat, o de la costura, que hi entrà.

Saludadas a totas men torní al hostal, a despatxar alguna feyna quem faltaba, esta del reso, y después la continuació del divertit jornal de Mataró. En tal tarde a 6 horas se comensaba en una sala dintre de un carrer, a no corral, o pati cubert, la representació per jóvens de Mataró del pasos dels martiris de les dos santas Juliana, y Semproniana, tenint que dursi targeta al número per sèurer en lluneta o camarilla, per veurels representar, y lo bon fuster, me procurà una número 10 per mon fill Po Maria, y altre pera mi a volerne disfrutar, més ne tinguí paresa atès lo calor, y ya no lo humor de estas cosas, preferint lo bon rato de música del oratori de les Santes en la iglésia parroquial, ab tota la illuminació, com al matí, y ahi. En sent dos quarts de 6 de la tarde me vaig ambucar lo xocolate ab llesca de pa a talls, ab un bon got de aigua fresca detràs de ell. Después men aní a la casa Vilardabò un rato, y altre en la de Manuel Sastre, que hi eran, y en las altre dos jóvens de Mataró dels amants de boleros, y guitarras, ab los quals y demés, fiu un rato de *quamquam*, y sabut no haver pogut entrar a vèurer la comèdia lo meu Po Maria per massa gent, per consegüent yo ho vaig acertar de no traurehi lo nas o tot mon indivíduo.

Desde allí men aní per la Riera, y així també la Manuela Parés, filla den Jaume Parés ab dos cantis de aram per umplirlos de aigua de la font del carrer Nou, sempre ab una alegria a la cara, y uns colorets, que li estan molt be, en proba de sa honestedat, y bondat, havent sabut per la Esperansa, y la Francisqueta, ser una minyona molt virtuosa allò de combregar dos, o tres vegadas en la semana, y dirigirla lo pare prior de aquell convent de Sant Joseph. Al encaminarme a la iglésia parroquial per rezar vèurer la

festa, y ohir un rato de oratoris, com hom a lo que menos pensa, troba, y ningú fins ara que ha trobat la pedra filosofal me saludà eixintse de una butiga, quem paregué de quinquillaire en la mateixa Riera lo famós Boladeras, *olim* Faraute, y que obria pas al molt Illre. Ajuntament de Barcelona, quant anaba en cos, o de cerimònia, vestit de negre ab espasa al costat; al present només que sr. Boladeras, par no se què històrias, sobre obras de ciutat llavoras, qual me saludà ab cara afable, y alegre, prou encès de cara, y yo tornarli la salutació, y Déu lu guart després de pocas paraula en peus.

Des de la Riera entrímen al carrer den Palau, y així també an butiga gran en mitg carrer a la esquerra, me saludà un subgecte de mediana edat amb jaleco, y màniga de camisa ab gorreta blanca el cap; molt pochs cabells, y estos ya blanchs, gurdilló, de prompte no doní ab ell, ol coneguí, més luego diguí ab to admiratiu !Francisco, de quant en Mataró, vivint ya temps en la vila de Igualada, fent, y venent xocolate, cacau; sucre; canyella etc. molt se alegrà; com; y també Maria Esperansa sa muller de vèurerme, y parlarme, igualment que yo a ells, sent lo tal Francisco Campeny xocolater, home molt de bé, expressantme son cariño, y a mos fills, havent servit cosa de 25 digo 18 anys amas en casa de cuyner, fent ya també ofici de xocolater. Me digueren que no anantlus gaire bé las cosas, com en el dia casi a tothom succeheix en general de comprar, y vèndrer, sent temps de tanta penúria, y misèria, ya 6 sis anys que sen havian vingut de Igualada, establintse en la ciutat de Mataró, per ser prop de Barcelona, y pensar fer millor negoci en cacau; sucres, y demés mercaderias. Preguntí a Francisco Campeny de sas fillas y me

respongué tenir dos, la primera, nomenada Maria Josepha, ser casada, baix el Camí Ral en la casa de Sant Pons, ab un prou bon jove, y tal qual, que su ho passaban bé, y la altra nomenada Maria Antònia, que era donsella; dientli que desitjaria conèixerlas, me digué son pare, ques vestiria la casaca y quem vindria a trobar a la iglesia per acompañarme desde allí.

Efectivament, men aní a la iglésia, que vegí, com en lo matí, y ahi tota illuminada, y molt bona música la del oratori del que vaig ohir un coro, per lo terme de música *largo*, y prou harmònich, així també, una, o dos àries, y el càntich, al que se seguí la novena a no tríduo de les santas Juliana, y Semproniana, y acabada se cantaren los goigs, escullida música, si esta del sr. Antonet Tusquets casat ab la pubilla Laforja, que en est, o antecedent dia lo tinguérem en lo hostal de Montserrat a dinar, y sopar ab sos companys, en una de aquellas taulas, fent quiscuns son rancho, més no de soldats que tots menjan en un plat, si que quiscun son plat ab vianda, com no nosaltres dos pare, y fill, en lo aposento, y 3 llits per dormir.

Exit que me isquí de la iglésia, y bo vist a Francisco Campeny xocolater, men aní a casa seva, quel hi trobí, y coneguí a sa segona filla donsella Maria Antònia, que feya cara de molt bona minyona; ella nom conexia, més luego ens férem coneguts, y los 3 pare, filla, y yo, anàrem a fer visita a la casada, en la casa de Sant Pons, al Camí Ral, y se nomena de Sant Pons, per haverhi una capelleta del sant encastada a la paret; a molts pochs pasos de entrahi, topàrem ab un jove [lo gendre de Francisco, y bon jove que era en sa conducta], que era un bon Geroni digo un bon marit de la que anàbam a fer visita.

Entràrem a la casa, y de prompte la Maria Pepa me conegué, haventla yo ya coneguda noya, puix quem saludà per mon nom, tenint ya marit, y molla a 3 criaturas, una ya calsada, molt aixerideta de ulls, grasseta del clatellet, y pit alt ab mocadoret blanch al cap, molt mona, merexent ya ferli festas, y a ratos la noyeta se amagaba ab sa mare. Allí estiguérem un rato de plachèria, y també la tal molt bona jova, saludats desitjanlus una bona nit, y moltas. Lo Francisco; Maria Antònia. y yo, nos en anàrem al hostal, per si hi seria lo Po Maria, que nol coneixian, volentloshel yo fer conèixer, si be que Francisco, quant era molt noyet, tenia la espècie de ell, quant nos feya de la cuyna en casa. Férem temps en lo hostal esperantlo, y arribà lo Jaume Fuster, dient que se divertia dalt tocant lo pianofort, y guitarra, molt rato, que allí era divertintse ab sas cantatas de boleros, ohintli cantar y divertintse ab lo Po Maria dos jóvens de Mataró de casa Vilardabò, parents, o amichs. Francisco, y sa filla pujaren a vèurer lo Po Maria, per conèxerlo, y sen tornaren luego a casa.

Com la música, y més, si és bona atrau gent, y de guitarra en el dia, principalment tocantse, y puntejantse be, pujaren al aposento del pianoforte, y demés instruments de guitarras; un, o dos violins il bombo allí arraconat, lo sr. Juan Vilardabò, sa muller sra. Marieta; y sa cunyada sra. Antònia Garrell, per ohir al meu Po Maria tocar lo pianoforte, guitarra, y cantar, que fou plachèria divertida, y de ríurer, havent pujat també a ohir la música la Marieta Parés filla de Jaume, y est al comensar la tant celebrada ària italiana bufa del difunt Ramon de les àrias, que co-

mensaba *San maresli quatro va*, que la cantà ab aquell mateix to bulliciós de dit Ramon de les àrias.[117]

En tal nit hi havia ball, o sarau bulliciós, puix qui diu sarau diu bullícia, y tabola, ab molts salts y brincos, espentas, y per fi broma en casa de un, que li diuhen el *budeller*, y nol butifler, puig quels butiflers en Mataró non hi ha mitg, si que estos en Cervera, o sino corder de cordas de violins, y violas, que allí en diuhen budellés. Lo meu Po Maria tenia ganas de veurel un rato, y divertirsi, sent cosa de jovent demanantme llicència [com tot bon fill així ho deu fer]; ya se ve. Yo hi repugnaba en que hi anàs més haventme assegurat lo sr. Juan Vilardabò, que dormís yo ab tot descans, puix que nol perdria de vista, y desde allí que lo acompañaria al hostal, y que no fos massa tart lo retirarse, tenint que tornar demà matí a Barcelona, y que nol podria tràurer del llit, sent tan amant dels llansols, y ell quen tenia ganas de arribar a vèurer est sarau, li doní gust, después de haver sopats, y yo después mon sarau en el llit.

En las postras de nostre sopar, més de peix, que de carn no haventne tastat de esta, sisquera una filagarsa, ni del pollastre rustit, entràren los srs., a vèurens, y fernos visita doctor Thomàs Espà mataroní cathedràtic de teologia en lo collegi episcopal, o de la *suma* en Barcelona ab lo doctor Bruno Bret,[118] també de la mateixa *suma* natural de Castelltersol cathedràtich de retòrica, suplicantnos al

---

[117] Un popular barber de Barcelona, amb botiga al carrer dels Banys, que venia violins i entretenia les trobades en les cases de senyors cantant àries bufes.

[118] Els sermons de Bruno Bret (1771-1844) varen tenir molt de ressò, i estan recollits en diversos volums. *Colección de sermones de D. Bruno Bret, pbro.* (Vic, 1865).

mateix temps, si tindríam lloch en lo birlotxe, per venir ab nosaltres lo doctor Bruno Bret, pbro. demà matí a Barcelona, puix que ab tot del número de 30 sillas volants en Mataró, per més diligèncias que feren, non trobaren una, nosaltres ab moltíssim gust lus responguérem a uns srs. eclesiàstichs tant benemèrits, donant la hora al revt. Doctor Bruno Bret per demà matí a 7 horas.

Arribà a aquell hostal lo sr. ardiaca del Panadès don Anton Fonsdevila, quem vingué de nou son arribo, qual haventme fet aquellos agasajos que acostuma, rient algo fisgonet [un xiquet de sumba]; perdónia sa senyoria; me digué que anaba a Caldetas demà, per pèndrer banys, o aigüas, estos o estas, que li pròbian be, com lo sopar, y de quants han sopat en lo hostal de Montserrat. Amén.

En quant a mon indivíduo ho ha passat be en lo llit, y sens musquits, més no així lo Jaume Fontanals, que lo hauran fiblat de allò be, no tenint mosquitera. Lo Po Maria en el ínter se trobaba en la tabola del sarau del sort Ravella, la espontoni sa muller, y lo Fernando Sors ab altres alborotats, de alguns nostres hereus de Barcelona, que ab tartana de quatre rodas ab tiro de mulas, pareixia que Eolo [quel vent] sels ne duya cap a Mataró, com així a tot galop vérem passar, sent nosaltres en lo hostal de Monserrat en 26 diumenge a la tarda. Lo quen tregué de est sarau lo Po Maria fou, algunes trepitjadas, veyent ballar la Balsa, endiastrat est ball, per no dir endiablat, per lo furiós, y la pitjor en lo dit polse, que sens volerho fer que li donà en Sors.

Ell tornà no se si a dos horas de la matinada, que volent sortir nosaltres de Mataró per la gran ciutat de Barcelona a 7 horas, nos llevàrem dia de Santa Marta verge a un

quart de 7 y llevats vegérem ennubulat lo cel, designant a no sols broma; núbols ab pluja, més no llavoras lo cel tempestuós, quens paragué, fora de broma més obscura a mar. Luego prenguérem xocolate al pa, il got de aigua fresca. Lo Jaume Fontanals, tragué dels claus las musquiteras dels dos llits; empaparà llest de això ab papers de estrassa, mon tinter de plata, y lo parell de plumas, que ab mon breviari; gallofa, y quadernet dels sants de Barcelona, quedà tot tancat en mon caxó, per fugir de Mataró, y de el hostal, pagat y satisfet lo corresponent quatriné, fins a 31 lliures y sous, als hostalers, ab los gages a las sirventas, etc., luego de arribat lo doctor Bruno Bret pbro. que vingué a 7 horas tocades, segons la hora donada, y pujat lo Francesch al pescante, o asiento baix del birlotxe, nosaltres quatre dintre, y lo Juan de Dios detràs a las manxas, tot seguit xurriacada al parell de mulas lo Fènix dels cotxeros, fins a durnos en salvament a Barcelona, y a casa Cortada, que arribàrem a un quart de onse del matí, prou carregats de pols, y bromas, més no ab plujas.

He resolt, anar a Mataró a disfrutar de la festa de sas gloriosas santas màrtirs Juliana, y Semproniana [juliol de 1804] [119]

Lo que se sol dir, de tot lo pa ferne cocas, vull dir, que he resolt, anar a Mataró a disfrutar de la festa de sas gloriosas Santas màrtirs Juliana, y Semproniana, ab mon querit fill Tano, y lo Jaume Fontanals criat, a migdia, tenint prompte lo Francesc lo birlotxe ab las 3 mulas, y lo lacaio Juan de Dios, vensuda per últim que he haguda ma indeterminació, per causa del temps ya núbol. Ya ab algun poch de plovíscol de no res a mitgdia, y después anant escombrant lo vent las bromas, veyentse ya lo sol a quarts de 3 de la tarde de est dia 26 de juliol; Santa Ana gloriosa, que hem eixit de casa y de Barcelona per lo portal del Àngel a dos quarts de 4 de esta tarde trempats com un orga de Caldas, és dir, alegres tots de anar a Mataró; en la difinició de horas.

A 1 quarts de 5 hem vadajat lo Besòs. ben diferent de aquell Besòs dels molts dels ditxos plagas den Po Ginestar, ol Po Sastre, del Besòs pecuniari, per haverhi en lo de esta tarde de aigua a no arribar a palm, y així tots mos temors desvanescuts de si, o nol passaríam. A 2 quarts de 5 hem passat per lo caserío, y Cami Ral de Badalona. A 5 horas cerca, per la muntada, y baxada de Mongat. A 2 quarts de 6 cerca, hem fet alto per ambucarnos la preciosa en lo

[119] *Calaix de sastre. Dietari (1804-1805)* ff.189-207 [194-212].

hostal de Alella, ya se entén que hem pres xocolate los 4, menos lo lacayo Juan de Dios, que sent prou afecte al déu Baco, y no al déu Neptuno, no usant xocolate pèndran; ha menjat un pexet com lo dit, y trago de vi, que és lo seu xocolate; no així lo Francesch que ha pres xocolate, y lo Jaume Fontanals, y 4 bescuitets que hi ha entrat a sucar al xocolate, amés del pa; que Déu nos do, bebenthi aigua, sols que no era gaire fresca.[120]

Llestos, y de pagar, hem pujat al birlotxe, y alò endevant a Mataró, fi est de nostra mitja jornada, que dexats a Vilasar de Baix, y después de passat la riera de Argentona, axuta, fora de algun petit ragaró de aigua; hem entrat a las hortas, o sínias de Mataró, y entrat a la ciutat a 1 quart de 8, tot just de haverse amagat lo sol tras de las montañas, y exitnos del birlotxe, entrant al hostal a un quart, y mig de 8, a bona hora per posar lo Jaume Fontanals, y lo lacayo Juan de Dios, las mosquiteras en los 3 llits, molt necessàrias, que ens seran en esta y demés nits, per no tenir música de tants cusins, com volatejan per Mataró, y lo pitjor sas picadas a la cara, brassos y cos, per librarse de estos enemichs del cos, que ho son també los apotecaris, los metges, y los cirurgians. En fi, mon fill Tano, y yo los hem dexats en lo de guarnir las musquiteras, y nos hem anats a passejar un poch per la ciutat, ab la intenció de arribar a la iglésia parroquial, per si fórem a temps en lo cant dels últims salms de las solemnes laudes y *benedictus;* ya que no en las matinas de las gloriosas verges màrtirs Juliana, y Semproniana, per rezarlas algun *pare nostre*.

---

[120] El baró, el seu fill Josep Mª, el criat Jaume Fontanals, el cotxer Francesc i el *lacaio* Juan de Dios, fan estada a l'hostal de Montserrat.

Després de nostra adoració a Déu Nostre Señor; antes de arribarhi, pasejant per la Rambla hem entrar a la casa del bon fuster Jaume Parés, conegut més en Mataró per lo Manuel Sastre, y molt que sen és alegrat de vèurernos, mostrantme son bon afecte, així també Josepha sa muller, y lo Juan Batista fill, després del Jusepet que morí, divertintse per allí a la vora de una eixida tucant un violí, sabent també tocar lo clarinet, ya un minyó gran que se ha fet de minyonet que coneguí, y a son germà Joseph, quant vivia quant vinguí aquí a Barcelona digo a Mataró, per la festa de las Santas en lo any 1799 ab lo revt. capellà de Tarragona, y boser de aquella metropolitana iglésia mosèn Joseph Solanellas, vistos, y parlats als 3 pare, mare, y fill; hem arribat a la iglésia parroquial, y tot just de entrats havia la ret. comunitat de preberes finit las *laudes*, anantse ya a apagar tots los blandons encesos del retaula major, y presbiter; hem rezat un poch, y a Maria Santíssima dels Dolors, ab la escassa llum de la llàntia, y desde la iglésia nos hem tornats al hostal den Roca, y trobats encara al Jaume Fontanals, y al Juan de Dios, suant bé lo Jaume en lo de clavar ab lo Juan los claus a la paret, per lo que no volien entrar, no podentlos hi clavar per trobar pedra; més suant, y probant, al últim ne han eixit. Mentre que yo he cumplert ab Sant Cugat màrtir en lo reso de matines, y laudes per demà, y després he comensat en est tomo miscelànea en la continuació de espècies, ningunas, que entran en los guisados, y platillos, de clavell, nou muscada, y altras, si que conceptes alguns de bulliciosos, com trobarà, quil llegèsquie, y així en esta relació comensada de est paseig de Mataró.

Dos anys, que ne havia fet feriat, per no haversem proporcionat venir, si que en est, que no mu ho creya per lo poruch que so de tempestats, com prou sen poden recordar los de per aquí en avall fins a Barcelona en las pedregadas que reberen los pagesos en las vinyas, com en Tayà, Alella; Mongat, etc., que fou una llàstima pels pobrets y pels hacendats, per lo que tanta abundància de vi ques contaba en aquest any allò de tenirse que llansar; bon goig de podersen recullir molt poch, y que no sabem lo que serà. En el ínter que escrivia, me entrà la criada del hostal, necessitant de la taula, per unirla a altras en la peza de fora per sopar, anantme a tràurer mos apetuscos de tinter embolicat ab paper de estrassa ab la pluma, y yo luego ho prenguí ab temor que allà no me hagués bessat tinta sobre lo paper, per a mi que hauria sigut forta pedregada; com als pagesos en les vinyes, a heversem embrutat lo llibre, ab treballs de tenir que copiar casi tot lo escrit, y vàlgam ma diligència, peraquè no succehís tal desastre del diantre.

A 10 horas, sens embià lo sopar al Tano, y a mi, comensantlo per un plat de escarola, ab oli, vinagre y sal, que no vaig menjar, sí que un parell de ous ab closca, a parell pels dos; después sens serví carn ab peras, luego orada perbullida, prou ben guisada; pexets fregits de prou espinas, que non vaig menjar, peraquè nom punxasen la llèngua, ol gargamelló, o se me atravessàs alguna espina al coll, que fora pitjor, y així después que sens serví llagosta perbullida, partida ab la closca bermella ab tots aquells ingredients de allets y julivert ab oli, vinagre, y sal ne menjàrem porcioneta, tot que ho trobàrem bo; així també lo pa; lo vi, y l'aigua, ab alguna pera a postras del bon christià, con-

tents que quedàrem del sopar, y donats gràcias a Déu, anàrem a vèurer, que tal lo passaríam en lo llit, guarnidas las musquiteras, y dormir sens música; esta fora de una guitarra, que un pasatger fora a la sala la tocà un poch, no ohirem alta; havent yo descansat, y dormit be (a Déu gràcias), si que ja despertatme al amanèxer lo dia 27 de juliol, festa de les gloriosas verges màrtirs Santa Juliana, y Santa Semproniana.

Calsat, y vestit lo primer dels 3 en lo aposento he mirat en mon rellotge quina hora era y sols corrian dos o tres quarts de sinch; vist después lo cel, estaba més per plòurer, per lo prou carregat, que per serenarse, y vèurerse be lo sol; y en efecte, ha plogut unas estonetas, algo fortet, no sabent com pintarà la cosa, si se serenarà lo cel, o si se obscurirà; lo cert és quens animaba la serenitat, quedant lo cel ya serè a ponent, y lo vent que ho tenia de fer, per tràurens a tanta obscuritat del desobre, que no era poca, y ha exit victoriós lo vent de tantas tenebras, puix, que les ha dissipadas be, no quedantne luego mitja en lo cel, o en tot lo orizonte de Mataró per celebrar tots los mataronins, y barcelonins ab altres forasters la festa grossa de allò ben alegres, ancaraque alguns ab pochs, y *àduc* ab ninguns diners en la butxaca de las Santas Juliana, y Semproniana.

Vist que ya no plovia a 7 horas tocades he eixit del hostal den Roca, y no den Roca de Tarrassa, que est no el conexem, que en los aforismes catalans del doctor Carlos Amat,[121] y luego he anat a vèurer lo Agustí Casals fideuher en lo Camí Ral a la altra zera de ahont vivia, cantonada al

[121] Joan Carlos Amat (1572-1642). Metge, escriptor i músic. Autor del popular llibre *Quatre Cents Aforismes Catalans, del Doctor Joan Carlos Amat. Dirigits al Lector* (Barcelona, 1636).

carrer de Sant Antoni, y vist a ell, a sa mare Rosa, més no vist a Feliciana sa muller, sí que als fruits de son ventre, de dos noyets lo Ildefonset ya calsat, de edat 3 o 4 anys, y lo Agustí del nom de son pare de bolquers, y quin axeridet noyet tot ell, sabent ya ríurer ab gràcia ab un nasset de allò ben petit; molt se és alegrat Agustí de vèurem, y yo de vèurer a ell, conversanthi, així també sa mare Rosa, y altra no se si sogra, o estadanta. La casa te més fondo a mon parèxer de la que dexaren ab una eixida llarga descuberta al últim, y un cubert per tenirhi allí tots los recaptes de forner, desde allí, fins a més vèurer, he anat a vèurer, y conversar un rato ab lo bon Manuel Sastre, que estaba en la butiga ab son fill Juan Batista treballant de fuster, y estat yo un rato ab los dos y divertintmi.

Desde allí, a misa a la iglésia de Santa Anna de pares escolàpios haventla ya avisada la campana y sigut a temps, senthi ya mon querit fill Tano, que luego ha eixida al altar major, vestint los sacerdots casullas bermellas ab flors de plata, y galons de plata brillants ab albas y puntas de palm corresponent, y acabada una misa, luego ha eixit altra al mateix altar de la gloriosa Santa Ana; llestos de ohir lo august, y tremendo sacrifici, he anat ab lo Tano a fer visita a las mataroninas en la última casa en lo carrer de Sant Agustí, Maria Esperansa Riera, Francisqueta, sa germana y una tal Eulàlia filla del primer marit de dita Francisqueta hem vist a las noyas de Esperansa, y de Francisqueta, Feliciana, y Dolores, y totas de allò ben alegradas de vèurernos en Mataró. Seguidament en la casa del costat acompañantnoshi, hem fet visit a la Francisqueta Albià, a sa germana Semproniana promesa a un tal Mariano, calafat, y mare Madrona, y alegratse totas de vèurenos en Ma-

taró. Después de un rato allí de placheria, hem anat a visitar a la Semproniana Fontanils, y vista, y luego después a sa mare Rosa, y alegratse totas de veureme, y parlarme, y conèixer a mon fill Cayetano, y des de allí allarganthi un poch més la plachèria hem anat a la gran funció de la iglésia parroquial, en est dia de las Santas y que plenitut de gent hem trobat més de forasters, que de Mataró, així també molta de Barcelona, no sent ya de admirar, que ahi tarde mentres, que hi anàbam trobàssem a tanta rècula de tartanas, y sillas volants ab gent, cap a Mataró, alsant pols, y que feya vent de mar, un poch molest per lo massa fresch, que erizaba un poch los cabells den Jaume Fontanals, que seya en lo asiento del devant del birlotxe, fentli a ratos un poch arrufar lo nas, per la pols que axecaba del camí, que en estos temps calurosos ab sols dos dias que no ploguia ja ni ha.

Entre la multitut de est matí tenint tothom ganas de divertirse com així nosaltres, hem descubert a un frare mercenari; a un frare mínim, y a un frare o monjo de Sant Geroni, que alguns de tots estos ne hi hanvian. Qui se havia de pensar que de aquells pobres rondants de Barcelona reclosos en la real casa de Caritat, encontràs a la vora de la parroquial iglésia de Mataró, al manquet, y luego al Raguscó, ab sos espallifats vestits, y no ab la llibrea, y escut de la real casa de la Caritat, com així vesteixen los demés pobres, que mels figuraba no veurels més, que dintre de aquella real casa; y lo Ragusés esblanat de cabellera, com així lo vèyam captar per Barcelona, y dels prou molestos a tothom.

Hem entrat a la iglésia parroquial per lo portal principal; en ocasió de acabarse de cantar lo *credo* ab tota la

música de Mataró, lo Vinyals contralt de la Seu de Barcelona, lo Vadó xocolater de violí, un músich viola de Santa Maria del Mar, y no se quin altre músich més de Barcelona; també hi era, més per no tocar l'orga, ni cantar, lo Francesc Carrós, clergue, o capallustre, fill de Gabriel Carrós que ahi apenas de apeats en lo hostal de Montserrat, nos el verem, ab jupa, calsas, y mitjas de estudiant, y en la funció de est matí en la iglésia vestia sotana y manteu, y alegratse de vèurernos, venintnos de nou en Mataró lo tal Francesch Carrós. En quant a la solemnitat en la iglésia, ha anat, com en los antecedents anys, que hem vista, donantnos sempre gran colp de vista sa gran, y ben ordenada illuminació, quedant ya en aquest any lo complement dels 4 quadros, y pinturas de las Santas. En quant als srs. oficiants han sigut lo preste, o ministre celebrant lo revt. doctor Isart pbro. rector del collegi episcopal; diaca, y subdiaca doctor Spà, y doctor Gras, del mateix collegi cathedràtichs los dos patricis; lo portant de capa un beneficiat de la mateixa iglésia, y lo predicador, nom recordo, quin se me ha dit. Plena que ha sigut la iglésia de mataronins, y forasters en los dos sexos, sentintsi prou calor, y avui que lo sol nos torraba ya be a tots; oncles y nebots. La funció solemne de la iglésia se ha acabada a mitgdia, continuant serè lo cel, y lo sol així també.

Tornats nosaltres al hostal ya tot ell era alegra tribulació tanta gent dintre, de tots caràcters, edats, y condicions, ab prou gargara dintre, y fora del hostal, que ni havia pera ríurer, quins cantants, y quin tocant guitarra puntejantla, y en cant de algun bolero. Poch a poch, estant yo escrivint lo que me anaba sugerint ma fantasia, de tot lo fins ara vist, y observat, en est tomo XIX, ohíam música, y un bom-

bo lluny, esta de clarinets, violí, y trompas, anantse aumentant lo soroll del bombo, y de aquells bufadors, de Mataró, y no de Olot,[122] los hem descubert que passaban per la vora de la Rambla, y al carrer de las casas novas fins a gi-rar, y passar los músichs tocant, acercantsens, y ab gran caterva de gent gran, y gent xica quels seguia, y 5 noyetas ben vestidas de blanch ab canastas de flors per quals se feya la música, seguint casas, y hostals per arreplegar un poch de *quibus* ha tocat la música sota del balcó del qu-arto en que escrivia, y que atolondraba a hom de allò be lo bombo, quel tocaba un minyonet ab jech de indianas gro-gas, y bermellas; calsas llargas, y sombrero de orinal; des-pués de haver tocat ab los clarinets y trompas, fins a sinch músichs una contradansa han continuat sa passacalla, y nosaltres, que ab tot de ser ja 3 quarts de una, no podíam fer lo passaboca, es dir dinar, per haverhi tants dinars, y menjadors en taulas vàrias, en tot lo dintre del hostal den Roca; dia de tarumba, en tants forasters, ab que donarlus que menjar generalment de abstinència, sent avui diven-dres, lo bon hostaler sr. Pere Roca, y nosaltres no entau-lantnos ab los demés, per voler menjar sols en lo aposen-to. Amigos hem posatnos a dinar a 2 quarts de 2, que ya era hora, y rato ya que la rata nos corria pel ventre. Lo di-nar ha consistit en primer lloch ab

[122] Els bufadors d'Olot, formacions geològiques que es troben a la zona volcànica de la Garrotxa, però també a d'altres. Unes obertures a les roques de les que en surt aire. El segle disset ja es coneixen el que en diran volcans d'aire, i es parla «dels vents que es formen dins les venes i cavernes de la terra, amb un impuls que lluita i s 'esforça per a sortir en llibertat». També, «lo calor que altres pedres converteix en aire las parts mes sutils de algunas venas de aygua o vapors aqueos que calenta en las entranyas de la terra, y no trobant aquell aire així convertit per hon exir sino per las bocas dels bufadors».

una sopa ab ventresca de peix, que no se si era pagell. Después, sens han embiat de la cuyna un parell de ous ferrats per los dos; después peix ab such, que era araña; peix fregit; llagosta perbulli-da, partida en la closca, deventla amanir ab oli vinagre, sal y pebre; y per postras, meló, y admetllas; bon pa; bon vi, y bona aigua, y acabat, *amén Jesús*.

Después he estat un rato quiet dexant assentar la bucòlica, en la oficina del ventrell y después de atgegat afora los flateus en lo forat de la necessària, a un cantó del terrat, per lo quem trucaban la porta falsa, desembarazat de estos, he rezat vespres, y completas; matinas, y laudes, del ofici romà, y llest de est, portant demà la gallofa, los Sants Nazari, y Celso, màrtirs, he pres lo bastó, y sombrero, y anat a pasejar girant desdel cantó, de la obra nova, ques va fent de las aulas novas dels escolàpios, a la Rambla, y fet un xiquet de alto en casa de Jaume Parés fuster, que hi era ab sa muller Josepha, y la filla Manuela casada, y preñada, en ocasió que li pentinaba la cabellera sa mare, més no vist al Juan Batista, per lo que en tal rahó, tocaba lo violí en un sarau al principi del carrer de las casas novas, venintse de Barcelona, a Mataró, haventhi capella de las Santas, y ab això men hi so anat, a vèurer que tal la dita capella, la concurrència popular allí a ballar, y la música; esta que ha sigut la mateixa después de mitgdia, quens ha vingut a tocar en lo Cami Ral, y vora del hostal de Monserrat. Allí he agoitat per entre els caps de mataronins, y mataroninas, jovent casi tot, y algun foraster, lo sarau, y los músichs seyan més alts un ab lo octavi, altre ab lo clarinet, altras dos ab las trompas, y lo minyó, que tocaba el bombo, que quedaba mes baix, trayenthi la ullereta de la

butxaca, aplicantmela als ulls a tot aquell aplech, y vèurer la capella, molt ben adornada ab lo pas de las Santas vestidas de sayas, al us en el dia de las sras. currutacas, una color de rosa, y altre, que me ha paregut de color morat; y Sant Cugat que las predica ab lo Sant Christo, de qui foren convertidas. Desde allí men so tornat al hostal, sent ya hora de la visita a aquell cert religiós vull dir de prèndrer xocolate, mon fill Tano y yo, ab pa, y alguns sacalls, que nom dolen, com si antes en la boca, per quedar enterament libre de sos enemichs los caxals corcats, y movedissos, y lo sr. uyal, que fou lo últim de donarme torment.

Después luego ha sigut la hora de anar a vèurer passar la professó de las Santas, y entrats al paseig de la Riera; lo gegant, y gegantessa ab en Manueló, ab sa música de gaita, ya ballaban allí lluny a la eixida de un carrer. Volíam fer visita al religiós jusepet lo pare Jaume de Sant Mathias en est convent de Sant Joseph, y luego de entrats al carrer de son nom, nos ha eixit dit pare Jaume, congratulantse de vèurernos en Mataró, y nosaltres de vèurer a sa reverència, de allò ben gras, y colorat de cara, alegra, y de allò ben trempat, ab tot que no ab la satisfacció cumplerta de poder pèndrer los banys de mar, no haventloshi ben proporcionat lo temps vario, y tempestuós. Hem retrocedit a la Riera, y luego vist, ja vistos antes passar, y ballar al gegant, gegantessa ab lo Manueló al mitg, als gonfaroners ab los gonfarons, més no als timbalers a caball tocant las timbalas en això quiet lo principi de la professó de las Santas.

Havent pujat a casa de una sra. viuda, quens ha rebut en sa casa ab molta afabilitat, y agrado per vèurer desde lo balcó passar la professó, ab algunas altras senyores de son bon afecta; en efecte la hem lograda vèurer ab tota como-

ditat, passant llavoras los vanderados ab sa vandera, empuñantla desde lo cap de l'asta, en proba de que los mataronins, com los de Cadaqués son gent de forsa. Ya ohíam, lluny lo *bum bum* del bombo, anant venint los portants de atxa, ab molta quietut, devoció, y ben arrenglarats, que oxalà així ho vegéssem en las professons de Corpus en Barcelona, que casi tant los que van a la professó tot és badar, y riurer, y distrahen del gran obgecte, ques deuria meditar, y del respecte, y reverència, que los deuria acompañar, a la gent que la vehuen. En fi què si farà, si ho porta la gran població en el dia, com hi ha en Barcelona, y com més, més corrupció en las costums, y ab tanta *sorte di cani* que hi tenim de gavatxos, y italians, y de altras nacions de Europa per motiu del gran comers, y tantas fàbricas, y fabricants de indianas.

Tornant a la explicació de esta professó de las Santas de Mataró; entre mitg dels de las atxas anaban 3 músicas de clarinets; fugots, violins, y bombos, que eran lo major soroll de la professó, y un dels bombos, que era prou gros per quil tocaba, sent minyó, com així los demés ab jech y ab casaca, etc. Seguían a las atxas, y músicas al mitg de la professó unas noyas vestidas de peregrinas, ben adornadas, y modestas de cara y així algun noyet ab las insignias dels martiris de las dos Santas, ab molta propietat ab que anaban, y lo millor ab devoció. Seguian las 5 creus, antes de las dos religiosas comunitats de pares caputxins, y de jusepets, o carmelitas descalsos, cantant lo himne de las verges, *Jesus corona virginum*, al to del *veni creator*, ab ciris en las mans; después seguia las revt. comunitat de presbíteros de la parroquial iglésia de Mataró, y tot lo tern de dalmàticas; capas; capeta del hermità de Sant Simon

que duya la creu ab los demés, era color de rosa ab flors, y galons de plata, agradable color a la vista, igualment que la roba del tàlam. Después seguían 3 srs. regidors al mitg ab lo pendó; lo gremial, anant sota del tàlam del mateig color rosa, y plata; la urna de plata, ab los dos ossos delas dos gloriosas màrtirs, Santas Juliana, y Semproniana, seguint los dos massers, y Illre. Ajuntament de Mataró vestits com los de Barcelona, més estos ab la prerogativa dels sombreros en lo cap y los massers, ab los de orinal, sr. governador que cluhia la fila. Vista que hem hagut tota la professó, nos hem despedits de la sra. duenya de la casa, después de seguit son terradet pintat al fresco; aposentos, y menjador així també, com que blancura, y limpiesa, es caràcter dels mataronins y de tota esta costa de mar, fins a Calella, que he seguit.

Hem anat ab lo pare Jaume de Sant Mathies, a la iglesia parroquial per vèurer entrar la professó, y ficats per entre mitg de las vanderas, y turba, cerca de la iglésia per aquell carrer estret desde lo den Pujol, o altre, eixida a la plasa Gran desde allí a la esquerra, ab alguna anada de gent, hem arribat a la plasa de la iglésia, y entrats per lo portal principal, y quina glòria, amigos de Dios aquella de tanta lluminària tant ben acompassada en tot lo retaula major, cornisas, y presbiteri; logràrem formant com carrer la gent, a un y altre costat de tot lo llarch de la iglésia, passar sense espentas, fins a ser molt cerca de la barana de dit presbiteri, y después com anaba ya entrant la professó, y ab totas las 3 músicas, y soroll dels 3 bombos, y umplirse més de gent aquell lloch, en que eram, nos retiràrem àzia a la capella de Sant Isidro, per fugir de la broma, o turba popular, desde ahont ohírem las músicas, y entradas las

Santas a la iglésia, aquell orga tant sonoro, que donat lo punt de elamirré als músichs de la capella de Mataró, y forasters de Barcelona, cantaren los goigs de las gloriosas Santas màrtirs Juliana, y Semproniana, y ohidas nosaltres de estos, dos o tres coblas, nos hen vinguérem al hostal, acompañantnos lo dit pare Jaume Sant Mathias, y bona nit pare Jaume, retirantse al convent de Sant Josep de Mataró, fins a demà, si a Déu plau.

En la iglésia sens arrimà un tal sr. don N. Padró mataroní, ya conegut del pare Jaume de Sant Mathias, y en sa afable conversació, oferintme persona, y casa a ma disposició, nos ha dit que en est matí se han vist en la iglésia en la capella, y altar de las Santas màrtirs Juliana, y Semproniana sense saber de quin devot ha eixit, y pagat un reliquiari de plata ben treballat, per collocarsi los dos dits de las Santas, per lo que era de fusta, y que si per las festas del any següent en lloch de las tarjas pintadas dels passos dels martiris de las Santas, de pilastra a altra de capella de iglésia, se hi collocarà lo aposculat, y així serà enterament embellida, com així ya està en tot lo presbiteri, en los 4 quadros, y pinturas de las Santas en la conversió de la fe de Jesu Christ, per son mestre lo gloriós màrtir, Sant Cugat, que acompañan a un tant bell retaule, tot dorat, y jaspeat, com es lo de esta parroquial iglésia de la ciutat de Mataró.

En la nit a onse horas los vehins mataronins a la plasa Gran en què quedaba una capella ben adornada al mitg de las dos Santas Juliana, y Semproniana ab lo lema llatí, en la base, *super muros tuos, constituite custodes dicit Dominus*. Hi havia música de contrabaix, y instruments de corda, que feya més ben ohir que tot aquell atabalament del

bombo, est que seria en alguna altra capella, que no seguírem después de haver nosaltres sopat a quarts de onse, si que isquérem del hostal del Roca, dirigintnos si be ab lluna en son menguant a la de la plasa Gran, més ab foscó en los carrers que claró, no haventhi fanals en Mataró, que foran de gran conveniència per ahorrar algun tropés de peus, y a no assegurarlos per no càurer, *patatof* a terra. Estiguéram Tano, y yo a ohir la música en la plaza Gran cosa de quart de hora, sent ya cerca de onse horas, y hora de anarnos a San Culgat, o al llit, haventnoshen tornat al hostal, y dret dalt, a ficar lo cos dintre dels llansols, y posar los caps sobre dels cuxins, y bona nit nos do Déu, tiradas que haguérem las musquiteras, no volent ya més músichs prop, no altres quels musquits per dexarnos dormir ab pau, y quietut, que hem lograda (a Déu gràcias).

Haventnos despertat a 5 horas tocadas de est matí, festa dels Nazaris, sent Sant Nazari, y Sant Celso màrtirs, axerits com un pèsul, y luego de llevat he vist quedar lo cel clar, y també lo sol, si be que después cerca 7 horas, se ha ennubulat, y llansat los núbols luego algunas pocas gotetas, y carregat a la part del nort, però se han anat aclarint los núbuls per dexarnos en pau la festa, sens llamps ni trons, per disfrutarla ab bona salut, goig, y alegria. Yo he fet mos cursillos per Mataró, mes antes, dret a la iglésia de Sant Joseph, intencionat de tocarhi l'orga nou, ques va aumentant en sos registres, segons avís ahi del pare Jaume de Sant Mathias, de si cantarse ofici a 6 horas de est matí ab orga, he entrat a aquella iglésia, no havent ohit, ni cant d'orga, ni cant pla de aquells religiosos jusepets, si que misas rezadas de *rèquiem* sent avui dia semidoble. Luego he ohit misa en lo altar major, y después de resat un poch

men so eixit de la iglèsia, y al passar per la vora de la dels escolàpios; de Santa Ana, ohint tocar a la campana a misa he entrat a la iglésia, y luego eixit lo sacerdot revestit, al altar major, no ab casulla de *rèquiem*, si que ab casulla bermella ab flors, y galons de plata brillant, com ahi, ab alba, y puntas bonas, casi de palm, y aixís, no dexat pèrdrer una tant bona coyuntura, sent rahó que las diversions de más conexensas de vàrios, y vàrias en Mataró, nom distraguesen, de lo que com a christià dech fer agia Déu nostre senyor.

Después he anat al hostal de Montserrat a pèndrer lo xaculatet ab pa, y sacalls, sucantlos ab lo Tano en la xicra, ab la aigua fresca; luego, avisat lo *barbitonsor* ha comparegut y trets mos apetuscos de paños, bola de la sabonera; estoix y navajas, y sols servirme en lo remull de ma barba, de sa bacina de llautó, escut de armas a la porta en butigas de barbers, y guitarras, luego de remullatmela be, me ha passat la navaja per la barba, y galtas, y ab prou destresa, que me ha afeytat y be, dexantme la cara fresca, com una rosa, merexent mitja peseta de mon bolsillo lo bon barbitonsor, que me ha dit ser natural de la vila de Sant Celoni, y que onse anys que habitaba en Mataró. Així yo fresch com una rosa, he anat un rato a fer plachèria a casa den Manuel Sastre, o Jaume Parés fuster, y volent fer visita a Manuela sa filla muller de un músich ciego, *per qui se afayta Diego;* segons un dels mateixos aforismes del doctor Carlos Amat, ha avisat a son fill Juan Batista, y nos en hi hem anat los dos, en la segona porta del carrer de Santa Marta, en la mateixa Rambla frente del nou hostal,[123] tot

[123] L'hostal de la Creu, l'any 1840 era un edifici buit a la cantonada del carrer Lepanto quan el compra l'indiano Miquel Biada.

pintat de paret. La Manuela hi era, y exime a rèbrer ab molt agrado, y alegria, nombrantme per mon nom, y fet un rato de plachèria, sempre ab la rialla a la cara, y haventli preguntat quin nom tenia per son marit, me ha dit que Manuela Font, això com minyona Parés. Desde allí he anat a la iglésia parroquial, y entrat en tal sahó, lo mateix orador de ahi, un tal Gener; que se me ha dit; predicaban lo sermó de est segon dia de las Santas, ab la mateixa illuminació de ahi, més ab molt menos espentas de gent, havent ya molta mimbat, de Mataró.

La composició de música en lo ofici solemne de est segon dia ha sigut aquella de mosèn Dominguet Arquimbau mestre de capella de Sevilla, quant ho fou de la de Torruella, y los srs. oficiants del altar, los mateixos de ahi, y se ha conclosa tota la funció cerca de mitgdia, y yo en el ínter de enrahonar al Agustí Casals, que venia rosquillas, panallets, etc., a la vora del carrer lateral a la iglésia, he vist al bon sr. Anton Bassó magre com un gaix, y roig de cara com un perdigot, que tota sa estatura flaca, y cara pansida, podia passar per germà del revt. Francisco Garriga, pbro. comunitari de Santa Maria, qual se ha alegrat molt de vèurerme, y parlatme de son Ramonet, mon amich quel te en Buenos Ayres, rient ell parlantraen, y yo també del bon Bassó, més ab tot son bon humor lo amigo nos pot engrexar.

He tornat al hostal, y buidat de ma fantasia a est llibre la història corrent, segona festa de las Santas de Mataró, mentras que esperàbam la gazòfia, que nos la muntassen de la cuyna; *andando*, y *hablando*, a una hora cerca, ya parada la taula nos han posat al mig de las estovallas lo plat de sopa, que era molt bona, después la carn de olla, ab

verdura cansalada, y butifarra; después peix perbullit, que a no engañarme era orada; no havent faltat també porció de llagosta guisada a la marinesca, com desde lo sopar en la nit de nostre arribo a Mataró; postres de peras, bon vi, bona aigua, y bon profit a tots. En quant a la tarda prou nubulós que estaba lo cel, mes no plovent aní a fer un rato de plachèria ab Manuela Font filla de Jaume Parés fuster àlias lo Manuel Sastre, més no vist a son querit ciego, que no se si dormia la siesta, si be que sempre lu es siesta als siegos, per no tenir vista, y així tot a las foscas. Después men so tornat al hostal, tenint lo reso llarch de la vinent domínica, y cumplert, y embolicantmi un poch al principi, no sabentla trobar; al últim fullejant lo breviari ne he eixit; a Déu gràcias.

Después he anat a vèuer a la Rosa Font, més no he vist llavoras a Semproniana Fontanils sa filla casada ab mariner, si que a sa germana Teresa; minyona, que treballaba a la porta de la casa, frente un balcó paredat, a mitg carrer de Sant Agustí, ab altra minyona nomenada Maria, y astiguí allí un rato de plachèria, desde allí al cap de munt del carrer ab la Maria Esperansa; Francisqueta Riera, y Eulàlia sa fillastra, mentres que la Teresa viuda mare de la Esperansa, y Francisqueta, enfornaba pa al forn, y trobat yo allí a mon fill Cayetano, y al tornar al hostal, encontràrem a la Semproniana Fontanils ab un noyet de dis anys calsat, y axeridet, en peus, hem enrahonat, y luego adalt al aposento del hostal, a fer nostres colloquis al xocolate, estos en matins, y tardes. Sucant pa a la xicra, ab algun sacall, ab ínfluas de bescuit per ser més amples dels sacalls regulars.

Antes al posarme a resar he ohit baix al carrer, rodejat de mossos, y minyons, la veu de aquell manquet dient desgarros, y penjaments del hospici, quels pobres, se morian de fam, y no tenint rahó en dirho tractantlos be, ell, y el Raguses volén ser aucells de bosch, y no aucells de gàbia, corrent la tuna, ara per Mataró, no volent entendrerhi res de reclusió, ben menjats, calsats, y vestits ab bon llits en la real casa de Caritat de Barcelona, per més que ab los socorrors de rifas sermoneras estigan be y així millor serà quel manquet il Ragusés, no haventhi en Mataró hospici, ni real casa de Caritat, se la càmpien per aquí captant, per no veurerse ab lo xasco a atraparlos algun mosso, o agutsil de Barcelona, tornarlos a joch com las gallinas, a la real casa de Caritat, antes lo Hospici, que no anaba gens organitsat, com si a durar lo arreglo de la real casa de Caritat.

Hem anat a la iglésia Parroquial, a ohir lo oratori ab música ab la mateixa illuminació, que fa un gran colp a la vista, en glòria de Déu, de Maria Santíssima Candelera, y de las gloriosas màrtirs Santas, Juliana, y Semproniana, la música ab los anyadits de Barcelona era cumplerta, y los coros armoniosos ab la ajuda de un tant bon orga. Acabat lo oratori, propi de las Santas lo capellà, que a ben segur serà lo vicari, ha pujat al púlpit a fer la novena, y acabada; los músichs han cantat los goigs molt cadenciosos y ab bons choros en sos responaments, havent vist nosaltres antes lo nou reliquiari de plata de las dos relíquias dels dos dits en la illuminada capella de las Santas, y detràs en una urna ab cristall la testa, y espinada del cos de Sant Desideri, venerat en esta iglésia parroquial.

Después de acabats los goigs, a la eixida fora de la iglésia per lo portal pricipal, entremitg de la turba de Mataró,

hem vist al ben humorat sr. Anton Bassó, ab casaca blava llànguida, y llanguit tot ell ab gorreta blanca al cap, y sombrero de pare etern, y junts hem anat per aquell carrer de Santa Maria, fora ya que quedaba la capella de las Santas del mitg de la plasa Gran, y tot seguit, per la vora de la font de las Escaletas, y avall al frente al carrer de Sant Juan, y entrat a casa del bon Bassó, y vist son hereu, Catarina sa muller; Eulàlia, muller del sr. Anton, et *reliquis*, que allí eran, hem segut una estona, y bona nit lus do Déu a tots, tornantnoshem al hostal, ahon nos hem entretingut fins a la hora de sopar, y ab tot de haverhi serenata de música en lo carrer den Pujol, devant de la capella de las Santas, y sarau, en algun altre carrer, lo hem deixat córrer, no haventhi fanals en Mataró, y foscó bastanta per anar de ancas a terra a lliscar ananthi, així també no tenirne gens de ganas lo Tano, sí que de anarsen al llit, y yo he fet lo mateix, esperant tiradas las musquiteras y jayent tous la son, que hem lograda (a Déu gràcias), fins avui diumenge, Santa Marta, que llevats a dos quarts de 7 y yo antes quel Tano, he vist lo cel prou carregat per pluja, y ja un poch està, si bé ploviscol al eixir del hostal per anar Tano, y yo a missa a la iglésia de Santa Anna de pares escolàpios ab un paraigua quens ha dexat en Roca, que per alguns trossos de encerat, ya molt usat, sen passaba la claror ditxa que no eran més llavoras que gotetas, y ficarnos a pocs passos de la Rambla a sagrat, en dita iglésia de Santa Anna.

Y luego eixit missa al altar major, en el ínter, que havent ya ohït un tro, ya ohíam tocar a temps a dos, o més campanas del campanar de la iglésia parroquial, que a mi ya no me agradava gens, y pitjor luego después tant balan-

drim, balandram de campanas, astorantme més al oir a la de las horas a batalladas seguidas, sens parar, figurantme ya ara bans ara, nos inflamà a tots allí un llampeg, y tro estrepitós, y mon terror pànich yam tenia a ratos aclucat de ulls al ohir la missa, y dale que dale al ayre, y boltantse a tot voltar a temps las referidas campanas de la iglésia parroquial, y penso que plovia bé llavoras; no obstant ohïda la misa, y exitnos fora de la iglésia per tornar al hostal, no pasaba de gotetas la pluja, y ab lo mateix parapluja, nos hen hi som tornats, y a pèndrer xocolate, ab pa, y sacalls ab los gots de aigua fresca.

Hem passat lo matí mirant lo cel, més encara de allò ben núbul, y carregat per tot, especialment a mar, y a cerca 10 horas, avisats ya del pare Jaume de Sant Mathias, sobre lo que quedàrem de yo tocarlus l'orga nou al ofici conventual de las 10 nos hen som anat a la iglésia de Sant Joseph, y pujats Tano, y yo al cor de aquells religiosos, senthi també, ab tot que no conventual an est convent de Sant Joseph de Mataró lo referit pare Jaume. Dit orga que no he tocat que des del *sanctus* al *agnus dei* inclusive, y que és orga de bon ressò, y bons baxos ab 3 teclats, si que no servible encara lo de la cadireta, no se si també los ecos, lo quil tocaba era un jove de bona talla, y cara, estudiant, y que sabia ben tocar en lo maneig de mans, y dits sobre de las teclas, blancas, y negras, de aquell orga, que falta encara bastant a concluhirse, y llest, a la hechura moderna dels que veyem, serà un òrga ben bo, que ha treballat y continua a treballar un jove dexeble de Musiu Caballer, y lo que més admira de ell, lo primer que ha fet.[124]

[124] Noticia de la construcció de l'orgue barroc de l'església de Sant Josep, del convent dels carmelites, destruït l'any 1936.

Llestos los religiosos de cantar conventual, hem baxat Tano, y yo a ohir la misa de las onse a la vora del presbiteri del altar major, y yo ohint ya lo soroll de las campanas de la iglésia parroquial he ohit la misa a ratos aclucantme de ulls, y ab lo temor de algun llampeg, y tro, al mateix temps a plòurer com nos adobariam per aquella Riera, no portant lo paraigua; aixits de la iglésia de Sant Joseph si be ben obscur lo cel ab amenazas de pluja, nos ha donat lloch de escapar al hostal, y luego, ya paradas de tocar las campanas, han comensat a batalladas, y de seguida al volt totas, y la de horas, *donc donc donc* sens parar, y aixís, no se si fins dos horas de no callar, haventme quitat la mitat de las ganas de dinar, ab tot que mentres dinàbam no ohíam trons si alguns davassells de aigua. Acabats de dinar, se ha ohit algun tro y pluja a ratos a ràfagas fortas, y algun tro ya més cerca com ruydo de caxas, més per misericòrdia de Déu non ha fet cap de esquerdat dels que cauhen, que son estus los més temibles. No sabent què fer ab pluja, trons, y campanas; me só agegut en el llit tancats los porticons del balcó, fins que a 2 quarts de 4 ya no hem ohït trons ni campanas, y la pluja, que ya era menos, y aixís he pogut complir sossegat lo reso de demà de Sant Geroni Emiliano pare dels òrfens.

Y después llest, me só calsat las botas, sense las espuelas, per no anar a caball, sí que per tantas sopas, o pastetas al eixida al carrer, y tenint en lo hostal a la Poneta, filla del sr. Juan Batista Duran, ab son marit Juan Soler, que han vingut desde ahi nit a Mataró per tornarsen demà a Barcelona, com nosaltras, y converssanthi un rato, he anat a pasejar a la Rambla, y fet visita de despido al fuster Jaume Parés, y a sa muller, Josepha, havent vingut sa filla

Manuela, y después lo Fèlix son marit músich, que si be és ciego, no ho és del tot, en proba, que ha entrat allí, sens ningú quel tingués que acompañar fora del bastó, havent estat un rato de plachèria desde allí, a casa del Agustí Casals, fideuher, y no vist a est, si que a sa muller Feliciana, a sa mare, y sogra ils dos noyets, divertintnos lo de bolquers per lo amés de menudet de cara, tan axeridet, y después de estat allí de plachèria, las he dit si volian res per Barcelona, tornantmenhi demà, y fins a més vèurer.

Después he anat a lo mateix a la casa de la Teresa Costa, viuda, ab sas dos fillas Maria Esperanza, y Francisqueta Riera; Eulàlia Riera sa fillastra, Feliciana, y Dolores las dos noyas, haventhi trobat al Tano, y después de un rato allí, nos hem tornats al hostal, y vingudas en la nit per despedirsen de nosaltres, menos Maria Esperansa; sa mare ab Francisqueta, y las dos noyas, desitjantnos una bona nit después de sopar, fins a demà dia 30 de juliol; dilluns: los Sants Abdon, y Sennén màrtirs, de nostra partida de Mataró, per Barcelona, y tornatsen a casa, después de haverse ohit un sols tro, y plovisquejat un poch, que ya lo cel quedà serè y estrellat.

En efecte, amanescut que ha hagut est dia, lo cel luego de llevats lo hem vist serè, y ab sol, si bé algunas pocas bromas, anant bons per tornar a Barcelona, y a casa; havent vingut al hostal den Roca lo pare Jaume de Sant Mathias que sen venia ab nosaltres en lo birlotxe; Tano, y yo antes de pèndrer xocolate hem ohit misa en la iglésia de Santa Ana de paras escolàpios, y tornats al hostal lo hem pres ab pa, y sacalls amples, y gots de aigua fresca. Lo bon pare Jauma Jusepet, tenint que descarregar después lo supèrfluo, fos necessitat major, o menor del cos, que ya se

entén caca, o orina en la privada de baix del hostal, ha vist a la vora del forat de la necessària, y ditxa que sen ha adonat, una gran toba de palm, puix que a no; sen hauria aixit de allí de allò ben enmerdissat, podent ben dir *si que nes*, com lo cas de un cert plaga que portaba confitura bona per devant, y mala, o pudenta, per detràs, y qui la oloraba deya; si que n'és, y molts hi quedaban engañats ab tal mala confitura; ha afeat la porqueria de qui ho ha fet, no sabent qui; y llestos de tot, y lo Jaume ya tancats tots mos apetuscos en mon caxó; a dos quarts de 7 tocats, havent vingut també la Francisqueta Riera, y despedimushen fins quens tornam a vèurer en Mataró, o en Barcelona, per diligèncias, hem tocats los andurrials cap a Barcelona, a la que hem entrat a 1 quart de onse.

Lo romiatge fins a Mataró [3 de juny de 1806] [125]

Dia 2 de juny, dilluns [...] format que queda lo nostre progecte, de anar en esta tarde, ab algú més que sens hi anyadirà, en tartana, y birlotxe. a Alella, y a fer nit en la casa de las Monjas esta de Amat, o de Castellbell, per anar demà matí tot això *si el tiempo lo permite* a divertirnos un dia a la ciutat de Mataró no haventhi encara estat los marquesos de Castellbell; Maria Pona, y la Tuyas, y Tona Paguera. Veurem com pintarà tota esta cosa, y si menjarem bonas llagostas, y altras pexos guisats a la marinera, en aquell famós hostal de Montserrat, per ferne yo bons guisados ab ma pluma, ab tot lo demés que ocórria de divertiment en est romiatge a Mataró.[126] [...]

---

[125] *Calaix de sastre. Dietari (1806-1807)* ff.87-91 [92-96].

[126] Aquesta, la darrera estada del baró a Mataró, és singular pel conjunt de noblesa que aplega. Tots venien de la torre de Sitjar, residència dels marquesos de Castellbell, situada a Barcelona, a la vall d'Horta, envoltada de bonics jardins. Presentem-los. Manuel Amat de Peguera, marquès de Castellbell, casat amb una cosina, Maria Escolàstica Amat, filla del baró de Maldà. El fill del baró, Rafael Maria Amat i de Cortada amb la seva muller Maria Pona Amat i Vega, filla de Josep Vega i de Sentmenat. Maria Escolàstica, germana del baró casada amb Ramon Lluís de Peguera i Armengol, baró de Rocafort, i les esmentades Tuia i Tona Peguera filles del matrimoni. Joan Clariana de Sentmenat i de Múnter, era germà de Francesc Gassol de Sentmenat i de Clariana, marquès de Sentmenat i comte de Múnter, casat amb Maria Antònia de Vilallonga i Grimau, filla del mataroní Magí de Vilallonga. A la comitiva també hi ha el cotxer Francesc, i Caterina, la cambrera de la marquesa.

Obrirem finestras, y porticons dels aposentos, y de eixida al terradet, per veurer quin cel teníam, mes nos lo vegérem de allò ben obscur, y negre, principalment en tota la part de Barcelona, y a mar, parexentnos de allò ben tempestuós de pluja havent ya per allí plogut un poch en la nit, y yo ya tenia cucs, de si quedarnos en Alella, y no anar a Mataró, vist lo cel llavoras de allò ben feréstech el més boira. Entretant prenguerem nostra xaculata ab ensiamadas bollos, y secalls ab bons gots d'aigua fresca. Lo Francesch comensà a guarnir las 4 mulas per tot seguit enganxarlas al birlotxo, ils demés a la tartana [...]; aló, tot seguit a 5 horas tocadas, des de la casa de las Monjas, per aquella ampla riera aball [...] lo Sr. don Juanet Senmanat, se assegué al costat den Francesch, del birlotxe fent fatxenda ab lo latigo, seguint ab aquella gran foscó lo romiatge fins a Mataró. [...] Passarem per la vora de Vilasar a un quart de 8, y ya després més no ben clar vagérem lo campanar, y iglésia parroquial de Mataró, anantnoshi acercant ab alguna més claró endevant, y ya tota la gran foscó detràs a mar, Barcelona; Monjuïch; montanyas, y Vallès.

Travessats que haguérem luego la riera de Argentona, més sens aigua, fora del llot, y fanch entràrem ya a las sènias de Mataró, y dexats luego a la esquerra a la Bordeta, luego a la ciutat, y a aquell carrer de las casas novas, y xurriacadas valentas a las 4 mulas del birlotxe lo don Juanet y Francesch, que li agrada correr, correguéram un xiquet massa, fins a desencotxar al hostal de Montserrat, o den Pere Roca, embolicantse un poch las mulas al entrarhi, però entràrem be, y també mes no dintre, la tartana, havent baxat totas y tots de esta a la vora del hostal, pujàrem als aposentos després de saludats, y per lo que volíam per di-

nar a aquellas donas, y fill den Roca, y exitnos al terrat per entrar a aquella secretaria del tot lo fahent al camp de darrera casa, a fi de evacuar tot lo del ventrell de sobras per devant, y per detràs, y llestos de feina tant necessària a quiscun indivíduo baix pena de la vida, anàrem a seguir Mataró, que era lo fi a què hi havíem anat, y divertintnoshi fins a 2 quarts de 3 de la tarde, que era la hora destinada per necessitar be del temps per tornar a la torre den Sitjà, o dels marquesos de Castellbell, que no havian estat may, ab la Maria Pona, la Tuyas y la Tona Paguera, en Mataró, ni tampoch la Catarina, cambrera de la marquesa.

Y així eixintnos a la Rambla, entràrem a la iglésia de Santa Anna de pares de la escolapia, y llavoras érem se pot dir sols nosaltres; rezarem algun Pare Nostre a Santa Ana, y a Sant Joseph Calasanz, después del degut acatament a Nostre Amo (alabat sia sempre) seguint a tots aquells retaulas y capellas, desde allí entràrem per lo portal de Barcelona, a la Riera veyent a mataroninas, y mataronins, per allí passejar, y a sos quefers, y a algunas donas y minyonas ab sos cabassets a comprar viandas de fruita y verdura en la plaza del mercat.

De passo vegérem en la Riera en una de aquellas butigas, alguna quincalla, y teleria fina, y entrantnos después a un carrer de aquells a la vanda de la parròquia, vegérem a una ben provista botiga de capser, a què entràrem, ditnos lo amo, que casi tota aquella mercaderia de violins, geperuts, *xerrics xerracs*, birlotxes, y mil altras cosas de aquell cartró pintat se enbiaben a Barcelona, per vèndrerse en las firas. Allí hi havia bombus medians, y xichs, timbalets; candeleros de paret pintats de color bermell, y al-

tras. Tot un armari com prestatges de llibres de varios geperuts, com aquell cert geperut Creus en aquell tems en Barcelona per devant, y per detràs, fent mourer lo bras dret ab una pipa per fumar, altra ab un sabra, y també un soldat; la marquesa, tenint criaturas, se firà de dos birlotxets ab caballs per sos dos noyets una nina per la noyeta Tuyetas, y un *xerric xerrac* per lo Maneló.

Desde allí a un quart de 10, anàrem a la iglésia parroquial, haventhi missa en cada mitja hora, a fi de ohir la de dos quarts per las 10. Entràrem a la iglésia, tota que és de molt gran esperit, y ab lo hermoseig dorat de tot aquell ben ample presbiteri, ab primorosa pintura, escultura y doraduras desde lo retaula major, als 4 quadros, y pinturas dels passos de las Santas verges màrtirs Juliana y Semproniana, convertidas que foren a la fe de Jesuchrist por lo gloriós màrtir Sant Cugat de gran magnificència tot aquell presbiteri, que agrada moltíssim, y així també iglésia tan espayosa, a la marquesa a la Maria Pona, y a las dos Pagueras, que luego isqué lo sacerdot a celebrar la misa, al altar, y capella fonda del Sagrament, que la ohirem y después entràrem a la magnífica y devota capella de Maria Santíssima dels Dolors a rezar, y vèurer a aquells primorosos quadros o pinturas; selectas obras, que foren de Viladomat, dels passos de la passió, y mort de nostre adorabilíssim redemptor, que tot lus gustà molt, y pujaren a veurer a aquell camerín, y imatges de bulto de Maria Santíssima dels Dolors y de son amantíssim Jesús.

Yo en el interin aprofití de la misa de las 10 que isqué al altar major. Llest yo de mas de mes devocions, fiu rumiatge per Mataró, és dir visitas de algun conegut, y així men aní a la casa del bon fuster Joseph digo Jaume Parés,

per sobre nom lo Manuel Sastre, a la Rambla devant dels escolàpios, y vist a ell ab un parche negre al ull per motiu de una inflamació, y a sa muller Josepha, que vestian dol de l'àvia, y de prompte me conegueren, y saludaren per mon nom, lus preguntí de Juan Batista son fill, im digueren ser dalt que afinaba un fuertepiano, men hi pugí, il vegí al minyó que molt alegre me saludà, y vaig tocar, no gaire afinat lo instrument alguns coros de oratoris o càntichs de la música de la cathedral, així també dos o tres prefacis, y preguntat después de Manuela sa germana muller de un músich semiciego, me respongueren que ho passaba bé, y men aní tot seguit ab Juan Batista a donarli lo bon dia y trobantlo en casa ab disposició de anar a missa ab vestit de dol, de est que duya, com sa mare arracadas negras de botó y admetlla fou visita en peus, tenint lo temps un xiquet curt, tenintnos ya que posar lo tovalló al pit per dinar a dos quarts de una, que era la hora acordada en lo hostal.

Sens digué en Mataró que en casa de un fideuer, casi al devant de la iglésia parroquial, hi havia en curiosa escaparata a una imatge de la Mare de Déu ab lo niño Jesús, vinguda de Amèrica allí, y que la dexavan veurer; en efecte hi anàrem, y prou malhumorada la mestresa, a to de batxillera, y no de Cervera, ab to imperatiu, quens digué que miràssem, mes que nonshi arrimàssem per entelar al vidre, y així ab tants bons agasajos de la mestressa, pujàrem a vèurer aquellas preciosas imatges dintre de la escaparata, tant bonas, que a ben segur las hauria fetas Amadeu en Barcelona, yns hen anàrem luego, y prou quexosa que ne estigué la marquesa del desabriment de aquella mestresa de casa, feste faxà.

Des de allí per aquell carrer nomenat de Santa Maria, des del costat de la parròquia, ab cel ya més serè, y sol, anàrem al carrer dit allí de Don Magí, a vèurer las primorositats de casa Virallonga en son jardí baix, y galerias pintadas, de montanya de Montserrat a sa imitació ab las hermitas y monestirs; cobas, grupos, y penyas, ab la imatge de nostra Sra. de Montserrat al mig, y als costats de muntanya a Sant Benet, patriarca, y fundador, y a Santa Escolàstica verge sa germana; allí ne veigéram de figurillas de hòmens, donas, y animals, en barro, y en pintura, necessitantse de mitja dotsena d'ull; en altre lloch de jardí la coba de Sant Magí; la coba ab Santa Madalena; las estàtuas grans de barro de las 4 estacions del any; senyoras dos, y dos senyors en la galeria, com apoyada una, y prou bonica, y ben pentinada, ques digué semblar a la marquesa mayor Moya quant era jova, alomenos una de aquellas dos senyoras, y mil altras cosas de pinturas de militars de guardias, y ditse semblar un al difunt Sr. don Juan Amigant, per son modo de plantarse; boxos an tot aquell jardí, y demés divertiments en aquella casa de Virallonga. Después seguírem los aposentos de la casa a la que pujàrem desde la plasa Gran entrant a una butiga de mitgers, y un minyonet que hi treballaba fill de la dona, que tenia la casa a son càrrech, y cuydado de la familia dels Virallongas, allí casada. Vegérem en la sala a alguns quadros en la paret de senyoras, y Srs. ascendents de la casa, vestits, y vestidas en us antich, molt més decent de cotillas las senyoras, pentinadas de cap ab llarchs buelos en los brassos, y cossos ben prims.

Desde allí isquérem a la plassa Gran del mercat, y havent vist allí vèndrer a una dona formatges tendres; lo Sr.

don Juanet Múnter, o Semmenat ne concertà a un, y haventli dit lo preu de 7 sous lin digué 6 sous, o menos, y lo hagué de la dona, y tot seguit lo formatge al hostal, per menjarlo tots, y totas per postras en lo dinar; yo desde allí men aní a fer visita al Agustí Casals semuler en lo camí ral, y vegi a ell, y a sa muller Feliciana, y demés que se alegraren de vèurerme, sentlus de allò ben inpensada tal visita, y tot en peus, enrahonàrem, y después fins a més vèurer, sent ya hora de tornarmen al hostal, tenint ya promptas que dinar, est que fou prou bo, y apatitós en pexos, que eran rugés, o molls ab son oli, vinagre, y sal, y també no faltantnos així també llagostas, puix que qui va a Mataró no li falten a esquitxar pessetas, llagostas en taula. La supa fou molt bona, y així la demés vianda fins a postras, y las bonas postras al hostaler Sr. Pere Roca foren de 14 duros que foren tot lo gasto que allí li férem, y així ben servits nosaltre, y lo amigo molt ben pagat, fins que tórniem altra vegada a Mataró.

En tal ínter del dinar, que dinà sola separada de nosaltres la Caterina, per més despatxar, arribaren a fernos visita las donas conegudas de Mataró, Esperanza y Francisqueta Riera germanas, ab sas dos fillas Feliciana, y la Dolores, la primera de la Esperansa, y la altra de la Francisqueta y la Layeta Riera, fillastra de dita Francisqueta, enterament bona del mal de las punxas de agulla que havia patit cosa de any atràs en la planta del peu, y alegrantsa totas de veurernos en Mataró desde allí anàrem a donar las bonas tardas en peus la visita; a la Semproniana Fontanils a sa germana Tereseta, y a sa mare Rosa, y també a la Teresa mare de la Esperansa, y de Francisqueta Riera, y luego, bonas tardes a totas, fins a més veurens, sent 3 ho-

ras, y pujar los mateixos, y las mateixas a la tartana, y los mateixos 3 al birlotxe, enganxadas las mulas, y aló tot seguit fora de Mataró, per tornar a la torre den Sitjà.

Notícies de Mataró al *Dietari* del *Calaix de Sastre*

El 23 de març de 1778 «se han descubert al cap del moll de Barcelona, distància algunas dos horas, set bastiments de moros [...] se dóna per notícia haver saltat a terra molts de ells en las costas de Arenys de Mar, y Sant Pol passat Canet, y se conta haversen dut a alguna gent dels nostres [...] en los dias 24, 25 y 26 de mars los moros van rodejant las costas tant azia Mataró, y Arenys al llevant com també las de ponent envés Vilanova, Castelldefels etc».

El dia 9 de novembre de 1790, mor Damià Barrera, armer a la plaça Palau de Barcelona, un home molt ric. «De las cent sincuanta mil lliures del difunt Damià Barrera armer deixa 600 lliures annuals a la sua germana y del restant funda un hospital en la ciutat de Mataró a saber per als mariners òrfens fills de la dita ciutat; de Canet, y de Arenys, y Palamós, al cuydado dita fundació dels Srs. Aparici, Alegre y Puigxoriguer».

El dia 19 de juny de 1796. «En la Llotja en una estància de dibuix, y pintura, està pintant lo cèlebre [Pere Pau] Montañà un quadro, que té alguns 18 palms de elevació ab los corresponents de diàmetro. Representa al gloriós sant màrtir Sant Cugat predicant en Mataró a una multitut de gent, ques representen ab diferents trages; caràcter, y expressions de afectes, ques pot dir ser obra mestra de pintura, la que resalta ab primor, gust, y expressió en tota la

extensió de aquell hermós quadro. En ell se veuhen las dos gloriosas santas màrtirs Juliana y Semproniana, patronas de dita ciutat de Mataró, ohint al sant, y en lo acte de convertirse a la fe, postradas a sos peus ab tal vivesa, que apar ser verdader aquell pintat de dos hermosas, y agradables matronas verges, vestidas al ús de aquella antiguedat. Dit quadro se fa per collocarse en la iglésia parroquial de Mataró.

El dia 23 de juny de 1798. «Per un exprés embiat de Mataró a nostre general, se ha sabut, haver tingut un reñit co++mbat, devant de aquells mars dos corsaris, un inglès, y un francès a la una de la nit de ahi, ab la desgràcia de haverse bolat lo primer, creyentse ser lo motiu de haverse pegat foch en Santa Bàrbara, sens poder salvar de la tripulació més que tres personas, ques troban de bastant perill en lo hospital de Mataró, y han declarat que portaban a bordo 38 hòmens, y una dona ab algunas presas, que ya havian fet. Se havia divulgat per primera notícia, quels francesos se havian bolat, en què se notà luego molta alegria de part de la gent, però al saberse que havia succehït la desgràcia ab los inglesos, se han mostrat molts entristits, proba de lo que se aborreixen en el dia los gavatxos, sens la menor aversió ab los inglesos, que tenen més bon concepte en lo poble, generalment». [...]

La batalla té lloc davant la ciutat el 21 de juny, a les onze de la nit «cosa de una legua a la mar, a la parte de levante», davant els ulls sorpresos dels ciutadans que no perden passada de la contesa, que dura una hora «al cabo de la qual se advirtió volar uno de ellos, que ha ardido hasta cerca de las quatro de esta mañana», la del dia 22.

Les autoritats envien un llaüt a la zona de la batalla i salven tres mariners ferits refugiats a la llanxa del barco. En l'interrogatori d'un d'ells, «Dixo: Que se llama Juan Grin; que es natural de Filadelfia, angloamericano; que el barco era inglés; que era armado en corso y mercancia, que su capitán se llamaba Gabaos, y que dicho barco era armaldo con diez y seis cañones, y treinta y dos hombres de equipage».[127]

Festa de les Santes del 1799: «també ha anat a la professó la famosa àguila de Mataró, ab lo colom al bech, y no fent cap moviment qui sap si era mort, faltant lo requisit a l'àguila lo tenirse un poch que limpiar, y los aguilons eran minyons, sens bech com l'àguila, com òlim en Barcelona ab vestits dorats y estos no». Cal notar que el baró qualifica l'àliga de *famosa*, però en cap de les detallades descripcions que fa de les processons d'anys anterior parla de l'àliga, ni dels gegants, que també surten el mateix moment. I si no hi havia àliga, ¿perquè és *famosa*? Crec que el baró tal vegada ho diu per un fet d'ample ressò popular, *lo xasco de l'àguila*, que no s'està de repetir amb ironia diverses vegades i en diverses circumstàncies al dietari, com el 27 de juny de 1804. Parla d'uns veïns de Barcelona que fan obres a casa i han de canviar tres vegades de lloc l'escala principal. «A fes, bona gregura, com aquell cas ques conta de l'àguila de Mataró que tan grossa la feren; penso en temps del regidor Mateu; que no pogué eixir per la porta, y molt menos per la finestra».

---

[127] Francesc Costa Oller. «Un corsari del segle divuit enfonsat davant Mataró». *Mataró. Notícia de temps antic. Arxiu d'història II* (Mataró, 2017).

Dies 25 i 26 de maig de 1801. Temps de guerra amb els anglesos i algunes tropes franceses s'acosten a Espanya a ajudar, però l'enemiga del país amb els forasters per la passada guerra del Rosselló –i no sabien el que s'acostava set anys després– fa difícil la relació. Escriu el baró: «Havent succeït en la nit de Pasqua un tumulto en la ciutat de Mataró, causat de la tropa francesa, contra aquells habitants, haventse tingut que tocar a sometén, segons se ha contat han tingut que fugir moltas famílias, y arribadas a Barcelona a las 2 de esta matinada, per salvarse de tan vil canalla, esta perseguidora a donas y minyonas per ferlas lo que ells diuhen lo honor, volentlas abrazar; deventse millor dir deshonor, per cometrer tot seguit, lo infame vici de la luxúria, defensa que ab tot vigor se deu procurar, com ho han fet las ascomesas dels gavatxos, que són la gent pitjor de tot lo univers en el dia. Déu nos hen líbria a tots. [...]

Ho publica la hermosa, y lleal ciutat de Mataró, que en lo allotjament de ditas tropas, se vegé insultada; y si be descrepa la notícia en dirse, qui comensà lo desman dels francesos ab ocasió de alguna camorra moguda ab alguns paysans, y en dirse, que se comensà de resultas del desenfré de aquella tropa insolent de tirarse, com a brutos, sobre las donas, en presència de sos marits, o be en dirse, que en las casas, ahont quedaban allotjats, demanaban los millors llits a preferència de sos dueños; però lo cert és, que de resultas, se commogué Mataró ab principis de motí. Se tancaren las portas, y se hauria tocat a sometén a no haverse trobat tancada la porta del campanar, y a no haverse pres las providèncias per part del molt Illtre. Ajuntament, y senyor governador, que acreditá son zel y ente-

ressa a favor del real servey, conciliant en los ànimos la quietut ab suavitat y dolzura. Los francesos, o de por o previnguts isqueren de la ciutat, y acamparen fora, fins que partiren per esta de Barcelona, ahont han arribat avui mitgdia».

El dia 21 octubre de l'any 1802 el rei Carles IV i la família real d'Espanya passen per Mataró per anar a visitar la gran fortalesa de Figueras.[128] L'ajuntament acondiciona el Camí Real a l'entrada i sortida de la població, i al carrer de la Mercè els regidors hi situen un «salon campestre [per] alli manifestarle los obsequios mas devidos en nombre de la ciudad que representan». La comitiva arriba a les cinc, «isqué ab creu alta la revt. comunitat, y los srs. regidors empuñant la espasa nua en señal de rendiment, als sobe-rans». Els reis baixen del vehícle i «demostraron lo grato les eran aquellos devidos obsequios y los generales victo-res con el mas tierno corazon del numeroso gentio que por todas partes resonavan a sus reales ohidos».

Escriu amb ironia el baró de Maldá: «Segon ha dit un subgecte, que ha vingut de Mataró; los srs. mataronins que esperaban ab prou ànsia vèurer a ss. rs. ms., per fer-lus festas al passar per Mataró, los srs. regidors se queda-ren encantats ab sa espasa nua y la revt. comunitat ab creu alta, és dir fumats tots, per no haverne fet ningún ca-bal de ells ss. ms. y real família, per lo que continuaren a la posta son camí fins a Arenys, y han cerrat de campiña los mataronins, com que enfadats, de això han dit que al tornar a passar los reys lus girarian la esquena. [...] En-

[128] Francesc Costa Oller. *1802 Carlos IV recorre España. El último grande viaje de un monarca absoluto* (Mataró, 2021-2025).

fadats dits mataronins [...] ab lo xasco fort que sen han dut. Vaya, que sempre se tingan que contar cosas dels de Mataró». Quan el dia 28 els reis passen de tornada han «escapats promptes», escriu el baró: «penso que sent de bon humor lo rey, se riuria dels de Mataró después de haverlus dexat fets una fabets, tras dels reys. Afes, ab tota sa ciutat, brava bigotada sen han dut los caps de bou de Mataró, y se recordaran per molt temps de lo quels ha succehit. Perdóniam a ma pluma los mataronins».

El dia 1 de setembre de l'any 1806 el baró escriu: «Al comerciant Gibert de Mataró, ques té pres en la torre de la Ciutadela, y a son fill, si bé no culpat com son pare en la de las Canaletas, per la trahïció descuberta, quant vivia lo almirante Nelson en la actual guerra britànica, que comunicaba ab cartas als inglesos lo que aquí obràbam, ha arribat de Madrid, o del rey la sentència que se ha dit avui, de mort de forca, y llevarseli los punys, dolorós cas cert és, per lo afrentats que quedaran los que no tenen en res de això culpa a saber sas fillas, y parentela, ell ha fet un gravíssim dany al rey, y als vassalls, ab la pèrdua de las fragatas nostras, caudals, y demés efectes per la nació, y la pèrdua de la tropa de soldats del regiment de Castilla, que prengueren los inglesos, y enbiaren a Malta».[129]

[129] He estudiat aspectes de la nissaga dels Gibert, i tal vegada es tracta de Jaume Bonaventura Gibert, important comerciant majorista, vicecònsol anglès a Barcelona al tombant de segle. Francesc Costa Oller. «En Gibert, un mataroní a Livorno». *El castell de Montgat, quan hi era. Arxiu d'història VI* (Mataró, 2020).

El dia 22 de gener de l'any 1808, «dejorn en esta tarda han marxat a Mataró a rèbrer a la sra. reyna de Etrúria, y a son fill, y comitiva quan hi arríbien los 4 srs. regidors de est molt Iltre. Ajuntament, los srs. decano lo exm. sr. marquès de Villel, i los molt Iltres. marquès de Palmerola; don Joseph Maria de Ponsich, y don Ignasi Gayolà». L'endemà la reina va de Mataró a Barcelona amb les cendres del seu marit, el rei Lluís I d'Etrúria, per durles al monestir de l'Escorial. Napoleó Bonaparte crea el 1801 el regne d'Etrúria, a la Toscana, però el dissol el desembre de 1807. L'arribada a Mataró correspon a l'exili de la que era reina regent del efímer regne, María Lluïsa de Borbó filla de Carles IV.

Els anys de la guerra de la Independència el baró els passa refugiat a diverses poblacions catalanes de l'interior, i molt de temps a Berga. Aquí, el dia 12 de febrer de 1812 escriu una nota d'interès mataroní. «Se troba en esta vila desde Mataró sa pàtria lo revt. doctor Thomàs Spa, pbro. rector del collegi tridentino episcopal de Barcelona [...]. Lo Sr. don Vicens Sisternes, que discorre molt bé en son modo de pensar, y així un dels més distinguits vocals de la junta, sentnos un bon català, que ha vingut en esta tarda a casa a fernos visita, y apreciatli molt sent subgecte, que su ho mereix sent natural de Mataró que ha vingut a esta vila de Berga ab lo Revt. doctor Tomàs Spa, també natural; li hem preguntat, sobre lo que haurà patit aquella ciutat, y ditnos, que en la iglésia parroquial, sols hi havien dos forats; que no havia patit la iglésia de aquells pares escolàpios, mes sí bastant la de Sant Josep en la ruïna del cimbori. Afes que és ben diferent la ciutat de Mataró, de lo

que era antes de entrar tots estos vàndalos a España, y Cataluña».[130]

El dia 4 de maig de l'any 1816: «Sobre lo fet tant ruydós de Mataró que succehí poch temps atràs per haver donat bastonadas a uns comediants casers, y del pahís alguns oficialillos del regiment de Sant Fernando, disgustats de que no sels hagués volgut cedir lo representant, acaba de eixir la providència de un concell de guerra, que lo governador de Mataró baró de Barraqueda, queda apeat, y sens mando; lo coronel de dit regiment Villamil, suspès de coronel de quatre a 6 anys, y los oficials autors de las bastonades, fora casacas, y galons, destinats a últims soldats de una compañia en Ceuta, y encara que ab la tal providència no se logra tràurer las bastonadas a aquells pobres, y atropellats comediants, sals donà ab ella una plena satisfacció, del modo que sels podia donar, y també a la molt illustre ciutat de Mataró, acrehedora a tota atenció, per son patriotisme, pués encara que en la guerra passada tingueren allí los gabais [gabatxos], però sempre lo comú dels srs. mataronins, se tingué tiesso y constant contra ells, subministant als espanyols quant podia y a la vista dels gabais».[131]

[130] Els anys de guerra al *Calaix de Sastre* hi ha notícies del que passa a Mataró, a vegades són rumors i esperances de derrota dels enemics.
[131] *Calaix de sastre. Dietari (1815-1816).*